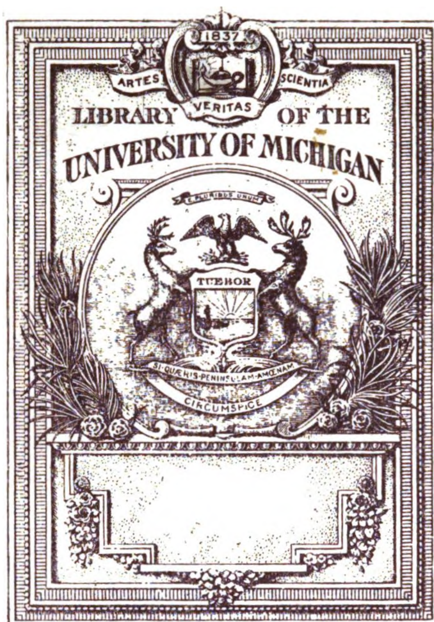
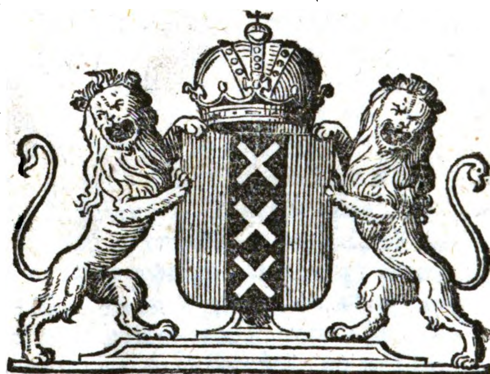

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

AMSTERDAM,
IN ZYNE
OPKOMST, AANWAS,
GESCHIEDENISSEN,
VOORREGTEN, KOOPHANDEL,
GEBOUWEN,
KERKENSTAAT, SCHOOLEN,
SCHUTTERYE, GILDEN
EN
REGEERINGE,
BESCHREEVEN,

DOOR
JAN WAGENAAR,
HISTORIESCHRYVER DER STAD.

NEGENDE STUK.

TE AMSTERDAM,
By *ISAAK TIRION*.
MDCCLXVI.
Met *Privilegie* van de Edele Groot-Mogende Heeren Staaten van Holland en Westfriesland.

VIERDE DEEL.

KOOPHANDEL

VAN

AMSTERDAM.

EERSTE BOEK.

HANDEL IN DE STAD, VOORNAAMLYK TEN GEBRUIKE DER INGEZETENEN.

I.

OPENBAARE MARKTEN.

De Gebouwen van Amſterdam, en 't gene, in dezelven, ten nutte der Ingezetenen in 't gemeen, verrigt wordt, uitvoeriglyk, hebbende afgehandeld; gaan wy nu over, tot het geeven eener algemeene ſchetſe van den Koophandel der Stad, de voornaame oorzaak van haaren aanwas en grootheid. Wy hebben 'er het VIERDE DEEL onzes werks toe geſchikt. *Overgang tot het beſchryven van den KOOPHANDEL van AMSTERDAM.*

De KOOPHANDEL *van* AMSTERDAM, op 't ruimſt genomen, begrypt alles, wat, binnen de Stad, gemaakt en bereid, of van elders derwaards gebragt, en verkogt wordt, zo in 't klein, als in 't groot; en alles, wat van hier naar elders wordt vervoerd, om verkogt of gebruikt te worden, zo wel Binnens- *Algemeen begrip van den zelven.*

MARKTEN.

nens- als Buitens-Lands; benevens de wyze, waarop dit vervoeren geschiedt, beide te Water en te Lande. In deezen ruimen zin, is ook de *Scheepvaart*, onder het woord *Koophandel*, begreepen.

Onderscheiding in *drie* soorten.

Men kan den Koophandel van Amsterdam onderscheiden, in *drie* soorten. I. Voor zo ver dezelve bestaat in het vertieren van waaren, die in de Stad gemaakt, bereid of gebragt, en ook gebruikt worden. II. Voor zo ver dezelve gelegen is, in het ontvangen en verzenden van waaren, van en naar elders, binnen deeze Landen: en III. Voor zo ver dezelve, in het ontbieden of afzenden van waaren, van of naar buitens Lands, bestaat. En onder deeze *drie* hoofden, zullen wy den Amsterdamschen Koophandel beschryven.

I. Handel in de Stad ten gebruike der Ingezetenen zelven.

De handel of neering, die in de Stad gedreeven wordt, in waaren, welken, door de Ingezetenen zelven, gebruikt worden, is zekerlyk de oudste van de drie opgenoemde soorten van Koophandel. De oudste inwooners van Amsterdam, die, grootendeels, Visschers en Landbouwers waren, hebben, ongetwyfeld, hunnen visch en zuivel allereerst vertierd, onder zulken hunner medeingezetenen, die zig, op eenige andere wyze, geneerden; enz; ook al zeer vroeg, op openbaare markten, te koop gesteld. Met het toeneemen der Stad, zyn hierby andere neeringen en handwerken gekomen; die ook al, in de eerste plaatse, ten dienste der Ingezetenen, ondernomen en voortgezet zyn.

In

In de veertiende en vyftiende eeuwe, heeft men begonnen, deeze handwerken en neeringen te begrypen onder beslooten Gilden, van welken wy, hierna, afzonderlyk, handelen zullen. Doch 't zal hier de plaats zyn, om wat uitvoeriger te gewaagen van den handel, die, meest in 't klein, en ten gebruike van de Ingezetenen, ook buiten deeze Gilden, op de openbaare MARKTEN, hier ter Stede, gedreeven wordt. MARKTEN.

Amsterdam is, waarschynlyk by zyne eerste opkomst, omtrent den aanvang der veertiende eeuwe, door zyne Heeren, bevoorregt geworden met de vryheid, om eene of meer openbaare Markten te houden. De Brief van Graave Willem den III. van den jaare 1304, elders (*a*), van ons te boek gesteld, by welke, deeze vryheid wederom ingetrokken wordt, maakt 'et uitdrukkelyk gewag van, in deeze woorden: *Vort soe ontsegge wi hen al hare Vryheyden en* MARCTEN, *die sy van ons ende van onse voorvaders hebben.* Doch 't leedt niet veele jaaren, of de Stad verkreeg de verlooren vryheden wederom, en onder anderen het voorregt om openbaare markten te mogen houden (*b*). Zelfs vindt men, reeds op het jaar 1306, in eene Rekening van *Bernd van Dorenweerde*, Baljuw van Amstelland, aangehaald in zekere geschreevene *Aantekeningen van* GERARD SCHAEP PIETERSZOON, Schepen en Raad deezer Stad, de volgende woorden: Op openbaare Markten.

Item

(*a*) I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 126.
(*b*) *Zie* II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 107.

MARKTEN.

Item in den Jaren ons heren M. CCC. *en sesse, in die Marct van Amestel te holden, verteerde Beernd* IX £. V ß. VI ₰. Daar men, door *die Marct van Amestel*, eene Jaarmarkt, te Amsterdam, of eene Jaarmarkt, te Ouderkerk, of te Amsterveen, schynt te moeten verstaan. De Markten stonden, hier te Lande en elders, al van ouds, onder de byzoudere bescherming van den Vorst (*c*), en elk, die aan geene zwaare misdaad schuldig, of balling geleid was, mogt, veiliglyk, derwaards gaan, en keeren. Men plagt, van deeze bescherming des Vorsten, en van de veiligheid der markt, hier te Lande, veeltyds, kennis te geeven, door het opregten van *Kruissen*, aan 't begin en einde der Marktplaatsen, 't welk, nog tegenwoordig, hier en daar, en, onder anderen, in den Haage (*d*) en in de Beverwyk, in gebruik is. In Duitschland, duidde men het zelfde aan, door het opregten van houten of steenen gewapende beelden, *Roelands beelden* genaamd, naar den beroemden Krygsman *Roeland*, die, ten tyde van Karel den Grooten, leefde, en van wiens dapperheid de Moniken wonderen verdigt hebben (*e*). En 't is my ten hoogste waarschynlyk, dat de bekende Amsterdamsche *steenen Roeland*, die, in den stoep van een oud gebouw, op den Nieuwezyds-Voorburgwal, over de Kolk, staat, tot zulk

(*c*) *Zie* MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 352. II. *Deel*, *bl.* 96. Privil. van Haarl. *bl.* 36.

(*d*) *Zie* DE RIEMER 's Gravenh. II. *Deel*, *bl.* 441.

(*e*) *Vide* STRUVII Corp. Hist. Germ. *Per.* IV. *Sect.* I. *p.* 124 & *Auct.* in not. *cit.* *Adde* Not. Varior. *ad* EGINHART. de Vita Caroli Magni *Cap.* IX. *p.* 55. Edit. Schminkii.

zulk een einde, is opgeregt. 't Beeld is geharnast, en heeft, zo 't schynt, eertyds, een opgeheeven zwaard in de hand gehad. En 't is bekend, en nog aan eenige tekenen te merken, dat 'er, oudtyds, eene markt langs de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, van de Molsteeg tot aan de Dirk van Hasseltsbrugge, geweest is. Veelligt, heeft deeze markt zig verder, en tot aan de plaats, daar 't beeld staat, uitgestrekt. Zeker is 't, ten minste, dat op de Kolk, regt over den steenen Roeland, van ouds, eene openbaare Veemarkt geweest is (*f*); dat 'er ook, met andere waaren, is gemarkt (*g*), en dat de Kolk zelfs de eenigste plaats in de Stad was, waar, volgens eene Keure van den zesentwintigsten April des jaars 1550 (*h*), de *Auenturiers*, of Kwakzalvers, gelykze, sedert, genoemd zyn, mogten voorstaan. De oudste opdragtbrieven van het huis, in welks stoep, het Roelands beeld staat, zeggen, zo my berigt is, alleenlyk, dat het huis, *van ouds, Steenen Roeland genaamd* was: waar uit blykt, dat het beeld 'er al zeer vroeg gestaan heeft. Doch wanneer het opgeregt zy, is my nergens voorgekomen. Het toeneemen der Stad, in grootte en getal van Ingezetenen, deedt ook, eerlang, het getal der openbaare markten toeneemen: 't zy men, door *Markten*, of zekere *Tyden*, of zekere *Plaatsen*, op welken, men zyne waaren te koop stelde, versta. In den eersten zin, wer-

MARKTEN.

(*f*) Keurb. B. *f.* 51.
(*g*) Keurb. D. *f.* 72.
(*h*) Keurb. E. *f.* 159.

Markten. werden fommige markten dagelyks gehouden, anderen, eens, twee- of driemaalen ter weeke, anderen, eenige reizen in 't jaar.

Dagelyksche Markten. Tegenwoordig, wordt hier, DAGELYKS, uitgenomen des Zondags, markt gehouden van visch, groente, fruit, turf, hout, ftroo, zand, kalk, en andere waaren. Met melk, wordt, zelfs op de Zon- en Feeftdagen, gemarkt. De Weekelykfche marktdagen zyn Maandag, Woensdag, en Vrydag: wanneer 'er, inzonderheid des Maandags, markt gehouden wordt van klein vee, gevogelte, boter, kaas, graanen, kruiden, bloemen, boomen, ftoelen, manden, houtwerk, oude kleederen en fchoenen, vodden enz. Drie voornaame Jaarmarkten zyn 'er, daarenboven, de Half-Vaftens-Markt, de Pinkftermarkt, en de Kermis of groote Jaarmarkt, op welken, en inzonderheid op de laatfte, allerlei Waaren, door inwooners en vreemden, in grooten overvloed, te koop gebragt worden. Voorts, wordt 'er, jaarlyks, op gezette tyden, markt gehouden van offen, verkens en ander viervoetig vee.

Weekmarkten. Van de WEEKMARKTEN fchynt de Maandags-markt de oudfte. En vindt men, dat, op dezelve, al voor het einde der vyftiende eeuwe, vrygeleide toegeftaan is (i). Ook was zy, vermoedelyk, in 't begin der zestiende eeuwe, nog de eenigfte der drie Weekmarkten hier ter Stede; alzo de Aartshertog Filips, in 't jaar 1503, de Maandags-Markt, te Haarlem, op Woensdag verleide, onder anderen, om dat, te Amfterdam, ook op Maan-

(i) Keurb. B. f. 13 verso, 16 verso.

Maandag, markt gehouden werdt (j). Doch hy zouze niet op Woensdag verlegd hebben, zo men, te Amsterdam, toen ook al, eene Woensdags-Markt gehad hadt. De bewooners van huizen en kelders, aan de Markten gelegen, mogen, op de Marktdagen, voor dezelven, uitstallen, en op het Water, alle dagen. Doch allen, die de Markten gebruiken, 't zyze aan dezelven woonen of niet, moeten, alle weeken, voor elke plaatse, een stuiver aan den Marktmeester betaalen (k). Buiten de drie vrye Jaarmarkten, en de drie weekelyksche Marktdagen, mag niemant, met eenige stallen met gemaakte kleederen, op de Markten of elders, voorstaan (l). Markten.

De drie vrye JAARMARKTEN zyn haaren oorsprong verschuldigd aan voornaame Feestdagen, die, hier ter Stede, plegtiglyk, gevierd werden, en op welken, veele vreemdelingen herwaards kwamen. De *Halfvastens-Markt* is ingesteld, by gelegenheid van den Feestdag, ter gedagtenisse van het vermeende wonderwerk, aan het Sacrament in de Heilige Stede, welke Feestdag, altoos, omtrent het midden der vasten, invalt (m). De *Pinkstermarkt* is oorsprongkelyk van den Sacraments-dag, die, op Donderdag na den eersten Zondag na Pinksteren, komt (n). De *groote Jaarmarkt* of *Kermis*, die, altoos, in de maand September, op Zondag na den Feest-

Jaarmarkten.

Halfvastens-Markt.

Pinkstermarkt.

Kermis.

(j) Privileg. van Haarl. *bl.* 178.
(k) Handv. *bl.* 770.
(l) Handv. *bl.* 770.
(m) Keurb. B. *f.* 12 *verso*, 71.
(n) Keurb. B. *f.* 25. *Zie ook* II. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 405.

MARKTEN.

Feeſtdag van S. Lambert, aanvangt, en, even als de twee andere Jaarmarkten, twee weeken, voor de buitenluiden, en drie weeken, voor de ingezetenen, duurt, is ingeſteld, by gelegenheid van een Feeſt van *Kerckwydinge* of *Kercmiſſe*, gelyk de oude Keuren ſpreeken; 't zy dat het zelve op de inwydinge der Nieuwe, of, gelyk ik eerder vermoede, op de inwydinge der Oude Kerke gezien hebbe. Op dit Feeſt, werdt ook veertien dagen vrygeleide verleend aan allen, uitgenomen vyanden en ballingen (*o*): 't welk veel volks naar de Stad lokte. Wy behoeven niet aan te merken, dat de naam van *Kermis*, die aan deeze Jaarmarkt gegeven wordt, van het woord *Kercmiſſe* afkomſtig is. In 't jaar 1655, werdt de Kermis verlegd, op den eerſten Zondag in Auguſtus. Doch in 't jaar 1660, werdt dezelve, op 't verzoek der Vleeſchhouweren, klaagende, dat zy 't vleeſch, welk zy, op de Kermis, moesten ſlagten, in Auguſtus, niet wel voor bederf konden bewaaren, wederom in September gebragt, gelyk van ouds (*p*). De Kermiskraamen plagten, vroeg in de vyftiende eeuwe, gekeurd te zyn in de Molenſteeg, dat is, denk ik, in de Stilſteeg, die toen de Molen- of Gaſthuis-molenſteeg heette; en in 't Gaſthuis (*q*), dat is, het oude Gaſthuis, naaſt het Stadhuis. Doch in laater' tyd, zyn zy, elders, verplaatſt. Allen, die, op de drie Jaarmarkten, of op eene derzelven, met

eene

(*o*) Keurb. B. *f.* 8, 20. D. *f.* 72.

(*p*) Reſol. Vroedſch. N. 21. 16 *April* 1655. *f.* 248 *verſo*. Lr. C. 6 *July* 1660. *f.* 45 *verſo*.

(*q*) Keurb. C. *f.* 30 *verſo*.

eene kraam, willen voorstaan, moeten zig, voor den Lootdag, zynde agt dagen voor het ingaan dier Jaarmarkten; doch, voor de korte kraamen, saaykraamen, koper- en tin-, hout- en blikkraamen, en oude kleêrkraamen, den negenden dag, aangeeven by den Marktmeester, en 't gewoone marktgeld, zynde zes stuivers van ieder kraam, betaalen. De Lootdag duurt twee dagen agter een. Op den eersten, wordt, onder de burgers en ingezetenen, en op den tweeden, onder de buitenluiden, om de plaatsen, geloot, en elk moet zig te vrede houden, met de plaats, die hem ten deel gevallen is (*r*). Op het looten en plaatsen der Koperkraamen is, in 't jaar 1750, eene byzondere Keur gemaakt. En by eene Keure van den elfden September des jaars 1753, is belast, dat de Buitenluiden, op de drie Jaarmarkten, niet langer zullen mogen voorstaan, dan tot dat de Jaarmarkt uitgeluid wordt, 't welk, in de Halfvastens-Markt, geschiedt op Donderdag, in de Pinkstermarkt, op Vrydag, en in de Kermismarkt, op Woensdag, voor den derden Maandag van de markt (*s*). MARKTEN.

Doch wanneer men, door *Markten*, *Marktplaatsen* verstaat, is Amsterdam van veele Markten voorzien, eenigen van welken, voor verscheidenerlei, en anderen, meest voor eenerlei waaren, geschikt zyn. De nieuwe Brug was, reeds by eene Keure van den jaare 1462, geschikt, om, op dezelve, met allerlei waaren, voor

(*r*) Handv. *bl.* 769.
(*s*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 38.

MARKTEN. voor te ſtaan (*t*); doch, ſedert, heeft men, voor ſommige waaren, byzondere plaatſen aangeweezen, en by de jongſte Keure, op het looten, ſtellen en uitzetten der Marktkraamen van den veertienden Maart des jaars 1755, is beraamd, dat, op de drie Jaarmarkten, op de Nieuwe Markt, zouden worden geplaatſt de Linnen-, Kant-, Katoen-, Zilver-, Koper-, Tin-, Schuijers-, Stoffen-, Neurenburger-, Kleêren-, Hoeden-, Kouſen-, Schoenen-, Luijermands-goeds-, Poppengoeds- en Koekkraamen, midsgaders, de Linnen- en Lappen-ſtallen. De Koekkraamen, die hier niet ſtaan konnen, moeten, door den Marktmeeſter, op de Botermarkt, of op eene andere bekwaame Plaats, worden geſteld. Met Plateelen, potten en allerlei Aardenwerk, wordt, volgens de gemelde Keure, langs de ooſtzyde van den Kloveniers-burgwal, van de nieuwe Hoogſtraat tot aan de Halvemaans-brug, en voorts, langs den Binnen-Amſtel, naar den Groenen-burgwal toe, voorgeſtaan. En langs de weſtzyde van den zelfden burgwal, van de Bloedſtraat tot aan de Spinhuis-ſteeg, uitgenomen voor het Ooſtindiſche Huis, met allerlei kraamen, in de Keure niet uitgedrukt, of voor welken, elders, geene behoorlyke plaats geſchikt is. De Blikkraamen zyn, aan de zelfde zyde van den Kloveniers-burgwal, tuſſchen de Spinhuis-ſteeg en Doeleſtraat; de Glastafels, op het Rusland; de Porcelein- en Houtkraamen, op het Konings-Plein, gekeurd. Op de Wes-

ter-

(*t*) Keurb. A. *f.* 40.

termarkt, ſtaan de Galanterie- en Kapkraamen, aan de zuidzyde, en de Manden-kraamen, aan de noordzyde van de Kerk. De kraamen mogen niet breeder dan veertien, en niet dieper dan zeven voet zyn, Porcelein-, Hout-, Koek- en Wafelkraamen uitgezonderd. Voor ieder gat, welk, door het ſtellen der kraamen, in de ſtraat, gemaakt wordt, moet vier ſtuivers aan de Stad worden goedgedaan (*u*). Markten.

De voornaamſte Plaatſen, die, van ouds, tot Week- en Jaarmarkten van veelerlei ſlag van waaren, geſchikt geweeſt zyn, en nog, genoegzaam allen, gebruikt worden, zyn de *Dam*, de *S. Antonis*- of *Nieuwe Markt*, de *Heeren-Markt*, de *Weſter-markt*, de *Noorder-markt* en de *Reguliers*- of *Botermarkt*. Wy zullenze allen, kortelyk, beſchryven, en beginnen met den Voornaamſte Markt-plaatſen.

D A M,

ongetwyfeld, een der oudſten, of het oudſte open Plein der Stad (*v*): doch, tot in 't midden der voorgaande eeuwe, veel kleiner dan tegenwoordig. Aan en op den zelven, ſtaan de voornaamſte gebouwen der Stad, het Stadhuis, de Nieuwe Kerk en de Waag. De tien toegangen naar den Dam, van de Viſchmarkt, van den Vygendam, uit de Beursſteeg, uit de Kromelleboogsſteeg, uit de Kalverſtraat, van de eene en de andere zyde van 't Stadhuis, van agter de Nieuwe Ker- Dam.

(*u*) Keurb T, *f.* 211 *verſo.*
(*v*) *Zie* I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 3, 4.

MARKTEN.

Kerke, van den Nieuwendyk en van 't Water of Damrak, worden, des nagts, met yzeren ketenen (*w*), afgeslooten. De Dam of *Plaats*, gelyk dezelve oudtyds genoemd werdt, is, in de zestiende eeuwe, door het aankoopen en afbreeken van huizen, van tyd tot tyd, vergroot (*x*). Van ouds, werden de Schutters en Burgers, op de Plaats, samengeroepen, en dezelve werdt, in tyd van nood, door Schout, Burgemeesteren en Schepenen, aan 't hoofd der Schutteren, bewaakt (*y*). Doch 't gene wy hier byzonderlyk melden moeten; op den Dam, werdt de weekelyksche markt van spek, boter, kaas, eijeren en ander zuivel gehouden (*z*), tot dat dezelve, in 't jaar 1669, op de *Reguliers-markt*, sedert, de *Botermarkt* genaamd, werdt overgebragt (*a*). Thans wordt 'er geene markt op den Dam gehouden. Alleenlyk, gedoogt men, dat sommigen, des Zomers, met droogen schol en scharren, melk en weij of huij, zangvogeltjes en andere kleinigheden, op den zelven voorstaan. Ook legt 'er, genoegzaam altoos, voorraad van Talk- of Smeervaten omtrent de Waage, die, door de Kaarsenmaakers, bezien en gekogt worden. 't Gebruik van Muskovisch of Noordsch smeer plagt, van ouds, verbooden te zyn. Doch de Keuren, daartegen gemaakt, zyn lang in ongebruik

(*w*) *Zie* ROOSEBOOM Recueil *Cap.* XXXII. *bl.* 155.

(*x*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 254 *verso*, 259 *verso*, 260, 283 *verso*. *N.* II. *f.* 2 *verso*. Resol. Vroedsch. N. 1. 3 *Novemb.* 1546. 23 *April* 1550. N. 2. 9 *Nov.* 1565. *f.* 6.

(*y*) Keurb. A. *f.* 104 *verso*, 119 *verso*. B. *f.* 104 *verso*.

(*z*) Handv. *bl.* 197.

(*a*) Keurb. O. *f.* 192 *verso*, 207 *verso*.

bruik geweest, en, den een en dertigsten January des jaars 1743, uitdrukkelyk, te niet gedaan (*b*). De Markten.

S. Antonis- *of* Nieuwe Markt,

gelegen tusschen den Kloveniers-burgwal en Gelderſche Kaai, in 't oostelyk gedeelte der oude Stad, waarom zy ook de *Oostermarkt* plagt genaamd te worden, was, voor 't jaar 1614, meest water, welk tot de Stads buitengraft behoorde; doch werdt toen gevuld, aangehoogd, en tot eene markt bekwaam gemaakt, onder welke, een riool of pyp doorloopt. 's Maandags, plagt hier meel, gezouten visch, bokking, Friesche kopboter, kaas en eijeren te koop gebragt te worden. Doch deeze waaren worden thans elders verkogt. Met sommigen, wordt niet meer gemarkt. De Meelhal, die, aan de de markt, in 't jaar 1615, aangelegd werdt, is, naderhand, de beroemde Boekdrukkery van *Paulus van Ravestein* geworden (*c*). Op de Nieuwe Markt, wordt, tegenwoordig, op de weekelyksche markten, met gemaakte kleederen, oude en nieuwe, voorgestaan (*d*). Op de Jaarmarkten, staat het 'er vol veelerlei slag van kraamen. Doch de Koek- en Wafelkraamen staan dan, niet alleen hier en op de Botermarkt; maar, daarenboven, hier en daar verspreid door de Stad, op en omtrent sommige bruggen, en op de Wagen- S. Antonis- of Nieuwe Markt.

(*b*) Handv. *bl.* 925.
(*c*) *Uit* Aantek. *van* Schepen G. Schaep Pietersz. *op 't jaar* 1615.
(*d*) Handv. *bl.* 796, 799.

Markten. genpleinen, voor de Poorten. Voorts, is, aan de Hoveniers van Rynsburg, Noordwyk en Hillegom, toegestaan, met geneezende kruiden, te mogen markten aan de Nieuwe Markt, van de Barndesteeg af, tot aan de Koestraat toe, zonder daarin, door eenige kraamen, verhinderd te mogen worden (e). De

HEEREN-MARKT,

Heeren-markt. gelegen aan de Heerengraft, tusschen den Haarlemmerdyk en Brouwersgraft, plagt, in 't begin der voorgaande eeuwe, tot eene Verkenmarkt, gebruikt te worden, gelyk, onder anderen, uit de Kaart van BALTHAZAR FLORISZOON, te zien is. Doch tegenwoordig wordt zy tot geene markt gebruikt. Alleenlyk worden, des Maandags, in den zomer, nu en dan, bloemen in potten, voor de Markt, aan de Brouwersgraft, te koop gesteld. De

WESTER-MARKT,

Wester-markt. eertyds ook de *Keizersmarkt* genaamd (f), en gelegen, aan de Keizers- en Prinsengraften, tusschen de Leliegraft en Roestraat, werdt, in of omtrent het jaar 1615, aangelegd, ter gelegenheid van de naastlaatste vergrootinge der Stad (g). Men heeft 'er, sedert, eene aanzienlyke Kerk op gestigt, en een Wagthuis, van welk het onderste ge-

(e) Handv. *bl.* 203.
(f) Resol. Vroedsch. *N.* 12. 13 *July* 1617. *f.* 17 *verso.*
(g) Resol. Vroedsch. *N.* 11. 29 *Dec.* 1614. *f.* 141.

gedeelte tot eene Vleeschhal gebruikt wordt (*h*). De buuren op de Keizersgraft verzogten, in 't jaar 1616, dat 'er, tegen over dezelve, tusschen de Harten-straat en Leliegraft, eene Straat gerooid mogt worden. Doch dit verzoek werdt afgeslaagen (*i*). Het zwaare geboomte, welk op de Westermarkt plagt te staan, is, voor weinige jaaren, uitgerooid, en jonge boomen in de plaats gezet. Op de drie Jaarmarkten, staan hier veelerlei kraamen, en onder anderen Rariteit- en Galanterie-kraamen. Ook is, in 't jaar 1735, gekeurd, dat de Mandenmaakers, die, sedert eenigen tyd, op den Nieuwezyds-Voorburgwal, benoorden de Molsteeg, gemarkt hadden, voortaan, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, op de Westermarkt, aan de zyde van de Hal en Reestraat, zouden voorstaan (*k*): gelyk sedert geschiedt. Op de Jaarmarkten, wordt, behalve met Galanterie- en Kapkraamen, ten zuiden van de Kerke; ook voor het Wagthuis op de Westermarkt met Vloermatten, voorgestaan, leggende de vaartuigen, met welken deeze matten worden aangebragt, voor de markt, in de Keizersgraft. Het omloopen en voorstaan met Vloermatten, op andere tyden, is, by herhaalde Keuren, verbooden (*l*). In de voorgaande eeuwe, plagt, onder de luifel van de Westerhal, 's Maandags en 's Vrydags, eene Vlas-

MARKTEN.

(*h*) *Zie* III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 329, 162. en II. *Boek*, *bl.* 448.
(*i*) Resol. Vroedsch. N. 11. 19 *Dec.* 1616. *f.* 195 *verso.*
(*k*) Handv. *bl.* 804.
(*l*) Vervolg der Handv. *bl.* 44.

MARKTEN. Vlas- en Garenmarkt gehouden te worden (*m*). Doch deeze is, reeds voor veele jaaren, te niet geloopen. Voor dien tyd, hieldt menze op het Rusland (*n*). Omtrent te gelyk met de Westermarkt, is ook aangelegd de

NOORDER-MARKT,

NOORDERMARKT. die, in 't eerst, ook de *Prinsenmarkt* genaamd werdt (*o*), en aan de westzyde van de Prinsengraft, tusschen de Brouwers- en Anjeliers-graften, gelegen is (*p*). Men heeft, op deeze Markt, ook eene fraaije Kerk gestigt. In 't jaar 1660, werdt de Noordermarkt afgedeeld met vierkante vloersteenen, tusschen welken, elke kraam bepaald is (*q*). En in 't jaar 1747, werdt gekeurd, dat de stallingen of kraamen op de Noordermarkt niet grooter zouden mogen zyn dan vyf voet lang en vyf voet hoog; dat de wegen, naar de Markt leidende, onbelemmerd zouden moeten blyven, en dat de goederen, die aldaar waren uitgestald, 's avonds met zonnen-ondergang, van de markt moesten genomen worden (*r*). Doch deeze Keur is, op den dertigsten January des jaars 1766, in deezer voege, veranderd, dat de kraamen dertien voet breed, zes voet diep, en zes voet hoog; en, tusschen de Noordermarkts-brug en 't Paapen-Eiland, langs den ryweg, des

(*m*) DOMSELAER IV. *Boek*, *bl.* 243. COMMELIN *bl.* 689.
(*n*) *Zie de* Kaart *van* BALTH. FLORISZOON.
(*o*) Resol. Vroedsch. *N.* 12. 28 *Febr.* 1620. *f.* 106 *verso*.
(*p*) Resol. Vroedsch. *N.* 11. 29 *Dec.* 1614. *f.* 141.
(*q*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 14 *verso*.
(*r*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 39.

des Maandags, zelfs agt voet hoog zouden mogen zyn: en dat de kisten der oud-yzerkraamers, op de Markt, zouden mogen blyven staan (*s*). De waaren, die hier ter markt gebragt mogen worden, zyn, volgens de Keuren, oude kleederen, beddegoed, hoeden, lappen, potten en pannen, stroo enz. (*t*). De laatst aangelegde Markt voor verscheidenerlei waaren is de MARKTEN.

BOTER-MARKT,

ook de *Reguliers-Markt* genaamd, naar de Reguliers-poort, nu eene Stads Waag, by welke, dezelve gelegen is. Zy strekt zig, in de lengte, van de Reguliers-Breestraat tot aan de Amstelstraat, uit, en heeft, behalve deezen, verscheiden' andere toegangen. Men heeft, in 't jaar 1737, op deeze Markt, ook eene Vleeschhal gebouwd (*u*). Sedert het jaar 1669, wordt, op dezelve, des Maandags, markt gehouden van boter, kaas en ander zuivel, welke, voor dien tyd, op den Dam, plagt gehouden te worden. En buiten deeze markt, mogen geene vreemden boter of ander zuivel aan de huizen uitventen. Met klein vee, hoenders, duiven, ganzen, eenden en ander gevogelte, wordt hier ook gemarkt (*v*). Op de Jaarmarkten, worden 'er ook andere waaren uitgestald; doch niet in zulk eene menigte en verscheiden- BOTER-MARKT.

(*s*) Keurb. U. *f.* 56.
(*t*) Handv. *bl.* 796, 804, 808, 830.
(*u*) Zie III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 129.
(*v*) Handv. *bl.* 778, 796, 797.

Markten. denheid, als op andere Markten. Maar op de groote Jaarmarkt of Kermis, ſtaan de meeſte Koordedanſers- en andere ſpelen op de Boter-markt; hoewel ook eenige weinigen, ſomtyds, op de Wagenpleinen voor de Haarlemmer- en Leidſche Poorten, toegelaaten zyn. Zy, die zulke ſpelen of eenige andere vreemdigheden, op de Kermis, voor geld, vertoonen willen, en daartoe plaats, op de Boter-markt of elders, begeeren, om tenten op te ſlaan, moeten zulks, vooraf, verzoeken aan Burgemeeſteren, die 'er niet in bewilligen, dan voor den tyd van twee, of ten langſte drie weeken, en onder voorwaarden, dat de vertooners eerſt met de Godshuizen, die regt hebben op den derden of vierden penning van al wat men in de Stad om geld zien laat (*w*), en byzonderlyk met het Spinhuis, moeten overeenkomen; dat zy den Stads Straatenmaaker ook voldoen moeten, voor de ſchade, die zy aan de ſtraat toebrengen, door het opregten der tenten, en dat zy, op Zondagen, niet voorſtaan, noch aan de tenten laaten arbeiden (*x*). Doch aanſtootelyke en zedelooze Kermisſpelen worden niet toegelaaten. Ook geene openbaare dobbelſpelen. Zelfs vind ik, dat, al in 't jaar 1547, een verzoek van *'s Heeren Dienaers*, om, in de toen aanſtaande *Kerckmiſſe*, *'t Quaecbort* te mogen houden, by Burgemeeſteren, afgeſlaagen is (*y*). In kom-

(*w*) *Zie* III. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 256.
(*x*) *Uit* verſcheiden Apoſtillen *op* Requeſten aangaande de Kermisſpelen. *en* Groot-Memor. N. VIII. *f.* 149.
(*y*) Groot-Memor. N. II. *f.* 9.

kommerlyke tyden, zyn de Kermisſpelen ook, nu en dan, geweerd. Markten.

Doch het berigt, wegens de Kermisſpelen op de Boter-markt, heeft ons een weinig afgeleid van de neering, die op de Markten gedaan wordt; waartoe wy nu wederkeeren.

Tot hiertoe, ſpraken wy alleen van de Markten, op welken veelerlei waaren te koop geſteld worden: doch daar zyn veele andere Markten in de Stad, op welken, voornaamlyk, maar eenerlei waar wordt geveild. Van deezen zullen wy nu, in orde, handelen. Wy beginnen met de

Markten, waarop maar eenerlei Waar geveild wordt.

VISCHMARKTEN,

de oudſte van welken, naar alle waarſchynlykheid, de oudſte byzondere markt hier ter Stede is. In alles, zyn 'er drie, de *groote Viſchmarkt*, de *Boeren-Viſchmarkt*, en de *kleine Viſchmarkt*. Vischmarkten.

GROOTE VISCHMARKT.

De Viſchmarkt, die thans de *groote* genaamd wordt, 'en aan het Damrak gelegen is, was, vermoedelyk, reeds in de veertiende eeuwe, in wezen, en mogelyk eerder; alzo de Amſterdamſche viſſchers, al vroeg, gelegenheid gehad hebben, om gebruik van eene Viſchmarkt te maaken. Ik vind 'er egter, in de *Stads Regiſters*, geen gewag van gemaakt, voor het jaar 1476, wanneer bevolen werdt, allen Viſch *op ten middeldam* af te ſlaan (z). Doch toen was deeze Viſchmarkt reeds zo veel te klein, dat men, in of om-

Groote Viſchmarkt.

(z) Keurb. A. f. 83.

MARKTEN. omtrent het jaar 1484, besloot, eene nieuwe aan te leggen, op het Water, tusschen de Oude brug en den Karnemelksteiger (a), 't welk ik egter niet weet, of wel geschied zy. In de zestiende eeuwe, was de Vischmarkt een vierkant houten gebouw, met overdekte Vischbanken, staande op 't gewelf van de groote Damsluis, rondsom vry, en, van buiten, bezet met houten kassen, die verhuurd werden; gelyk, uit de Kaart van CORNELIS ANTHONISZOON, te zien is. Doch in het jaar 1599, welk jaartal, in een' steen, boven 't Afslaagers-Comptoir, uitgehouwen is, werdt de Vischmarkt, byna rondsom, betimmerd met huizen, die aan de Stad behooren. De markt is dus gelyk als van de Stad afgesloten. Men komt 'er op, van den Vygen- of Middeldam, door twee overwelfde poorten, voor welken, yzeren hekken zyn, die toegedaan worden, als 'er geene markt is. Van den kant van het Damrak, en uit de Warmoesstraat, door de Vischsteeg, heeft men ook twee open toegangen naar de Vischmarkt. Aan het Damrak, staat een steiger, daar de Zeevisch aangevoerd en gelost wordt. En in het zelve, legt een zeer lang vlot, waar langs de Riviervischschuitjes leggen. Zo dra men, van deezen kant, de markt optreedt, ontmoet men den steenen ring, binnen welken, de visch afgeslaagen wordt. De groote Vischmarkt is in eene *Zee-* en *Rivier-Vischmarkt* verdeeld. De eerste beslaat de westzyde van de Markt, zo ver de groote Damsluis zig uitstrekt. De laatste plagt alleen

(a) Keurb. A. f. 152 verso.

teen de oostzyde van de Markt te beslaan; Markten.
doch werdt, in 't jaar 1625, door het afbreeken van eenige agterhuizen, benoorden de Vischsteeg, aan het Damrak staande, verlengd (b), en in 't jaar 1662, beoosten de sluis, in 't Water, op eenen steenen gemetselden voet, wyder uitgezet. De

Boeren-Vischmarkt,

ook wel de *kleine Vischmarkt* genaamd, wordt gehouden, op een langwerpig vierkant Plein, in de Nes, tusschen de twee Vleeschhallen. Hier wordt Amstel- en andere Rivier-visch ter markt gebragt, die, door de visschers of opkoopers, met hunne eigene schuitjes, op het Rokin by de Beurs leggende, herwaards gevoerd wordt. De Boeren, die hier markten, hebben, by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1743, verlof gekreegen, om alle dagen, buiten de Zon- en Feestdagen, met hunnen eigen visch, of met zulken, dien zy van hunne buuren hebben overgenomen, te mogen markten, moetende zy allen anderen visch, met welken zy, hier ter Stede, willen voorstaan, aan de groote Vischmarkt brengen (c). Op de grootte van den visch, die hier ter markt gebragt mag worden, is, reeds op den een en twintigsten October des jaars 1621, eene Keur gemaakt (d); waaruit ik afneem, dat de Boeren-Vischmarkt, niet lang voor dien tyd, aangelegd is. Te vooren, was 'er eene Groente-

Boeren-Vischmarkt.

(b) J. Laurentius Amsterdam.
(c) Handv. *bl.* 829.
(d) Keurb. I. *f.* 268 *verso*.

MARKTEN. te- en Vogelmarkt, gelyk blyken kan, uit BREDERODES *Moortje* (*e*), een Blyſpel, welk, in 't jaar 1615, voor 't eerſt, vertoond werdt. De

KLEINE VISCHMARKT,

Kleine Viſchmarkt. die ook de *nieuwe Viſchmarkt* plagt genaamd te worden, werdt, in 't jaar 1662, aan de weſtzyde van den Singel, ter wederzyde van de nieuwe Haarlemmer-ſluis, aangelegd (*f*), en is ook, gelyk de groote Viſchmarkt, in eene Zee- en Rivier-Viſchmarkt onderſcheiden. De eerſte legt ten zuiden: de tweede ten noorden van de ſluis. De ring of afſlag is, op de Zee-Viſchmarkt, tegen de ſluis aan, gebouwd. Volgens eene Keure van den zesden February des jaars 1663, moet van allen viſch, die hier, met ſchuiten of wagens, wordt aangebragt, een derde deel gelaaten worden, aan de nieuwe of kleine Viſchmarkt (*g*). De andere twee derde deelen worden, aan de groote Viſchmarkt, afgeſlaagen. De Rivier-viſch, die, door de Viſſchers of Opkoopers zelven, op de Boeren-Viſchmarkt, verkogt wordt, is hieronder egter niet begreepen.

By menigvuldige Keuren, is verbooden, met Zee- en Riviervіſch, om te loopen by de ſtraaten, of dien, aan byzondere huizen of kelders, buiten de markten, met naame op of omtrent de S. Antonis- of Jooden-Breêſtraat, uit te ſlyten, zonder dat dezelve, aan

(*e*) *Act.* II. *Sc.* II.
(*f*) Keurb. O. *f.* 11 *verſo.*
(*g*) Groot-Memor. N. V. *f.* 90 *verſo en* 100.

aan de markten, op den afſlag, geweeſt, of zonder dat 'er, gelyk men 't noemt, *ſchot en lot* over gegaan is (*b*). Doch deeze Keuren worden, dikwils, overtreden. Ook is 'er, ten opzigte van de geringere ſoort van viſch, eenige verandering in gemaakt, waarvan, terſtond, nader. Op het houden der Viſchmarkt, zyn ook oude en laatere Keuren gemaakt, die, doorgaands, beter naargekomen worden. De Zeeviſch, beſtaande, voornaamlyk, in Kabbeljaauw en Schelviſch, en waaronder ook Zalm begreepen is, te ſchepe herwaards gevoerd wordende, moet, terſtond, worden gebragt aan de Lootplaats, op 't Water, aan de weſtzyde, tegen de Nieuwe brug van binnen, aan een klein plein, voormaals de *Schippers beurs* genaamd. Hier wordt de aangebragte Zeeviſch, door een' *Opzigter van de Lootinge*, die van Burgemeeſteren aangeſteld wordt, in drie deelen, afgeloot; twee deelen voor de groote, en een deel voor de kleine Viſchmarkt. De Verkoopers moeten, terſtond, met hunnen viſch, naar de byzondere Markten ſchieten; doch die de laatſte Looting krygen hebben 't in hunne keur, of zy, dien zelfden, of den volgenden dag, den aangebragten viſch willen doen afſlaan. Both, Schol, Spiering en Aal komt niet in den afſlag; maar wordt, aan een huisje, in 't Y, tusſchen de Nieuwe Stads-Herbergs- en Nieuwe-brugs-boomen, op paalen gebouwd, en in

MARKTEN.

(*b*) Handv. *bl.* 815, 816, 817, 818, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 828. Vervolg *op de* Handv. *bl.* 42, 43.

MARKTEN. in 't gemeen het *Botbhuisje* genaamd, aangebragt en verkogt. De Zee-visch, door de *Keurmeesters* zynde goedgekeurd, wordt, in kleiner of grooter bennen, door de *Knegts* of *Opsleepers van de Vischmarkten*, in den Ring gesleept. Tot het leveren der vischbennen, plagt eene vrouw, aan elke Markt, aangesteld te zyn, die vier duiten voor een Kabbeljaauws-, en twee duiten voor een Schelvisch-ben ontving, zynde de Vischvrouwen gehouden, de bennen, zo veel zulks mogelyk ware, aan haar wederom te geeven, wanneer zy twaalf en een halve stuiver, voor ieder honderd bennen, te rug kreegen. Doch het leveren der Vischbennen is, sedert, tot een mannenampt gemaakt, en, by eene Keure van den dertigsten January des jaars 1765, vastgesteld, dat, voortaan, voor ieder Kabbeljaauws-ben, zes, en voor ieder Schelvisch-ben, vier duiten betaald zouden worden (*i*). De visch wordt, vervolgens, door een' *Afslaager*, aan ieder Markt, van Burgemeesteren aangesteld, aan de meestbiedenden verkogt, mogende de burgers en inwooners zo wel in den Ring koopen, als de vischvrouwen, mids zy alleenlyk voor hunne eigene huisgezinnen koopen (*k*). De leevende visch wordt, voor den dooden, afgeslaagen. Voormaals, plagt geene vischvrouw meer dan twee Zalmen te mogen mynen, dan na dat de andere vischvrouwen voorzien waren. Doch dit gebruik is, op verzoek der Verkooperen, afgeschaft. Elk koopt nu zo veele

(*i*) Keurb. U. *f.* 54.
(*k*) Handv. *bl.* 814.

le Zalmen, als hy goedvindt. De onkosten op het afslaan van den Zeevisch, die zeer hoog plagten te zyn, zyn, in 't jaar 1734, verminderd, op negen en een half ten honderd van het beloop van den visch, waarvan de Afslaager twee en een half ten honderd; de *Penningmeesters*, die 't geld van de Afslaagers overneemen, en aan de Verkoopers uitkeeren moeten, vier ten honderd; de *Keurmeester* een ten honderd, en de *Opsteepers* twee ten honderd genieten (*l*). Wanneer, des winters, de visch, met wagens, in de Stad gebragt wordt, wordt dezelve afgeloot voor de kleine Vischmarkt, werwaards zig de Opzigter over de Lootinge als dan vervoegt. De Baars, Voorn, Post en diergelyke fyne visch moet, eer zy ter markt gebragt wordt, aan den Bothweeger worden aangegeven, die, van ieder schot of gewigt, twee stuivers geniet. De Visschers moeten, volgens eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1737, met de Both, Schol, Spiering, Tongen en Schatrest, regelregt naar 't Bothhuisje vaaren, daar dezelve, aan de meestbiedenden, de Both, by vyf en zeventig ponden tevens, verkogt wordt (*m*), na datze, vooraf, door den Bothweeger, of deszelfs knegt, gekeurd zyn; moetende den dooden visch, terstond, in 't water geworpen, en die nog eenigszins leeft, doch onbekwaam is om ter markt te worden gebragt, aan de Godshuizen gezonden wor-

MARKTEN.

(*l*) Handv. *bl.* 828.
(*m*) Handv. *bl.* 828.

Markten. worden. De Vischkoopers en Vischvrouwen der twee Markten van Both en anderen diergelyken visch, tot hun genoegen, aan 't Bothhuisje, geryfd zynde, mag het overschot, na half tien uuren, naar den Zandhoek gevoerd, en aldaar, aan eenige aangestelde Opkoopsters, ten behoeve der omloopsters by de straat, verkogt worden. De Schelvisch, zeer overvloedig zynde aangekomen, wordt ook, aldaar, na dat de Markten voorzien zyn, ten zelfden einde, aan agt aangestelde *Vischbaazen* geleverd. De Bothvisschers, met hunnen eigen visch willende voorstaan, gelyk hun, op de drie weekelyksche Marktdagen, vrystaat, moeten, vooraf, om plaats op de groote Vischmarkt, looten: zo als ook, op de Boeren-Vischmarkt, geschiedt. Op de laatstgemelde Markt, wordt van ieder Vischschuitje een' halven stuiver aan den Keurmeester betaald. Volgens eene Keure van den dertigsten October des jaars 1708, moet 'er een bord, met Stads wapen gesterkt, aan de Vischmarkten worden aangeslaagen, waarop de de lengte, die de Baars, Voorn en Post hebben moet, om niet afgekeurd te worden, onderscheidenlyk, afgetekend is (n). De Vischvrouwen, die de Vischbanken, op beide de Vischmarkten, van de Stad in huure hebben, zyn verpligt, die banken, dagelyks, na 't afloopen van de Markt, te reinigen, waarna de vuiligheid, in kruijwagens, door een' bediende, by de Heeren Thesaurieren aangesteld, naar de Stads vuilnisschuiten

ten

(n) Handv. *bl.* 826.

ten gebragt wordt. De Vischvrouwen staan niet altoos agter dezelfde Vischbank, maar schikken, alle weeken, eene bank voort. Om den visch, die, door byzondere persoonen, gekogt is, naar huis te brengen, zyn eenige *Vischdraagers* aangesteld: hoewel 't ook, door veelen, gedaan wordt, die niet byzonderlyk aangesteld zyn. Voormaals, geschiedde deeze aanstelling, door de Opzienders der Armen, nu door de Regenten van het Spinhuis. De aangestelde Vischdraagers plagten, al van ouds, ten teken hunner aanstellinge, een koperen vischje op de borst te draagen (*o*): waarop Brederode het oog heeft, als hy, in den *Spaanschen Brabander* (Act. V. Sc. I.), eene Spinster tegen een' armen jongen doet zeggen: Markten.

Hadje kennis an de Overluy van de Visschers dat jy die ginght vraghen
Om ien pennincksjen op je borst, so mochtje moytjens vis dragen
Dat brenght 's jaers al hiel veul op, so veul, ick weet niet hoe.

Tot het keuren van den zeevisch, zyn twee *Keurmeesters* aangesteld, een over elke markt. Zy draagen, in 't gemeen, den naam van *Schouten van de Vischmarkt*. Ook mogen zy zydgeweer voeren (*p*). De Overluiden van 't S. Pieters-Gilde zyn gesteld tot onderhouding der goede orde op de Vischmarkten. Ook zyn zy gemagtigd, om de sluikers, en omloopers of omloopsters met visch te bekeuren, en aan te houden; waartoe de

(*o*) Handv. *bl.* 814.
(*p*) Handv. *bl.* 822.

MARKTEN. de Substituit-Schouten, de Hoofd-Provoost van't Aalmoessseniers-huis, derzelver Dienaars en die van den Heere Hoofd-Officier, benevens de Soldaaten en Wagten aan de boomen, hun, des noods, de behulpzaame hand bieden (q).

Garnaalenmarkt. De Garnaalen, de Panharing, de Kataal en Katvisch, die niet aan de Vischmarkten komen, om aan de uitslyters verkogt te worden, plagten, voor deezen, op Droogbak te worden aangebragt; doch, in 't jaar 1705, werdt gekeurd, dat men, met deezen geringen visch, voortaan, aan den Zandhoek, ter wederzyde van de Taanstraat, zou voorstaan (r). Gemeenlyk, legt 'er ook een vaartuig met Garnaalen, agter een' stal, waarin gekookte Garnaalen verkogt worden, aan de oostzyde van den Singel, tusschen den Heiligen weg en 't Spuij, welke plaats, hierom, de GARNAALEN-MARKT genoemd wordt. Doch my is niet bekend, dat dezelve, by eenige Keure, tot zulk eene markt, geschikt is.

Schol- en Scharrenmarkt. Tot eene Legplaats voor de vaartuigen, die, met *gedroogde Schol* en *Scharren*, herwaards komen, was, in de voorgaande eeuwe, het Spuij, tegen over het Maagdenhuis, geschikt. Ook stondt men, met deeze waare, agter de Begynen, voor (s). Doch tegenwoordig wordtze, meest, in de Haringpakkerye, op het Water, en ook, eenigszins, op den Dam, agter de Waage, vertierd.

In

(q) Handv. *bl.* 821.
(r) Handv. *bl.* 825.
(s) Handv. *bl.* 807.

In 't jaar 1731, ſtelden Burgemeeſteren, by *provisie*, voor den tyd van drie maanden, een' Factoor der drooge ſchol aan (*t*). Doch ik weet niet, dat zulks, naderhand, geſchied is. MARKTEN.

Het Koningsplein, in 't midden, onder de boomen, is, in 't jaar 1736, geſchikt tot eene BOKKINGMARKT voor Buitenluiden, die aldaar, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, mogen markten; doch met hunne Bokking niet door de Stad ryden, of loopen (*u*): 't welk men alleen aan ingezetenen deezer Stad, en, in 't byzonder, met bokking, die, in de *Bokkinghangen*, aan 't Blaauwhoofd, hier ter Stede, gerookt is, heeft willen toelaaten. *Bokkingmarkt.*

Tot eene Legplaats der Schepen en Schuiten met Moſſelen, is de MOSSELSTEIGER in 't Y, by de kleine of nieuwe Viſchmarkt, al voor lang, geſchikt geweeſt. De vaartuigen met Oeſters, welke viſch, ſedert eenige jaaren, in groote menigte, te Petten geſpeend, en herwaards gevoerd wordt, leggen, volgens eene Keure van den een en dertigſten January des jaars 1741, ook aan den Moſſelſteiger. Oeſters noch Moſſelen mogen geloſt worden, dan na dat zy, door den Keurmeeſter van den viſch aan de kleine Viſchmarkt, leverbaar gekeurd zyn (*v*). *Moſſelſteiger.*

Na de Viſchmarkt, zal, vermoedelyk, de

BEES-

(*t*) Groot-Memor. N. X. *f.* 92 *verſo*.
(*u*) Handv. *bl.* 778.
(*v*) Handv. *bl.* 1671.

MARKTEN.

BEESTEN- of OSSEN-MARKT.

B E E S T E N M A R K T,

of, gelykze, veeltyds, genoemd wordt, de O S S E N M A R K T, om dat deeze de grootste is, de oudste byzondere markt hier ter Stede zyn geweest; alzo 'er de oudste gedeelten der Stad, gelyk zyn de *Kalverstraat* en de *Ossen-sluis* naar genoemd zyn. Men plagt zelfs, van ouds, *up tie sluyse*, niet alleen des Maandags, maar ook op andere dagen in de weeke, met Varkens, te koop te staan; 't welk, op den zesden May des jaars 1473, verbooden werdt (*w*). Ik versta, door *tie Sluyse*, hier, de *groote Damssluis*, die, ten dien tyde, *de sluis*, by uitsteekendheid, genoemd werdt. En men moet niet vreemd vinden, dat de Middeldam toen tot eene Varkenmarkt gebruikt werdt; men hadt, vroeg in de vyftiende eeuwe, naauwlyks eene andere marktplaats in de Stad. De Varkens waren ook zeer overvloedig, zo dat, al omtrent den aanvang dier eeuwe, verbooden werdt, dezelve langs straat te laaten loopen (*x*). Langs der Stede vesten, stonden Varkenskotten, die eerst, in 't jaar 1489, werden afgekeurd (*y*). En *Thymen Gerritsz*, de Varkendryver, hadt een huis aan de Plaats of Dam, welk hem, in 't jaar 1540, door de Stad, afgekogt werdt (*z*). Ook blykt, uit eene Ordonnantie voor 't Vleeschhouwers Gilde van den jaare 1586, dat toen, vlak voor

(*w*) Keurb. A. *f.* 72 *verso.*
(*x*) *Zie* I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 104.
(*y*) Keurb. A. *f.* 171 *verso.*
(*z*) *Zie* I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 92.

voor 't Stadhuis, noch markt gehouden werdt van Kalveren, Lammeren en Schaapen (*a*). Doch de Varkenmarkt was, voor den aanvang der zestiende eeuwe, reeds op de Kolk verplaatst, en werdt, in of omtrent het jaar 1506, binnen de buitenste Haarlemmer Poort, die toen stondt, daar nu de nieuwe Haarlemmersluis legt, overgebragt (*b*). Naderhand, is zy, aan de westzyde van den Singel, tusschen de Rosmolen en de Haarlemmerpoort (*c*), en nog laater, op de Heerenmarkt gehouden (*d*). Doch in 't jaar 1626, werdt zy, aan de zuidzyde van de Lindengraft, gekeurd (*e*), en in 't jaar 1651, buiten de Reguliers-Poort, nu de Waag op de Botermarkt, nevens *Simon Ryken Pad* (*f*); tot dat zy, by eene Keure van den zes en twintigsten Augustus des jaars 1671, by de Utrechtsche Poort, geplaatst werdt (*g*); waar zy, nog tegenwoordig, is. MARKTEN.

Wat de Ossenmarkt aangaat, dezelve werdt, van ouds, en wel op den zes en twintigsten Maart des jaars 1487, gekeurd *ter plaetze tusschen den tween reguliers poirten*, waarvan de eerste toen stondt, daar nu de Ossensluis legt, en de tweede, daar nu de Reguliers-tooren staat; *gebeten die bindewyck, ende nergent anders* (*b*). Doch in 't jaar 1629,

(*a*) Keurb. C. *f.* 305.
(*b*) *Agter* 't Keurb. B. *onder de* Correctien. *f.* 83.
(*c*) Resol. Vroedsch. *N.* 8/9 27 *Nov.* 1600. *f.* 321.
(*d*) *Zie* hier voor, *bl.* 14.
(*e*) Keurb. K. *f.* 103.
(*f*) Resol. Vroedsch. *N.* 20. 9 *May* 1651. *f.* 150 *verso.*
(*g*) Keurb. P. *f.* 22 *verso.*
(*h*) Keurb. A. *f.* 158 *verso.*

MARKTEN.

1629, werdt zy van daar verplaatst op 't Plein voor de Reguliers-Poort (*i*), die toen van hout gemaakt was, en stondt, daar nu de Waag op de Botermarkt staat. Eenige jaaren laater, werdt zy buiten de Reguliers-Poort, op de hoogte van de Heerengraft, gesteld (*k*), en eindelyk, na de jongste Vergrootinge der Stad, overgebragt, daar zy nu is, op het Plein binnen de Utrechtsche Poort.

Ossenmarkt.

De BEESTEN- of OSSENMARKT is een ruim veld, in 't midden, doorsneeden van de straat, die naar de Utrechtsche Poort leidt, en met hoog geboomte bezet. Langs de Ossenmarkt, meest ten westen van de Poort gelegen, zyn houten balien opgeregt, aan welken, de beesten worden vastgemaakt. Verder westwaards, staan eenige stallingen, waarin het vee, des nagts, geplaatst wordt. Ook is hier de wooning van den Marktmeester. In de Agtergraft, was, voor deezen, eene bekwaame drinkplaats afgeschooten, daar 't vee plagt gedrenkt te worden; doch zy dient nu, zo ver zy nog overgebleeven is, voornaamlyk, tot een wed voor de paarden. De markt is, wyders, ook met eene balie omringd, en met een hek afgeslooten, op dat de beesten niet zouden verdreeven worden, voor dat de Impost en Excyns voldaan is, 't welk, in de wooning van den Marktmeester, geschiedt.

Varkenmarkt.

De VARKENMARKT is ten oosten van de

(*i*) Resol. Vroedsch. *N.* 16. 1 *Juny* 1629. *f.* 86 *verso.*
(*k*) Resol. Vroedsch. *Lr.* D. 20 *Nov.* 1663. *f.* 64.

de ſtraat aangelegd. De grond derzelve is, omtrent drie voet, opgehoogd; meeſt beſtraat, en rondsom met eene ſchutting afgeslooten. De vette Varkens leggen hier, geduurende den markttyd, in hokken. Verkogt zynde, wordt 'er, terſtond, de Impoſt en Excyns van betaald. Een weinig zuidweſtwaards van de Varkenmarkt, is, in 't begin des jaars 1755, onder digt geboomte, een *Yskelder* gebouwd, door *Adriaan Kock*, Confiturier hier ter Stede, die den grond, voor een zeker getal van jaaren, gehuurd heeft van de Theſaurie. Het ys wordt, 's winters, in dit gebouw, rondsom, in de hoogte, opgeſtapeld [sic: opegen] gearbeid. De eigenaar, zynde thans *Izaak Kock*, Zoon van den aanlegger, verkoopt het, 's zomers, by 't pond, voornaamlyk, om wyn en andere dranken te verkoelen en koel te houden. 's Winters, gebruikt hy 't, om het deeg, waarvan hy allerlei nagemaakte vrugten, tot nageregten, op voornaame maaltyden, bereidt, te doen ſtollen. Markten. Yskelder.

De SCHAAPENMARKT, die, eertyds, omtrent de oude Reguliers poort, nu den Regulierstooren, daar het Plein nog *de Schaapenmarkt* heet, ſchynt gehouden te zyn, is nu binnen de balie van de eigenlyke Oſſenmarkt, ten weſten. *Schaapenmarkt.*

De KALVERENMARKT, die altoos met de Schaapenmarkt plagt vereenigd te wezen, werdt, in 't jaar 1669, van dezelve afgeſcheiden, en overgebragt op het Plein binnen de Leidſche Poort; daar zy, egter, niet lang bleef, wordende, in 't jaar 1671, we- *Kalverenmarkt.*

MARKTEN.

derom by de Schaapenmarkt overgebragt (*l*). Zy wordt, nu ook, aan de westzyde der Beestenmarkt, gehouden. De Kalveren en Schaapen zyn hier, veeltyds, geplaatst, in hokken, die in open stallingen gemaakt zyn.

De Beestenmarkt is tweederlei, van mager, en van gemest, of vet vee. De magere Ossenmarkt begint in April, en duurt, tot dat de weiden behoorlyk voorzien zyn van gras. De vette Ossenmarkt of slagttyd wordt 's Maandags, 's Woensdags en 's Vrydags gehouden, van het midden van October, tot het midden van November. De vette Varkenmarkt wordt, op den zelfden tyd, gehouden. Van de magere Varkens is de voornaame markt aan den Diemerdyk, by Zeeburg, daar zy ook opgescheept worden. Volgens twee Keuren van den elfden en twaalfden October des jaars 1658, moeten de Varkens, die, met spoeling, of afval van Kooren-brandewyn, en styffel, gemest zyn, afzonderlyk, op de markt geplaatst worden: en 't invoeren en verkoopen van Varkens, die met *Vinken* van Walvischspek zyn gemest, is, volstrektelyk, verbooden (*m*). Het regt om, hier ter Stede, alleen allerlei beesten te mogen op- en afscheepen is, al voor lang, verleend geweest aan 't Oude-zyds-Huiszitten-huis (*n*). De Opscheepers der Beesten, die, van ouds, *Postmeesters* genaamd werden, om dat de losse brug, over welke, zy het vee ontscheepen, den naam van

(*l*) Handv. bl. 774, 775.
(*m*) Handv. bl. 775.
(*n*) Zie III. Deel, IV. Boek, bl. 283.

van *Post* draagt, zyn alleen bevoegd tot dit werk. De beesten worden op- en afgescheept aan den Diemerdyk by Jaap Hannes of Zeeburg, of in de Stad aan den Mosselsteiger, ten einde van den Singel ten noorden, of aan de Varken- en Ossenmarkt. Voor 't regt der op- en afscheepinge wordt betaald, van een Os of Koe, twee stuivers vier penningen; van een Paard, twee stuivers agt penningen; van een mager Varken, vier penningen; van een vet Varken, agt penningen; van een vet Kalf, twaalf penningen; van een mager of nugter Kalf, agt penningen, en van een Schaap, vier penningen. En dit regt wordt niet alleen betaald van het vee, dat over 't Y in de Stad komt; maar ook van 't gene, door de Haarlemmer-, Leidsche-, Utrechtsche-, Weesper- en Muider-Poorten, of langs den Amstel, wordt ingevoerd. By vorst en beslooten water, wordt het vee ook, aan de gewezen Oude-, en aan de Nieuwe Stads Herberg aan- en afgevoerd (*o*). Voor ieder os of koe, die op geen voeder staat, wordt, voor staangeld, aan den Marktmeester van de Ossenmarkt, twee stuivers 's daags betaald: voor ieder Schaap of Varken, vier penningen, en op voeder staande, een stuiver. De ossen, die van buiten ingebragt worden, om hier te worden verkogt, moeten alleen aan de Ossenmarkt te koop gesteld, en vooraf aan den Marktmeester aangegeven worden: en iemant, die hier eenig vee gekogt heeft, mag het, noch op de markt

MARKTEN.

(*o*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 19.

Markten.

markt, noch elders, wederom verkoopen, dan drie weeken na dat hy 'er eigenaar van geweest is (p). Ondertusschen, raakt het slagten van ossen en koeijen, in den Slagttyd, om ingezouten, en, geduurende den winter, gegeten te worden, hier ter Stede, sedert eenige jaaren, meer en meer, buiten gebruik, bevindende men het vleesch, welk lang gezouten geweest is, nadeelig voor de gezondheid. Ook leggen de Vleeschhouwers zig hier, meer dan zy plagten, toe, op het slagten van rundvee, geduurende den winter, zynde, reeds by eene Keure van den vyfden December des jaars 1732, toegelaaten geweest, na den laatsten November, eens ter weeke, des Woensdags, markt te houden van ossen, koeijen, queen en vaarzen (q).

Commissarissen van de Ossenmarkt.

Om opzigt te hebben op de Ossenmarkt, en de andere Markten, daarby behoorende, zyn vier Commissarissen, door Burgemeesteren, aangesteld, die Commissarissen van de Ossenmarkt genoemd worden. Zy draagen zorg, dat de Keuren, op de Markten van het vee gemaakt, worden naargekomen, naar behooren.

Paardenmarkt opgeregt, en te niet geloopen.

Keizer Karel den V., in 't jaar 1523, Reinoud, Heere van Brederode, verlof gegeven hebbende, om eene jaarlyksche Paardenmarkt te houden, in het Dorp van Amsterveen (r), welks Ambagtsheerlykheid, in 't jaar 1529, aan de Stad verkogt werdt (s), overleide men,

(p) Handv. bl. 771, 772.
(q) Handv. bl. 774.
(r) Handv. bl. 321.
(s) Zie II. Deel, V. Boek, bl. 507.

men, ſedert, of dit Privilegie ook regt gave, tot het opregten eener Paardenmarkt, in Amſterdam. Men bevondt, by onderzoek, dat het Privilegie zo ver niet kon worden uitgeſtrekt. Doch men verſtondt, dat de Steden in 't gemeen regt hadden, om *ongeprivilegeerde* Paardenmarkten in te ſtellen, daar buitenluiden niet vry waren van *arreſten* om ſchuld. En men beſloot, eerlang, om 'er, ook hier, eene op te regten (*t*), die, tweemaal 's jaars, op den eerſten Woensdag na *Laetare*, dat is, na den derden Zondag voor Paaſchen, en op den laatſten Maandag in Auguſtus, zou gehouden worden, en, in 't jaar 1658, voor 't eerſt, gehouden werdt. Doch zy is niet veele jaaren in ſtand geweeſt (*u*), en, zo ik meen, zonder afgeſchaft te zyn, van zelve te niet geloopen. **Markten.**

Ter gelegenheid der raadpleegingen over het opregten eener Paardenmarkt, was hier, door Burgemeeſteren, de eerſte *Paardenviller* aangeſteld, op den negentienden December des jaars 1656 (*v*). Hy is, volgens de Keure, alleen bevoegd, om doode paarden en andere viervoetige krengen te villen (*w*). De paardenmeſt, die, langs de ſtraaten, in kruijwagens of vuilnisvaten, legt, mag, volgens eene Keure van den negen en twintigſten January des jaars 1755, door niemant, dan **Paardenviller.**

(*t*) Reſol. Vroedſch. *Lt.* A. 15, 20 *Jan.* 1657. *f.* 183, 187.
(*u*) *Zie* F. VON ZESEN, *bl.* 202.
(*v*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 122.
(*w*) Handv. *bl.* 1052.

Markten. dan door de bedienden van de vuilnis, worden weggehaald (x).

Koorenmarkten. De handel in Kooren, die, in 't groot, gedreeven wordt op de Koorenmarkt, van welke wy, hier voor (y), reeds gesproken hebben, wordt ook, in 't klein, en by de zak, gedreeven op meer dan ééne Markt hier ter Stede. Men heeft, voor eerst, de

Stigtsche *en* Gooische Koorenmarkt,

Stigtsche en Gooische Koorenmarkt. die, in 't jaar 1643, gekeurd werdt op den Binnen-Amstel, aan de westzyde, tusschen de Paardenstraat en Halvemaanssteeg (z), alwaar voorheen een houtwal plagt te zyn, en, sedert, des Maandags, markt van allerlei Stigtsche en Gooische Graanen, byzonderlyk van erweten en boonen, gehouden wordt. Zy worden hier, in zakken, te koop gebragt, en mogen, in geene minder hoeveelheid dan eene mudde of zak tevens, verkogt worden (a). Behalve deeze, is'er ook eene

Westfriesche Koorenmarkt,

Westfriesche Koorenmarkt. in 't gemeen de *Schager-markt* genaamd, die eerst geweest is, aan de oostzyde van den Singel, naar 't noordeinde, ter plaatse, nu de *Stroomarkt* genaamd; naderhand, op dezelfde oostzyde van den Singel; doch meer zuid-

(x) Vervolg der Handv. *bl.* 149.
(y) III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 99
(z) Resol. Vroedsch. N. 18. 6 *Jan.* 1643. *f.* 148 *verso.* Handv. *bl.* 802.
(a) Handv. *bl.* 780.

zuidwaards, tusschen de Lynbaansbrug en Jan-Rooden-Poorts-Tooren, verlegd werdt; en, eindelyk, in 't jaar 1662, geplaatst aan de oostzyde van de Heerengraft, tusschen den Blaauwburgwal en oude Leliestraat. Hier plagten, des Maandags, allerlei Westfriesche en Noordhollandsche graanen; niet alleen; maar ook klein vee, gevogelte, kaas, eijeren en fruit ter markt gebragt te worden. Zelfs is 'er, veele jaaren agtereen, des Zondags, na den middag, eene talryke markt geweest van duiven, musschen en andere kleine vogeltjes. Doch by eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1752, is belast, dat geene andere dan Westfriesche vaartuigen, en die alleen met Kooren belaaden, ter bovengemelder plaatse, op de Heerengraft, zouden mogen markten; dat aldaar geene hoenders, duiven, musschen, spreeuwen of ander gevogelte, vee, kaas of eijeren zouden mogen worden te koop gesteld; en dat de Westfriesche Kooren-vaartuigen, niet dan 's Maandags, zouden mogen markten (*b*). Het Kooren, welk hier verkogt wordt, moet, naar de maat deezer Stede, worden geleverd (*c*). Al voor veele jaaren, plagt 'er nog eene markt te zyn van duiven en kleiner gevogelte, die, zonder, zo veel my bekend is, door eenige Keure, gewettigd te wezen, des Zondags, op de Baangraft, tusschen de Passeerderstraat en Looijersgraft, gehouden, en gemeen-

MARKTEN.

(*b*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 42.
(*c*) Handv. *bl.* 802.

Markten. meenlyk de *Duivenmarkt* genaamd werdt. Doch zy is nu ook verdweenen. In de voorgaande eeuwe, werdt, des Zondags, eene *Honden-* en *Duivenmarkt* gehouden, op het bolwerk by de Regulierspoort; die, by eene Keure van den dertienden November des jaars 1642, verbooden werdt (*d*).

Bierkaaijen. De vreemde Bieren zyn, hier ter Stede, ook al zeer vroeg, aangebragt, en heeft men, derhalve, ook al vroeg, plaatsen gehad, daar deeze Bieren ontscheept, geveild en verkogt werden, en daar de *Bierbeschooijers*, gelykze genoemd worden, die deeze Bieren wederom uitslyten, woonden. Twee zulke *Biermarkten*, of, gelyk menze heet,

BIERKAAIJEN,

zyn 'er thans in deeze Stad, de oudste, eertyds, de *Delftsche Bierkaai* genaamd, om dat 'er veel Delftsch Bier plagt gesleeten te worden, en nu de *Oude Bierkaai* geheeten, strekt zig, sedert dat zy, in 't jaar 1682, vergroot is (*e*), langs de westzyde van den Oude-zyds-Voorburgwal, genoegzaam van 't noordeinde, uit tot aan de Varkenssluis. De andere, de *kleine-* of *Heeren-*, of *Nieuwe Bierkaai* genaamd, is aan de noordzyde van de Brouwersgraft, tusschen de Heerenmarkt en Binnenbrouwersstraat. Eenige Bierbeschooijers woonen, behalven op de Kaaijen, ook op de Heerenmarkt, en op de Nieuwezyds-Kolk. Doch de handel in vreemde Bieren

(*d*) Keurb. L. *f.* 184 *verso*.
(*e*) Handv. *bl.* 776.

ren is, sedert het rykelyk gebruik van wyn, en van koffy en thee, zeer sterk afgenomen. De Bierbeschooijers zyn, in 't jaar 1621, tot een Gilde gemaakt (*f*), waarvan wy, hier na, onder de Gilden, handelen zullen. Het tappen van uitheemsch Bier omtrent de Bierkaaijen gaf zo veel gelegenheid tot het verkorten van der Stede Excynzen, dat het zelve, by verscheiden' Keuren, verbooden is. Het mag niet geschieden, aan de oost- noch westzyde van de Heeren-markt, omtrent de nieuwe Bierkaai; noch in de S. Anne-straat, in de S. Anne-dwarsstraat, in de steegjes en slopjes tusschen de S. Jans- en Oude-Kerks-bruggen, en op het Oude-zyds-Kerkhof, omtrent de Oude Bierkaai (*g*). Men plagt, van ouds, MARKTEN.

MELKMARKT

te houden op de Plaats of Dam, en voor aan in de Kalverstraat: ook op andere plaatsen der Stad; doch in 't jaar 1482, werdt gekeurd, dat men dezelve niet dan agter 't oude Gasthuis, dat is, agter het tegenwoordige Stadhuis, naar de zuidzyde, ter markt zou brengen (*h*); en in 't jaar 1523, dat men daarmede, op de Burgwallen, en op 't Water, zou mogen voorstaan (*i*). Maar in 't jaar 1581, werdt zulks wederom alleen op de Gasthuissluis, ten einde de Gasthuissteeg, toegelaaten. In laater' tyd, schynt men, omtrent de Heerengraft en Brouwersgraft, alwaar MELKMARKT.

(*f*) Handv. *bl.* 1189.
(*g*) Handv. *bl.* 1484.
(*h*) Keurb. A. *f.* 133 *verso*.
(*i*) Handv. *bl.* 804.

MELK-MARKTEN. waar eene houten brug nog de *Melkmarktsbrug* heet, met melk, gemarkt te hebben. Doch tegenwoordig, leggen en ſtaan de ſchuiten en wagens met melk alomme door de Stad, in en langs de graften, en de meeste melk wordt, in open houten emmers, langs de huizen, te koop gedraagen. De melkvaatjes en melkmaaten, vooral zulken, die de Huisluiden zelven herwaards brengen, moeten, jaarlyks, door den gezwooren Yker, nagemeeten, en met het Stads wapen en 't jaartal gebrand worden (*k*). 't Geregt heeft, reeds op den zeſtienden July des jaars 1481, bevolen, *in die melck ofte boye* [huij], geen water te gieten (*l*).

GROEN-MARKTEN. Men heeft hier, tegenwoordig, verſcheiden'

GROENMARKTEN,

waar veelerlei aardvrugten en moeskruiden, van rondsom de Stad, en van afgelegener Plaatſen, te koop gebragt worden. De oudſte, van welke men duidelyke melding gemaakt vindt, was geplaatſt agter de groote Vleeſchhal, aan S. Pieters-Kerkhof, en langs de weſtzyde van den Oude-zyds-Voorburgwal, tot aan de Varkensſluis. Doch zy werdt, in 't jaar 1644, van daar verplaatſt aan de ooſtzyde van de Prinſengraft, tuſſchen de Reeſtraat en Weſtermarkt, daar de ſchuiten lagen; en op de Weſtermarkt zelve, daar de Groenluiden voorſtonden. De Groenmarkt bleef hier egter naauwlyks negen jaaren, en werdt,

(*k*) Handv. *bl.* 933*, 934*, 936*.
(*l*) Keurb. A. *f.* 124 *verſo.*

werdt, in 't jaar 1653, overgebragt, aan de westzyde van de Prinsengraft, van de Prinsenbrugge, tot de Egelantiersgraft, toe: en in 't jaar 1656, werdt den Noordhollandschen Groenluiden in 't byzonder, die meest kool, raapen en wortelen aanbrengen, plaats om te markten aangeweezen, tusschen de Beerenstraat en kleine Groenmarkt, die nog, omtrent de Reestraat, gebleeven was, aan de oostzyde van de Prinsengraft. Doch in 't jaar 1658, werdt deeze Groenmarkt, bestaande toen meest uit Groenluiden van Haarlem, Beverwyk en andere Plaatsen daaromtrent, verlegd aan de westzyde van de Prinsengraft, tusschen de Reebrug en Roozengraft. De Streeker-Groenluiden, die zig, tusschen de Lauriergraft en Beerenbrug, gelegd hadden, werden, in 't jaar 1668, meer zuidwaards, tusschen de Elandsgraft en Looijersstraat, geweezen. In 't jaar 1674, werdt de markt der Leidsche Groenschuiten in 't byzonder geschikt op de Prinsengraft, omtrent de Laurierstraat, van 't vuilnisvat, tot aan zekere paal, aldaar geplaatst: en die der Beemster-schuiten, tusschen de Roozengraft en Roozenstraat. Doch in 't jaar 1697, kwam 'er wederom eenige verandering in de Groenmarkt. De Noordhollandsche, en met naame de Streeker-vaartuigen, met kool, wortelen en raapen, werden geplaatst tusschen de Elands- en Looijersgraft; de schuiten van rondsom de Stad, en byzonderlyk de Diemermeersche en Weteringer-schuiten; de Utrechtsche en Bever- MARKTEN.

wy-

MARK-TEN. wyker-Peulſchuiten, en de Weſtlandſchen, aan de ooſtzyde der Prinſengraft, tuſſchen de Ree- en Beerenbruggen, en des noods, bezuiden de laatſtgemelde; en de Leidſche en Leiderdorper-, als mede de Beemſter-, Purmer- en andere ſchuiten, met ſtoppel- en ſtaart-raapen, aan de weſtzyde van de Prinſengraft, tuſſchen de Laurier- en Roozenſtraaten, en des noods, tot over de Weſtermarkt (*m*). De plaats, tuſſchen de Ree- en Beerenbruggen, beide aan de ooſt- en weſtzyde der Prinſengraft, wordt thans *de kleine Groenmarkt* genaamd; en de Marktmeeſter heeft, onlangs, bevel gekreegen, om de openvallende Plaatſen aldaar, eens 's jaars, in de maand May, by inſchuiving voor- of bovenwaards, dat is, naar 't noorden, te laaten vervullen; en de aankomende Tuinluiden, agter of onder aan de Markt, naar 't zuiden, te plaatſen (*n*). Doch de Warmoestuinen in de Diemermeer leverden, door den tyd, zo veele groente uit, dat, met dezelve, niet bekwaamlyk, tuſſchen de Ree- en Beerenbruggen, kon gemarkt worden; waarom, in 't jaar 1700, werdt toegelaaten, deeze groente ook, eens ter weeke, des Maandags, en in 't jaar 1701, tweemaal, des Maandags en des Vrydags, op 't Oude-Kerks-Plein, ter Markt te brengen (*o*). De groente uit de Bylemermeer, die, in 't jaar 1702 doorgebroken zynde, door het inſtorten of plempen van mod-

(*m*) Handv. *bl.* 791.
(*n*) Beſoignes *van* Burgem. *en* Schepenen *van* 30 *Jan.* 1766.
(*o*) Handv. *bl.* 792, 792.

modder, allengskens, gedeeltelyk, gevuld, en op 't nieuwe Land, sterk bezaaid is, wordt, by de Diemermeers-groente, ter markt gebragt: en in 't jaar 1714, zyn deeze tweederlei Warmoeziers verdeeld geworden, in twee ploegen, over ieder van welken, jaarlyks, op den eersten April, door Burgemeesteren, uit een opgegeven dubbel getal, twee Overluiden gekooren worden, die, voor de onderhouding der goede orde onder dit Gilde van Groenluiden, zorg draagen. Beide de ploegen markten, sedert, te gelyk, op 't Oude-Kerks-Plein; doch, op hunne eerste markt, op de Prinsengraft, beurtelings, om den anderen dag, en op de Houtgraft, by de gewezen Jooden-Kerk, welke plaats zy ook ingenomen hadden, en die hun nu vergund werdt, week om week; doch alleenlyk des Vrydags (*p*). Men noemt dit gedeelte der Houtgraft, sedert, de *Jooden-Groenmarkt*. De Warmoeziers, van welken wy spreeken, betaalen, volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1730, ieder twaalf stuivers 's jaars aan hunne Overluiden (*q*). Zy plagten, al voor den aanvang deezer eeuwe, des Maandags, ook aan de nieuwe Markt voor te staan (*r*), 't welk, zo ik meene, nog, door eenigen, geschiedt. Aan de Hillegommer Tuiniers en Warmoeziers in 't byzonder is, in 't jaar 1717, plaats om te markten aangeweezen, aan de westzyde van de Prinsengraft, tus-

MARKTEN.

schen

(*p*) Handv. *bl.* 793.
(*q*) Handv. *bl.* 794.
(*r*) Handv. *bl.* 792.

MARKTEN. schen de Reebrug en Lauriergraft (*s*), daar zy, met groente en fruit, en, onder anderen, met smaakelyke aardbeijen, voorstaan. De verkoopers van groente, die huizen of kelders, op de Groenmarkt, tusschen de Ree- en Beerenstraaten, bewoonen, mogen, volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1749, voor hunne woonplaatsen, tot aan de groote steenen toe, uitstallen, zonder daarin, door de buitenluiden, verhinderd te worden (*t*). De Groenmarkt is, sedert het jaar 1717, bepaald gebleeven, op de plaatsen, daar zy toen, volgens de Keuren, mogt gehouden worden.

De Groenschuiten, die aan de markt willen komen, mogen niet grooter zyn dan twaalf Lands Lasten ten hoogsten (*u*), en moeten allen, met hun agtersteven, regt tegen den wal leggen. Zy moeten zig by den Marktmeester aangeeven, en 't regt der Markt voldoen. Zy mogen, 's morgens voor, of 's avonds na het luiden der Poortklok, niet lossen. De koopers moeten, met hunne schuiten en wagens, des zomers voor negen, en des winters voor tien uuren, van de markt zyn. De raapen, aardappelen, tuinboonen en kool worden, door luiden, die van Burgemeesteren aangesteld zyn, gemeeten of geteld. De manden, met welken, de boonen, aardappelen en raapen gemeeten worden, moeten behoorlyk geykt zyn (*v*). Ook zyn,

(*s*) Handv. *bl.* 794.
(*t*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 41.
(*u*) Keurb. T. *f.* 238.
(*v*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 43, 45.

zyn, reeds in 't midden der voorgaande eeuwe, twaalf of dertien *geauthoriseerde Groenvrouwen* toegelaaten, door Burgemeesteren (*w*), welker getal, naderhand, op agt verminderd, doch, in 't jaar 1686, wederom op negen gebragt (*x*) is. Zy betaalen de verkogte groente, terstond, aan de Groenluiden, en vorderen de uitgeschooten penningen wederom van de koopers, voor welke moeite en verschot, zy twaalf penningen van ieder gulden genieten. De Groenluiden mogen zig vervoegen aan zulk eene *geauthoriseerde Groenvrouw*, of *Schryfster*, gelyk menze gemeenlyk noemt, als zy goedvinden (*y*). By eene Keure van den eersten April des jaars 1760, is belast, dat, des zomers, of van den eersten May tot den laatsten October, op de Groenmarkt, tusschen de Roozenstraat en Roozengraft, voor de geauthoriseerde Groenvrouwen, plaats moet gelaaten worden, voor zestien, en 's winters, of van den eersten November tot den laatsten April, voor agt Groenschuiten, mids 'er, op de Prinsengraft over de Westerkerk, genoegzaame plaats blyve, voor de Leidsche en Haagsche Salade-schuiten (*z*). Eindelyk, is 'er ook eene *Reinigster* of *Aanveegster van de Groenmarkt* aangesteld, die de Markt, des zomers voor tien, en des winters voor elf uuren des morgens, reinigen moet, waarvoor zy van ieder schuit drie, en

MARKTEN.

(*w*) Groot-Memor. N. IV. *f.* 181 *verso*. N. V. *f.* 61 *verso*.
(*x*) Groot-Memor. N. VII. *f.* 145.
(*y*) Handv. *bl.* 796.
(*z*) Keurb. T. *f.* 254 *verso*.

MARKTEN.

en 's winters, van ieder wagen, twee stuivers, van ieder sleede, die met een paard getrokken wordt, een en een halven stuiver, en van ieder handsleede, een halven stuiver geniet, zo dikwils, als dezelven aan de markt komen (a).

FRUIT- of APPEL-MARKT.

Na de Groenmarkt, volgt de

FRUITMARKT,

van ouds, en nog tegenwoordig, naar de Fruit, die meest op dezelve verkogt wordt, de *Appelmarkt* genaamd, en zekerlyk eene van de oudste Markten der Stad, alzo men, in de Keuren van omtrent het begin der vyftiende eeuwe, al gewaagd vindt van Fruitverkoopers, als tot het S. Jans Gilde behoorende (b). De oudste Appelmarkt is geweest, aan de westzyde van den Oude-zyds-Voorburgwal, tusschen 't S. Pieters Kerkhof en 't Spuij, sedert de Huiszitten-, en nu de Lomberdssteeg genaamd. Naderhand, is zy, op den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, aan de oostzyde, omtrent tegen over de plaats, daar tegenwoordig het Generaal-Post Comptoir is, verlegd. Doch in 't jaar 1613, werdt reeds geraadpleegd, om dezelve ook van daar te verleggen (c). En 't leedt niet langer dan tot in 't jaar 1616, toen zy, aan de oostzyde van den Singel, tusschen de Heij- en Raamsteegen, werdt overgebragt, daar zy, nog tegenwoordig, gehouden wordt, schoon men, reeds,

(a) Handv. *bl.* 795, 796.
(b) Keurb. A. *f.* 12.
(c) Resol. Vroedsch. *N.* 11. 28 *Octob.* 10 *Nov.* 1613. *f.* 89, 91 *verso.*

reeds in 't jaar 1651, in overweeging genomen heeft, omze, vandaar, aan de westzyde van de Prinsengraft, tusschen de Elands- en Looijersgraften, daar, sedert, eene Groenmarkt gekeurd is, te verleggen (*d*). MARKTEN.

Veelerlei fruiten, met naame appelen, peeren, pruimen, kersen, aalbezien, nooten enz. worden hier, van omtrent Leiden, Delft, Rotterdam, den Haage, Utrecht, Woerden, *Hoorn*, en andere Plaatsen, in Noordholland en elders, ter markt gebragt. Doch de Aard- en Kruisbezien worden gelost op de Prinsengraft, tusschen de Run- en Beerenstraaten, uitgenomen eenige Delftschen, die op het Rokin, en de Diemermeerschen, die op de Meer-Groenmarkten gelost worden (*e*). De gewoonlyke marktdagen, hiertoe geschikt, zyn de Maandag en Vrydag. Doch 't staat buitenluiden ook vry, dagelyks, fruiten ter markt te brengen. Zy betaalen van ieder ton of mand fruit zeker regt aan 't Fruitverkoopers-Gilde. Buitenlandsche Fruiten, gelyk Chinaas-appelen, Limoenen en Kastanjen, schoon zy niet aan de Appelmarkt komen, zyn dit regt ook onderhevig (*f*). Het aanbrengen van onrype of verrotte Fruiten is, by eene Keure van den elfden January des jaars 1664, verbooden (*g*). De *Haven-* of *Marktmeester van de Fruitmarkt* draagt zorg voor de onderhouding der Keuren, op dezelve gemaakt. Tot het meeten der Fruiten, zyn

(*d*) Resol. Vroedsch. N. 20. 5 *Dec.* 1651. *f.* 200.
(*e*) Handv. *bl.* 786.
(*f*) Handv. *bl.* 783, 785.
(*g*) Handv. *bl.* 786.

Markten. zyn beëedigde *Fruitmeeters*, door Burgemeesteren, aangesteld, die niet mogen meeten, dan met behoorlyk geykte manden en tonnen, welken van 't Gilde gehuurd worden (*h*). De Fruitmarkt is, dikwils, zo zeer bezet met manden en tonnen, dat 'er de rytuigen, bezwaarlyk, voorby konnen. 't Geregt heeft, hierom, op den agt en twintigsten January des jaars 1755, gekeurd, dat 'er, voor negen uuren des morgens, niet over de Fruitmarkt gereeden moge worden (*i*).

By de Fruitmarkt, voegen wy de

Boommarkt,

Boommarkt en die, aan de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, ter wederzyde van de S. Lucien-brugge; en de

Bloemmarkt,

Bloemmarkt. die, wat meer noordwaards, tusschen de Roosmaryn- en Wyde steegen, op de gewezen *Deventer-Houtmarkt*, en nog verder, tot aan de Stilsteeg toe, gehouden wordt. Op de Boommarkt, worden veelerlei jonge boomen, uit de Enteryen in de Veenen, en van omtrent Alkmaar en de Beverwyk, met schuiten, aangebragt, en eens ter weeke, des Maandags, vertierd. De Bloemmarkt vangt, 's Zondags, na drie uuren des nademiddags, reeds aan, en duurt, den volgenden Maandag, zo lang de Lente en Zomer duuren. De Haarlemmer, Noordwyker en andere Bloemisten bren-

(*h*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 40.
(*i*) Keurb. T. *f.* 210.

brengen hier eene groote menigte van Bloemen, Bloembollen en Zaaden ter markt. Ook worden 'er, des Maandags, veeltyds, verkoopingen van Bloemen, by opveilinge aan de meestbiedenden, gehouden. Beide deeze Markten zyn, zekerlyk, meer dan eene eeuw oud. Ondertusschen, is my niet bekend, dat, voor dezelven, immer, eenige Keuren gemaakt zyn. MARKTEN.

Wy komen nu tot de

TURFMARKTEN,

die twee in getal zyn, eene van Hollandsche, en eene van Overzeesche Turf, waaronder ook de lange Friesche en Groninger Brouwers Turf begreepen is. De eerste en oudste Turfmarkt, die, te gelyk, eene Houtmarkt was, is geweest, in het Damrak, omtrent de Paapenbrugge, van waar dezelve, niet voor 't begin des jaars 1564, in den Amstel buiten de lange brugge, ter plaatse nu nog de *oude Turfmarkt* genaamd, verlegd is (*k*). Hier bleef zy, tot in 't jaar 1642, wanneer zy, aan de oostzyde van de Prinsengraft, tusschen de Runstraat en den Stads wal, die toen lag, daar nu de Leidsche graft loopt, overgebragt werdt (*l*). Doch in 't jaar 1671, werdt zy, naar de zelfde zyde van de Prinsengraft, in de nieuwe uitlegging, tusschen de Spiegel- en Vyzelstraaten, verplaatst (*m*), daar TURFMARKTEN.

(*k*) Resol. Vroedsch. N. 1. 18 *Febr.* 1564.

(*l*) Resol. Vroedsch. N. 18. 10 *July* 1642. *f.* 123 *verso*. Keurb. L. *f.* 174 *verso*, 210.

(*m*) Groot-Memor. N. VI. *f.* 35 *verso*. Keurb. P. *f.* 16 *verso*. Handv. *bl.* 768.

MARKTEN. daar zy, nog tegenwoordig, gehouden wordt. Op deeze Markt, wordt meest Hollandsche Turf aangebragt. Tot eene markt voor de Friesche en Groninger Brouwers en andere Turf, werdt, in 't jaar 1634, plaats geschikt aan 't Reaalen-Eiland, by het Blaauw-hoofd. Doch het Y aldaar te ondiep geworden zynde, werdt deeze Turfmarkt, in 't jaar 1673, op Kattenburg verlegd (*n*); schoon de Schippers, die deeze soort van Turf voeren, ook veeltyds, tusschen de gewezen Oude Stadsherbergs-brug en Nieuwe Haarlemmer sluis, gaan leggen.

Op het leggen der Turfschepen aan de Markt zyn verscheiden' Keuren gemaakt, en laatstelyk eene van den agt en twintigsten January des jaars 1761, waarby bevolen wordt, dat dezelven moeten leggen nevens elkanderen, van de Vyzelbrug af naar de Spiegelstraat toe, met den voorsteven naar den wal, en zo schuin naar het midden der grafte toe, dat de doorvaart behoorlyk vry blyve (*o*). Voorts, zyn 'er ook, nog onlangs, op het meeten en opdoen der Turf, twee merkwaardige Keuren afgekondigd, te uitvoerig om 'er, hier ter plaatse, byzonderer berigt van te geeven (*p*).

By de Turfmarkten, voegt de

HOUTMARKT,

HOUTMARKT. oudtyds de *Deventer-Houtmarkt* genaamd, om dat het Brandhout, welk daar ter Markt ge-

(*n*) Handv. *bl.* 768.
(*o*) Keurb. U. *f.* 7 *verso.*
(*p*) Keurb. U. *f.* 30 *verso*, 32.

gebragt werdt, veel van Deventer kwam; en gelegen, daar nu de Bloemmarkt is, op den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, tusſchen de Wyde- en Roosmarynſteegen. Doch het ſterk aanvoeren van Noordſch Brandhout, in 't gemeen *Vadembout* genaamd, maakte deeze markt te klein. De Schepen met Vademhout werden, hierom, in 't jaar 1673, geplaatſt aan de oude Teertuinen (*q*). De Deventer-Houtmarkt, ook reeds, eenige jaaren te vooren, tot eene Bloemmarkt geſchikt zynde, werdt het Brandhout, welk daar te koop plagt gebragt te worden, gelegd in den Huiszitten-burgwal. Doch de Markt bleef aldaar niet langer dan tot in 't jaar 1684, wanneer zy, in de Muider-graft, voor de Synagoge der Hoogduitſche Jooden, verlegd werdt (*r*), daar zy, nog tegenwoordig, is. Zy beſtaat in een ruim plein, met hoog geboomte bezet, waaraan de Houtſchepen leggen. Volgens eene Keure van den zeven en twintigſten January des jaars 1728, moeten de Houtſchepen looten om de plaatſen aan de Markt. De eerſte plaats wordt geſteld vooraan, tegen over de Synagoge, daar een ſchip veertien dagen mag blyven leggen; waarna het, op de laatſte plaats, beweſten de Plantaadje, moet gaan leggen, en van daar wederom verhaalen; van veertien dagen tot veertien dagen, eene plaats voorwaards ſchikkende. Het hout mag niet, op de Markt, noch elders, op eenig onbetim-

MARKTEN.

(*q*) Handv. *bl.* 766.
(*r*) Handv. *bl.* 766.

Markten. timmerd erf, worden opgeſtapeld; maar moet, zo lang het onverkogt is, of in de ſchepen blyven, of in pakhuizen of lootſen, worden opgezet (s). Voorts, moet het Talhout, door Stads Tellers, geteld, en het Vademhout, door Stads Meeters, gemeeten worden.

Aan de ooſtzyde van den Singel, bezuiden den Jan-Rooden-Poorts-Tooren, wordt, ſedert veele jaaren, gehouden eene

KUIPERS-MARKT,

Kuipers-Markt. alwaar, des Maandags, allerlei klein droog Vaatwerk, tobbens, emmers, kuipen, ſcherfborden, en diergelyk klein-kuipers werk te koop gebragt wordt. De Gildebroeders van het Kuipers-Gilde ſtaan hier, beurtelings, voor, zo dat iemant, die, den eenen Maandag, de eerſte plaats beſlaagen heeft, den volgenden Maandag, de tweede plaats beſlaan moet. Elke plaats mag niet grooter dan twaalf voeten genomen worden, en die, driemaal agtereen, verzuimt, ter markt te komen, verlieſt zyne plaats: alles volgens eene Keure van den een en dertigſten Maart des jaars 1634 (t).

Op de Jan-Rooden-Poorts-Toorens-brugge, aan de zuidzyde, wordt, insgelyks des Maandags, eene

Boommaakers-Markt. BOOMMAAKERS-MARKT

gehouden, alwaar de Boom- en Leerenmaakers,

(s) Handv. bl. 767.
(t) Handv. bl. 803.

kers, met houten Leeren, Boomen, Puthaaken en Kleérstokken, voorstaan. Doch volgens eene Keure van den twintigsten Maart des jaars 1664, mogen zy den voorbygang, door het rykelyk ten toon stellen hunner waaren, niet belemmeren (*u*). Markten.

Men heeft, hier ter Stede, ook eene

HOEPEN-MARKT,

die eerst plagt te zyn, aan de westzyde van 't Rokin, en in 't jaar 1655, daar tegen over, tusschen de Lange brug en 't Kalfsvelssteegje, verlegd werdt (*v*). Naderhand, is de Legplaats der Hoepenschepen geweest, tusschen de Doele- en Halvemaansbruggen, en tegenwoordig leggen dezelven veel, aan de westzyde van den Singel, omtrent de Korsjes-steeg. Hoepen-Markt.

Op het Rokin, aan de westzyde, omtrent de Olieslaagers-steeg, plagt voor deezen de

HENNIP-MARKT

geplaatst te zyn. Doch zy werdt, na de jongste Vergrooting der Stad, naar de noordzyde der Heerengraft, tusschen de Utrechtsche straat en Reguliersgraft, overgebragt, alwaar de Legplaats is der Vaartuigen, die inlandsche Hennip en Touwwerk herwaards brengen. Hennip-Markt.

De

HOOIMARKT,

hier ter Stede, plagt gehouden te worden langs Hooimarkt.

(*u*) Handv. *bl.* 803.
(*v*) Handv. *bl.* 766.

MARKTEN.

langs de zuid- en westzyde van den Binnen-Amstel; doch werdt, in 't jaar 1671, verlegd op de Heerengraft, aan de noordzyde, tusschen den Binnen-Amstel en Weesperstraat, daar zy niet veele jaaren bleef, wordende, in 't jaar 1689, wederom overgebragt op den Binnen-Amstel, tusschen de Heeren- en Keizersgraften, voor het Diaconie-Oude-Vrouwen-Huis (*w*). Hier houden, nog tegenwoordig, de Friesche en andere vreemde Hooischepen hunne Legplaats. Het Hooi plagt, hier, alleen by 't voeder, verkogt, en door gezwooren Meeters gemeeten te worden. Een Voeder Hooi moest tien voet agt duim lang, zeven voet agt en een halve duim breed, en, uit den bodem van den wagen, negen voet zes en drie vierde duim hoog zyn. Doch wanneer 't uit den grond gemeeten werdt, moest het dezelfde lengte en breedte, maar de hoogte van agt voet agt duim hebben, alles Amsterdammer maat (*x*). Maar in 't jaar 1712, werdt belast, dat het Hooi niet dan by 't gewigt verkogt moest worden: waartoe zes beëedigde *Hooiweegers* werden aangesteld. By eene nadere Keure van den dertigsten January des jaars 1725, werdt het egter gelaaten aan de verkiezinge des koopers, of hy 't Hooi, by 't gewigt of by de maat, ontvangen wilde (*y*). De Hooischippers moeten, zo dikwils als zy met hunne schepen aan de Markt komen, aan de Diaconie betaalen, van ieder Friesche Tjalk twaalf

(*w*) Handv. *bl.* 768.
(*x*) Handv. *bl.* 939.
(*y*) Handv. *bl.* 911, 912.

twaalf, en van ieder kleiner Vaartuig, zes stuivers (z). De MARKTEN.

STROOMARKT,

hier ter Stede, is ook meer dan eens verplaatst, somtyds, buiten bewilliging, en somtyds, op bevel van 't Geregt. Zy schynt, voormaals, gehouden te zyn aan de oostzyde van den Singel, naar 't noordeinde, ter plaatse, die nog de *Stroomarkt* genaamd wordt, ten ware zy deezen naam alleenlyk gekreegen hadt, om dat 'er eenige uitslyters van Stroo woonen. In 't jaar 1627, werdt de Stroomarkt, op de gewoonlyke Marktdagen, gekeurd aan de Noordermarkt (*a*), daar nog eene kleine Stroomarkt is. Doch voor omtrent veertig jaaren, lagen de Stroofchepen, ten deele langs de westzyde van den Singel, van de nieuwe Haarlemmer-sluis af, tot voor de Bergstraat, ten deele voor het Diaconie-Oude-Vrouwen-Huis, aan de Hooimarkt. En toen werdt, by eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1723, bepaald, dat de groote Stroofchepen met staande masten, voortaan, leggen zouden, op de lange Houtgraft, van den Zwaanenburgwal af, den hoek om, tot aan de Kraanenbrug toe: en de kleine scheepjes, met leggende masten, op de Prinsengraft, voor de Noorder-Kerk (*b*). De Stroofchippers moeten zig, by hunne aankomst, ook aan 't Diaconie-Oude-Vrouwen- STROOMARKT.

(z) Handv. *bl.* 912.
(*a*) Handv. *bl.* 808.
(*b*) Handv. *bl.* 768.

MARKTEN. wen-Huis aangeeven, en ten behoeve der Diaconie, twee ſtuivers van een Frieſche Tjalk, en een ſtuiver van ieder kleiner vaartuig betaalen (*c*). De Strooſchippers mogen, hier, niet langer dan vier weeken markten, en in 't klein, niet minder dan vyftig boſſen aan iemant verkoopen (*d*).

Wyders, zyn, hier ter Stede, twee

ZAND-MARKTEN,

ZAND-MARKTEN. eene van Zand, welk meeſt tot ballaſt in ſchepen gebruikt wordt, en eene van Zand, welk tot allerlei ander gebruik dient. De eerſte Markt is de oudſte, en aangelegd, ter gelegenheid van het toeneemen der Scheepvaart alhier. Zy ſchynt, in 't begin der zeventiende eeuwe, vermoedelyk, zonder door eenige Keure gewettigd te zyn, gehouden te wezen aan de ooſtzyde van den Singel, tusſchen de nieuwe Haarlemmer-ſluis en Hasſelaers-Brouwerye (*e*), die toen, op den Singel, omtrent het Kattegat, gelegen was. Doch op den negen en twintigſten May des jaars 1618, beval het Geregt, dat de Zandponten, van Maart af, tot het einde van November, in de oude Waale en Waterſcheepshaven, zouden leggen, en niet binnen den boom komen (*f*). In 't jaar 1634, werden zy, aan 't Reaalen-Eiland, by 't Blaauwe Hoofd, aan de Noordweſtzyde van den ſteiger, verplaatſt (*g*). Doch, ſedert veele jaaren,

(*c*) Handv. *bl.* 912.
(*d*) Handv. *bl.* 768.
(*e*) Handv. *bl.* 715.
(*f*) Handv. *bl.* 714.
(*g*) Handv. *bl.* 753.

ren, leggen zy ook aan de westzyde van het Bickers-Eiland. De andere Zandmarkt werdt, in 't jaar 1652, gekeurd by den Reguliers-tooren (*h*); doch is, sedert, verlegd in den nieuwen Binnen-Amstel, aan de westzyde, niet verre van de Amstelsluis. Het meeste Zand wordt, uit de Zanderyen omtrent Naarden, en van Muiderberg, 's Graavenland, Hillegom enz. herwaards gebragt. MARKTEN.

Hierby voegen wy de

KALKMARKT,

waar, voornaamlyk, gebakken Friesche Steen en Kalk ter markt gebragt wordt. De Legplaats der Schepen, die deeze waaren herwaards voeren, plagt, nog in het midden der voorgaande eeuwe, te zyn, tusschen de Korsjes- en Lynbaansbruggen, beide aan de oost- en aan de westzyde van den Singel (*i*). Doch in 't jaar 1663, werdt dezelve verlegd aan de zuidoost-zyde van het Nieuwe-Waals-Eiland (*k*), sedert, de *Kalkmarkt* genaamd. Op het meeten en hermeeten van Steen en Kalk, waartoe beëedigde Amptenaars zyn aangesteld, zyn menigvuldige Keuren gemaakt (*l*), en nog laatstelyk eene van den agt en twintigsten January des jaars 1764 (*m*). Over de Meeters en Draagers van de Kalk, is een Vader of Opziender aangesteld, die zig, dagelyks, in 't Kalkhuisje aan de Kalkmarkt, KALK-MARKT.

(*h*) Handv. *bl.* 830.
(*i*) Handv. *bl.* 766.
(*k*) Handv. *bl.* 768.
(*l*) *Zie* Handv. *bl.* 1014 *enz.*
(*m*) Keurb. V. *f.* 41.

Markten.

markt, moet laaten vinden, om elk van de noodige arbeiders te voorzien.

Onder de Markten, die, van ouds, eens ter weeke, op Maandag, plagten gehouden te worden, is ook de

STOELEN-MARKT,

Stoelen-Markt.

die, weleer, aan het Water, op en ten noorden van de Paapenbrugge, plagt te zyn; doch in het jaar 1654, aan de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, tusschen de Molsteegs- en Dirk van Hasseltsbruggen, verlegd werdt (n). Tegenwoordig, blyft zy egter, genoegzaam, tusschen de Molsteegs- en S. Nicolaas-bruggen, bepaald. De Stoelenmaakers, die hier markten, schuiven, elken Maandag, eene plaats voort. Volgens eene Keure van den negen en twintigsten October des jaars 1675, moeten, elken Marktdag, twee Stoelenmaakers, daartoe, door de Overluiden, verkooren, rondgaan, en toezien, of 'er ook Stoelen van Appel- of Peerenboomen-hout gemaakt zyn, of Stoelen van Vuuren-, voor Stoelen van Effenhout, te koop gesteld worden (o). De

MANDEN-MARKT,

Manden-Markt.

hier ter Stede, plagt, van ouds, gehouden te worden, op het Water, omtrent de Vrouwen-steeg. Doch is, in den jaare 1634, aan de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, tusschen de S. Nicolaas- en Dirk van Has-

(n) Handv. bl. 808.
(o) Handv. bl. 808.

Hasseltsbruggen, verplaatst. Voor omtrent dertig jaaren, bevondt men, dat de Stoelen- en Manden-markten elkanderen te zeer belemmerden, te meer, doordien de Mandenmaakers, zelfs tot aan de Molsteeg toe, voorstonden. 't Geregt keurde, derhalve, op den agt en twintigsten January des jaars 1735, dat de Mandenmarkt, voortaan, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, zou gehouden worden, op de Westermarkt, aan de zyde van de Reestraat en Hal, van de Prinsengraft tot de Keizersgraft, daar de Mandenmaakers, alle Maandagen, eene plaats moeten voortschikken (*p*). MARKTEN.

Sedert dat het gebruik van den Rook-tabak, hier te Lande, en in deeze Stad, gemeen geworden is, heeft men hier ook eene *Tabakspypen-Markt* opgeregt, die, in 't gemeen, de

PYPEN-MARKT

genaamd wordt, en gelegen is, ter wederzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, bezuiden de Gasthuissteegsbrugge. In 't jaar 1663, werdt, ten voordeele der Tabakspypenmaakers, die toen hier ter Stede waren; doch nu, al lang, verdweenen zyn, gekeurd, dat buitenluiden, alleenlyk des Maandags, doch dan ook, den gantschen dag, met Pypen mogten voorstaan, zonder dat zy vermogten, hunne waar, by de huizen, te koop te draagen. Alle Pypen, die hier om te verkoopen gebragt worden, moeten aan de Pypen- PYPEN-MARKT.

(*p*) Handv. *bl.* 104.

MARKTEN. penmarkt worden gelost. Om de plaatsen moest, om 't vierdendeel jaars, worden geloot, ten overstaan van den Marktmeester, die van ieder ton korte, en van ieder mande lange Pypen, een stuiver, en van een mandje porceleinen Pypen een' halven stuiver genoot, welken, door den kooper, betaald werden. De Marktmeester, voormaals, over de Pypenmarkt gesteld, was, onder anderen, verpligt, zorg te draagen, dat de straat en de opgangen der brugge niet belemmerd werden (q).

Marktmeesters. Thans zyn 'er nog zes *Marktmeesters* over byzondere Markten, hier ter Stede, die, door Burgemeesteren, worden aangesteld, en zorg draagen, dat de goede orde op de Markten, en de Keuren, deswege gemaakt, onderhouden worden, naar behooren. Men heeft 'er een' van de S. Antonis of Nieuwe Markt, een' van de Reguliers- of Botermakt, een' van de Noordermarkt, een' van de Groenmarkt, een' van de Ossenmarkt, en een' van de Appelmarkt. Behalve deezen zes, is 'er nog een Marktmeester der drie Jaarmarkten, die zorg draagt, dat de Kraamen en Kermisspelen, op de bekwaamste plaatsen, gesteld, en de Keuren, op de Jaarmarkten gemaakt, en de byzondere bevelen van Burgemeesteren, by 't verleenen van verlof tot het opregten van Kermisspelen, behoorlyk, agtervolgd worden. Sedert veele jaaren, is deeze Marktmeester ook te gelyk *Stads Roeper* (r).

Dus

(q) Handv. *bl.* 804, 805.
(r) Groot-Memor. *N.* III. *f.* 179. IV. *f.* 49 *verso.* VIII. *f.* 142 *verso.*

Dus hebben wy alle de Markten, die thans, hier ter Stede, in wezen zyn, kortelyk, beschreeven. Voor deezen, zyn 'er nog eenige andere, zelfs vermaarde Markten geweest, die thans geheellyk verdweenen zyn. Voor omtrent dertig jaaren, waren 'er nog twee aanzienlyke *Biscuit-markten*, eene aan de oude zyde, op den Fluweelen-Burgwal, tusschen de Oude Doelestraat en Stoofsteeg, die, reeds in de zestiende eeuwe, in stand was (*s*), en eene aan de nieuwe zyde, op de Keizersgraft, tusschen de Westermarkt en Leliegraft. De Bakkers van Wormer en Jisp bragten hier geheele laadingen *Biscuit* of tweebak, in tonnen, ter markte (*t*). Ook stondt men, op deeze markten, voor, met Deventer- en Kamper-koek (*u*). Doch de Bakkers deezer Stad hebben zig zo sterk toegelegd, op het bakken van smaakelyke Biscuit, dat de Wormer Biscuit, allengskens, haare agting verlooren heeft, en de Maandagsche Biscuitmarkten, van tyd tot tyd, afgenomen, en, eindelyk, geheellyk verdweenen zyn. Op de Biscuit-markt aan de nieuwe zyde, plagt ook eene *Spinnewielen-markt* gehouden te worden (*v*), die, al veel vroeger, te niet geloopen is. Eene *Glazen- en Kannenmarkt*, die, in 't jaar 1622, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, buiten de oude S. Antonispoort, op de nieuwe Markt, gekeurd werdt (*w*), is ook, voor lang, opge-

Markten.

(*s*) Resol. Vroedsch. N. 4. 31 *Decemb.* 1580.
(*t*) Handv. *bl.* 777.
(*u*) Handv. *bl.* 800.
(*v*) Handv. *bl.* 807.
(*w*) Keurb. H. *f.* 278.

GILDEN. gehouden: wordende nu deeze waaren, naauwlyks anders, dan op de drie gewoonlyke Jaarmarkten, ter markt gebragt (x): wanneer men, met dezelven, onder anderen, by den Jan-Rooden-Poorts-Tooren, en op de oude Biscuit-markt, op den Fluweelenburgwal, voorſtaat.

II.

GILDEN *van* NEERINGEN, HANDWERKEN *en* ARBEIDERS.

II. Handel, in de Stad, en ten gebruike der ingezetenen, buiten de Markten.

De Markten voldoen, op verre na, niet, om de Ingezetenen te voorzien van 't gene zy behoeven, of begeeren; zo om dat, op de dagelykſche en weekmarkten, niet alles te koop gebragt mag worden; als, om dat het veelen niet gelegen komt, op de Markten, te gaan koopen, 't gene aldaar geveild wordt. De Jaarmarkten, op welken, met weinige uitzonderingen, alles te koop mag gebragt worden, waaraan iemant winſt meent te zullen konnen behaalen, worden te zeldzaam gehouden, dan dat elk, op dezelven, al zynen voorraad zou konnen opdoen. Behalve dat veele waaren niet zo goed vallen, op de Markten, als menze begeert, en elders bekomen kan. Hieruit is dan een andere tak van Burgerlyke Neering en Handel ontſtaan, die, door de handwerksluiden en winkeliers, of kleiner of grooter neeringdoende luiden, alle burgers, of ten minſten ingezetenen der Stad, dagelyks, met hunne

(x) *Zie Vervolg der Handv. bl.* 40.

ne mede-ingezetenen, gedreeven wordt. Onder de voornaamſten van deezen, zyn 'er veelen, die tot geen byzonder Gilde behooren; gelyk zyn de Haringkoopers, Teerkoopers, Katoendrukkers, Zeepzieders, Branders, Mouters, Touwſlaagers en anderen; van welken wy, beneden, eenig byzonder verſlag zullen doen. Onder de minderen, zyn 'er ook eenigen, die in geene byzondere Gilden begreepen zyn; gelyk de Horologiemaakers, Diamantſlypers, Zadelmaakers, Zeevenmaakers, Knoopenmaakers, Naaldenmaakers, Speldenmaakers en eenige anderen, van welken wy niet afzonderlyk behoeven te handelen. En onder de geringſten, heeft men'er veelen, die ook in geene Gilden zyn, en meeſt allen, of aan hunne wooningen, of langs de ſtraaten, uitventen, 't gene zy, op de Markten of elders, hebben ingekogt; gelyk, dagelyks, in grooten overvloed, omtrent eenige ſoorten van viſch, groente, fruiten, bloemen, turf, hout, ſtroo, zand en andere waaren geſchiedt. Doch van deeze kleine handelaars, die aan zeer weinige byzondere Stedelyke Keuren verbonden zyn, behoeven wy, ook niet byzonderlyk, te ſpreeken. De Winkeliers, Handwerksluiden en Arbeiders, die onder byzondere Gilden begreepen zyn, en, of hunnen mede-ingezetenen eenige waaren leveren, of dezelven, met hunnen arbeid, ten dienſte ſtaan, zullen wy, in de eerſte plaatſe, beſchryven; en daarna tot de voornaame *Tranſiquanten* en handelaars, die tot geene Gilden behooren, overgaan.

GILDEN.

GILDEN. Algemeen berigt, wegens den oorsprong en natuur der Gilden, hier ter Stede.

Men hadt, van ouds, tweederlei soort van Gilden hier te Lande, en ook in deeze Stad. Sommigen waren gezelschappen, die zig byeengevoegd hadden, om eenige Liefdewerken, in gemeenschap, te oefenen; om byzonderlyk voor elkanderen te bidden; om, op gemeene kosten, Altaaren te stigten, en missen op dezelven te laaten doen, en ook, om eene jaarlyksche maaltyd samen te houden. Men hadt, onder deeze Gilden, beide Gilden van Vrouwen en van Mannen. Tot de laatsten, behoorden de S. *Jacobs-Broederschap*, het *Kruisgilde* en het *Lieve-Vrouwen-Gilde*, welke twee laatsten de Stad, in tyden van gevaar, ook met de wapenen ten dienste stonden (y). Onder de Vrouwen-Gilden, waren het *Sacraments-Gilde*, welk een altaar hadt, in de Nieuwe-zyds-Kapel (z), en veelligt ook in de Oude Kerke (a), en het *Maagdengilde*, welk, eerst diep in de zestiende eeuwe, werdt opgeregt (b). De andere soort van Gilden, van welken wy, hier ter plaatse, alleen handelen moeten, waren Genootschappen van Koopluiden of Handwerksluiden, welker oorsprong, hier te Lande, niet voor de dertiende eeuwe, schynt geplaatst te konnen worden. In Frankryk, is Lodewyk de IX., die in 't midden dier eeuwe

(y) Resol. Vroedsch. *N.* 1. 5 *July* 1542. N. 2. 19 *July* 1566. *f.* 19. Kenrb. E. *f.* 70 *verso*, 208 *verso*. F. *f.* 43 *verso*, 66 *verso*, 67. *Zie ook*, hier voor, I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 88, 90. II. *Deel*, VI. *Boek*, *bl.* 21, 36, 37.

(z) *Zie* III. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 418.

(a) Memoriaal van Kerkm. *bl.* 2.

(b) W. SIEVAARTS Roomsche Myst. *Voorr.* *bl.* 34.

we regeerde, de eerste geweest, die de byzondere Handwerksluiden en Winkeliers in Genootschappen samengevoegd, en van Ordonnantien voorzien heeft (c). Sedert, zynze, ook in de Steden van Holland, gemeen geworden. Te Amsterdam, heeft men, naar alle waarschynlykheid, reeds in de veertiende eeuwe, eenige Gilden gehad, alzo, in de oudste Keuren, op pergament geschreeven, en, grootendeels, voor 't einde der veertiende eeuwe, gemaakt, het instellen van *Willekeuren ofte Settingen*, aan de Gilden hier ter Stede, verbooden wordt (d): gelyk men ook voorbeelden vindt van Gilden, die, om het maaken van Keuren, gebreukt zyn (e). De meeste oude Gilden verkooren zig eenen Beschermheilig, aan wien zy een altaar toewydden, gemeenlyk, in eene van beide de Parochiekerken, en, somtyds, in beide de Parochiekerken tevens: somtyds ook, in de Kapellen. Van enkele Gilden, leest men, dat zy een altaar, in eene der Kloosterkerken, hadden. De Schuitenvoerders, by voorbeeld, die, nog in de zestiende eeuwe, van den Utrechtschen steiger, aan de oostzyde van 't Rokin, omtrent de Beurs, gelegen, op Utrecht voeren, hadden een Altaar, welk aan S. Anna toegewyd was, in de Cellebroeders-Kerke, die digt by hunnen steiger stondt (f). De Gilden werden, dikwils, genoemd GILDEN.

(c) *Voiez* VELLY Hist. de France *Tom.* V. *p.* 298.
(d) Keurb. A *f.* 16. Handv. *bl.* 1177.
(e) *Agter* 't Keurb. B. *f.* 1 *verso*.
(f) Keurb. C. *f.* 67.

GILDEN. noemd naar deeze Beschermheiligen. Het *Marsers-*, *Komans-*, of *Kraamers-Gilde*, een van de oudsten der Stad, en nu het *Groot-Kraamers-Gilde* genaamd, droeg, van ouds, den naam van *S. Maartens-Gilde* (*g*). Het Fruitverkoopers-Gilde werdt *S. Jans-Gilde* genaamd (*h*). Het Volders-Gilde werdt *S. Rochus-Gilde;* het Linnenweevers-Gilde *S. Severus-Gilde*, het Bakkers-Gilde *S. Hubrechts-Gilde* geheeten (*i*). Anderen hadden andere bynaamen, van welken wy, in 't gevolg, melding maaken zullen. De dienst, die op de Gilden-Altaaren geschiedde, werdt, door de Gilden, bekostigd: waarom men, veeltyds, vindt, dat, in de oudste Gildekeuren, vermeerdering van inkomsten verkreegen wordt, tot betere onderhouding van den dienst, die, op het een of het ander Altaar, in de Oude of Nieuwe Kerke, verrigt werdt. Somtyds, voegden zig twee Gilden, die anderszins geene de minste overeenkomst hadden, te samen; gelyk zo de Fruitverkoopers en Bontwerkers, en de Chirurgyns en Klompenmaakers, van ouds, vereenigd geweest zyn. En de reden deezer zonderlinge vereenigingen schynt geene andere te zyn geweest, dan dat zy, ieder op zig zelven, de kosten niet konnende draagen van den dienst, die, in eene der Hoofdkerken of Kapellen, op een byzonder Altaar, verrigt werdt; zig, tot dat einde, samenvoegden, om gelykelyk deel

(*g*) Keurb. A. *f.* 11 *verso.*
(*h*) Keurb. A. *f.* 12.
(*i*) Groot-Memor. *N.* II. *f.* 55.

deel te hebben, aan de voordeelen, welken men zig van zulk een' dienst beloofde. De Gilden hielden, wyders, ook hunne jaarlyksche maaltyden, wanneer de Altaaren, ongemeen, versierd, en met buitengewoone Feestgezangen vereerd werden: gelyk ik, onder anderen, in de oude Statuten van het Groot-Kraamers-Gilde, gelezen heb. De Gildebroeders droegen, ieder, iet tot de kosten van het Feest, en hiervan is oorspronkelyk, dat het Gildegeld, welk, in de meeste Gilden, jaarlyks, opgebragt wordt, nog tegenwoordig, den naam van *Jaarzangen* draagt. Op of omtrent den tyd deezer jaarlyksche maaltyd, werden, gemeenlyk, nieuwe Overluiden verkooren; 't welk, in sommige Gilden, geschiedde, door het zenden van een stuk van de pastey, die op de maaltyd voorgediend was; zo dat de Gildebroeder, die zulk een stuk t'huis kreeg, Overman was: gelyk my, uit twee overeenkomsten van den jaare 1473, tusschen de Overluiden van het Buitenlands- en Binnenlands-vaarders-Gilde, aan de oude en aan de nieuwe zyde, gebleeken is (*k*). Voorts, hadden de Gilden ook armbossen, waaruit behoeftige Gildebroeders onderhouden werden (*l*). En dit gebruik heeft nog, by veele Gilden, plaats: doch by eene Keure van den negen en twintigsten April des jaars 1636, is reeds vastgesteld, dat een behoeftig Gildebroeder

Gilden.

maar

(*k*) Keurb. A. *f.* 72 *verso*.
(*l*) Keurb. C. *f.* 61 *verso*.

GILDEN. maar uit één Gilde onderhoud genieten mag, al heeft hy schoon verscheiden' Gilden gekogt (*m*): 't welk egter, omtrent sommige Gilden, uitzondering lydt. Het onderhouden van Altaaren is, te gelyk met de jaarlyksche maaktyden, kort na de verandering der Regeeringe, in 't jaar 1578, afgeschaft (*n*). Volgens herhaalde Besluiten der Vroedschap, mogen de Ordonnantien voor de Gilden, of *Gildebrieven*, by myne Heeren van den Geregte, te niet gedaan, of veranderd worden (*o*). Voorts, is, al vroeg, vastgesteld, dat niemant, in eenig Gilde, mag aangenomen worden, ten zy hy eerst Poorters-eed gedaan hebbe (*p*); 't welk, nogtans, niet in alle Gilden, wordt naargekomen. Ook is, by eene Keure van den zestienden September des jaars 1669, beraamd, dat Vader en Zoon, Schoonvader en Schoonzoon, twee Broeders of Zwaagers, en Oom en Neef niet te gelyk Overluiden van eenig Gilde mogen zyn (*q*). De Overluiden der Gilden plagten, van ouds, hunne jaarlyksche rekening te doen ten overstaan van eenigen uit den Geregte (*r*). Doch sedert het jaar 1655, geschiedt zulks voor Gemagtigden van Burgemeesteren, die daartoe de Stads Secretarissen aangesteld hebben (*s*). Aan byzondere Gilden, is

(*m*) Handv. *bl.* 1178.
(*n*) *Zie* II. *Deel*, X. *Boek*, *bl.* 8. Handv. *bl.* 1177.
(*o*) Resol. Vroedsch. *N.* 1. 12 *July* 1554. *N.* 2. 26 *January* 1565.
(*p*) Keurb. A. *f.* 40. Handv. *bl.* 138.
(*q*) Handv. *bl.* 1178.
(*r*) Handv. *bl.* 1177.
(*s*) Notul. van Secret. *f.* 5.

is, naderhand, meer dan eens, en op den vyfden April des jaars 1681, aan alle Gilden, zonder onderscheid, belast, jaarlyks, aan Secretarissen rekening te doen (t): 't welk egter, tegenwoordig, door sommige Gilden, niet naauwkeuriglyk onderhouden wordt. De Overluiden der meeste Gilden, die jaarlyks afgaan, benoemen een dubbel getal, uit welk Burgemeesteren nieuwe Overluiden kiezen. In eenige weinige Gilden, worden de Overluiden, door Burgemeesteren en Schepenen, gekooren. De meeste Gildeknegts worden, insgelyks, by Burgemeesteren, doorgaands, uit, doch somtyds ook buiten de Gildebroeders, aangesteld. De twee oudste Gildebroeders, die met der daad werken, hebben regt, om de Gildeboeken, op het Comptoir der Overluiden, eens 's jaars, na te zien. De Gildeknegts vorderen de Jaarzangen of het Gildegeld in van de Gildebroeders, en zyn verpligt, de onvrye Persoonen aan de Overluiden aan te brengen: al 't welke breeder vervat is, in eene algemeene Keure omtrent de Gilden van den een en twintigsten Augustus des jaars 1749 (u). Wyders, wordt, in alle de Gilden, zeker Inkomgeld betaald, behalven het Jaargeld of de Jaarzangen, die, om de drie maanden, of, om 't half- of heel jaar, betaald worden. In de meeste Handwerks-Gilden, moet iemant twee, drie, vier, en, zo hy een vreemde-

GILDEN.

(t) Groot-Memor. N. VI. f. 132. N. VIII. f. 152. N. VII. f. 28.
(u) Vervolg der Handv. bl. 70.

GILDEN. deling is, somtyds, zes jaaren gediend hebben, eer hy zyne proef doen, en in 't Gilde ontvangen worden kan. By veele Gilden, worden de Leerlingen ingetekend, en bekomen, na dat zy den vereischten tyd gediend hebben, eenen Leerbrief. Doch van de kosten, hierop loopende, zyn de Burger-Weeskinderen vry verklaard (v). De Gildebroeders van genoegzaam alle de Gilden zyn verpligt, des verzogt zynde, met het lyk van een' Gildebroeder, of van deszelfs Huisvrouwe, ten grave te gaan. Die 't verzuimen, vervallen in eene boete, welke, gedeeltelyk, door den Gildeknegt, genooten wordt. Veele Gilden houden een zwart doodkleed, met zilveren schilden, waar op het teken of wapen van 't Gilde is afgebeeld. De vrienden van overleeden Gildebroeders, die nalaaten, dit kleed te gebruiken, of het Gilde niet aanspreeken ter begraafenisse, vervallen ook in eene boete, ten behoeve van het Gilde.

Beschryving der byzondere Gilden.

Alle deeze dingen hebben, in veele, of in de meeste Gilden, plaats. Doch de byzondere Gilden, tot welker beschryvinge wy nu overgaan, hebben, van ouds, ook nog al iet byzonders gehad, 't welk der moeite waardig zal zyn, aan te tekenen. Zy zyn omtrent vyftig in getal. Wy zullen, zo veel mogelyk en gevoeglyk zy, aan de oudsten den voorrang geeven.

S. PIE-

(v) Keurb. D. f. 91 verso. Handv. bl. 1305, 1367.

S. Pieters-Gilde,

of het *Gilde der Vischverkoopers en Vischverkoopsters*, is, ongetwyfeld, een van de oudsten. In de Keuren, op Pergament geschreeven, en, waarschynlyk, reeds voor het einde der veertiende eeuwe, afgekondigd, wordt al van de Vischmarkt en Vischkoopers niet alleen; maar ook van *de Vynders* of Overluiden *van Sinte Pieters Gilde* gewag gemaakt (*w*). En in eenen Schepenen-brief van den jaare 1384, berustende in 't Leproozen-huis, vind ik drie *Oudermans van Sinte Pieters Ghilde*, met naame, genoemd. Sommigen hebben, derhalve, ten onregte, den oorsprong van dit Gilde gesteld, in 't jaar 1530 (*x*). Ook hebben wy, hier voor (*y*), nog andere redenen gegeven, om deszelfs begin, voor 't einde der veertiende eeuwe, te stellen. By eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1514, van welke ook Pontanus (*z*) gewag maakt, wordt aan dit Gilde een duit van ieder Os of Koe toegestaan, mids het daarvoor eene vuilnisschuit onderhieldt, die de vuiligheid van de Vleeschhal en van de Vischmarkt *in t ye, off aemstell, oft ter plaetsse daer men hem wysen sal*, wegvoerde (*a*). En ik vind van deeze vuilnisschuit, onder den naam van *S. Pieters-Gilde-Schuit*, reeds in vroeger Keuren, gewaagd (*b*). In het

I. S. Pieters-Gilde.

(*w*) Keurb. A. *f.* 13. *Zie ook* III. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 204.
(*x*) Domselaer IV. *Boek*, *bl.* 311. Commelin, *bl.* 742.
(*y*) *Bladz.* 19
(*z*) *Libr.* II. *Cap.* XVII. *p.* 119.
(*a*) Keurb. C *f.* 60.
(*b*) Keurb. B. *f.* 125.

GILDEN. het beschryven der Vischmarkten (*c*), hebben wy reeds eenige Keuren aangehaald, die opzigt op het S. Pieters-Gilde hebben. Hier voegenwe 'er alleenlyk by, dat, volgens de jongste Keuren, alle vreemden, die hier met visch ter markt willen komen, en voorheen aan het Gilde betaald hebben, jaarlyks, zes guldens, ten behoeve van het zelve, moeten opbrengen. Voor inkomgeld in 't Gilde, wordt negen guldens betaald, door zulken, die nog geene zes jaaren burger geweest zyn, en zes guldens, door zulken, die langer burger zyn geweest: en jaarlyks twee guldens, door de Gildebroeders en Gildezusters van de oude en nieuwe Zee-Vischmarkt, en twee guldens tien stuivers door de overigen. Aan de ouden, die zestig jaaren bereikt hebben, en de markt niet meer waarneemen; en aan zulken, die zeven dagen ziek zyn geweest, en nog ziek blyven, moeten twee guldens ter weeke worden uitgedeeld. Doch de eerstgemelden moeten, ten minsten, agt jaaren in 't Gilde geweest zyn (*d*). De Gildebroeders en Gildezusters, die thans, [in 1766], tusschen de vier honderd en vier honderd en vyftig, sterk zyn, hebben, op de Rivier-Vischmarkten, driederlei slag van plaatsen in huure: *Waterscheepsbanken*, welken, voormaals, door luiden, die hunnen visch, met eene soort van vaartuigen, *Waterschepen* genaamd, herwaards bragten, gebruikt werden; *Rivier-Vischban-*

(*c*) *Zie* hier voor, *bl.* 22.
(*d*) Handv. *bl.* 1403, 1404. Vervolg *bl.* 42, 104, 105.

banken, waartoe ook de Legplaatsen der vischschuiten, aan 't vlot, voor de groote en voor de kleine Vischmarkt; behooren, en *Aalbanken*, zo genaamd, om dat 'er, voormaals, meest met Aal of Paling plagt gemarkt te worden. De banken der Zee-Vischmarkten zyn alleen aan Gildezusters verhuurd. By eene Keure van den agtsten December des jaars 1754, is aan de Overluiden van dit Gilde, die vier in getal zyn, en hun Comptoir op de groote Vischmarkt houden, voor weekelyksche onkosten, vuur en licht, schoonhouden van de Gildekamer, maaltyden en andere kleinigheden, midsgaders voor het boekhouden en vaaren met de schuiten, jaarlyks, eene somme van agt honderd guldens uit de Gildekasse toegestaan. De Gildeknegt genoot, voormaals, honderd vyf en zeventig; doch nu twee honderd en vyftig guldens in 't jaar, en twaalf guldens voor een Nieuwjaar en Kermis (*e*). Hy is, daarenboven, vry van Jaarzangen en Bankgeld (*f*). Van de Overluiden zyn 'er twee *Vischkoopers*, of zulken, die Riviervischbanken in huure hebben, en twee *Waterscheepsluiden*, of huurders van Waterscheepsbanken. Jaarlyks, in July, gaat 'er een van elke soorte af, in welker plaats, uit een benoemd dubbel getal, door Burgemeesteren, twee anderen gekooren worden.

By S. Pieters-Gilde, voegen wy het

II. Vleeschhouwers-Gilde.

Vleeschhouwers-Gilde; waar-

(*e*) Besoign. *van* Burgem. *en* Schepenen van 28 *Jan* 1765.
(*f*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 105.

Gilden. waarvan, ook reeds, in de oudste Keuren, op pergament geschreeven, gewag gemaakt wordt (g). Het is, derhalve, niet eerst in 't jaar 1502, opgeregt, gelyk sommigen aantekenen (1). Men vindt het, klaarlyk, vermeld, in eene Keure van den vier en twintigsten April des jaars 1463 (h); en het was, ongetwyfeld, in het begin der vyftiende eeuwe, en mogelyk eerder, reeds in stand. De Vleeschhouwers moeten, in 't Gilde willende komen, meer Gildegeld betaalen, zo zy hun Poorterschap gekogt, of nog geene zeven jaaren gehad hebben, dan zy behoeven te doen, zo zy gebooren of behuwde Poorters zyn. De Knegts moeten by 't Gilde ingetekend worden, en niemant wordt voor Vleeschhouwer aangenomen, dan die toont, twee jaaren, als Leerling, en vier jaaren, als Knegt, gediend te hebben (i). In 't jaar 1615, heeft het Vleeschhouwers-Gilde eene Bos opgeregt, ten behoeve van verarmde Gildebroeders (k); in welke Bos, de Jaarzangen gebragt worden. Volgens menigvuldige Keuren, mag hier geen vleesch van zieke, ongaave, gestorven, of versmoorde

(g) Keurb. A. *f.* 12 *verso.*
(h) Keurb. A. *f.* 19 *verso.*
(i) Keurb. T. *f.* 213.
(k) Handv. *bl.* 1464.

(1) Domselaer IV. Boek, bl. 311. Commelin bl. 742. Doch deezen stellen den oorsprong der der meeste Gilden te jong, om dat zy zig, daaromtrent, alleen geschikt hebben, naar de oudste Gildekeuren, die, in de gedrukte *Handvesten*, voorhanden zyn. Maar in de geschreeven *Keurboeken*, vindt men 'er dikwils ouder.

de Beesten verkogt worden (*l*). En om hiertegen te waaken, zyn, door Burgemeesteren, drie *Vinders* of *Keurmeesters* aangesteld, die de Beesten, alsze, geslagt zynde, nog geheel aan den balk hangen, zien en goedkeuren moeten. *Zy* houden hun Comptoir boven de groote Vleeschhal in de Nes, en komen alle Donderdagen byeen. Niemant, 't zy Vleeschhouwers of anderen, mogen beesten, die zy zelven hebben vetgeweid, anders verkoopen, dan by de hoop (*m*). Ook mogen de Vleeschhouwers, tusschen S. Katharynen-dag, zynde den vyf en twintigsten November, en Vastenavond, geene koeijen slagten. Volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1764, mogen de Vleeschhouwers, buiten den slagttyd, en de dagen, waarop geene Hal wordt gehouden, niet minder dan een halve voet Ossen-, Koeijen- of Queen-vleesch, en niet minder dan een half Kalf, Schaap of Lam, in huis hebben, noch aldaar verkoopen: en, ten opzigte van de Kalveren, Schaapen of Lammeren, die, voor de Joodsche Natie, geslagt worden, niet minder dan de twee agterste bouten, aan elkanderen vast (*n*). Vreemden plagten, met hun vleesch, op de Maandags-markt, te mogen voorstaan; doch, volgens eene Keure van den tweeden September des jaars 1672, is hun zulks, alleen op de drie vrye Jaarmarkten, toegelaa,

GILDEN.

(*l*) Handv. *bl.* 910.
(*m*) Handv. *bl.* 1468.
(*n*) Keurb. U. *f.* 43 *verso*.

Gilden. laaten (*o*). *Zy* maaken 'er nogtans, sedert eenige jaaren, niet veel gebruik van. Op het begraaven der Gildebroederen en Gildezusteren, is, den zeven en twintigsten January des jaars 1762, eene nieuwe Keur gemaakt, moetende de Lyken, zo 't begeerd wordt, door de veertien jongste Gildebroeders, gedraagen worden (*p*). Volgens eene andere van den vyf en twintigsten January des jaars 1763, moet ieder Gildebroeder vyf stuivers ter maand, voor Gildegeld, en zes stuivers, om de drie maanden, voor Jaarzangen, betaalen (*q*). Over het Vleeschhouwers-Gilde, zyn een Deken en vier Overluiden aangesteld, die, jaarlyks, op den zesden September, veranderd worden. Zy houden hunne Gildekamer ook boven de groote Vleeschhal. De Verkenslaagers en Spekkoopers plagten, van ouds, tot het Vleeschhouwers Gilde te behooren. Doch, in 't begin des jaars 1751, zyn de Spek- of Verkenslaagers gescheiden van de Vleeschhouwers. Het

III. Spek- *of* Verkenslaagers-Gilde.

Spek- *of* Verkenslaagers-Gilde is, van dien tyd af, schoon slegts by voorraad en tot wederzeggens toe, tot een byzonder Gilde gemaakt, by eene Keure van den zeven en twintigsten January des gemelden jaars. In dit Gilde, wordt niemant aangenomen, dan die twee jaaren by eenen Verkenslaager gewoond heeft. Voor inkomgeld, wordt, door een

(*o*) Handv. *bl.* 1466.
(*p*) Keurb. U. *f.* 12 *verso*.
(*q*) Keurb. U. *f.* 27.

een' gebooren of behuwd Poorter, vyf en twintig, en door eenen, die zyn Poorterschap gekogt heeft, vyftig guldens betaald. Ieder Gildebroeder moet vier guldens in 't jaar, voor Jaarzangen, opbrengen. Niemant mag, in meer dan één huis, Spek- of Verkenslaagers-neering doen (r). De knegts moeten zig ook in 't Gilde laaten intekenen, zelfs zo dikwils, als zy, binnens tyds, en buiten noodzaakelykheid, van meester veranderen (s). De Weduwe van eenen Gildebroeder mag de neering, met eenen Zoon of Knegt, aanhouden, tot haar hertrouwen toe. Zo men een' Gildebroeder of Gildezuster niet van 't Gilde begraaven wil hebben, moet zulks, met twaalf guldens, worden afgekogt. Die uit de Gildebos ondersteund willen worden, moeten meer dan vyftig jaaren oud, en ten minste tien jaaren in 't Gilde geweest zyn. De Overluiden zyn drie in getal, waarvan 'er, jaarlyks, in 't begin van Maart, twee afgaan, in welker plaats, twee anderen, uit een dubbel getal, door de Overluiden benoemd, by Burgemeesteren gekooren worden. Zy houden hun Comptoir boven de Westerhal, daar zy, 's Woensdags, van drie tot vyf uuren, byeenkomen: zy genieten, jaarlyks, voor hunne moeite en verteering, twee honderd guldens uit de Gildekasse. De Gildeknegt, die, uit een drietal van Gildebroederen, by de Overluiden benoemd, door Burgemeesteren, aangesteld wordt, trekt vyftig guldens 's jaars, en is

Gilden.

(r) Keurb. T. f. 214 *verso*.
(s) Keurb. U. f. 15 *verso*.

GILDEN. is vry van Jaarzangen (*t*). Voorheen, p ten de vette Verkens, hier ter Stede, het mes, en ten laſte van den verkoop verkogt te worden; doch, ſedert het jaar 17 moeten alle Verkens, vette zo wel als r gere, geſchouwd worden, by eenen beëec den *Verkenſchouwer*, door Burgemeeſte aangeſteld. Hy geniet van ieder vet V ken twee ſtuivers, en van ieder mage een (*u*).

Onder het S. Pieters-, en naderhand onc het Vleeſchhouwers-Gilde, plagten ook Hoender- en Vogelkoopers te behooren, t dat, in 't jaar 1660, een afzonderlyk

IV. HOENDER- en VOGELKOOPERS-GILDE.

HOENDER- *en* VOGELKOOPERS-GILDE

werdt opgeregt (*v*). Het omloopen m Konynen, en met geplukte Hoenders of Vo gels is, ten behoeve van dit Gilde, meer maalen verbooden. Doch des Maandags mo gen vreemden, met leevende Hoenders en Vogels, op de Reguliers- of Botermarkt voorſtaan. Ook zyn de Pleinen omtrent de Hallen, in 't jaar 1662, tot markten voor gevogelte, geſchikt. Wanneer, hier ter Stede, gevogelte, haazen, konynen en diergelyk vee ter markt gebragt wordt, om aan de Hoenderkoopers verkogt te worden, zyn dezelven verpligt, de partyen in Loten te leggen, en om dezelven, vreedzaamlyk, te werpen (*w*). Eene Hoenderkoopers-Weduwe

(*t*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 112.
(*u*) Handv. *bl.* 904.
(*v*) Handv. *bl.* 1268.
(*w*) Handv. *bl.* 1269, 1270, 1692. Vervolg *bl.* 26.

we mag, volgens eene Keure van den zeven en twintigsten January des jaars 1736, de Neering aanhouden, zo lang zy niet hertrouwt (*x*). Zieken en behoeftigen konnen twintig stuivers ter weeke uit de bosse trekken, mids zy geene neering meer doen (*y*). De Overluiden van het Hoender- en Vogelkoopers-Gilde zyn vier in getal, twee Hoenderkoopers en twee Vogelkoopers. Jaarlyks, in Augustus, gaat 'er van ieder tweetal een af. Zy houden hun Comptoir, op den eersten Donderdag van elke maand, boven de groote Vleeschhal. By eene Keure van den negenden July des jaars 1750, is hun, voor hunne moeite en verteering, een honderd vyf en tagtig guldens in 't jaar, uit de Gildekasse, toegelegd. De Gildeknegt trekt zes en zestig guldens, en is, daarenboven, vry van 't Gildegeld, ter somme van drie guldens zestien stuivers, in 't jaar (z). GILDEN.

Het *S. Maartens-Gilde*, ook *S. Nicolaas-Gilde*, en, sedert, het

V. GROOT-KRAAMERS-GILDE.

GROOT-KRAAMERS-GILDE

genaamd, is ook al zeer oud. Onder de meergemelde Keuren, op pergament geschreeven, vindt men 'er ééne, waarin bevolen wordt, dat een *Marsman* of Kraamer Poorter en Gildebroeder van *Sinte Martyns-Gilde* zyn moest, en dat *die Ouermans* van dit Gil-

(*x*) Handv. *bl.* 1270.
(*y*) Keurb. T. *f.* 251 *verso*.
(z) Vervolg *der* Handv. *bl.* 87.

Gilden. Gilde *die Vynders* zouden *wesen* (*a*), dat is, of Keurmeesters over de deugdzaamheid der Kraamerye, of bekeurders van zulken, die de Keuren overtraden. Men heeft nog eene Ordonnantie voor dit Gilde, welk ook het *Comans-* of Koopmans-*Gilde* genoemd werdt, van den vier en twintigsten July des jaars 1476, uit welke blykt, dat het zelve, van ouds, eenen dienst plagt te bekostigen, op een Altaar, in de S. Nicolaas- of Oude Kerke (*b*). Ook heb ik het gezien, in oude Rekeningen van dit Gilde. En uit het oudste Gildeboekje, welk, tegenwoordig, voorhanden is, en met het jaar 1527 aanvangt, is my gebleeken, dat men, des Zondags na Sint Maarten, de Gildemaaltyd plagt te houden, die twee dagen duurde. Des Zondags, at men, 's middags, koevoet en pens met erweten, voor het eerste, en hutspot, voor het tweede geregt: daarna, gebraaden vleesch, en boter en kaas. 's Avonds, werdt het geschotelde van 's middags, en voorts rystenbry, gesprengd vleesch, en boter en kaas opgedischt. 's Maandags, 's middags, schafte men, eerst, al 't overgeschootene van 's Zondags; daarna, bry of erweten; voorts, pasteijen; dan gesprengd vleesch, en eindelyk, boter en kaas: en 's avonds, kwamen 'er, by 't overgeschootene van 's middags, hoenders en konynen, en vogels of ganzen, op tafel. De Schout der Stad kreeg van elke jaarlyksche Maaltyd een harst of eene pastei.

Aan

(*a*) Keurb. A. *f.* 11 *verso.*
(*b*) Keurb. A. *f.* 14 *verso.*

Aan den Priester, die 't Gilde-Altaar bediende, werdt ook eene pastey van tien stuivers t'huis gezonden. Al 't welke wy wel zo byzonderlyk hebben willen aantekenen, op dat men de zeden der voorouderen, in dit opzigt, met de tegenwoordigen, zou konnen vergelyken. En dit heeft geduurd, tot na de verandering der Regeeringe hier ter Stede (c). Onder het Groot-Kraamers-Gilde, behooren, tegenwoordig, alle winkeliers van wollen- en zyden-Lakenen, Lynwaaten, Chitsen, Katoenen, Naai- en Stikzyde, zyden Linten, gebreide Kousen, en in 't algemeen allen, die de elle en koperen gewigt, in hunne neering, gebruiken. De Ordonnantie voor dit Gilde, die nog meest gevolgd wordt, is van den vyftienden November des jaars 1554 (d). Doch, op verzoek van het zelve, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt, waarby het omloopen en voorstaan met Saaijen, Bombazynen, Diemetten, Sergien, Dekens, Katoenen- en Linnen-Lynwaaten, Neteldoeken, Zyden Stoffen en andere winkelwaaren verbooden wordt (e). Van het Groot-Kraamers-Gilde zyn zes Overluiden, van welken, jaarlyks, in 't begin van July, de helft afgaat. Zy plagten hunne Gilde-Kamer te houden boven de Westerhal; doch, in 't jaar 1688, is dezelve, met toestemming van Burgemeesteren, verplaatst op 't Stadhuis, in een vertrek boven de Kamer der Commissarissen van Huwe-

GILDEN.

(c) *Zie* Handv. *bl.* 1335.
(d) Handv. *bl.* 1335.
(e) Handv. *bl.* 831, 832.

GILDEN. welyks-Zaaken, alwaar, op den eersten Maa dag in elke maand, des nademiddags, Com toirdag gehouden wordt. De Gildekne woont, van wege het Gilde, de Verko pingen by, van geweeven' stoffen: 't well by eene Keure van den agt en twintigst April des jaars 1764, ook tot de Avondve koopingen uitgebreid is (f).

VI. KLEIN-KRAAMERS-GILDE. Het Gilde, waarvan wy spreeken, word sedert veele jaaren, het Groot-Kraamers-Gild genoemd, om het te onderscheiden van he

KLEIN-KRAAMERS-GILDE,

welk, in het jaar 1621, by voorraad en to wederzeggens toe, opgeregt werdt, en waar toe de uitslyters van kaas in 't klein, de ver koopers van erweten, boonen, gort, meel, enz. by de kleine maat, de Kaarsenmaakers, en de Vettewaariers of Commenyhouders behooren. Die deeze waaren verkoopen willen, behoeven geene Poorters te zyn; doch moeten 't Inkomgeld aan 't Gilde voldoen, ter somme van vier guldens eens, en jaarlyks, voor Jaarzangen of ziekengeld, een gulden; uit welk ziekengeld, een kranke Gildebroeder of Gildezuster een gulden 's weeks kan trekken. Doch de Kaarsenmaakers, die onder 't Klein-Kraamers-Gilde behooren, moeten vyf en twintig guldens voor Inkomgeld betaalen, en toonen, dat zy, drie jaaren agtereen, als Knegt gediend hebben, en Burgers deezer Stad zyn: alles, volgens eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1752 (g). Over de Kaarsen

(f) Keurb. U. f. 42.
(g) Vervolg der Handv. bl. 96.

ſen zyn, al van ouds, twee *Keurmeeſters* ge- Gilden.
ſteld geweeſt, die toezien, dat dezelven van goed ſmeer gemaakt zyn, of anderszins de Kaarſenmaakers in boete beſlaan (*h*). De Kaarſenmaakers plagten, op Drie-Koningen-avond, aan hunne kalanten, Koningskaarsjes te vereeren of te verkoopen, die, op kleine blaakertjes, of in potaarde, op den grond, gezet werden, en over welken, door de jonge *luiden*, heen en weder, geſprongen werdt; 't welk, ſomtyds, oorzaak tot ongelukken of ongeregeldheden gaf. Doch ſedert dat het maaken van Koningskaarsjes, by eene Keure van den negentienden December des jaars 1714, verbooden is geworden (*i*), is dit gebruik, allengskens, verdweenen. Op den prys van 't Zout, welk, door de kleine Kraamers, verkogt wordt, plagt, even als op dien van 't brood, eene zetting te zyn, en 't werdt, door de Kraamers, gehaald van zekere Grosſiers, die, door Burgemeeſteren, waren aangeſteld (*k*). Doch 't een en 't ander is, inzonderheid, ſedert de groote verandering in het heffen der gemeene middelen op de verteering, in 't jaar 1748, in ongebruik geraakt. In 't begin van 't jaar 1749, is 'er, voor 't eerſt, eene zetting gekomen op het Boekweiten-meel en de Boekweiten-gort, die nog ſtand houdt, en naar welke de ſlyters zig ſtiptelyk gedraagen moeten. Tot het doen deezer zettinge, zyn vier Perſoo-

(*h*) Handv. *bl.* 923 *enz.*
(*i*) Handv. *bl.* 925.
(*k*) Handv. *bl.* 1171.

GILDEN. soonen, twee uit de Koopluiden, die 't Collegie tot het zetten en weegen van 't brood helpen uitmaaken, en twee uit de Grutters of Graankoopers, Overluiden van 't Klein-Kraamers Gilde, door Burgemeesteren, aangesteld, die, eens ter weeke, des Vrydags, nademiddags, ten dien einde, in de Kamer van Commissarissen van kleine Zaaken, op 't Stadhuis, byeen komen. De Briefjes, op welken de zetting gedrukt is, worden, door de Dienaars van de Vierschaar, aan alle Grutters en Meelslyters rond gebragt (*l*), die verpligt zyn, dezelven aan te neemen, en voor ieder derzelven, een' stuiver te betaalen (*m*). Het Klein-Kraamers-Gilde heeft zes Overluiden, van welken, jaarlyks, op den vyf en twintigsten January, de helft afgaat. By eene Keure van den zestienden December des jaars 1749, is aan deeze Overluiden, vier honderd guldens 's jaars, voor hunne moeite, verteeringe, schoonhouden van 't Gildehuis, en andere onkosten toegestaan. De Gildeknegt trekt, jaarlyks, drie honderd guldens, en tien guldens tien stuivers, voor een Nieuwjaar (*n*). De Gildekamer plagt, eertyds, boven de kleine Vleeschhal, in de Nes, te zyn. Doch na dat het vertrek, welk daartoe diende, tot eene Leesplaats in de Vroedkunde gebruikt geworden is, heeft het Klein-Kraamers-Gilde, met verlof van Burgemeesteren, in 't jaar 1721, een huis in 't Klooster gekogt,

(*l*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 95, 96.
(*m*) Keurb. T. *f.* 244 *verso.*
(*n*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 96.

kogt, welk, in 't volgende jaar, tot een Gildehuis bekwaam gemaakt werdt (o). Hier wordt, alle weeken, des Donderdags, Comptoirdag gehouden. Gilden.

Onder de oudste Gilden deezer Stede, tellen wy ook het

VII. Lakenbereiders- en Droogscheerders-Gilde.

Lakenbereiders- *en* Droogscheerders-Gilde,

waarmede, van ouds, de Weevers, Vullers en Verwers der wollen Lakenen vereenigd plagten te zyn. De Lakenneering moet hier, al voor 't einde der veertiende eeuwe, zeer gebloeid hebben, alzo Hertog Willem van Beijeren, in 't jaar 1411, Schepenen en Raaden magtigde, om, jaarlyks, op Goeden Vrydag, vier of vyf *Waerdeyns van der Draeperye van de Laeckenen*, die in de Stad gemaakt zouden worden, te kiezen (p). En onder de Keuren, op pergament geschreeven, die, zekerlyk, omtrent dien tyd, gemaakt zyn, vindt men reeds zeer uitvoeringen op de Lakenneeringe (q). Zelfs verklaarde het Geregt, in eene Keure van den zesden January des jaars 1618, de Lakenhandel, voor eene der voornaamste neeringen, waardoor God almagtig deeze Stad gezegend hadt (r). Ook is dezelve, na het midden der voorgaande eeuwe, sterk toegenomen (s); doch, in deeze eeuwe, wederom vry

(o) Groot-Memor. *N.* IX. *f.* 173. *N.* X. *f.* 3 *verso*.
(p) Handv. *bl.* 111.
(q) Keurb. A. *f.* 30.
(r) Handv. *bl.* 1134.
(s) *Zie* Handv. *bl.* 1112.

GILDEN. vry veel verminderd, ter oorzaake van den ſterken aanwas der Lakenweeverye, zo wel ten platten Lande in deeze Provincie, als in de Meijerye van 's Hertogenboſch, en ook buiten 's Lands, daar, de arbeidsloonen beter koop zyn; zo dat 'er, tegenwoordig, geene Lakenweeveryen in de Stad meer zyn: zynde een oud Collegie van *Gouverneurs der Lakenen in 't vet*, ter gelegenheid van het overlyden van den laatſten Lakenweever, in 't jaar 1748, by myne Heeren van den Geregte, te niet gedaan. De Lakenraamen ſtonden, van ouds, langs der Stede Buitenſingels, en wel tusſchen het Klooſter der Paulus-Broederen, nu het Ooſtindiſch huis, en het Bethanien-Klooster; van waar zy, eerlang, meer zuidwaards, naar den Amſtel, verplaatſt werden. Doch deeze Raamen werden, in 't jaar 1541, verkogt (*t*): en de gedagtenis derzelven is, in den naam van de *Raamgraft*, alleen nog overgebleeven. Aan de weſtzyde der Stad, *after Sint Lucien-Klooſter*, nu het Meisjes-Weeshuis, ſtonden ook Raamen (*u*), omtrent de plaats, waar tegenwoordig de *Raamſteeg* loopt. Doch in 't jaar 1614, werdt beſlooten, de Raamen, by voorraad, te verplaatſen omtrent de Karthuizers; en weinige maanden laater, in 't zelfde jaar, twee weeren Lands, der Stad toekomende, en gelegen buiten de *nieuwe fortificatie*, over de *Leurvaart*, genaamd de *Bloemengraft*, tot Raa-

(*t*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 259 *verſo*, 284, 287, 315.
(*u*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 304 *verſo*.

Raamen te schikken (*v*): gelyk, sedert, geschied is. Ook staan de meeste Lakenraamen nog ter deezer plaatse, buiten de *Raam-* en *Leidsche Poorten*. Doch het getal derzelven is, van tyd tot tyd, afgenomen. De handel in Lakenen, zo wel tot gebruik van de ingezetenen deezer Stad, als tot verzending naar elders, beide binnens- en buitens-Lands, is hier egter nog van zo veel belang, en de Lakenbereideryen en Lakenverweryen, die ieder een byzonder Gilde uitmaaken, bloeijen nog in zo verre, dat wy noodig geagt hebben, hier een beknopt berigt te geeven van 't bewind over den Lakenhandel deezer Stad, en de Regeering der twee gemelde Gilden. GILDEN.

Toen, in 't begin der voorgaande eeuwe, de Lakenneering in haaren sterksten bloei was, vondt het Geregt geraaden, by eene Keure van den zesden January des jaars 1618, te beraamen, dat Burgemeesteren, jaarlyks, uit de Lakenkoopers, vyf of zes Persoonen zouden aanstellen, om, buiten vermindering der Collegien van Waardyns; van Overluiden van 't Lakenbereiders Gilde, en van Tarrameesteren, die allen in stand zouden blyven, opzigt te hebben op de Lakenneeringe; en om, met voorkennisse van Burgemeesteren, schikkingen te maaken, tot bevordering van derzelver welstand. Elk, die eenige neering in wollen waaren aanvangt, moet zig by deeze HOOFDMANNEN *en* OP- Hoofdmannen van den Lakenhandel.

(*v*) Resol. Vroedsch. N. 11, 12 *April*, 13 *Juny* 1514. *f.* 113, 116 *verso.*

Gilden. Opzienders *van den Lakenhandel* laaten intekenen. De Hoofdmannen zyn bevoegd verklaard, om, ten nutte der Neeringe, een of meer Lakenkoopers af te vaardigen naar andere Steden of Plaatsen; doch zo zulks, op aanschryvens van 's Lands Staaten, vereischt mogt worden, geschiedt deeze afvaardiging door Burgemeesteren. Zy hebben ook opzigt op 't stuk der Lakenbereiderye, en draagen zorg, dat de Plakaaten en Keuren, desaangaande gemaakt, worden naargekomen, naar behooren. En zo zy iet verneemen, waaraan der Lakenneeringe veel gelegen is, moeten zy 'er den Heeren Schout, Burgemeesteren en Schepenen, by tyds, kennis van geeven. De besluiten, die, by de meeste stemmen der tegenwoordig zynde Hoofdmannen, genomen worden, moeten, ook door de afwezenden, stiptelyk, worden naargekomen (*w*). By eene Keure van den zevenden January des jaars 1655, is, wyders, vastgesteld, dat de Hoofdmannen van den Lakenhandel hunnen knegt op alle verkoopingen van Lakenen, Karsaaijen, Baaijen en andere stoffen, de neering betreffende, mogen zenden, om toe te zien, dat 'er niets verkogt worde, buiten 't gene, door Burgemeesteren, toegelaaten is; voor welk toezigt, de verkoopers aan den Knegt twee guldens tien stuivers 's daags betaalen moeten (*x*). Elk, die Lakenneering doet, moet eenige guldens in 't jaar, tot de onkosten, die

(*w*) Handv. *bl.* 1134, 1135.
(*x*) Handv. *bl.* 1136.

die de Hoofdmannen, ten nutte der Neeringe, te doen hebben, opbrengen.

Volgens eene schikking van den twintigsten Maart des jaars 1638; zyn 'er, daarenboven, vyf en twintig Persoonen, by Burgemeesteren, gekooren uit de Lakenkoopers, waaronder de Hoofdmannen begreepen zyn; en welk getal, by aflyvigheid, uit een dubbel getal, by de overigen benoemd, door Burgemeesteren, vol gemaakt wordt. De schikkingen, door deeze vyf en twintig, op de Lakenneering gemaakt, aan 't Geregt vertoond, en door het zelve goedgekeurd zynde, moeten, door elk, agtervolgd worden. De Hoofdmannen, die altoos vyf in getal geweest zyn, en van welken 'er, jaarlyks, twee of drie afgaan, moeten, op den agtsten January, eene Nominatie van twaalf Persoonen maaken, zes uit de vyf en twintig, en zes uit de gemeene Lakenkoopers: en Burgemeesteren kiezen, uit de eersten zes, twee of drie Persoonen tot Hoofdmannen, in de plaats der afgaanden, en twee of drie Persoonen uit de tweeden zes, om de opengevallen' plaatsen onder de vyf en twintigen te vervullen (y). De Hoofdmannen van den Lakenhandel komen, om de vier maanden, byeen, in een vertrek van 't Staalhof.

Doch behalve deeze Hoofdmannen, worden, jaarlyks, op Goeden Vrydag, by Burgemeesteren en Schepenen, gekooren WAARDYNS of OPZIENDERS DER LAKENEN, 't welk, van ouds, zeer plegtiglyk plagt te ge-

GILDEN.

Genootschap van vyf en twintig Lakenkoopers.

Waardyns of Opzienders der Lakenen.

(y) Handv. bl. 1136.

GILDEN. geschieden, en, nog tegenwoordig, ze
tig toegaat. De Waardyns zyn vyf in
van welken, gemeenlyk, eenigen, so
ook allen, jaarlyks, op nieuws, verk
worden, zynde het, by eene Handve
Hertoge Filips van Bourgondie van de
en twintigsten February des jaars 1452 [1
gelaaten aan Schepenen en Raaden, o
zy 't noodig oordeelden, een' of twee
Waardyns in dienst te houden (z). S
penen, op last van Burgemeesteren, ve
zynde, tegen den Goeden Vrydag, in
len getale, in hunne Kamer te willen ko
onder anderen, om Waardyns der Lak
te verkiezen, maaken Burgemeesteren, v
af, met de Presidenten van Schepenen, e
ge schikking op de aanstaande verkiezi
en begeeven zig, vervolgens, na da
Schepenen hebben laaten vraagen, of
zelven tot het doen der verkiezinge ger
zyn, naar Schepens-Kamer. Hiet zitten
Heeren in hunnen rang: Burgemeesteren
ven aan, en Schepenen vervolgens. Volg
het oudste Privilegie op het kiezen der Wa
dyns van den jaare 1411, moest *de ou
ghesworen Clerck*, of Secretaris, vooraf, Sch
penen en Raaden *eenen eed staven op een Cr
cifix*, dat zy goede Waardyns kiezen zo
den (a). Doch deeze eed is, na de vera
dering der Regeeringe, in ongebruik g
raakt. In deszelfs plaatse, plagt de Secr
taris een gebed te leezen, waarin den Alma
t

(z) Handv. bl. 112.
(a) Handv. bl. 111.

tigen gesmeekt werdt, dat hy de handeling zulks wilde bestieren, dat 'er niet dan *Godvreezende*, *vroome*, *verstandige mannen*, *der gierigheid vyand zynde*, mogten verkooren worden. Doch deeze plegtigheid is ook, sedert het jaar 1745, nagelaaten (*b*). Men treedt dan, terstond, tot de verkiezing. De President-Burgemeester stelt den eersten persoon op tot Waardyn. De drie volgende Burgemeesteren, naar derzelver rang, de drie volgenden. De vyfde wordt, door den President-Schepen, opgesteld. De Secretaris houdt aantekening van de verkooren Persoonen, die, terstond, door eenen Bode, binnen geleid worden, en, zo zy voor 't eerst verkooren zyn, den eed aan myne Heeren van den Geregte afleggen, of anderszins, op hunnen ouden eed, in den dienst worden gehouden. De Waardyns plagten, vanouds, toen de Lakenweevery hier sterk bloeide, de wolle in 't vet, of eer zy gesponnen of geweeven werdt, te keuren: ook hadden zy 't opzigt over 't spinnen der wolle, en 't weeven, vullen en verwen der Lakenen. Doch tot dit alles, het opzigt over 't verwen alleenlyk uitgenomen, werden, in 't jaar 1652, benevens de Waardyns, *vyf Gouverneurs van de Draperye* of *Lakenweeverye* aangesteld, die ook op Goeden Vrydag verkooren werden (*c*). En dit Collegie is, omtrent eene eeuw, in stand gebleeven. Doch met het verloopen der Lakenweeverye uit de Stad, ein-

Gilden.

(*b*) Besoign. *van* Burgem. en Schepenen *van* 16 *April* 1745.
(*c*) *Zie* Handv. *bl.* 1112.

Gilden. eindelyk, gelyk wy, boven (d), hebben aangetekend, in 't jaar 1748, vernietigd. De Waardyns hebben, om dezelfde reden, thans, voornaamlyk, opzigt over de Lakenbereiderye en Lakenneeringe, inzonderheid, na dat het Geregt, op den vyf en twintigsten May des jaars 1685, gekeurd heeft, dat zy alleenlyk uit Lakenkoopers, niet uit Verwers, gekooren zouden worden (e). Ook zullen wy, terstond, zien, dat 'er byzondere Hoofdmannen der Lakenverwerye zyn aangesteld.

Overluiden van 't Lakenbereiders Gilde.

Wat nu het Lakenbereiders- of Droogscheerders-Gilde betreft; over het zelve zyn, al van ouds, vyf Overluiden geweest, van welken, het eene jaar, twee, en het andere jaar drie afgaan, in de eerste week van September, wanneer de opengevallen Plaatsen, even als in andere Gilden, door Burgemeesteren, vervuld worden. Zy houden hunne Byeenkomsten in het Staalhof, daar zy, nogtans, op geenen bepaalden tyd, vergaderen. Het Loon der Droogscheerders-gasten, en de wyze, op welke het gerekend wordt, is, by verscheiden' Keuren, geregeld. Ook is hun, al in de voorgaande eeuwe, meermaalen, verbooden geweest, op de Oude Brugge en elders, samenrottingen te maaken, en zig, in dezelven, te verbinden, om niet te werken, dan op zekere ongerymde voorwaarden (f): en by eene uitvoerige Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1765,

(d) Bladz. 88.
(e) Handv. bl. 1687.
(f) Handv. bl. 1345 - 1352.

1765, heeft het Geregt orde gesteld tegen het vuilverklaaren van Droogscheerders winkels (g). Doch tegen de muitzugt en oproerigheid der Droogscheerders-gasten, wordt ook, nog op eene andere wyze, gewaakt. Volgens een uitgedrukt bevel van 's Lands Staaten van den zeventienden July des jaars 1638, mag een Meester-Lakenbereider geen' knegt in zynen dienst neemen, dan die voorzien is van een schriftelyk bescheid, onder Stads wapen, waarby blykt, dat hy, van zynen voorgaanden meester, in der minne, gescheiden is (h). Ook waakt men, voor het onderhouden deezer wet, op eene oude *Vergadering van Afgevaardigden uit de Lakenbereiders* van alle de Steden van Holland, daar dit handwerk geoefend wordt, die thans tien in getal zyn, te weeten, Dordrecht, Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Gouda, Rotterdam, Alkmaar, Hoorn en Enkhuizen. Op deeze Vergadering, die, beurtelings, in ieder der gemelde Steden, om de twee jaaren, plagt gehouden te worden; doch die, sedert het jaar 1737, om de vier jaaren, gehouden wordt, verschynen twee of drie Overluiden van het Lakenbereiders-Gilde uit elke Stad, die wel door hunne Medebroeders benoemd zyn; doch schriftelyke Commissie medekrygen van Burgemeesteren der byzondere Steden, immers van die van Amsterdam (i). Men raadpleegt en besluit, in deeze Byeenkomsten, op alles, wat den wel-

Gilden.

Vergadering van Afgevaardigden uit de Lakenbereiders van tien Steden.

(g) Keurb. U. *f.* 50.
(h) Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 1176.
(i) Groot-Memor. N. IX. *f.* 172 *verso*. N. X. *f.* 202 *verso*.

GILDEN. welstand der Lakenbereiderye bevorderen kan, en ieder Gilde tragt, vervolgens, in zyne Stad, by de Wethouderschap, te verwerven, dat de genomen' besluiten te werk gesteld mogen worden. Byzonderlyk, geeft men agt op het beteugelen der muitzieke gasten, door dezelven, alomme, werk te weigeren. De meeste Gilden zyn, by de Keuren, geregtigd, om, wegens verbeurde boeten, te mogen panden, zonder dat zy, vooraf, vonnis behoeven te haalen: hoewel zy 't, om kosten te myden, na het opregten der Keurrolle, in den jaare 1565, zeldzaam gedaan hebben. Doch het Lakenbereiders-Gilde mag de boeten, zonder pandinge, by *parate Executie*, invorderen (*k*). By eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1749, is, ten behoeve van het Lakenbereiders-Gilde hier ter Stede, bevolen, dat de Saaydroogers, Frizeerders of Trypscheerders geen Droogscheerders werk zouden mogen doen, zonder in 't Droogscheerders-Gilde te zyn (*l*).

Het vullen der Lakenen plagt, van ouds, veel, hier ter Stede, te geschieden, woonende de Vullers, zo 't schynt, aan den Heiligen Weg, tusschen den Singel en Kalverstraat, alwaar eene graft liep, die gemeenschap met het Spuij hadt, en de *Vullers-graft* genaamd was (*m*). Zy is, eerst in de voorgaande eeuwe, gedempt (*n*). Doch de Vullers huizen, die hier

(*k*) Handv. *bl* 1348.
(*l*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 97.
(*m*) PONTANUS *Libr.* II. *Cap.* XVII. *p.* 124.
(*n*) *Zie* III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 247.

hier ook ſtonden, waren, reeds in 't jaar 1584., tot wooningen voor arme vrouwen verkogt, mids alleenlyk twee wooningen, die digtſt aan de veſt ſtonden, tot de neering der Draperye, bleeven dienen (*o*). Met het verloopen der Lakenweeverye, zyn ook de Vullers naar elders verhuiſt; zo dat 'er thans, zo ver my bekend is, geenen in of onder de Stad gevonden worden. Doch pas buiten de Vryheid, ſtaan nog eenige weinige Vulmolens, onder anderen, aan de Koſtverlooren-vaart, of nieuwe Wetering. Het Lakenverwen is hier egter nog in eenigen bloei, en begreepen onder een afzonderlyk Gilde, het GILDEN.

LAKENVERWERS-GILDE

genaamd. De Lakenverwery is, hier ter Stede, zo oud als het Lakenbereiden; doch, tot in 't jaar 1665, onder geen byzonder Gilde begreepen geweeſt. Maar toen werdt, by 't Geregt, beſlooten, tot voorſtand der Lakenverwerye, die, zeer aan 't vervallen geweeſt zynde, wederom een weinig begon te bloeijen, een Gilde van Lakenverwers op te regten; gelyk geſchiedde (*p*). Te vooren, hadden de Waardyns der Lakenen het voornaam opzigt over de Lakenverwerye gehad: en vind ik, dat deezen, reeds in 't jaar 1512, met eenen Verwer van Parys, overeengekomen zyn, om hier zyn handwerk te VIII. LAKENVERWERS-GILDE.

(*o*) Reſol. Vroedſch. *N.* 5. 29 *Sept.* 1584.
(*p*) Handv. *bl.* 1120.

GILDEN. te oefenen (*q*). En in 't begin des jaars 1527, werdt, door de Stad, honderd guldens geleend aan eenen Verwer van Mechelen, om daarmede hier zyn ambagt te beginnen (*r*). De blaauw- en zwart-Verweryen zyn de oudsten hier ter Stede geweest, waarby, naderhand, de Verweryen van andere kleuren, byzonderlyk, van Karmozyn-rood, gekomen zyn, zynde, in 't jaar 1623, de Kleurverweryen, op de Blomgraft, toegelaaten (*s*), daar zy nog, meer dan elders, gevonden worden. Sedert het jaar 1665, staat het opzigt over de Lakenverwerye hier ter Stede aan zes HOOFDMANNEN, die, jaarlyks, op Goeden Vrydag, na de Waardyns der Lakenen, en op gelyke wyze, door Burgemeesteren en Schepenen, gekooren worden, te weeten, twee uit de Lakenhandelaars, van welken de een binnens lands, en de ander buitens lands handelt; een uit de Lakenwinkeliers, twee uit de Blaauwverwers, en een uit de Karmozynverwers. Van deeze zes Hoofdmannen, gaan 'er, jaarlyks, vier af, een Handelaar, de Winkelier, een Blaauwverwer, en de Karmozynverwer. Doch de aanblyvenden en afgaanden leveren, vooraf, een dubbel getal van gemelde vier soorten over aan Burgemeesteren en Schepenen, die, uit het zelve, de verkiezing doen. Niemant blyft langer dan twee jaaren agtereen in dienst. Behalve deeze Hoofdmannen, zyn 'er nog vyf OVERLUIDEN van het La-

Hoofdmannen der Lakenverwersneeringe.

Overluiden van 't Laken-

(*q*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 263.
(*r*) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 286.
(*s*) Keurb K. *f.* 24 *verso*.

Lakenverwers-Gilde, die, jaarlyks, in de Paaſchweek, door Burgemeeſteren alleen, gekooren worden, en beſtaan uit de drie Verwers onder de Hoofdmannen, en nog twee Verwers, die, uit een dubbel getal, door deeze Hoofdmannen en de oude Overluiden benoemd, gekooren worden. By eene uitvoerige Keure van den dertigſten January des jaars 1670 (*t*), is bepaald, dat alle Lakens eerſt behoorlyk geblaauwd moeten worden, voor dat dezelven zwart worden geverwd: ook, welke ſtoffen niet tot zwart verwen mogen worden gebruikt. Men heeft, tegenwoordig [1763], nog zes Blaauwverwers, onder welken 'er twee zyn, die ook zwart verwen. De Lakens, geblaauwd, geſpoeld, en door de Verwers gelood zynde, moeten naar 't Staalhof gebragt, en aldaar, door de Waardyns of Staalmeeſters, aan uitgeſneeden ſtaallappen, beproefd, of ook geſteken, en, goed bevonden zynde, geſtaald worden: 't welk geſchieden moet, eer dat de Lakens zwart mogen worden geverwd; en nog eens, na dat zy zwart geverwd zyn. Doch de Lakens, die, buiten de Stad geverwd zynde, hier ingevoerd worden, behoeven niet op 't Staalhof te worden gebragt (*u*). 't Zelfde heeft omtrent de baaijen en karſaaijen plaats. Men heeft agt onderſcheiden' ſtaalen of looden, tot de blaauwen, en even zo veel tot de zwarte Lakens. De looden worden, in 't Staalhof, door den knegt,

Gilden. Verwers-Gilde.

(*t*) *Zie* Handv. *bl.* 1127 *enz.*
(*u*) Handv. *bl.* 1132.

Gilden. knegt, gegooten, met Stads wapen, en mogen, noch elders, noch door iemant anders, gegooten worden. Tot het ſpoelen der zwarte Lakenen, plagten beëedigde Spoelders, door de Staalmeeſters aangenomen, en door Burgemeeſteren geſteld te worden. Doch zulks geſchiedt niet meer. De Lakens worden, door de Verwers-knegts, geſpoeld. De Staalmeeſters zyn gehouden, de andere Lakens, na 't ſpoelen, te toetſen, of dezelven wel geſpoeld zyn (*v*). De gekleurden komen niet aan 't Staalhof. 't Loon van 't verwen wordt, naar het ryzen en daalen der Verwſtoffen, geregeld, door de zes Hoofdmannen, en een' voornaam' onzydig' Verwkooper, die zy, ten dien einde, jaarlyks, tot zig kiezen. Tot het ontvangen der Verwloonen, ſtellen de Overluiden van 't Gilde, met goedkeuring van 't Geregt, eenen Ontvanger aan, die, zo wel als de Hoofdmannen, Overluiden en Verwers, eed doet, dat hy zig, naar de Keuren, hem betreffende, gedraagen zal; en eer hy in dienſt treedt, voor twaalf duizend guldens, borg ſtelt. Ook moet hy, om de veertien dagen, aan de Verwers voldoen, 't gene hy, voor hun, ontvangen heeft. De penningen der Verweren mogen onder den Ontvanger niet *gearreſteerd* of *beſlaagen* worden. De Karmozyn- en Schaarlaken-Verwers alleen mogen hunne Verwloonen zelven ontvangen (*w*). Alle Gildebroeders van 't Lakenverwers-Gilde moeten,

(*v*) Handv. *bl.* 1133.
(*w*) Handv. *bl.* 1126.

ten, tot onderhoud van het zelve, volgens eene Keure van den vyfden December des jaars 1675, zo zy geen ketel hebben, twee guldens; of anders, van elke ketel, die zes of meer voeten over 't kruis wyd is, twee guldens; zo dezelve vier voet wyd is, een gulden; en zo dezelve minder dan vier voet wyd is, tien ſtuivers, in 't vierdendeel jaars, betaalen (*x*). De Hoofdmannen der Lakenverwerye vergaderen, alle Saturdagen, en de Overluiden van 't Gilde, alle Donderdagen, des nademiddags, in 't Staalhof. Gilden.

Tot het ſchatten van de gebreken der opgemaakte en verkogte Lakenen, zyn, al ſedert het jaar 1590, vier Tarrameesters aangeſteld geweeſt, die ook, jaarlyks, op Goeden Vrydag, terſtond na de Waardyns der Lakenen, door Burgemeeſteren en Schepenen, verkooren worden. Zy plagten, tweemaal ter weeke, des Dingsdags en des Donderdags, in het Staalhof te vergaderen, daar zy de Lakens, die voor hun gebragt werden, onderzogten, en, zo 'er eenig gebrek aan was, regelden, hoe veel 'er de kooper voor korten mogt (*y*). Doch dit alles geſchiedt, tegenwoordig, zeer zeldzaam, en naauwlyks twee- of driemaal in 't jaar. Nu en dan, worden 'er eenige grove Engelſche Lakens in het Tarhof gebragt, die aldaar nat gemaakt, en gemeeten worden, door eenen gezwooren *Lakenmeeter*, die, door Burgemeeſteren, tot het meeten van Lakenen, Karſaaijen, Baaijen, Duf- Tarrameeſters. Lakenmeeter.

(*x*) Handv. *bl.* 1552.
(*y*) Handv. *bl.* 1133.

Gilden. Duffels, Plets en andere wollen waaren, aangesteld is (z).

De Weevery van Saaijen, Wollen-Damasten, Boratten, Bombazynen en andere wollen stoffen, die, nog in de voorgaande eeuwe, hier ter Stede, zeer plagt te bloeijen, is ook genoegzaam, of geheellyk verdweenen. Doch de Zwartverwerye van Saaijen houdt nog stand, zynde 'er, in 't jaar 1763, terwyl wy dit schryven, nog vyf Blaauwverwers en drie Zwartverwers van Saaijen, die geen Gilde uitmaaken, schoon zy onder 't opzigt van de Hoofdluiden en Staalmeesteren der Saaijhalle staan (*a*). In 't jaar 1591, werdt gekeurd, dat 'er geene Verweryen van Lakenen of andere stoffen, van nieuws, zouden mogen worden opgeregt, dan van de Kloveniers-Doele af, Noordoostwaards op, tot aan den S. Antonis-dyk toe. En volgens eene Keure van den tienden October des jaars 1613, mogten zy ook op de Blomgraft, en op de Lynbaansgraft, tusschen de Blomgraft en Egelantiersgraft, worden opgeregt (*b*). In 't jaar 1663, is, by myne Heeren van den Geregte, geoordeeld, dat 'er geene Verweryen op den Groenenburgwal zyn mogten (*c*).

Wy voegen, by het Lakenverwers-, het

IX. Zyde-verwers-Gilde.

Zydeverwers-Gilde,

welk van vroeger instellinge is dan het voorgaan-

(z) Handv. *bl.* 936*, 1136.
(a) *Zie* III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 136.
(b) Handv. *bl.* 1004, 1005.
(c) Vervolg *der* Handv. *bl.* 52.

gaande, als zynde, reeds in 't jaar 1626, opgeregt. De Zyde-Verwers moeten, eer zy in 't Gilde worden aangenomen, aan handen van Burgemeesteren, by eede, belooven, dat zy de Zyde niet, tegen de Keuren, verzwaaren zullen. En de Zydehandelaars en Winkeliers moeten diergelyken eed doen (*d*). Het pond Dons en harde Zyde mag, volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1746, op vier en twintig onsen, worden geverwd (*e*). Van alle Zyde, die buiten of binnen de Stad wordt gezonden om te verwen, moet zeker bosgeld aan de Zydehalle betaald worden. En 't gene van dit inkomen, na aftrek van de onkosten der Halle, zuiver overschiet, plagt, voor een vierde, aan 't Groot-Kraamers-Gilde, en voor drie vierde, aan 't Zydeverwers-Gilde te worden goedgedaan; voor de Overluiden van welke twee Gilden, de Proef- en Keurmeester ook rekening moesten doen: maar, in 't jaar 1656, werdt gekeurd, dat zulks geheellyk aan 't Verwers-Gilde moest worden uitgekeerd, alzo de Verwers, na dien tyd, alleen tot het onderhoud der Halle betaalden: 't welk, te vooren, voor een vierde gedeelte, door de Winkeliers, plagt te geschieden. Doch, sedert eenige jaaren, is hierin wederom verandering gekomen, wordende nu het zuiver overschot van het inkomen der Zyde-Halle, door beide de Gilden, genooten. Het Verwloon wordt, door de Hoofdmannen van

Gilden.

(*d*) *Zie* III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 139.
(*e*) Handv. *bl.* 1687.

GILDEN. van de Halle, niet alleen naar de pryzen der Verwstoffen, maar ook naar die der Gommen en andere inmengsels (*f*), geregeld, en door eenen aangestelden Ontvanger, die eenen Cassier onder zig heeft, ontvangen, omtrent op gelyken voet, als zulks in 't Lakenverwers-Gilde geschiedt. Het Verwloon moet, binnen de drie maanden, betaald worden; doch aan niemant, dan aan den Ontvanger, of zynen Cassier (*g*). De Verwer mag, volgens eene Keure van den vier en twintigsten Maart des jaars 1758, vier ten honderd laaten korten (*h*). Over het Zydeverwers-Gilde, zyn vier Overluiden gesteld, van welken, jaarlyks, op den negen en twintigsten December, twee afgaan, welker plaatsen, uit een benoemd dubbel getal, door Burgemeesteren, vervuld worden. Zy houden, tegenwoordig, hunne Gildekamer, in de Kamer der Hoofdmannen van de Zydehal; en komen, op den tweeden Dingsdag in elke maand, byeen.

Onder de oudste Gilden deezer Stad, moet ook geteld worden het

WEEVERS-GILDE,

X. WEEVERS-GILDE. weleer *S. Rochus-Gilde* genaamd (*i*). Het wordt, als reeds in wezen zynde, gemeld, in eene Keure van den vyf en twintigsten Augustus des jaars 1475 (*k*); doch is, ongetwyfeld, veel ouder. De Altaar van dit Gilde,

(*f*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 68.
(*g*) Handv. *bl.* 1189.
(*h*) Keurb. T. *f.* 239 *verso.*
(*i*) Keurb. C. *f.* 180 *verso.*
(*k*) Keurb. A. *f.* 27.

de, of eigenlyk van de Weevers-Knegts, aan S. Rochus toegewyd, ſtondt in de Kapelle der Heilige Stede (*l*). De Wollen- en Linnen-Weevers waren 'er, eertyds, beide onder begreepen; doch, ſedert het verval der Wollen-weeveryen hier ter Stede, zyn 'er genoegzaam geene, of geene Wollen-weevers meer onder, en het Gilde wordt zelfs, doorgaands, het *Linnen-weevers-Gilde* genoemd. De Linnenweeveryen zelven zyn weinigen in getal, en verminderen, van tyd tot tyd. De Overluiden, die vier in getal plagten te zyn, zyn, tegenwoordig, maar twee of drie. Zy worden, in de Kermisweek, veranderd, op de gewoone wyze, en houden, eens ter weeke, des Dingsdags, 's avonds ten zes uuren, Comptoirdag in de Tuinſtraat, in een vertrek boven de Corps de Guarde der Ratelwagts. De uitvoerigſte Keure voor dit Gilde is van den twintigſten April des jaars 1589, en betreft, voornaamlyk, de opregting en onderhouding eener Gildeboſſe. Ook wordt, in het XXX. Lid der Keure, bevolen, *dat niemant van de Gildebroederen in onechte ofte boerderye ſal mogen ſitten, op verbeurte van 't Gilde* (*m*). Doch op de Gildeboſſe zyn, naderhand, verſcheiden' nieuwe ſchikkingen gemaakt (*n*). Op den dertigſten January des jaars 1750, is ook, ten behoeve van dit Gilde, op nieuws, verbooden, eenig garen uit de Stad te voeren, om het, elders tot Lynwaat gemaakt zynde, hier we-

GILDEN.

(*l*) Groot-Memor. N. II. *f.* 45. Keurb. C. *f.* 180.
(*m*) Handv. *bl.* 1474 *enz.*
(*n*) Handv. *bl.* 1478, 1479.

GILDEN. wederom in te brengen; mogende ook niemant der ingezetenen eenig gesponnen garen naar buiten zenden, om 'er, elders, Lynwaat of Servetgoed van te laaten weeven (*o*).

XI. FRUIT-VERKOOPERS-GILDE. Het *S. Jans-*, nu het

FRUITVERKOOPERS-GILDE,

is, naar alle waarschynlykheid, reeds in de veertiende eeuwe, in wezen geweest, en wordt, in de oude Keuren, op pergament geschreeven, vermeld (*p*). De Bontwerkers en Pelsers, die nu een Gilde op zig zelven uitmaaken, behoorden, oudtyds, tot het S. Jans-Gilde. By eene Keure van den twaalfden December des jaars 1585, is reeds eene Armenbos opgeregt, ten behoeve van het Fruit- of Appelkoopers-Gilde, die nogtans, na eenige jaaren verloops, wederom vervallen schynt te zyn. En by dezelfde Keure, worden de Overluiden van dit Gilde gemagtigd, om de tonnen, de halve tonnen, en de vierendeels, met welken de Appelen gemeeten worden, en zelfs alle andere kleine maaten te yken en te branden (*q*). En dit regt bezitten zy nog tegenwoordig, moetende alle maaten, die minder dan een half schepel bevatten, by hen, te yken gebragt worden (*r*): welke yk de *kleine Yk* wordt genaamd. Ook verhuuren zy de tonnen, waarmede, niet alleen sommige fruiten, gelyk appelen, peeren en nooten, maar ook kryt gemeeten wordt.

(*o*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 115.
(*p*) Keurb. A. *f.* 12.
(*q*) Handv. *bl.* 1179.
(*r*) Handv. *bl.* 928.

wordt. Zy plagten, om de twee jaaren, eene maaltyd te houden, waarop, somtyds, groote ongeregeldheid bedreeven werdt; doch dezelve werdt, in 't jaar 1612, afgeschaft, en in de plaats derzelve, wederom eene Armenbos, voor zieke Leden van 't Gilde, opgeregt (*s*). Volgens eene Keure van den dertigsten January des jaars 1742, mag, uit deeze Bosse, geene uitkeering gedaan worden, dan aan zulken, die, 't Gild, onder den ouderdom van veertig jaaren, gekogt hebbende, zo ziek of zwak zyn, dat zy geen werk doen, noch de straat gebruiken konnen. Ook zyn zulken, die, drie jaaren agtereen, geen fruit verkogt, noch hunne jaarzangen betaald hebben, van 't Gilde versteken (*t*). De Overluiden van 't Fruitverkoopers-Gilde zyn vier in getal. Zy worden, jaarlyks, op den vierden February, veranderd. Voor deezen, hieldenze hunne Gildekamer op het *ronde Begynhof*, en, zo 't schynt, in de Begynen-Kerke, alwaar, ten minste, de kleine maaten, door hen, plagten geykt te worden (*u*). Doch tegenwoordig houden zy, des Saturdags, Comptoirdag boven de Westermarkts-hal. By eene Keure van den twaalfden July des jaars 1752, is hun zes honderd en vyftig guldens 's jaars, voor alle moeite en kosten, toegelegd. De Gildeknegt geniet vyf honderd guldens 's jaars (*v*).

Gilden.

Wy

(*s*) Handv. *bl.* 1179.
(*t*) Handv. *bl.* 1688.
(*u*) *Zie* Handv. *bl.* 928.
(*v*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 71.

GILDEN. Wy voegen hierby het

XII. PELTIERS- en BONTWERKERS-GILDE, PEL-TIERS- en BONT-WERKERS-GILDE.

welk ook al, in de veertiende of vroeg in de vyftiende eeuwe, in ſtand, en met het Fruitverkoopers-Gilde vereenigd geweeſt is (w), waarvan het, eerſt op den negen en twintigſten Auguſtus des jaars 1613, geſcheiden werdt (x). Buiten de Gildebroeders van dit Gilde, mag niemant eenige nieuwe gemaakte of ongemaakte Bontwerkers waaren, hier ter Stede, verkoopen, zelfs niet in openbaare veilinge; doch op de drie Jaarmarkten, is zulks geoorlofd (y). De Overluiden van 't Peltiers- en Bontwerkers-Gilde zyn vier in getal, en worden, jaarlyks, op den eerſten Dingsdag in September, veranderd. Zy hebben hunne Gildekamer in de Nes, boven de groote Vleeſchhal, daar zy, alle veertien dagen, des Maandags, byeen komen. By eene Keure van den vyfden December des jaars 1749, is hun twee honderd en vyftig guldens 's jaars, voor hunne moeite en verteering, toegelegd, mids zy 't Proefgeld geheel in de Gildeboſſe brengen. De jongſte Gildebroeder in der tyd is, volgens de Keure van den jaare 1613, Gildeknegt, en geniet daarvoor vrydom van 't betaalen der Jaarzangen (z).

Het

(w) Keurb. A. f. 12.
(x) Handv. bl. 1400.
(y) Handv. bl. 1402. Vervolg der Handv. bl. 104.
(z) Vervolg der Handv. bl. 104.

S. Eloijen- *of* Smids-Gilde,

XIII. S. Eloijen- of Smids-Gilde.

waaronder, niet alleen de *Grof-* en *Kleinſmids;* maar ook de *Slotenmaakers*, *Koperſlaagers*, *Meſſenmaakers*, *Zwaardveegers* en *Roerenmaakers* behooren, is ook een van de oudſte Gilden deezer Stad, en vroeg in de vyftiende eeuwe, of eerder, in ſtand geweeſt (*a*). Het bezat, van ouds, eene Kapel en Altaar in de Oude Kerke (*b*), waarop gezien wordt, in eene der oudſte Keuren ten behoeve van dit Gilde, den veertienden December des jaars 1491, gedagtekend (*c*): en nog in een laatere van den vyftienden November des jaars 1554 (*d*). Uit het XXXIII. Lid van de laatſtgemelde Keure, blykt ook, dat dit Gilde eene jaarlykſche Gildemaaltyd hieldt, waartoe ieder Gildebroeder even veel *gelden* moeſt. In laater' tyd, hielden de Overluiden alleen, behalve de groote maaltyd, nog een zogenaamd *Sleutelmaal;* doch, by eene Keure van den twaalfden November des jaars 1750, is hun, daarvoor, en voor alle verdere onkoſten, zes honderd guldens 's jaars toegelegd. De Gildeknegt trekt een honderd en vyftig guldens, boven 't gene hy, volgens de Keure en oude gewoonte, plagt te genieten (*e*). Behalve de Overluiden van het S. Eloijen-Gilde, die eertyds vyf in getal waren; doch in het jaar 1624, op zes ge-

(*a*) Keurb. A. *f.* 23, 33.
(*b*) *Zie* III. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 325.
(*c*) Keurb. C. *f.* 54.
(*d*) Handv. *bl.* 1249.
(*e*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 85.

GILDEN. gebragt werden, hadt het Gilde, in vroeger tyd, nog een' Deken en Bosmeesters, die opzigt hadden over de Armen-bosse van 't Gilde: doch in 't jaar 1579, was reeds gekeurd, dat de Overluiden ook Bosmeesters zouden zyn (*f*). Zy worden, uit alle de Handwerken, waaruit het Gilde bestaat, gekooren, op of omtrent den elfden October, en vergaderen, des Saturdags, om de veertien dagen, in een vertrek boven de S. Antonis-Waage. Volgens eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1752, zyn zy gehouden, de twee oudste Gildebroeders te nodigen, om, zo zy 't goedvinden, tegenwoordig te zyn, by het doen der proeve van eenen aankomenden Gildebroeder (*g*). Voorheen, plagten de Smids ook Spykers, en veelerlei ander yzerwerk te maaken, welk nu meest van buiten ingevoerd, en in de Yzerkramers-winkels verkogt wordt. Doch by verscheiden' Keuren, en laatstelyk by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1749, is bepaald, welk yzerwerk, hier ter Stede, niet dan door de Gildebroeders van het S. Eloijen-Gilde, verkogt mag worden (*h*). De oud-Yzerkraamers mogen geen nieuw Yzer- of Koperwerk koopen, of verkoopen. En zy, en de nieuw-Yzer-kraamers mogen ook niet, dan in en voor hunne wooningen, uitstallen, uitgenomen op de Marktdagen (*i*). De Slypers-nee-

(*f*) Handv. *bl.* 1252.
(*g*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 85.
(*h*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 84.
(*i*) Handv. *bl.* 1690.

neering mag niet, zonder dat 'er proef gedaan is, en niet in wagens met ſlypſteenen, langs de ſtraaten, en aan de hallen en viſchmarkten, geoefend worden (*k*). Het Smids-Gilde heeft, van ouds, het regt gehad, om de geykte yzeren Schepels, waarmede de Smeedkoolen gemeeten worden, te verhuuren (*l*). Doch in laater' tyd, zyn 'er gezwooren *Koolmeeters* aangeſteld, die, met het Schepel, aan de Koolenverkoopers vergund, meeten mogen, mids het, in grootte, met de Schepels van het Smids-Gilde, overeenkome. Het Gilde geniet ook nog eenig voordeel van de koolen, die verkogt en gemeeten worden (*m*), 't welk, boven het loon, den Koolmeeteren toegelegd, betaald moet worden. Doch alzoo veele koopers de koolen, liever by 't gewigt dan by de maat, ontvangen willen, is 'er ook een beëedigde *Koolweeger*, door Burgemeeſteren, aangeſteld (*n*); wiens loon, laatſtelyk, by eene Keure van den agt en twintigſten January des jaars 1765, geregeld is (*o*). Aan de Slotenmaakers is, by byzondere Keuren, gelaſt, geene ſleutels in 't lood te ſlaan, om 'er anderen naar te maaken, dan voor bekende luiden, en 't looden afdrukſel terſtond te verbreeken: ook moeten zy hun merk ſlaan op de ſleutels, die zy maaken (*p*). In 't jaar 1615, is reeds gekeurd, dat geene Smids GILDEN.

(*k*) Keurb. U. *f.* 53 *verſo*.
(*l*) Handv. *bl.* 1251.
(*m*) Handv. *bl.* 1255.
(*n*) Handv. *bl.* 1105.
(*o*) Keurb. U. *f.* 53 *verſo*.
(*p*) Handv. *bl.* 1256, 1257.

GILDEN. Smids, of die 't Aanbeeld gebruiken, in de Blomſtraat, woonen mogen (*q*). Ook, volgens eene Keure van den jaare 1627, niet op Raapenburg (*r*). En by eene Reſolutie der Vroedſchap van den jaare 1639, is beraamd, dat Smids, en allen die het Ambeeld gebruiken, niet mogen werken op de Koningsgraft of Singel; op de ooſtzyde van de Heerengraft, noch op de Kloveniers-Doele-graft, of Kloveniers burgwal, ter wederzyde, tot aan de S. Antonis- of nieuwe Markt toe (*s*). Ten behoeve der Ankerſmids in 't byzonder, zyn ook eenige Keuren gemaakt. Geene Ankers of Dreggen, zwaarder dan dertig pond, mogen binnen deeze Stad, of derzelver Vryheid, worden ingevoerd, om alhier verkogt te worden (*t*). Ook mogen zy niet ter Waage worden gewoogen, dan na dat zy, door het laaten vallen op een ſtuk yzer, geproefd, en by de *Keurmeeſters* goed bevonden zyn (*u*).

By het S. Eloijen-Gilde, voegen wy het

GOUD- *en* ZILVERSMIDS-GILDE;

XIV. GOUD- *en* ZILVERSMIDS-GILDE.

ſchoon zo oud niet als het eerſtgemelde, hebbende ik, van het zelve, in de Stads Regiſters, geen vroeger gewag gevonden, dan in het jaar 1469 (*v*). Ook moeſt de Stad reeds ſterk in welvaart toegenomen zyn, eer

(*q*) Keur *in 't* Vertrek der Theſaurie. *Oude Laade* Z. *nu* X. Lr. J.
(*r*) Handv. *bl.* 1001.
(*s*) Reſol. Vroedſch. *N.* 17. 22 *July* 1639. *f.* 250 *verſo.*
(*t*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 61.
(*u*) Handv. *bl.* 1088, 1089. *Zie ook* III. *Deel*, I. *Boek*, *bl* 108.
(*v*) Keurb. A. *f.* 60 *verſo.*

eer 'er handwerken, die, gelyk deezen, meest tot sieraad en pragt dienden, bloeijen konden. 't Blykt, uit eene Keure van den twee en twintigsten January des jaars 1601, dat dit Gilde, van ouds, ook een Altaar onderhieldt (*w*), waarschynlyk, in de oude Kerke, hoewel my zulks niet klaarlyk gebleeken is. Tegen 't einde der voorgaande eeuwe, was het getal der Gildebroederen zo zeer aangewassen, dat de Overluiden tot vyf vermeerderd werden, twee Goudsmids en drie Zilversmids, onder welken, een Deken en een Oud-Deken begreepen zyn. De dienende Overluiden benoemen, jaarlyks, tegen den eersten December, negen persoonen, vier Goudsmids en vyf Zilversmids, uit welken Burgemeesteren, drie Overluiden kiezen, een' der zelven tot Deken verklaarende. De Oud-Deken en nog een Overman blyven in dienst (*x*). De Overluiden houden, tweemaal ter weeke, des Dingsdags en des Vrydags, Comptoirdag, in het Gildehuis, in de S. Anna-dwarsstraat. De Juweliers, Wisselaars en Handelaars in gemunt en ongemunt Goud en Zilver moeten half Meester-geld, aan 't Goud- en Zilversmids Gilde, betaalen, eer 't hun vrystaa, hunnen handel te dryven (*y*). Het Goud- en Zilverwerk, welk, hier ter Stede, verkogt wordt, en tot de zogenaamde kleine Keur behoort, moet, vooraf, door den Deken en Overluiden,

GILDEN.

(*w*) Handv. *bl.* 1259.
(*x*) Handv. *bl.* 1259.
(*y*) Handv. *bl.* 1691.

GILDEN. den, by de ſteek, getoetſt, en met Stads wapen gemerkt worden (z). Zilver van de gehalte van tien penningen is kleine Keur, en van elf penningen vyf grein, groote Keur. Ongekeurd, gemaakt Zilver mag hier niet verkogt, maar moet, zelfs wanneer 't in de Lomberd verzet geweeſt is, in de Wiſſelbank gebragt worden (a); daar het geproefd, en, naar de waarde, betaald wordt. Het Goud- en Zilverſmids-Gilde heeft ook eenig voordeel van de Houtskoolen, die, hier ter Stede, aangebragt en verkogt worden. De Schippers, die hier houtskoolen aanbrengen, mogen elk ſchip, ten hoogſten, aan vier perſoonen verkoopen; doch moeten, ten behoeve van het Gilde, van elke honderd ton, eene ton, en, daarenboven, vier penningen van ieder ton betaalen. 't Zelfde regt moet ook betaald worden, door zulken, die koolen, tot hun eigen gebruik, ontbieden. Doch groote partyen koolen worden, jaarlyks, ten gebruike van het Gilde, *in de ronde*, dat is, onder de Gildebroeders, elk naar zyne behoefte, geloſt; en, vooraf, door Deken en Overluiden, onderzogt, waarvoor zy een vierde ſtuiver van ieder ton genieten. Het Gilde beſteedt de levering deezer Koolen aan de minſt aanneemenden aan, ten overſtaan van eenen Secretaris, of gezwooren Klerk der Secretarye. Doch Deken, Overluiden en Gildeknegt mogen geene koolen verkoopen, noch tot het leveren derzelven intekenen. De leveraars betaalen twee perſoo-

(z) Handv. *bl.* 1259, 1260.
(a) Handv. *bl.* 1691.

soonen, die de Overluiden bezorgen, om deeze koolen van het gruis te zuiveren. De gezwooren Koolenmeeters genieten, voor meetloon, een stuiver van elke ton, en nog zes guldens van ieder schip, 't zy dat de koolen afgekeurd worden, of niet. Van de koolen, die in de ronde gekogt worden, moet niet alleen eene ton van de honderd, en vier penningen van de ton, ten behoeve van 't Gilde, nevens nog vier penningen van de ton, ten behoeve van Deken en Overluiden, worden betaald; maar de Gildeknegt geniet, daarenboven, als Beschooijer van de Houtskoolen, die de Gildebroeders opdoen, een stuiver van de ton (*b*). 't Gene van de Houtskoolen, ten behoeve van 't Gilde, inkomt, wordt, jaarlyks, nevens het inkomgeld der Meesteren en Leerknegten, en andere voordeelen van het Gilde, door de Overluiden, ter Secretarye, verantwoord (*c*). Het GILDEN.

XV. BIERDRAAGERS-GILDE.

BIERDRAAGERS-GILDE, eertyds, en reeds in 't jaar 1456 (*d*), ook het *Draagers-Gilde* genaamd, om dat de Bierdraagers ook andere lasten dan Wyn en Bier, en, in 't algemeen, alles wat Stads Excyns onderhevig was (*e*), plagten te draagen, en te bearbeiden, moet ook onder de oudste Gilden gerekend worden, zynde den handel in buitengebrouwen en vreemde Bieren, om niet

(*b*) Handv. *bl.* 1260, 1260, 1261.
(*c*) *Zie* Handv. *bl.* 1259.
(*d*) Legger der Carthuisers, *berustende in 't Burger-Weeshuis*, *f.* 57.
(*e*) Keurb. C. *f.* 45 *verso.*

GILDEN. niet van de binnen gebrouwen Bieren te ſpreeken, eene van de oudſte neeringen hier ter Stede geweeſt. Ik vind van de Bierdraagers reeds gewaagd, in eene Keure van den negen en twintigſten July des jaars 1461 (*f*). Uit eene andere van den een en dertigſten May des jaars 1475, blykt, dat zy eenen dienſt bekoſtigden, in de Lieve Vrouwen-, of nieuwe Kerke (*g*). Ook plagt het Draagers-Gilde, nevens anderen, onder hunne Kaarſe, in de plegtige *Proceſſien* of Ommegangen, op te trekken, en de Vaanen te draagen (*h*). Tegenwoordig, zyn de Bierdraagers, zo wel als de Turf- en Waagdraagers, en Koorenmeeters en Koorenzetters, byzonderlyk, gehouden, de Brandſpuiten waar te neemen: waartegen de Overluiden en Gildeknegts van alle deeze Gilden, in 't jaar 1674, tot wederzeggens toe, van de Burgerwagt vry verklaard zyn (*i*). De Bierdraagers in 't byzonder zyn, van ouds, verpligt geweeſt, de Lyken, die uit het Oude-Mannen-Huis begraaven moeten worden, te draagen; waar voor, aan ieder Draager, vyf en twintig ſtuivers betaald wordt (*k*). De Bierdraagers zyn alleen bevoegd, om Wynen, Brandewynen, Azyn en Bieren, die excyns ſchuldig zyn, te verwerken, uitgenomen de wynvaten, die met de groote kraan geloſt, of over boord gezet worden (*l*). Het loon

(*f*) Keurb. A. *f.* 38.
(*g*) Keurb. A. *f.* 75 *verſo.*
(*h*) Handv. *des druks van* 1613. *bl.* 392.
(*i*) Handv. *bl.* 1199.
(*k*) Handv. *bl.* 1199.
(*l*) Handv. *bl.* 1196.

loon van deezen arbeid, en byzonderlyk ook dat van 't verwerken van Bieren uit het eene Brouwers-Pakhuis in het andere, 't welk, zo 't buiten 't gezigt van de Bier-Imposthuisjes geschiedt, niet zonder kennis van Commissarissen van den grooten Excyns, gedaan mag worden, is, by verscheiden' Keuren, geregeld (*m*). De Bierdraagers mogen geen werk by de straat aanneemen; maar zyn gehouden, het zelve aan hunne Huisjes, agter de Begynen en aan de Oude Brugge, te komen haalen (*n*). Het openen en sluiten van deeze Huisjes geschiedt, door twee zogenaamde *Vaders* van de Bierdraagers, die, zo wel als de Bierdraagers zelven, door Burgemeesteren, worden aangesteld, en zorgdraagen, dat de werken, in goede orde, en by de pen af, aan de arbeiders worden uitgegeven: ook moeten zy, nevens de Overluiden, de geschillen, die in de Huisjes ontstaan, zoeken by te leggen. Zy zyn daarenboven bevoegd, om zulken, die dronken in de Huisjes komen, het werken te verbieden (*o*). Behalve de Bierdraagers, die thans een honderd zes en zeventig in getal zyn; hebben Burgemeesteren, reeds omtrent het midden der voorgaande eeuwe, veertig gezwooren Noodhulpen der Bierdraageren aangesteld, welker getal, in den jaare 1706, nog met twaalf vermeerderd; doch nu wederom, tot op vier en dertig, verminderd is. Zy arbeiden, in de plaats der Gilden.

(*m*) Handv. *bl.* 1201, 1202, 1205. Vervolg *bl.* 75.
(*n*) Handv. *bl.* 1201.
(*o*) Handv. *bl.* 1197.

GILDEN. der oude en zieke Gildebroederen, waar voor zy de helft genieten van 't gene zy verdienen. De Bierdraagers mogen, met geene onvrye Luiden, *Basjanders* genaamd, werken, zo lang 'er Noodhulpen te bekomen zyn (*p*). Het Bierdraagers-Gilde ſtaat onder 't opzigt van vier Overluiden, die, jaarlyks, in de maand September, veranderd worden. Zy hebben hun Comptoir in de Kromelleboogs- of Rooleeuws-ſteeg aan den Dam, daar zy, dagelyks, van negen tot twaalf uuren des morgens, Comptoirdag houden. Zy ſtellen, jaarlyks, zes Gildebroeders tot Oppaſſers aan, die 't geld, welk voor de looting verdiend wordt, ontvangen, en, alle maanden, aan de Overluiden verantwoorden moeten; voor welke moeite, hun vyf en twintig guldens 's jaars toegelegd is (*q*). De Armen-bos, die de Bierdraagers, van ouds, gehad hebben, en in welke, ieder van hun, weekelyks, twee ſtuivers geeven moet, is in bewaaringe der Overluiden, die, uit dezelve, aan elken ouden of zieken Gildebroeder, drie guldens tien ſtuivers ter weeke uitdeelen (*r*).

Wy voegen, by het Bierdraagers-, het

XVI. BIERBESCHOOIJERS-GILDE.

BIERBESCHOOIJERS-GILDE,

ſchoon veel jonger, en eerſt in 't jaar 1621 opgeregt (*s*). De Bierbeſchooijers zyn luiden, die Tappers en anderen voorzien van buiten ge-

(*p*) Handv. *bl.* 1197, 1198, 1199, 1204.
(*q*) Groot-Memor. N. VIII. *f.* 186.
(*r*) Handv. *bl.* 1204.
(*s*) Handv. *bl.* 1188.

gebrouwen Bieren. Zy mogen alleen op de Bierkaaijen, en op de Nieuwe-zyds-Kolk woonen. Doch de Bierbeschooijers op de Nieuwezyds-Kolk, die, tot onderscheiding, *Biersteekers* genaamd worden, mogen geen Bier verkoopen van hooger prys dan zes guldens de ton, de kosten daaronder begreepen (*f*). By 't inkomen in dit Gilde, moet, behalve 't Gildegeld, welk, in 't jaar 1684, op veertig guldens verhoogd is, nog dertig guldens, ten behoeve van 't Aalmoessseniers-Huis, betaald worden. Tot voorkominge, dat de Bierbeschooijers elkanders neering niet belemmeren, noch naar zig trekken, zyn verscheiden' Keuren gemaakt. Zy mogen geen verding met de Brouwers maaken, dan over den prys van 't Bier, en aan geen' Tapper leveren, die geld aan een' ander Bierbeschooijer schuldig is, ten zyze die schuld overneemen en voldoen. Zy zweeren ook, dat zy der Stede Excyns niet zullen verkorten; en geen Bier afleveren, dan door beëedigde Bierdraagers (*t*). De handel in vreemde Bieren plagt hier veel sterker te zyn, dan hy tegenwoordig is. Burgemeesteren stelden, nog in de voorgaande eeuwe, eenen beëedigden Bewindhebber aan, die de vreemde Bieren, voor de uitheemsche Koopluiden, verkogt (*u*). Het Gilde hadt zyne Gildekamer, en vier Overluiden, die eenen Gildeknegt

GILDEN.

(*f*) Handv. *bl.* 1189, 1190, 1193, 1194.

(*t*) Handv. *bl.* 1190, 1191, 1192, 1194, 1195. Vervolg *bl.* 79.

(*u*) Handv. *bl.* 275 *enz.*

Gilden. knegt onder zig hadden (v). Doch de neering is, in deeze eeuwe, zo geweldig verloopen, dat 'er naauwlyks drie of vier Bierbeschooijers, en een Biersteeker overgebleeven zyn; zo dat het getal der Overluiden tot op twee verminderd is. De Gildekamer is ook, in 't jaar 1751, verlaaten (w), en de Overluiden komen nu samen, aan 't huis van den voorzittenden Overman. De Dienstmaagd, die de kamer, in de plaats van een' Gildeknegt, waarnam, is toen ook afgedankt. De verandering van Overluiden geschiedt egter nog, in 't begin van December. Het

XVII. Kooren-draagers-Gilde.

Koorendraagers-Gilde

is, zo ver my gebleeken is, niet voor de zestiende eeuwe, een afzonderlyk Gilde geworden, waartoe, in 't eerst, ook de Koorenmeeters en Koorenzetters behoord hebben, die, naderhand, een byzonder Gilde geworden zyn. De Koorendraagers zyn 'er, nogtans, al vroeg in de vyftiende eeuwe, of eerder, geweest, alzo de Koorenhandel een van de oudsten deezer Stad is (x). Doch zy waren, naar 't schynt, begreepen onder het Draagers-Gilde. In eene Keure van den dertienden Maart des jaars 1551, staan zy, en de Koorenmeeters en Koorenzetters, die met hen vereenigd waren, bekend onder den naam van *S. Joosten-Gilde*. Het S. Joosten-Al-

(v) Handv. *bl.* 1189, 1192, 1194. Vervolg *bl.* 74.
(w) Vervolg *der* Handv. *bl.* 74.
(x) Keurb. A. *f.* 10 *verso*, 40.

Altaar, in de Nieuwe Kerke, werdt, door dit Gilde, onderhouden (*y*). In 't jaar 1589, werden de Koorenmeeters, die, tot dien tyd toe, ééne Armen-bos gehad hadden met de Koorendraagers, van dezelven afgescheiden (*z*). De eigenlyke Koorendraagers, genaamd *van den grooten gang*, maakten, voor dien tyd, en nog lang daarna, een onderscheiden Gilde uit van dat der *Ophouders* of *Koorenstorters*, genaamd *van den kleinen gang*, met welk zy, eerst in 't jaar 1655, tot één Gilde vereenigd werden (*a*). De Koorendraagers arbeiden niet alleen in graanen en zout, met uitsluiting van alle andere draagers; maar mogen ook, in Speceryen, die in open zakken gedraagen worden, arbeiden (*b*). Volgens de Keuren, mag niemant in 't Koorendraagers-Gilde worden aangenomen, die boven de agt en dertig, of onder de agttien jaaren oud, of *fyne leden* niet *machtigh* is (*c*). Het Gilde verhuurt, volgens een oud voorregt (*d*), zakken, gangen, trappen en leeren, om in 't werk, welk de Gildebroeders zelven doen, of elders, gebruikt te worden, zynde de huur van dit alles, by verscheiden Keuren, geregeld (*e*). Het inkomgeld in 't Koorendraagers-Gilde is, van tyd tot tyd, verhoogd, en laatstelyk, in 't jaar 1722, op vyftig guldens gesteld.

GILDEN.

(*y*) Keurb. C. *f.* 94, 172.
(*z*) Handv. *bl.* 1317, 1325.
(*a*) Handv. *bl.* 1321.
(*b*) Handv. *bl.* 1319, 1324. Vervolg *der* Handv. *bl.* 94.
(*c*) Handv. *bl.* 1317, 1322.
(*d*) Keurb. C. *f.* 94.
(*e*) Handv. *bl.* 1311, 1312, 1318, 1320, 1324.

Gilden. ſteld. De Jaarzangen zyn drie guldens. Aan de zieke en oude Gildebroeders, worden twee guldens twee ſtuivers ter weeke uitgedeeld (*f*). De Koorendraagers zyn, dikwils, ook in 't Kooren-Ligtermans-Gilde, en mogen, in zodanig een geval, van beide de Gilden onderſtand genieten (*g*): 't welk, anderszins, in 't algemeen, ongeoorlofd gekeurd is (*h*). De erfgenaamen van een' overleeden Gildebroeder, dien zy niet van 't Gilde willen laaten begraaven, moeten, volgens eene Keure van den agt en twintigſten January des jaars 1735, twaalf guldens aan 't Gilde geeven (*i*). Het tabakrooken onder 't werk is den Koorendraageren, by verſcheiden' Keuren, ſcherpelyk, verbooden. Zy verbeuren, voor de eerſte reize, drie; voor de tweede reize, zes guldens, en 't werk, voor den tyd van zes weeken: voor de derde reize, worden zy van hunne bedieninge afgezet (*k*). By eene Keure van den dertigſten November des jaars 1668, is reeds belaſt, dat het Loon der Koorendraageren, binnen eene maand, betaald moeſt worden (*l*). De Koopluiden bedienen zig, gemeenlyk, van eenen *Factoor*, die op het bearbeiden hunner graanen opzigt heeft, en 't arbeidsvolk in 't werk ſtelt, en betaalt. De Koorendraagers houden zig doorgaands op, aan of omtrent de Koorenmarkt, of in een huisje onder de Oude Brug.

(*f*) Handv. *bl.* 1323, 1324.
(*g*) Handv. *bl.* 1320.
(*h*) *Zie* hier voor, *bl.* 69.
(*i*) Handv. *bl.* 1324.
(*k*) Handv. *bl.* 1112.
(*l*) Handv. *bl.* 1112.

Brug. Zy zyn, gelyk de Draagers in 't algemeen, altoos byzonderlyk verpligt geweest, om *te byte en te brande* te komen. In tyden van oproer, plagten zy ook, op de Nieuwe-zyds-Kolk, samen te trekken, daar zy, door Burgemeesteren, van geweer voorzien, en tot stilling der beroerte gebruikt werden (*m*). De Overluiden van het Koorendraagers-Gilde zyn vier in getal, van welken, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy vergaderen, des Donderdags, in een huisje onder de Oude Brug. By eene Keure van den zes en twintigsten February des jaars 1750, zyn hun zes honderd guldens 's jaars, voor hunne moeite en kosten, toegelegd. Alleenlyk, mogen zy vuur en licht in 't Comptoir aan 't Gilde berekenen. De Gildeknegt trekt vyf en twintig guldens, een derde van de boete der genen, die niet met een' Gildebroeder ter begraafenis komen, en tien stuivers van ieder inkomend Gildebroeder (*n*). Gilden.

Wy komen nu, tot het

XVIII. Koorenmeeters- *en* Koorenzetters-Gilde.

Koorenmeeters- *en* Koorenzetters-Gilde,

die, eertyds, twee byzondere Gilden hebbende uitgemaakt, in 't jaar 1654, in één Gilde vereenigd werden (*o*). Uit eene Keure van den zestienden Maart des jaars 1565, blykt, dat de Koorenmeeters en Koorenzetters, zo wel als de Draagers (*p*), in plegtige ommegangen, de Vaanen plagten te draagen

(*m*) Handv. *bl.* 1318, 1320.
(*n*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 94.
(*o*) Handv. *bl.* 1329.
(*p*) *Zie* hier voor, *bl.* 116.

GILDEN. gen (q). De Koorenmeeters, die, te vooren, eene gemeene Bos met de Koorendraagers hadden, hebben, reeds in 't jaar 1589, eene afzonderlyke Bos gekreegen (r). De Meeters en Zetters werken gezamenlyk, moetende den Zetter de maat regt zetten en houden, terwyl 'er de Koorendraagers 't graan in fcheppen of ftorten, waarna het, door den Meeter, afgeftreeken en gemeeten wordt. Op het meeten en zetten, en op het Loon voor de Meeters en Zetters, zyn verfcheiden Keuren gemaakt (ʃ), en laatftelyk eene uitvoerige van den zeven en twintigften January des jaars 1762 (s). In alles, zyn 'er dertig Koorenmeeters, en een gelyk getal van Koorenzetters, aan welken beide, in 't geheel, twintig Noodhelpers zyn toegevoegd. Zy worden allen, door Burgemeesteren, aangefteld. De Meeters of Zetters zyn verpligt, aan de Admiraliteit hier ter Stede, aan te geeven, hoe veele graanen van buitens Lands ingekomen, en by hun gemeeten zyn; waarvoor hun, door 't gemeene Land, vyftig ftuivers van ieder honderd Laften toegelegd is. De Cedulen, by welken blykt, dat 's Lands Impoft en Stads Excyns van de inkomende Graanen betaald zyn, moeten aan de Overluiden der Koorenmeeteren zyn getoond, eer dezelven gemeeten mogen worden (t). De Overluiden van 't

(q) Keurb. C. *f.* 104.
(r) Handv. *bl.* 1325.
(ʃ) Handv. *bl.* 1108, 1109, 1110, 1323.
(s) Keurb. U. *f.* 10 *verſo.*
(t) Handv. *bl.* 1327, 1332, 1694.

'T Koorenmeeters- en Koorenzetters- Gilde zyn vier in getal, van welken, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy houden hun Comptoir op de Kolk, in 't Koorenmeeters-Huis, alwaar zy, dagelyks, byeen zyn. By eene Keure van den zeventienden September des jaars 1750, is hun twee honderd vyf en twintig guldens 's jaars, voor hunne moeite en verschot, toegelegd. Doch zy mogen daarenboven, tot zes honderd manden turf in 't jaar, ten laste van 't Gilde brengen. De Gildeknegt trekt vyftig guldens 's jaars, behalve dertien guldens voor de ronde maat, drie guldens voor een Nieuwjaar, en vergoeding van tydverzuim, wanneer hy voor 't Gilde te begraaven moet gaan (*u*). Burgemeesteren hebben ook eenen *Boekhouder* of *Vader* over de Meeters en Zetters aangesteld, die aantekening houdt van 't gene, uit ieder Schip of Ligter, gemeeten wordt, en te wege brengt, dat het zelve aan het Comptoir der Convoojen en aan 't Stads Excynshuis worde opgegeven. Hy draagt ook zorg, dat de Kooplüiden van Meeters en Zetters, of van Noodhelpers, in derzelver plaatse, voorzien worden, en geniet hiervoor een halven stuiver van ieder Last graanen en zaad, en vier stuivers van ieder honderd zout (*v*). Hy zit ook, in 't Koorenmeeters-Huis, op de Kolk. Op het looten om 't werk, is, by eene Keure van den zestienden Maart des jaars 1764, orde gesteld (*w*). De Gilde-

Gilden.

(*u*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 95.
(*v*) Handv. *bl.* 1109, 1110.
(*w*) Keurb. U. *f.* 47.

GILDEN. debroeders van het laatstgemelde Gilde worden, zo wel als de Bierdraagers, Waagdraagers en Turfdraagers, aangesteld, door Burgemeesteren. Doch zo is 't niet gelegen, met de Koorendraagers, noch met de Gildebroeders van het

XIX. KOOREN-LIGTERMANS-GILDE.

KOOREN-LIGTERMANS-GILDE,

welke laatsten alleenlyk toestemming van Burgemeesteren verzoeken moeten, om in 't Gilde te mogen komen; welke hun, genoegzaam altoos, verleend wordt. Volgens de oude Keuren, moeten alle Schepen, die door de sluizen konnen, lossen, daar 't den Koopman behaagt; doch de meeste Koorenschepen zyn zo groot, dat de Laading in *Kooren-Ligters*, gelyk menze noemt, dat zyn vaartuigen, zonder masten, met hooge ronde luiken, of in kleiner schuiten met byna platte luiken, die onder 't Klein-Schuitenvoerders-Gilde behooren, moet worden overgeschooten, en aan de markt gevoerd en verkogt, of voor de pakhuizen gebragt, en gezolderd. De Kooren-Ligters mogen niet grooter zyn dan zes en vyftig voet lang over steven, vyftien en een halve voet wyd, buiten op de barkhouten te meeten, en zes en een halve voet hol, te meeten van 't vlak op de uitwateringe (x). De Luikschuiten mogen niet grooter zyn dan tien lasten, immers niet meer dan tien lasten ligten, om in de Stad te voeren (y). Op den een en twintigsten No-

(x) Handv. *bl.* 1358.
(y) Handv. *bl.* 1361.

November des jaars 1624, is reeds vastgesteld, het getal der Ligters te laaten afneemen tot tweehonderd vyf en twintig toe, mids den Mastschepen ook vryheid gegeven wierdt, om te ligten. Doch in 't jaar 1641, werdt dit getal wederom op twee honderd en vyftig gebragt (z). Geen Ligterman mag meer dan één' Ligter hebben, en zelfs geen aandeel in eenen anderen. Die eenen overleeden Ligterman opvolgt, moet zyn Ligter, volgens de waardeering van Overluiden, overneemen. Die zynen Ligter verkoopt, kan in 't Gilde blyven, mids hy het blyve onderhouden. Van Ligters, die verkogt worden, betaalen kooper en verkooper ieder vier penningen van de gulden, ten behoeve van de Gildebosse (a). De Ligterhuur loopt op en af, naar dat 'er veel of weinig te ligten is. Doch zo zy hooger loopt dan zes guldens 's daags, staat het den Koopman vry, met Kraakschepen, of kleine Binnenlandsvaarders, te doen ligten; 't welk anders niet geoorlofd is (b). De Ligters mogen niet langer dan vier Maandagsche Marktdagen agtereen gelaaden blyven leggen (c). De Ligterluiden plagten, als zy den last inhadden, 's nagts in hunne Ligters te moeten slaapen; doch, sedert het jaar 1661, sluiten zy de luiken der Ligters des avonds, en ontsluitenze des morgens, wederom, waarvoor hun

GILDEN.

(z) Handv. *bl.* 1356, 1359.
(a) Handv. *bl.* 1356, 1357, 1359.
(b) Handv. *bl.* 1359.
(c) Handv. *bl.* 1357.

GILDEN. hun twee ſtuivers toegelegd is (*d*). De Ligterluiden behoorden, voorheen, onder 't Binnenlandsvaarders-Gilde; doch werden, in 't in 't jaar 1649, van het zelve afgeſcheiden, en tot een Gilde op zig zelf gemaakt, by myne Heeren van den Geregte (*e*). Het Loon voor 't verſchieten der Ligters, zo buiten als binnen de ſluizen, is, by eene Keure van den agt en twintigſten January des jaars 1760, geregeld (*f*). De Overluiden, die elkanderen, volgens eene Keure van den zeventienden July des jaars 1698, niet nader dan Zusterlingen beſtaan mogen (*g*), zyn vier in getal. Jaarlyks, in January, gaan 'er twee af. Zy komen, alle Saturdagen, in een vertrek onder de Oude Brugge, byeen. By eene Keure van den zes en twintigſten February des jaars 1750, is hun twee honderd vyf en zeventig guldens in 't jaar, voor hunne moeite en verteeringe, toegelegd. Zy mogen alleenlyk vuur en licht, welk in 't Comptoir gebruikt wordt, aan 't Gilde in rekening brengen. De Gildeknegt geniet, boven de helft der boeten, dertig guldens 's jaars (*h*). Volgens eene Keure van den eerſten Maart des jaars 1741, keeren de Overluiden agt en dertig ſtuivers ter weeke uit de Gildebosse aan de oude en zieke Luiden uit (*i*).

Wy

(*d*) Handv. *bl.* 1358.
(*e*) Handv. *bl.* 1355, 1356, 1357.
(*f*) Keurb. T. *f.* 248 *verſo.*
(*g*) Handv. *bl.* 1360.
(*h*) Vervolg der Handv. *bl.* 98.
(*i*) Handv. *bl.* 1361.

Wy voegen hierby het

Gildee. XX. Waagdraagers-Gilde.

WAAGDRAAGERS-GILDE,

welk wel, eerst in 't jaar 1616, opgeregt werdt; doch welker Leden, de arbeiders aan de Waage, reeds lang van te vooren, bestaan hadden (k), en, vermoedelyk, onder den algemeenen naam van *Draagers*, begreepen werden. De eerste Ordonnantie voor *de gemeene gesworore arbeyders aan de Wage* is van den zes en twintigsten Maart des gemelden jaars. By dezelve, werdt, voor 't eerst, orde gesteld op de verkiezing van Overluiden, en eene Bosse opgeregt (l). Het gantsche Gilde der Waagdraageren bestaat, tegenwoordig, [in April 1766], uit twee honderd drie en tagtig persoonen, die, door Burgemeesteren, zyn aangesteld. Omtrent honderd en vyftig van deezen hebben zig, van tyd tot tyd, in Ploegen, of *Veemen*, gelykze genoemd worden, samengevoegd. Elk Veem arbeidt in ééne beurs. De overige Waagdraagers worden *Vryluiden* genaamd. De Veemen zyn meest allen onderscheiden, aan zekere tekens aan den hoed, of aan de kleur der hoeden zelve: en deeze tekens zyn, somtyds, met bewilliging van Burgemeesteren, aangenomen (m). Van ouds, regtten eenige Waagdraagers een Veem op, naar hun welgevallen. Doch by eene Keure van den vier en twintigsten December des jaars 1654, is

(k) *Zie* III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 105.
(l) Handv. *bl.* 1470.
(m) Groot-Memor. *N.* VIII. *f.* 218.

GILDEN. is vastgesteld, dat zulks niet dan met byzondere bewilliging van 't Geregt geschieden mag (*n*). Burgemeesteren hebben, sedert, in 't jaar 1668, aan vier Waagdraagers, toegestaan, zig het *Zeeuwsche Veem* te mogen noemen (*o*). 't Getal der Veemen is, allengskens, aangegroeid. Onder de oudsten, zyn, gewisselyk, het *Blaauwhoeden-* en *Klapmutsen-Veem* te tellen. BREDERODE maakt van beide gewag, in zynen *Spaanschen Brabander*, welk spel, in 't jaar 1617, volmaakt werdt; als hy *Jerolimo*, die voor eenen voornaamen Koopman gaan wilde (*Act.* IV.), op deeze wyze, doet beschryven:

Hy is met zyn Makelaars in 't packhuys om zyn balen te wegen:
Hy teykentse elck op haer nomber, met zyn eyghen merck,
Want hy het al de BLAUHOEDEN *en de* KLAPMUTSEN *in 't werck,*
Met een deel Vlamingen van Packers en andere uytheemsche opslagers:
Wil jy gaen jy meught, ick ga boven by de Verschieters en Korendragers.

In 't jaar 1623, waren 'er drie Veemen alleen van *Aschwerkers:* waarby toen, door 't Geregt, een vierde gevoegd werdt (*p*). Doch deeze Aschwerkers behoorden toen niet tot het Waagdraagers-Gilde, waarmede zy, eerst in 't jaar 1690, vereenigd zyn (*q*). Tegenwoor-

(*n*) Handv. *bl.* 1472.
(*o*) Groot-Memor. N. V. *f.* 243 *verso.*
(*p*) Handv. *bl.* 1473.
(*q*) Handv. *bl.* 1081.

woordig zyn 'er maar twee Asch-Veemen. In 't jaar 1685, waren 'er, in alles, negentien Veemen. Doch toen werden 'er, door Burgemeesteren, nog drie bygevoegd (r). 't Getal der Veemen, is, nog tegenwoordig, twee en twintig, waaronder egter niet begreepen is het zogenaamde *Kaas-Veem*, welk maar uit twee Persoonen bestaat, die, alleenlyk op de Marktdagen, de Kaas bearbeiden, en, de overige dagen der weeke, als Vryluiden, worden aangemerkt. Ieder Veem bestaat, gemeenlyk, uit vyf, zes of zeven, en enkelen ook uit agt of negen persoonen. De meesten houden hunne dagelyksche verblyfplaatsen in huizen, of op kamers en in kelders, rondsom den Dam. De twee Aschveemen alleen hebben hunnen intrek aan de Noordzyde der Brouwersgraft, tusschen de korte Prinsengraft en Binnen-Oranjestraat: en het Purper-hoeden- of Hop-Veem, naar 't einde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, op de zogenaamde Hopmarkt, onder de Armssteegsbrugge. Zie hier de naamen van alle de Veemen: GILDEN.

1. Schotsche Veem.
2. Zeeuwsche Veem.
3. Blaauwhoeden-Veem.
4. Groenhoeden-Veem.
5. Klapmutsen-Veem.
6. Leidsche Veem.
7. Bonthoeden-Veem.
8. Roodhoeden-Veem.

9. Geel-

(r) Handv. bl. 1079.

GILDEN.

9. GEELHOEDEN-VEEM.
10. STROOHOEDEN-VEEM.
11. ZWARTHOEDEN-VEEM.
12. WITHOEDEN-VEEM.
13. MEDENBLIKKER VEEM.
14. HAARLEMMER VEEM.
15. FRIESCHE VEEM.
16. ENGELSCHE VEEM.
17. TEXELSCHE VEEM.
18. GRAAUWHOEDEN-VEEM.
19. ZYDEN VEEM.
20. ZWART-ASCH-VEEM.
21. WATER-ASCH-VEEM.
22. PURPER-HOEDEN- *of* HOP-VEEM.

De voorwaarden, op welken een Vryman tot Veemgaſt, in een der byzondere Veemen, aangenomen wordt, zyn onderſcheiden, naar dat 'er veel of weinig werk is in een Veem, vergeleeken met het getal der manſchap, waaruit het beſtaat. Wanneer 'er eene plaats in een Veem openvalt, benoemen de Veemgaſten drie Vryluiden, uit welken Burgemeeſteren de verkiezing doen. De nieuwe Veemgaſt betaalt, by zyn inkomen, eene merkelyke ſomme aan 't Veem, van welke zyne Weduwe of erfgenaamen, na zyn overlyden, een gedeelte te rug krygen. De Veemen, hun werk zelf niet afkonnende, zyn, volgens verſcheiden' Keuren, verpligt, zig, by de pen af, te bedienen van zo veele Vryluiden, als zy noodig hebben, mogende zy, niet dan by gebrek van Vryluiden, zig behelpen met onvrye per-

persoonen, in 't gemeen *Basjanders* genaamd (*s*). In de voorgaande eeuwe, hielden de Vryluiden zig, dagelyks, op, in eene kelder aan den Dam; doch in 't jaar 1693, werdt 'er een huisje, tegen de Nieuwe Kerke, aan de zuidzyde, tot hun verblyf, geschikt, daar zy zig, dagelyks, vervoegen, om op werk te wagten (*t*). Tot het bewaaren der pen, is een *Pennevader* aangesteld, die twintig guldens ter maand van 't Gilde trekt, en verpligt is, de pen geheim te houden, op dat de Veemgasten niet weeten zouden, welke Vryluiden aan de beurt leggen, om te werken. Voorts, bekeurt hy de Waagdraagers, die de orde op de pen niet naarkomen, en geniet vier stuivers van elke bekeuringe (*u*). De Waagdraagers zyn alleen bevoegd, tot het bearbeiden van waagbaare goederen, waardoor niet alleen verstaan worden goederen, die met der daad aan de Waag komen; maar ook zulken, die der Waage onderhevig zyn, al komenze 'er schoon niet. Doch de Potasch, Rozynen en Stokvisch zyn hiervan uitgezonderd. Ook mogen de Koopluiden hunne waaren, binnens huis, doen verwerken, door zulke arbeiders, als zy goedvinden (*v*). Wyders, zyn de Waagdraagers, van ouds, verpligt geweest, des winters, *te byte of te yse* te komen: ook, in geval van oproer, zig te vervoegen aan de noord-

GILDEN.

(*s*) Handv. *bl.* 1080, 1081, 1474, 1686. Vervolg *der* Handv. *bl.* 113.
(*t*) Handv. *bl.* 1472, 1473.
(*u*) Handv. *bl.* 1080, 1473, 1474.
(*v*) Handv. *bl.* 1470, 1079.

GILDEN. noordzyde van de Waage op den Dam, om aldaar de bevelen van Burgemeesteren af te wagten (*w*). By eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1758, is bepaald, dat zulken, die, in 't Gilde of in een Veem, komen, dertig guldens, in de plaats van twaalf, ten behoeve der Bosse, betaalen moeten (*x*). De Waagdraagers, door de Overluiden bekeurd wordende, zyn gehouden de boeten, terstond, te voldoen (*y*): doch zo deeze bekeuring valt over 't gebruiken van onvrye persoonen, moet de bekeurde, by eede, verklaaren, dat hem dezelven, door den Koopman, zyn toegevoegd (*z*). De Overluiden van 't Waagdraagers-Gilde zyn zes in getal. Zy zyn te gelyk Bosmeesters. Jaarlyks, omtrent den aanvang van May, gaan 'er twee van af. De overigen bieden Burgemeesteren eene benoeming van vier Gildebroederen aan, twee uit de Veemen, en twee uit de Vryluiden; uit welken, een Veemgast en een Vryman, tot Overluiden, verkooren worden. De Overluiden houden hun Comptoir naast het Waagdraagers-huisje aan de Nieuwe Kerk, daar zy, des Saturdags, op den middag, vergaderen. By eene Keure van den twaalfden Maart des jaars 1750, is hun drie honderd guldens 's jaars, uit de Gildekasse, voor hunne moeite en verteeringe, toegelegd. De Gildeknegt trekt vyftig guldens 's jaars (*a*). Het

(*w*) Handv. *bl.* 1470, 1471.
(*x*) Keurb. T. *f.* 232 *verso.*
(*y*) Keurb. T. *f.* 225 *verso.*
(*z*) Keurb. T. *f.* 249 *verso.*
(*a*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 113.

Het Gilde onderhoudt tien oude en onvermogende Gildebroeders, vyf Veemgasten en vyf Vryluiden, die ieder evenveel, naamlyk drie guldens ter weeke, genieten. By 't openvallen der plaatse van een Veemgast onder deezen tien, wordt dezelve, met een Veemgast; en eene openvallende Vrymansplaats, met een' Vryman vervuld, hebbende, onder beiderlei soort, zulken de voorkeur, die langst in 't Gilde geweest zyn (*b*). GILDEN.

Het

TURFDRAAGERS-GILDE XXI. TURF-DRAAGERS-GILDE.

is, eerst in 't jaar 1619, en dus drie jaaren na het Waagdraagers-Gilde, opgeregt (*c*), schoon men, al eene of twee eeuwen te vooren, Turfdraagers en Turfdraagsters, hier ter Stede, gehad heeft. In eene Keure op het meeten van de Turf van den jaare 1465, vind ik ook reeds van *Turfvulsters* gewaagd. Uit dezelfde Keure, blykt, dat de turf toen met manden gemeeten werdt (*d*): 't welk geduurd heeft (*e*), tot in 't jaar 1678, sedert welken tyd, met tonnen, wordt gemeeten (*f*). De ton wordt in manden uitgestort, om, in dezelven, op de schouders, gedraagen te worden. Deeze manden plagten geene vaste grootte te hebben; doch moeten, sedert het jaar 1694, gemaakt worden, naar zekere yzeren maat, die op de Kamer van het

(*b*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 114.
(*c*) Handv. *bl.* 1450.
(*d*) Keurb. A. *f.* 41.
(*e*) Handv. *bl.* 913.
(*f*) Handv. *bl.* 917, 1454.

GILDEN. het Turfdraagers-Gilde bewaard wordt (*g*). De tonnen en manden, midsgaders het touw en blok, waarmede de turf wordt opgehyst, worden, door het Gilde, verhuurd. De Turfschipper betaalt de huur van de tonnen en manden, en de ontvangers van de turf die van het touw en blok (*h*). De turf plagt hier van ouds door vrouwen gedraagen te worden: ook door mannen en vrouwen, op eenen en den zelfden tyd (*i*): doch, sedert veele jaaren, wordt zy alleen door mannen gedraagen. De Schipper wordt eerst geoordeeld de Turf geleverd te hebben, als de Turfdraager de mand op de schouder heeft (*k*), komende alle de arbeidsloonen, die voor dien tyd, aan het lossen van de Turf, verdiend worden, met naame die der Turfraapsters en Turfhevers, voor zyne rekening.

De arbeiders en arbeidsters in de Turf, die thans hier door Burgemeesteren worden aangesteld, en allen tot het Turfdraagers-Gilde behooren, schoon zy afzonderlyke Bossen hebben, zyn Turfdraagers, Turfhevers, Turfvulsters en Turfraapsters. Om met de laatsten te beginnen; die, eerst, in 't jaar 1685, ten getale van vyftig aangesteld, en nu tot vier en vyftig vermeerderd zyn (*l*); haar werk is, de Turf, in de schepen, te raapen in de kleine manden, waarmede de-zel-

(*g*) Handv. *bl.* 918.
(*h*) Handv. *bl.* 915, 1450, 1455, 1458, 1459. Vervolg der Handv. *bl.* 111.
(*i*) Handv. *bl.* 913, 914, 1451.
(*k*) Handv. *bl.* 1454.
(*l*) Groot-Memor. N. VII. *f.* 128.

zelve; door de Schippers-knegts, in de ton gedraagen wordt. De Vulsters, die twee honderd en zeven in getal zyn, schudden en vullen de Ton; waarna dezelve, door de Hevers, die, in 't jaar 1688, ten getale van zes en zestig, werden aangesteld (*m*); doch nu, tot drie en zeventig, vermeerderd zyn; uitgestort wordt in twee manden, die, door de Vulsters behoorlyk zynde opgehoogd, door de Hevers, getild worden op de schouders der Turfdraageren, dieze draagen, ophyssen en stapelen. Voor en in 't jaar 1684, zyn 'er twaalf insterven de Noodhelpsters van de Turfvulsters aangesteld, die de helft van 't gene zy winnen, aan de oude en onvermogende Vulsters, voor welken zy arbeiden, moeten uitkeeren (*n*). Het rooken van tabak, in de Turfschepen, en onder 't lossen en opwerken van de Turf, is, by verscheiden' Keuren, scherpelyk, verbooden (*o*). De Turfdraagers zyn, tegenwoordig, tot een getal van drie honderd zes en zestig, aangegroeid. Zy mogen geene Turf koopen dan voor hun eigen gebruik, ten ware zy daartoe uitdrukkelyken last van iemant hadden (*p*). Zy zyn, van ouds, verpligt geweest, te brande te komen. En dit is de reden waarom hun, by eene orde van Burgemeesteren van den eersten January des jaars 1633, op verbeurte van het Gilde, gelast is, binnen de muu-

GILDEN.

(*m*) Groot-Memor. N. VII. *f.* 152 *verso*.
(*n*) Handv. *bl.* 916, 917, 1455, 1456, 1457.
(*o*) Handv. *bl.* 916, 918, 1459.
(*p*) Handv. *bl.* 914.

GILDEN. muuren der Stad, te woonen (*q*): wordende 'er deeze reden, uitdrukkelyk, van gegeven, in eene Keure van den dertigften October des jaars 1648 voor de Waagdraagers, die onder dezelfde verpligting leggen (*r*). Het Loon der Turfdraageren is, eenigszins, ongelyk, naar de moeilykheid van 't werk. De Brouwers betaalen, voor het opdoen der lange Turf, minder loon dan andere burgers, zynde daaromtrent, by meer dan eene Keure, eenige fchikkingen in hun voordeel gemaakt (*s*).

De Turfdraagers en Turfhevers ftaan onder 't opzigt van *Keurmeefters* en *Vinders* van de Turf, die ook *Vaders van de Turfdraagers* genoemd worden: en aan beiderlei foort van arbeiders het werk, by de pen af, uitgeeven. Zy doen de gefchillen af, die, over de deugdzaamheid van de Turf, of, over het Loon der Turfdraageren, vallen konnen (*t*). De Keurmeefters of Vaders der Turfdraageren zyn twee in getal. Van gelyken zyn 'er twee *Moeders over de Turfvulfters*, die de pen houden voor Vulfters en Raapfters, en in welker tegenwoordigheid, de Turf overgemeeten wordt, in geval 'er verfchil over de maat valt. Zy mogen, in geval van ziekte, of by andere ongelegenheid, iemant anders, in haare plaats, aan de markt zen-

(*q*) Handv. *bl.* 1452.
(*r*) Handv. *bl.* 1472.
(*s*) Handv. *bl.* 917, 1458. Vervolg *der* Handv. *bl.* 111.
(*t*) Handv. *bl.* 914, 915, 1456, 1458. Vervolg *der* Handv. *bl.* 111.

zenden (*u*). Op het behoorlyk meeten en opdoen van de Turf, zyn, van tyd tot tyd, en nog onlangs (*v*), zeer goede Keuren gemaakt; doch zy zyn te uitvoerig, om 'er hier zelfs den korten inhoud van op te geeven. De Meester Kuiper, die de nieuwe tonnen maakt, en de Kuipers-Knegts, die dezelven verstellen, worden, by eede, verbonden, omze, op de maat, te maaken en te houden (*w*). Van ieder binnenschip moet tien, en van ieder Overzeesschip negentien stuivers, ten behoeve van het Gilde, betaald worden (*x*). De Overluiden van het Turfdraagers Gilde zyn vier in getal, van welken 'er, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy houden dagelyks hun Comptoir op de Prinsengraft by de Vyzelstraat, op de nieuwe Turfmarkt. GILDEN.

Wy komen nu tot de Gilden der Schippers, die thans in twee soorten onderscheiden konnen worden, te weeten het *Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde*, en het *Klein-Binnenlands-vaarders-Gilde*. De zogenaamde *Buitenlands-vaarders* behooren tot het eerstgemelde. Wy beginnen met het

XXII. GROOT-BINNEN- *en* BUITEN-LANDS-VAAR-DERS-GILDE.

GROOT-BINNEN- *en* BUITENLANDS-VAARDERS-GILDE.

't Blykt, uit twee Overeenkomsten, de eerste

(*u*) Resol. *van den* Oud-Raad van Burgem. 24 *July* 1699. *f.* 4.
(*v*) Keurb. U. *f.* 30 *verso*, 32.
(*w*) Besoign. *van* Burgem. *en* Schepenen *van* 24 *Maart* 1763.
(*x*) Keurb. U. *f.* 16.

Gilden. ſte van den tweeden, en de andere van den zesden January des jaars 1473, dat 'er, voor dien tyd, twee Gilden van Buitenlands-vaarders hier ter Stede geweeſt waren, een aan de Oude, en een aan de Nieuwe zyde. Diergelyke twee Gilden van Binnenlands-vaarders waren 'er, tot dien tyd toe, ook gegeweeſt. Doch toen vereenigden de Buitenlands-vaarders van beide de zyden zig tot één Gilde. De Binnenlands-vaarders deeden van gelyken. Men beſloot, de Kapellen en Altaaren, die de Buiten- en Binnenlands-vaarders, in beide de Kerſpelkerken, geſtigt hadden, voor gemeene rekening, te onderhouden. De Buitenlands-vaarders aan de Oude Zyde hadden een beeld van den H. *Odulf*, of liever *Olof*, welk, in de plegtige ommegangen, rond gedraagen werdt. Men kwam nu overeen, om dit beeld te laaten in bewaaring der twee afgaande Overluiden; gelyk my, uit de eerſte der aangehaalde Overeenkomſten, gebleeken is (y).

Het zelfde Gilde, welk thans het *Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde* genoemd wordt., plagt, eertyds, blootelyk, het *Binnenlands-vaarders-Gilde* genoemd te worden (z), ſchoon het op Brabant en Vlaanderen voer; alzo deeze Provincien, voormaals, onder dezelfde Regeering plagten te ſtaan als Holland; en ook, gemeenlyk, binnen 't Land door, langs de Zeeuwſche ſtroomen, bevaaren werden. Het tegenwoordig *Klein-Bin-*

(y) Keurb. A. *f.* 72 *verſo.*
(z) Handv. *bl.* 1205.

Binnenlands-vaarders-Gilde droeg, oudtyds, Gilden.
den naam van 't *Groot-Schuitenvoerders-Gilde* (*a*). Doch nam allengskens den naam van *Klein-Binnenlands-vaarders-Gilde* aan. Het andere werdt toen het *Groot-Binnenlands-vaarders-Gilde* genoemd. Doch het laatstgemelde nam den naam van *Groot-Binnen- en Buiten-lands-vaarders-Gilde* aan, na dat, by eene Keure van den een en dertigsten December des jaars 1648, belast was, dat ook de Buitenlands-vaarende Beurtschepen op Hamburg en andere Plaatsen Gildebroeders van 't Groot-Binnenlands-vaarders Gilde zouden moeten zyn (*b*). Voorheen, plagten alle Vaartuigen, die grooter dan vyftien lasten waren, tot dit Gilde te behooren (*c*). Doch naderhand is, by twee Keuren van den zesden February des jaars 1685, en van den negen en twintigsten January des jaars 1732, vastgesteld, dat Schepen van vier en twintig geykte lasten en daaronder, voortaan, tot het Klein-Binnenlands-vaarders-Gilde behooren zouden (*d*). De Ligters plagten, oudtyds, ook tot het Groot-Binnenlands-vaarders-Gilde te behooren (*e*), tot dat 'er, in 't jaar 1649, een afzonderlyk Kooren-Ligtermans-Gilde opgeregt werdt. De Schippers, die Koopmans goederen om vragt voeren willen, moeten hunne Schepen, door gezwooren Amptenaars, laaten peilen, en niet die-

(*a*) Handv. *bl.* 1206, 1212.
(*b*) Handv. *bl.* 1228.
(*c*) Handv. *bl.* 1206.
(*d*) Handv. *bl.* 1210, 1212.
(*e*) Handv. *bl.* 1206, 1209.

GILDEN. dieper laaden, dan, volgens de peil; die in bewaaring der Overluiden is, en oudtyds op de Oude Brugge plagt te hangen (*f*). In 't algemeen, mogen vreemde Binnenslands-vaarende Schepen, die zonder vragt hier gekomen zyn, geene goederen in of aan deeze Stad inneemen. En zo zy hier al belaaden zyn aangekomen, mogen zy geene vragt inneemen, dan op de plaatſen, van waar zy gekomen zyn, of daar zy t'huis hooren (*g*). Hiervan beweeren egter de Schippers van ſommige Steden, gelyk die van Haarlem en Gouda, uitgezonderd te zyn. Ook zyn 'er, voor weinige jaaren, by Reſolutie van myne Heeren van den Geregte, de Schippers, vaarende naar Breukelen, Maarſen, Maarſenveen, en andere Dorpen aan de Vegt, van uitgezonderd (*h*). De Amſterdamſche Schippers zelven, niet in de eene of de andere beurt te laaden leggende, mogen op Plaatſen, waarop geregelde Beurtſchepen vaaren, maar voor éénen Koopman laaden (*i*). Geen Schipper, zo hy geen Beurtſchipper is, mag hier laaden, voor dat hy zig by 't Gilde aangegeven, en een verlofbriefje bekomen heeft (*k*). De Gildebroeders van het Groot- en Klein- Binnenlands - vaarders - Gilde verbeuren, zo zy zig onwillig toonen, om Krygsvolk, Leevensmiddelen of Oorlogsbehoeften, ten dienſte van den Staat, te vervoeren, voor de

(*f*) Handv. *bl.* 1206.
(*g*) Handv. *bl.* 1206, 1207.
(*h*) Beſoign. *van* Burgem. *en* Schepenen *van* 7 *May* 1760.
(*i*) Handv. *bl.* 1207, 1211.
(*k*) Handv. *bl.* 1208.

de eerste reize, dertig, en voor de tweede reize, honderd guldens, en mogen, in 't eerste geval, in zes weeken, niet vaaren. In het tweede geval, worden zy zelfs uit het Gilde gezet. De Beurtluiden worden niet geprest, als zy in laading leggen. Ook geene andere belaaden Schippers, welker Legdagen nog niet verstreeken zyn (*l*). GILDEN.

De Overluiden van het Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde zyn vyf in getal, van welken 'er, jaarlyks, in January, het eene jaar drie, en het andere jaar twee afgaan; welker plaatsen, uit een benoemd dubbel getal van byzondere soorten van Schippers, door Burgemeesteren, vervuld worden. Zy vergaderen, des Vrydags nademiddags, in een houten *huisje*, by de plaats der afgebroken Oude Stads-Herberg. Zy genieten, volgens eene Keure van den twaalfden November des jaars 1750, twee honderd en vyftig guldens 's jaars, voor hunne moeite, uit de Gilde-kasse, en mogen, daarenboven, een honderd en vyftig guldens, voor onkosten, in rekening brengen. De Gildeknegt trekt, 't gene hy van ouds gehad heeft (*m*). Het Gilde plagt, al van ouds, de loopen te verhuuren, die, in 't verarbeiden van 't grof Zout, gebruikt worden (*n*). Ook is, aan het zelve, by eene Keure van den vyfentwintigsten May des jaars 1753, een vierde stuiver toegelegd van ieder gulden der Koppenningen van alle Vaartuigen, tot dit Gil-

(*l*) Handv. *bl.* 1688.
(*m*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 76.
(*n*) Handv. *bl.* 1207.

GILDEN. Gilde behoorende, zo dikwils als dezelven verkogt worden. De kooper en verkooper draagen ieder de helft van deezen laft (*o*). Op verzoek van 't Gilde, zyn 'er, in 't jaar 1752, twee Veerfchippers op Leuven in Brabant aangefteld; doch flegts tot wederzeggens toe (*p*). En in 't begin des jaars 1761, hebben Burgemeefteren toegeftaan, dat de Gildebroeders van 't Groot-Binnen- en Buitenlands-vaarders-Gilde, om de openvallende beurten op Antwerpen en Gend, looten mogen: waarna de Schipper, wien de beurt ten deel valt, door Burgemeefteren, wordt aangefteld.

De

BUITENLANDS-VAARDERS,

waardoor men, van ouds, en tegenwoordig, zulke Schippers verftaan heeft, die, in geregelde beurten, vaaren, op Londen, Rouan, S. Valeri, Hamburg, Altona, Breemen, en eenige plaatfen daaromtrent, maakten, in de vyftiende eeuwe, nog een afzonderlyk Gilde uit, gelyk men afneemen mag uit de Overeenkomft van den jaare 1473, welke wy, hier voor (*q*), hebben aangehaald. Doch federt dat zy, in 't jaar 1648, verpligt werden, Gildebroeders van het Groot-Binnenlands-vaarders-Gilde te worden, fchynen zy niet meer als een byzonder Gilde te konnen worden aangemerkt. De Buitenlands-vaarders ftaan egter, niet eigenlyk noch onmiddelyk, onder de Overluiden van het Groot-Bui-

(*o*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 76.
(*p*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 76.
(*q*) *Bladz.* 139.

Buiten- en Binnenlands-vaarders-Gilde, van welk zy, alleenlyk, verlof om te laaden moeten vraagen, en 't regt, welk hiertoe staat, aan 't Gilde voldoen (*r*). Doch Burgemeesteren hebben, reeds in of omtrent het jaar 1648, uit de aanzienlykste Koopluiden, vyf Commissarissen over de beurten van Rouan en Londen aangesteld, die, naderhand, ook Commissarissen over de andere Buitenlands-vaarders geworden zyn (*s*), en die ik, in eene Keure van den negen en twintigsten September des jaars 1669, *Commissarissen van de Buitenlandsche Beurtschepen hier ter Stede* genoemd vinde (*t*); doch die nu, gemeenlyk, COMMISSARISSEN VAN DE BUITENLANDS-VAARDERS genaamd worden. Zy hebben magt, om Schippers en anderen, die tegen de Keuren, op de Buitenlands-vaarders gemaakt, gehandeld hebben, voor zig te ontbieden, en dezelven, volgens de gemelde Keuren, te oordeelen; blyvende egter hunne vonnissen *appél* aan Schepenen onderworpen, na dat dezelven, by voorraad en onder borgtogt, ter uitvoeringe gelegd zyn (*u*).

GILDEN.

Commissarissen van de Buitenlands-vaarders.

De Keuren, op de Buitenlands-vaarders gemaakt, zyn menigvuldig en verscheiden. Zy betreffen, voornaamlyk, den tyd en plaats van laaden en lossen, welke laatste aan deeze Stad bepaald is, mogende de Buitenlands-vaarende Beurtluiden, buiten deezer

(*r*) Handv. *bl.* 1232, 1235, 1235.
(*s*) Handv. *bl.* 1228, 1236.
(*t*) Handv. *bl.* 1234.
(*u*) Handv. *bl.* 1234. Vervolg *der* Handv. *bl.* 81.

GILDEN. zer Stede vryheid, niet laaden noch lossen, en zelfs geene goederen inneemen, buiten hunne gewoonlyke Legplaatsen. De vragten op Rouan, S. Valeri, Hamburg en Breemen zyn ook geregeld, en de geschillen, die daarover ontstaan, worden, door Commissarissen van de Buitenlands-vaarders, afgedaan. Wyders, is 'er, al in 't jaar 1614, een *Opziender over de Buitenlandsvaarende Beurtschepen* aangesteld, die agt geeft, dat dezelven, ten bestemden tyde, afvaaren, en niets tegen de Keuren laaden. Zelfs is hy bevoegd, om een' Soldaat te leggen op de Schepen, die hy bekeurd heeft (v). Op het huuren, belaaden en monsteren der Schepen, die, op Hamburg, Breemen, Rouan en Londen, vaaren, zyn, in 't begin des jaars 1762, twee Keuren gemaakt (w). Tot het

XXIII. KLEIN-BINNENLANDS-VAARDERS-GILDE.

KLEIN-BINNENLANDS-VAARDERS-GILDE,

welk, eertyds, het *Groot-Schuitenvoerders-Gilde* genaamd werdt, en waartoe de *Schuytevoerders, vaarende van den Utrechtschen Steiger*, onder anderen op Utrecht, van ouds, behoorden (x); behooren, sedert het jaar 1685, alle Binnenlands vaarende Vaartuigen van vier en twintig geykte Lasten en daaronder; 't zy dat zy geregelde Veeren bevaaren, of niet. De oudste Gildekeure voor dit Gilde is van den zes en twintigsten July des jaars 1594; doch toen behoorden 'er geene

(v) Handv. *bl.* 1227, 1232, 1233. Vervolg *der* Handv. *bl.* 80.
(w) Keurb. U. *f.* 12 *verso*, 13 *verso*.
(x) Keurb. C. *f.* 67.

ne andere Vaartuigen onder, dan die minder dan vyftien Laſten voerden (*y*). Voorts, zyn 'er, van tyd tot tyd, verſcheiden' Keuren voor dit Gilde gemaakt, die, in aart, overeenkomen met de Keuren voor het Groot-Binnenlands-vaarders-Gilde. Onder anderen, mogen vreemde Schepen, die hier ledig of niet half belaaden gekomen, en geene Haarlemmers noch Goudenaars zyn, in of aan de Stad niet wederom laaden, zelfs niet op hunne eigene havens, ten ware alle de Burgers en Gildebroeders bevragt waren. Doch, zo zy hier belaaden komen, mogen zy, op hunne eigene havens, wederom laaden. Vreemden mogen egter, zelfs in dit geval, niet laaden, zonder dat zy een verlofbriefje van de Overluiden of den Gildeknegt bekomen hebben (*z*). En zo zy hier ledig zyn gekomen, en, by groote drokte, en na dat alle de Gildebroeders voorzien zyn, verlof krygen om te laaden, moeten, van een Vragt op Brabant, twee honderd guldens beloopende, twaalf guldens; van een Vragt van honderd en vyftig guldens, negen guldens; van een Vragt van honderd guldens, zes guldens; van een Vragt op Dordrecht en Rotterdam, zes guldens, en van Vragten op andere Plaatſen, naar evenredigheid, ten behoeve van het Gilde, worden uitgekeerd (*a*). De Kaagluiden op 't Vlie en Texel behooren ook tot het Klein-Binnenlands-vaarders GILDEN.

(*y*) Handv. *bl.* 1212.
(*z*) Handv. *bl.* 1212, 1214.
(*a*) Keurb. U. *f.* 28.

GILDEN. ders-Gilde; doch hebben twee afzonderlyke Overluiden (*b*).

Het Gilde ſtaat, tegenwoordig, onder het opzigt van zeven Overluiden, twee uit de Kraakſchippers, een uit het Utrechtſche Schietſchuiten-Veer, een uit het Haagſche, Delftſche en Rotterdamſche Veer, en de drie overigen, beurtelings, uit het Haarlemſche Veer, uit het Goudſche Volkſchuiten-Veer, uit het Leidſche Veer, uit het Utrechtſche Volkſchuiten-Veer, en uit het Goudſche Yker-Veer. Jaarlyks, in January, gaan 'er drie of vier af, welker plaatſen, uit dezelfde ſoort van Schippers, op de gewoone wyze, vervuld worden. Zy houden hun Comptoir nevens de Paapenbrug, daar zy, dagelyks, verſchynen. Zy trekken drie honderd guldens 's jaars voor verſchot, en nog drie honderd guldens, in de plaats der maaltyden, uit de Gildekaſſe. De Gildeknegt geniet eene vaſte wedde van vyftig guldens; doch verſcheiden' kleine inkomſten daarenboven, uit welken hy een' Looper betaalen moet (*c*). By eene Keure van den een en dertigſten January des jaars 1749, zyn het Inkomgeld en de Jaarzangen van dit Gilde, merkelyk, verhoogd; doch daartegen vaſtgeſteld, eene uitkeering van drie guldens ter weeke te doen aan de Weduwen van Gildebroeders (*d*). Voorts, moet ook van een verkogt Vaartuig, tot dit Gilde behoorende, een vierde ſtuiver van de gulden der Koop-

(*b*) Handv. *bl.* 1214.
(*c*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 77.
(*d*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 77. Verg. Keurb. T. *f.* 215 *verſo.*

Kooppenningen, door Kooper en Verkooper, betaald worden (*e*). Gilden.

Om voort te gaan met het beschryven der Gilden, die blyken de oudsten hier ter Stede geweest te zyn, komen wy nu tot het

XXIV. Kleêrmaakers-Gilde.

Kleêrmaakers-Gilde.

Men vindt 'er het oudste gewag van, in eene Keure van den een en dertigsten May des jaars 1475, *die Snyders Willekoere* genaamd. Uit deeze Keure, blykt, dat de Droogscheerders, in dien tyd, ook tot dit Gilde behoorden: en dat het zelve eenen dienst bekostigde, in beide de Kerspelkerken. Het droeg toen den naam van het *S. Nicolaas-Gilde* (*f*). Uit eene laatere Keure van den agttienden January des jaars 1539, bespeurt men, dat de Wollenaaisters, toen reeds, in het Snyders-Gilde werden aangenomen (*g*). Ook waren 'er, van ouds, *Overvrouwen* en *Proefvrouwen* aangesteld, voor welken, de Wollenaaisters eene proef moesten doen (*h*). Doch dit is, sedert eenige jaaren, buiten gebruik geweest. En ik vind van deeze Overvrouwen geen laater gewag, dan in een Request, welk zy, omtrent den jaare 1745, aan myne Heeren van den Geregte, hebben ingeleverd (*i*). Die 't Kleêrmaaken oefenen, zonder hunne proef, voor de Overluiden van 't Gilde, gedaan te hebben, vervallen in eene

(*e*) Handv. *bl.* 1213.
(*f*) Keurb. A. *f.* 76 *verso*.
(*g*) Keurb. C. *f.* 75.
(*h*) Handv. *bl.* 1307.
(*i*) Besoign. *van* Burgem. en Schepenen *van* 26 *Jan.* 1745.

GILDEN. eene boete van twaalf guldens, van welke zy de helft, en de ingezetenen, die hen te werk ſtellen, de wederhelft betaalen moeten (*k*). Zulke onvrye Kleêrmaakers werden, van ouds, *Beunaazen* genaamd, om dat zy, op de *Beun* of zolder (*l*), plagten te *aazen*, of hun onderhoud te zoeken. 't Woord *Beunaazen*, waarvoor men kwalyk *Beunbaazen* zegt, is van de Kleêrmaakers overgebragt op alle zulken, die, ſchoon buiten de Gilden zynde, 't werk van Gildebroederen oefenen; zelfs op de onvrye Makelaars. Doch dit in 't voorbygaan. De verkoopers van oude en nieuwe gemaakte Kleederen, met naame de Kleêrkoopers van de Hoogduitſche Joodſche Natie, zyn, volgens verſcheiden' Keuren, gehouden, het Kleêrmaakers-Gilde te voldoen (*m*). Eene Weduwe van eenen Gildebroeder, het handwerk met een' knegt willende aanhouden, is verpligt, den zelven eene proef te laaten doen, zelfs zo dikwils als zy van knegt verandert, en vyf guldens aan 't Gilde te betaalen. En zo zy met hem trouwt, moeten 'er nog drie en veertig guldens worden opgebragt, die, met de voorgemelde vyf, het volle Inkomgeld van agt en veertig guldens uitmaaken (*n*). Het Kleêrmaakers-Gilde ſtaat, van ouds en nog tegenwoordig, onder 't opzigt van een' Deken en vier Overluiden. Jaarlyks, in 't begin van October,

(*k*) Handv. *bl.* 1308.
(*l*) KILIAAN Diction. *druk van* 1599. *op* 't woord *Boeze*, *Buene*.
(*m*) Handv. *bl.* 1308, 1309, 1310, 1310.
(*n*) Handv. *bl.* 1309. Verv. *bl.* 91.

ber, worden 'er een Deken en twee Overluiden, in de plaats der afgaanden, door Burgemeesteren, gekooren, zynde den Deken gemeenlyk den oudsten der twee aanblyvende Overluiden. Zy houden hunne Gildekamer in de korte of kromme Spinhuissteeg, daar zy, eens ter weeke, des Donderdags avonds, byeen komen, van Paaschen tot Kermis, van vyf tot zeven uuren, en van Kermis tot Paaschen, van drie tot zeven uuren. De Overluiden genieten, boven het Proefgeld, voor hunne moeite en kosten, vierhonderd guldens 's jaars, uit de Gildekasse. De Gildeknegt heeft vrye wooning in 't Gildehuis, en trekt, daarenboven, drie honderd en vyftig guldens in 't jaar, behalven eenige voordeelen van het begraaven: alles volgens eene Keure van den vyfden December des jaars 1749 (*o*). De Overluiden doen de geschillen af, die, over 't krenken der Keuren, voor 't Gilde gegeven, voorvallen; doch van hunne uitspraaken valt beroep aan Burgemeesteren. Zy moeten, jaarlyks, in tegenwoordigheid der nieuwe Overluiden, en ten overstaan van vier der voornaamste Gildebroederen, en van eenen Gemagtigde van Burgemeesteren, rekening doen (*p*).

Gilden.

Wy voegen, by het Kleêrmaakers-, het XXV.

HUIDENKOOPERS-, LOOIJERS- *en* SCHOENMAAKERS-GILDE,

Huidenkoopers-, Looijers- *en* Schoenmaakers-Gilde.

welk weinig jonger is dan het voorgaande, zynde de oudste Keure, welke men voor het

(*o*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 90.
(*p*) Handv. *bl.* 1304.

GILDEN. het zelve vindt, den tienden Juny des jaars 1475, gedagtekend (q). Het plagt, van ouds, alleenlyk, het *Schoenmaakers-Gilde* genoemd te worden, alzo de Schoenmaakers hier ter Stede ook *Huidenkoopers* en *Looijers* plagten te zyn, en nog somtyds zyn. In de oudste Keuren op pergament, waarschynlyk in de veertiende eeuwe gemaakt, vindt men 'er reeds op het koopen van *groene* of versche en natte huiden (r); waaruit de oudheid deezer neeringe hier ter Stede af te neemen is. Ook onderhieldt het Schoenmaakers-Gilde, in de vyftiende eeuwe, reeds eenen dienst in beide de Kerspelkerken (s). De Looijers-kuipen stonden, in de zestiende eeuwe, aan den buitensingel, omtrent de plaats, waar nu de *Huiden-* en *Runstraaten* loopen, die daarvan, naar alle waarschynlykheid, den naam bekomen hebben. Men kan dit afneemen, uit eene *Resolutie* der Vroedschap van den jaare 1586, waarby besloten werdt, de *Graft buiten 't Fort*, sedert de *Heerengraft* genaamd, niet verder zuidwaards te graaven, dan tot omtrent het Land, *daer de Schoenmaekers heur cuypen hebben gestelt* (t). In laater' tyd, werden de Looijeryen, verder westwaards, daar nu de oude Looijersstraat is, verplaatst, en nog laater, ook omtrent den Heiligen- of Overtoomschen weg en Buitenveldersche wetering. Doch deezen laatsten werdt, in den jaare 1663, plaats in de

(q) Keurb. A. *f.* 77.
(r) Keurb. A. *f.* 12.
(s) Keurb. A. *f.* 77.
(t) Resol. Vroedsch. N. 5. 20 *Sept.* 1586.

de nieuwe Vergrooting aangeweezen (*u*), daar zy nog zyn; draagende de ſtraat, daar zy meeſt gevonden worden, den naam van *Nieuwe Looijersſtraat*. Tegenwoordig zyn de *Huiden-* en *Leêrkoopers*, dikwils, van de *Looijers*, en meeſt altoos van de *Schoenmaakers* onderſcheiden; ſchoon zy allen, ook nog, gelyk van ouds, onder één Gilde behooren. Gilden.

Niemant mogt, oudtyds, Huiden *uit het ſlyk* koopen, dan die tot het Gilde behoorde (*v*). De Leêrkoopers, zelfs zulken, die Jugten, Spaanſch-, Turkſch- of Kamoes-Leêr verkoopen, mogen deeze neering ook niet oefenen, dan na dat zy 't Gilde voldaan hebben (*w*). Vreemden mogen hier ter Stede geen Leêr verkoopen, dan by openbaare veiling, ten overſtaan van eenen Afſlaager; of ten minſte onder betaaling van 't regt van Secretariſſen en Afſlaagers (*x*). De Looijers moeten, insgelyks, Gildebroeders zyn. De Run, die ongemeetên of ongewoogen van buiten inkomt, moeſt, voormaals, aan den Gildeknegt aangegeven, en door hem, met de maat van 't Gilde, gemeeten, of gewoogen worden, eer zy verkogt werdt. De Gildebroeders moeſten, by tyds, aan de Overluiden bekend maaken, of zy Run van 't Gilde begeerden op te doen, en hoe veel. De Overluiden plagten zig, vervolgens, te voorzien van ſchors,

(*u*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* C. 12 *Dec.* 1662. *f.* 221 *verſo*. *Lr.* D. 2 *May* 1663. *f.* 2.
(*v*) Handv. *bl.* 1276.
(*w*) Handv. *bl.* 1280, 1282.
(*x*) Handv. *bl.* 1281, 1281. Vervolg *der* Handv. *bl.* 89, 82.

GILDEN. ſchors, die op de Runmolen van 't Gilde, aan de ooſtzyde van den Amſtel by den Omval, tot Run gemaalen werdt (*y*). Doch deeze molen is, al voor veele jaaren, verkogt. De Looijers koopen nu de Run, 't welk hun, voorheen, ook vryſtondt, buiten 't Gilde, en daar zy goedvinden. Die Traan by de kan of mingelen verkoopen wil, moet, volgens de Keure van den negentienden Juny des jaars 1603, den Traantap van 't Gilde huuren (*z*). Doch deeze Keur is, al ſedert lang, in ongebruik geraakt. De Schoenmaakers mogen geene ſchoenen lappen, voor dat zy 't Schoenlappers Gilde voldaan hebben. Ook mag niemant nieuwe ſchoenen, voor ouden, ter markt brengen, ten zy 'er eene oude zool en agterlap aan gezet zy (*a*). Volgens eene Keure van den een en dertigſten January des jaars 1729, mogen vreemden hier, zelfs op de gewoonlyke Jaarmarkten, met geene nieuwe ſchoenen voorſtaan (*b*). Wyders, is, op den agt en twintigſten January des jaars 1752, gekeurd, dat Schoenmaakers, die tot armoede vervallen, in het Schoenlappers- of Oude-Schoenmaakers-Gilde, moeten worden aangenomen (*c*).

De Overluiden van 't Huidenkoopers-, Looijers- en Schoenmaakers-Gilde zyn zes in getal, drie Leêrkoopers of Looijers, en drie Schoenmaakers. Onder de drie eerſten, is

(*y*) Handv. *bl.* 1276, 1279, 1280.
(*z*) Handv. *bl.* 1275.
(*a*) Handv. *bl.* 1278.
(*b*) Handv. *bl.* 1283.
(*c*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 88.

is een Deken, die twee jaaren dient. Jaarlyks, op den vierentwintigsten Juny, gaan 'er drie af, een Leêrkooper en twee Schoenmaakers, in welker plaats, Burgemeesteren drie anderen kiezen. De Overluiden zyn nu ook Bosmeesters, waartoe, voorheen, twee Persoonen, door 't Geregt, schynen gekooren geweest te zyn (*d*). Zy doen, in die hoedanigheid, uitdeeling aan zeven en twintig behoeftige Gildebroeders. De zieken genieten twee guldens ter weeke. De Overluiden trekken twee honderd guldens 's jaars uit de Gildekasse, voor hunne moeite en verteering, behalve zes guldens proefgeld. Zy mogen vuur en licht aan 't Gilde in rekening brengen. De Gildeknegt geniet, boven vrye wooning in 't Gildehuis op 't Rusland, waar eens ter weeke, des Donderdags, Comptoirdag gehouden wordt, een honderd guldens in 't jaar, twee guldens tien stuivers voor 't bezorgen der begraafenisse van zulken, die van 't Gilde begraaven worden, een derde van de boete op 't begraaven, en een gulden van elk, die 't Gilde wint (*e*). Gilden.

Men plagt hier, nog in de voorgaande eeuwe, een Gilde van Leêrbereiders en Leêrtouwers te hebben, die Spaansch Leêr en Vet Leêr bereidden. Ook nog een ander van Zeemleêrbereiders (*f*). De eersten hadden zig, nevens de Huidenvetters, in de Barnde-steeg en Bloedstraat, waar men nog de

(*d*) Handv. *bl.* 1277, 1278.
(*e*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 88.
(*f*) Handv. *bl.* 1352.

GILDEN. de *Huidenvetters-sloot* heeft, nedergezet: doch op den elfden December des jaars 1631, werdt gekeurd, dat zy daar niet meer zyn mogten (*g*). Beide deeze Gilden zyn, reeds voor lang, te niet geloopen. De overgebleeven Gildebroeders van het Zeembereiders-Gilde zyn, in 't jaar 1711, naar Zutfen vertrokken, en het Gilde daarop te niet gedaan (*h*).

XXVI. OUDE-SCHOENMAAKERS- *of* SCHOENLAPPERS-GILDE.

Wy hebben, reeds in 't voorbygaan, gewag gemaakt van het

OUDE-SCHOENMAAKERS- *of* SCHOENLAPPERS-GILDE,

't welk, reeds in de zestiende eeuwe, in stand geweest is. De eerste uitvoerige Keur voor het zelve, my bekend, is van den vyftienden May des jaars 1590 (*i*). De meeste anderen, die sedert gemaakt zyn, betreffen de Gildebosse, en derzelver inkomsten en uitgaaven. De Oude-Schoenmaakers hier ter Stede plagten veel sterker te markten, dan zy, sedert eenige jaaren, doen. Zy waren gewoon, alle Maandagen, volgens eene Keure van den tienden January des jaars 1609, op de Nieuwe-zyds-Kolk, vóor te staan: 't welk ten minste vyftig jaaren geduurd heeft (*k*); doch nu al lang opgehouden is. Het Gilde blyft egter in wezen, en heeft nog, gelyk van ouds, vier Overluiden, die, eens ter weeke, des Donderdags na den middag, ten vier

(*g*) Keurb. K. *f.* 181. Handv. *bl.* 999.
(*h*) Groot-Memor. *N.* X. *f.* 132.
(*i*) Handv. *bl.* 1415.
(*k*) Handv. *bl.* 806.

vier uuren, Comptoirdag houden, in de Gildekamer, aan de S. Antonis-Waag. Jaarlyks, in December, en niet meer, op den zesden January, gelyk van ouds, gaan 'er twee van de Overluiden af, welker getal, door Burgemeesteren, op de gewoone wyze, vervuld wordt. De Overluiden genieten, voor hunne moeite, verteering, en vuur en licht op de Gildekamer, drie honderd en vyftig guldens 's jaars. De Gildeknegt trekt een honderd guldens, en een gedeelte van de begraaffenis-boeten (*l*).

GILDEN.

De meeste Gilden, welken wy, tot hiertoe, beschreeven hebben, zyn, in de vyftiende eeuwe, of eerder, opgeregt geweest. Wy hebben 'er de beschryving van eenige jongeren tusschen gevoegd, alleenlyk om dat zy eenige merkelyke overeenkomst met de vroegeren hadden. Uit eene Keure van den twintigsten Maart des jaars 1486 (*m*), blykt, dat 'er, toen nog, eenige Gilden in wezen waren, van welken wy nog niet gewaagd hebben. Sommigen van deezen zyn verdweenen, of, naderhand, onder andere naamen, bekend geweest. De anderen zyn het Bergenvaarders-Gilde, het Timmermans-Gilde, het Metselaars-Gilde en het Chirurgyns-Gilde. Van deezen vier, als zekerlyk in de vyftiende eeuwe in stand geweest, moeten wy nog handelen, eer wy tot de Gilden der volgende eeuwe overgaan. Het

BER-

(*l*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 108.
(*m*) Keurb. A *f.* 158.

GILDEN.

BERGENVAARDERS-GILDE.

XXVII. BERGENVAARDERS-GILDE.

is, waarschynlyk, opgeregt, kort na dat de Vaart op Bergen in Noorwegen, hier ter Stede, begon te bloeijen, lang voor het einde der vyftiende eeuwe (*n*). Het Gildehuis van dit Gilde vind ik, op het jaar 1503, reeds vermeld (*o*). Wy hebben, op eene andere plaats (*p*), reeds eenig berigt gegeven van den inhoud der eerste uitvoerige Keure voor dit Gilde van den tienden February des jaars 1539. Uit dezelve, blykt, dat het een Altaar onderhieldt, welk aan S. Anna toegewyd was, en in de Nieuwe Kerke (1) stondt (*q*). Het Gilde gaf ook eene jaarlyksche maaltyd, die, door de Gildebroeders en derzelver huisvrouwen, werdt bygewoond, en waartoe elk zyn aandeel betaalen moest, 't zy hy op dezelve verscheene of niet, zonder dat men iemant de spyze mogt t'huiszenden (*r*). Op den drie en twintigsten January des jaars 1576, werdt gekeurd, dat elk, die zig, hier ter Stede, geneerde met het verkoopen van Berger- of Yslandschen visch, Jaarzangen aan het Bergenvaarders-Gilde betaalen zou. De Factoors werden nogtans van 't betaalen van Jaarzangen vry verklaard, ten ware zy den visch, by vyf- of zeshonderd ponden en daar

(*n*) *Zie* II. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 400.
(*o*) Lucien-Boek, *berustende in 't Burgerweeshuis*, *f.* 301.
(*p*) II. *Deel*, VI. *Boek*, *bl.* 60.
(*q*) *Zie* Handv. *bl.* 1188.
(*r*) Handv. *bl.* 1187.

(1) Lees, op de aangehaalde plaats (II. *Deel*, VI. *Boek*, bl. 60.) *nieuwe*, in de plaats van *oude Kerke*.

daar onder, verkogten (*s*). Sedert dien tyd, schynt het Bergenvaarders-Gilde ook den naam van het *Stokvischkoopers-Gilde* te hebben aangenomen, dien het, nog tegenwoordig, draagt. Het Kuipers Gilde, in 't jaar 1625, oordeelende, dat de Bergenvaarders hunnen eigen visch niet mogten *kippen*, of met hoepen beslaan, verstondt het Geregt, op den veertienden November, dat zy zulks, met hunne eigen broodeeters, vryelyk, doen mogten, zonder dat zy, deswege, door het Kuipers-Gilde, eenigszins, mogten worden gemoeid (*t*). Gilden.

De Overluiden van 't Bergenvaarders-Gilde zyn vier in getal, twee *blyvende* en twee *vaarende*. De laatsten plagten, van ouds, verpligt te zyn om, ten dienste van het Gilde, naar Bergen te vaaren. Doch dit is, sedert lang, buiten gebruik; schoon de naam nog in wezen blyft. Van elke soort, gaat 'er, jaarlyks, in January, een af, in welker plaats, Burgemeesteren, uit een benoemd dubbel getal, twee anderen kiezen. Zy plagten hunne Byeenkomsten te houden, in een huis aan de westzyde des Amstels, even buiten de Vryheid der Stad, sedert veele jaaren, eene herberg, die nog den naam van *Bergenvaarders-Kamer* draagt. Wy hebben, by eene andere gelegenheid, aangetekend, dat dit huis, vermoedelyk, in het kort beleg der Stad van den jaare 1572, immers voor het jaar 1576, verbrand werdt (*u*). En indien ik my niet

(*s*) Handv. *bl.* 1188.
(*t*) Handv. *bl.* 1189.
(*u*) *Zie* II. *Deel*, VIII. *Boek*, *bl.* 327.

GILDEN. niet bedriege, werdt het, na deezen ramp, wederom opgebouwd, en tot eene herberg verhuurd. Veelligt, heeft 'er ROEMER VISSCHER het oog op, in de *Rommelsoo* (N. 57: bl. 116.) als hy, afscheid neemende van de Amsterdamsche herbergen, onder anderen, zingt:

> *Adieu* Anneken huys *en Reguliers Hof*,
> *Adieu Jan, ghy sneet die kaes te grof*
> *Met u ysbolten* (2) *en suykerpeeren.*

Anneken-huys, of *S. Annen-huis* is, gis ik, de naam geweest, dien Bergenvaarders-Kamer, toen reeds eene herberg, gedraagen heeft, om dat het Gilde zig aan S. Anna hadt toegewyd. Doch dit Gildehuis is, al voor veele jaaren, verkogt. Tegenwoordig, vergaderen de Overluiden op geene vaste plaats, en komen, doorgaands, maar eens 's jaars, byeen.

XXVIII. Het

S. JOZEFS-GILDE. S. JOZEFS-GILDE,

ook het *Timmermans-Gilde* genaamd, welk ik, in eenen Schepenen-brief van den twintigsten Augustus des jaars 1468, genoemd vind, en welk, waarschynlyk al veel vroeger, in stand was, vervatte, van ouds, niet alleen de Huis-, maar ook de Scheepstimmerluiden (*v*), welke laatsten 'er, in 't jaar 1517, van afgescheiden, en met het Buitenlandsvaarders-Gilde vereenigd werden (*w*). Het was, in

(*v*) Keurb. C. *f.* 47 *verso.*
(*w*) Keurb. C. *f.* 60 *verso.*
(2) *Ysbolten* was de naam van eene soort van Herfstpeeren. Zie KILIAAN *op 't woord* YSBOUT.

in de vyftiende eeuwe, vereenigd met het S. Eloijen- of Smids-Gilde, waarvan het, in 't gemelde jaar 1468, gescheiden werdt. Tegenwoordig, behooren 'er toe de *Kassenmaakers* of *Schrynwerkers*, de *Stoelenmaakers*, de *Spaansche Stoelenmaakers*, de *Blokenmaakers*, de *Wieldraaijers*, de *Lystenmaakers*, de *Wagenmaakers*, de *Laadenmaakers*, en de *Witwerkers*. De *Boom-* en *Riemenmaakers*, de *Vyzelaars*, de *Spiegelkasmaakers*, de *Koffermaakers*, de *Schaavenmaakers*, de *Gootenmaakers*, de *Stoovenmaakers* en de *Schuijerhoutenmaakers* zyn wel geene Gildebroeders van 't S. Jozefs-Gilde; doch egter verpligt, het Gilde te voldoen: waarom zy *Gildekoopers* genaamd worden. Voormaals, behoorden, tot dit Gilde, nog andere handwerken, die nu verdweenen zyn, of ten minste niet op zig zelven geoefend worden. Zodanigen waren de Weefgetouwmaakers, de Spinnewielmaakers, de Spietsenmaakers en anderen. GILDEN.

Uit eene Ordonnantie voor het Timmermans-Gilde van den dertienden Maart des jaars 1500, blykt, dat het zelve een Altaar onderhieldt in de Nieuwe Kerke (*x*), welk aan *S. Jozef*, die, gemeenlyk, geloofd wordt, een Timmerman geweest te zyn, toegewyd was (*y*). Ook ziet men, uit dezelfde Ordonnantie, en uit eene andere Keure (*z*), dat het Gilde eene soort van *Blaasbal-*

(*x*) Keurb. C. *f.* 47 *verso*.
(*y*) Handv. *bl.* 1283, 1290.
(*z*) Handv. *bl.* 1407.

Gilden. *balgen* verhuurde, die, van ouds, en, zo my berigt wordt, nog by sommige Scheepstimmerluiden, gebruikt worden, om schepen uit het water te blaazen. Het Gilde heeft nog regt, om zekere kleine Kraanen te mogen verhuuren (*a*). Ook mag het het gereedschap, en het gemaakt of begonnen werk van overleeden Gildebroederen, volgens eene Keure van den twintigsten January des jaars 1662, in 't openbaar, aan de meestbiedenden doen verkoopen, zonder Secretaris of Afslaager, en zonder te misdoen tegen de Keuren, op de openbaare verkoopingen gemaakt (*b*). De Gildebroeders, die een jaar lang buiten de Stad woonen, verbeuren 't Gilde (*c*). De Huistimmerluiden mogen geen Metselaars-werk aanneemen; gelyk de Metselaars ook geen huis mogen aanneemen te timmeren en te metselen. Ook mogen de Huistimmerluiden geen Schrynwerkers-, noch de Schrynwerkers geen Huistimmermans-werk doen, en in 't algemeen, mogen de byzondere Gildebroeders van 't S. Jozefs-Gilde niet in elkanders handwerk treeden (*d*). Doch het beschieten van Kajuiten, en het maaken van banken en kasjes, van binnen in de schepen, wordt gerekend, tot Huistimmermans-werk te behooren (*e*). De Meester-Timmerluiden mogen, van ieder knegt, dien zy, in iemants dienst, te werk stel-

(*a*) Handv. *bl.* 1290, 1291.
(*b*) Handv. *bl.* 1295.
(*c*) Handv. *bl.* 1284.
(*d*) Handv. *bl.* 1283, 1284, 1288, 1295. Vervolg *der* Handv. *bl.* 89.
(*e*) Handv. *bl.* 1298.

ſtellen, niet meer dan drie ſtuivers 's daags voordeel genieten. Den Meeſter-Schrynwerkeren is, by de Keuren, vyf ſtuivers toegelegd (*f*). De Meeſters-Gildebroeders van 't S. Jozefs-Gilde moeten, voor ieder knegt, dien zy aanneemen, tien ſtuivers, zo hy een Poorter, en vyftien ſtuivers, zo hy een vreemde is, ten behoeve van het Gilde, betaalen (*g*). Voor vreemde knegts worden niet gehouden, die, twee jaaren, hier ter Stede, gewoond hebben. Zulke knegts, die hunnen Poortereed hebben afgelegd, mogen, werk noodig hebbende, alle vreemde knegts, *boſſen*, of uit den dienſt doen gaan, ten welken einde, zy zig, van een' Stadsbode verzeld, aan 't huis van den Meeſter-Timmerman, die vreemde knegts in dienſt heeft, vervoegen moeten, en verzoeken, in derzelver plaats, te mogen worden aangenomen. De geſchillen, die hierover mogten ontſtaan, moeten voor Commiſſariſſen van Huwelykszaaken gebragt worden (*h*). De Franſche Vlugtelingen, die, eertyds, in 't Gilde werden aangenomen, zonder dat zy verpligt waren, eene proef te doen, zyn, ſedert het jaar 1720, zo wel als de andere Gildebroeders, tot het doen der gewoonlyke proeve verpligt (*i*). De Schrynwerkers mogen geen gemaakt werk, door Uitdraagſters, laaten verkoopen (*k*). Zy moeten, volgens eene Keure

Gilden.

(*f*) Handv. *bl.* 1289, 1290.
(*g*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 96.
(*h*) Handv. *bl.* 1693.
(*i*) Handv. *bl.* 1302.
(*k*) Handv. *bl.* 1287, 1296.

GILDEN. Keure van den dertigsten January des jaars 1750, binnen de poorten, woonen (*l*). De Witwerkers mogen geen hard hout verwerken: en de Zeilenmaakers of anderen mogen geene andere bloks dan ouden verkoopen, blyvende het verkoopen van nieuwe bloks alleen aan de Blokenmaakers geoorlofd (*m*). Niemant mag stoelen draaijen of matten, dan die in 't Gilde is; en onvryen mogen zelfs, door de burgers, niet gebruikt worden (*n*). Op het begraaven der Gildebroederen, en op de inkomsten van het Gilde, is, onlangs, by twee Keuren, orde gesteld (*o*). Over het S. Jozefs-Gilde, zyn dertien Overluiden, onder welken, een Deken is. Van dezelven gaan 'er, jaarlyks, tien of elf af, welker plaatsen, uit de elf handwerken, waaruit het Gilde bestaat, den negentienden Maart, op de gewoonlyke wyze, vervuld worden. De Overluiden uit de byzondere handwerken staan allen elkanderen gelyk (*p*). Het Gilde plagt, van ouds, gelyk de meeste anderen, eene algemeene maaltyd te houden (*q*). Doch dezelve is, na de verandering der Regeeringe, afgeschaft. De Overluiden, die ook Proefmeesters zyn, trekken van elken Proeveling vier en veertig guldens en veertien stuivers; en daarenboven, uit de Gildekasse, drie honderd guldens in 't jaar. De Gildeknegt heeft vrye wooning in

(*l*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 90.
(*m*) Handv. *bl.* 1288.
(*n*) Handv. *bl.* 1290, 1301.
(*o*) Keurb. U. *f.* 14 *verso*, 44 *verso*.
(*p*) Handv. *bl.* 1302.
(*q*) Handv. *bl.* 1284.

in 't Gildehuis, in de Reguliers-dwarsstraat aan de zuidzyde, welk, in of omtrent het jaar 1664, door 't Gilde, getimmerd werdt (r), en waar, eens ter weeke, des Donderdags, Comptoirdag gehouden wordt. Hy trekt, daarenboven, drie honderd en vyftig guldens uit de Gildekasse; heeft zyn aandeel van de Begraafenis-boeten, en ook eenig profyt van de openbaare verkoopingen van houtwerk en gereedschap (s). De Overluiden hebben 't bewind ook over de Bosse der behoeftige Gildebroederen, waaruit egter niemant ondersteund wordt, dan die zestig jaaren oud is, en zes jaaren tot de Bosse betaald heeft (t). Eer het tegenwoordige Gildehuis getimmerd werdt, plagt de Gildekamer op 't Begynhof te zyn (u). GILDEN.

XXIX. SCHEEPS-TIMMERMANS- en MASTEN-MAAKERS-GILDE.

Wy voegen, by het S. Jozefs-, het

SCHEEPSTIMMERMANS- *en* MASTENMAAKERS-GILDE.

De Scheepstimmerluiden, die, gelyk wy reeds hebben aangemerkt, met de Huistimmerluiden, tot één Gilde plagten te behooren, en, in 't jaar 1517, van dezelven gescheiden, en tot het Buitenlandsvaarders-Gilde overgebragt werden, bleeven niet langer met het zelve vereenigd, dan tot in 't jaar 1589, wanneer zy, op den vyfden October, tot een byzonder Gilde, werden verklaard (v). De Schuitenmaakers werden, van-

(r) Handv. *bl.* 1295.
(s) Vervolg *der* Handv. *bl.* 90.
(t) Vervolg *der* Handv. *bl.* 90.
(u) Aantek. *van* Schepen SCHAEP *MSS.* N. 2.
(v) Handv. *bl.* 1406.

GILDEN. van toen af, onder dit Gilde begreepen. Wat de Mastenmaakers betreft; zy schynen, in 't eerst, onder geen byzonder Gilde behoord te hebben, schoon 'er, reeds voor het einde der zestiende eeuwe, Keuren op het Mastenmaaken gemaakt, en Keurmeesters over de Masten aangesteld waren (w). Doch in 't jaar 1656, of weinig eerder, werden de Mastenmaakers onder 't Scheepstimmermans-Gilde begreepen, en in 't jaar 1684, by Burgemeesteren, goedgevonden, dat een der Overluiden van dit Gilde, voortaan, uit de Mastenmaakers, gekooren zou worden (x). De Gildebroeders van 't Groot- en Klein-Binnenlands-vaarders-Gilde, de Brouwers, en alle anderen, die Waterschepen gebruiken, zyn gehouden, hunne schepen en schuiten, hier ter Stede, te laaten timmeren en herstellen. Ook moeten alle schepen, die hunnen last breeken voor de paalen deezer Stad, en vertimmering noodig hebben, door Gildebroeders van het Scheepstimmermans-Gilde, hersteld worden (y). De Meesters-Scheepstimmerluiden zyn verpligt, ingezetenen voor vreemden tot knegts te gebruiken, en de laatsten, voor de eersten, af te danken. Doch aan klein werk, Ree-zeils uitgenomen, mogen zy zulk volk zetten, als zy goedvinden (z). De Scheepstimmerluiden, die, door de Admiraliteits-, Stads-, of Oost-Indische-Compagnies-Werven, worden af-

(w) Handv. *bl.* 1378.
(x) Handv. *bl.* 1379, 1380.
(y) Handv. *bl.* 1410, 1411, 1413. Vervolg *der* Handv. *bl.* 105, 106.
(z) Handv. *bl.* 1411, 1412, 1413.

afgedankt, mogen, door de Meesters van byzondere Werven, niet worden aangenomen, zo lang 'er nog *Klouwers*, of Scheepstimmerluiden, die alleen op byzondere Werven gewoon zyn te werken, te vinden zyn. Doch deezen ontbreekende, mogen de Scheepstimmerluiden der drie Hoofdwerven, by byzondere Meesters, arbeiden, tot dat menze, op de gemelde Hoofdwerven, wederom noodig heeft. Ook moeten zy, door de byzondere Meesters, in geval van afdankinge, voor de Klouwers, worden afgedankt (*a*). Scheepstimmerluiden, die werk zoeken, moeten zig, 's morgens, een half uur voor 't luiden van den bengel der Admiraliteits-Werf, vervoegen op den Kadyk by de Kattenburger brug, of vooraan in de Bickersstraat, en 's middags, van twaalf tot een uur, op de Nieuwe Brug; zonder dat zy zig, onder weg, of op eenige andere plaats, tot werken, mogen laaten aanneemen (*b*). Allen, die 't handwerk van Scheepstimmeren willen leeren, en op zyn' tyd Gildebroeder worden, moeten zig, op 't Gilde-Comptoir, laaten intekenen. Die Gildebroeder worden wil, moet, twee jaaren lang, het volle Loon, zynde, des Zomers, agt en twintig, en des Winters, agttien stuivers 's daags, gewonnen hebben. De Mastenmaakers moeten, ten minsten een' Zomer, het Loon hebben gewonnen. Het Inkomgeld is drie en veertig guldens voor eens Poorters zoon; drie en vyftig

Gilden.

(*a*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 106.
(*b*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 106.

Gilden. tig guldens voor een Inboorling, die geen Poorter is; en drie en zestig guldens voor een vreemdeling; doch voor 't opneemen der proef, wordt niets betaald (c). Het tabakrooken onder 't werk is den Scheepstimmerluiden, by verscheiden' Keuren, scherpelyk, verbooden (d). Doch hun is, zo lang zy in 't werk zyn, van ouds, vrydom van Stads Bier-Excyns toegestaan geweest (e). De Mastenmaakers mogen geene masten bereiden, dan na dat zy, door den *Keurmeester van de Masten*, gezien en goedgekeurd zyn. De Keurmeester moet 'er zelfs nog eens over gehaald worden, na dat de Masten reeds gemaakt zyn. Ook is 'er een gezwooren *Meeter* aangesteld, om de Masten, die by de palm verkogt worden, te meeten (f). De Overluiden van 't Scheepstimmermans- en Mastenmaakers-Gilde zyn thans vyf in getal, waar onder één Mastenmaaker is. De vier Meesters-Scheepstimmerluiden worden, voor de helft, uit die van 't Bickers-Eiland en daaromtrent, en voor de helft, uit die van Kattenburg en daaromtrent, gekooren. Zy worden, jaarlyks, in 't midden van January, op de gewoonlyke wyze, veranderd. Wyders, zyn 'er, sedert het jaar 1750, twee *Geauthoriseerden uit het Gilde*, die bevoegd zyn, om, voor dat de Overluiden afgaan, de Gildeboeken naar te zien. Van deezen twee gaat 'er, jaarlyks, een af, wiens

(c) Handv. *bl.* 1415. Vervolg *der* Handv. *bl.* 105.
(d) Handv. *bl.* 1413, 1414.
(e) Handv. *bl.* 189.
(f) Handv. *bl.* 1378, 1379, 1380.

wiens plaats, uit een drietal, by den aanblyvenden en afgaanden Geauthoriseerde benoemd, door Burgemeesteren, vervuld wordt. De Overluiden trekken een honderd en vyftig guldens 's jaars, uit de Gildekasse. De Gildeknegt geniet zeven stuivers van ieder groot, en drie en een halve stuiver van ieder klein Schip, welk, van nieuws, opgezet wordt, en zes honderd guldens 's jaars daarenboven. Aan oude Gildebroeders worden drie, en aan zieke twee en een halve guldens ter weeke, tot onderstand, gegeven (*g*). Het Scheepstimmermans-Gilde is een van de talrykste hier ter Stede en bevat wel vyftien honderd Gildebroeders, Meesters en Knegts. Het Comptoir van dit Gilde wordt, des Saturdags, om de veertien dagen, gehouden in een vertrek van het Wagthuis aan den Kamper Steiger, of zogenaamde *Zeeregt*. Gilden.

Het XXX.

Metselaars-Gilde, Metselaars-Gilde.

van ouds, ook het *Lieve-Vrouwen-Gilde* genaamd, is, reeds in de vyftiende eeuwe, in stand geweest, en hadt een Altaar in de Nieuwe Kerke; gelyk, onder anderen, blykt, uit eene Keure van den twee en twintigsten Maart des jaars 1498 (*h*). Eertyds, behoorden de Schilders, de Glazenmaakers en de Borduurwerkers ook onder het Metselaars-Gilde; doch de twee eersten deezer Handwerken zyn, naderhand, tot het S. Lucas-Gilde overgebragt. Het derde is genoegzaam ver-

(*g*) Handv. *bl.* 1380, 1407. Vervolg *der* Handv *bl.* 106, 107.
(*h*) Keurb. C. *f.* 44. *Zie ook* III. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 367.

GILDEN. verdweenen. Tegenwoordig, bestaat dit Gilde, uit *Metselaars*, *Steenhouwers*, *Leidekkers*, *Loodgieters* en *Looden-Pompenmaakers*. In dit Gilde, moet ook, gelyk in het Timmermans - Gilde, aan Burgers voor vreemden werk gegeven worden, gelyk, reeds by eene Keure van den veertienden Augustus des jaars 1579, bepaald is (*i*). Niemant mag tot Gildebroeder worden aangenomen, dan die vier jaaren het handwerk geoefend, en twee jaaren by een' en den zelfden Meester gewerkt heeft. Het Loon der Metselaars-, Steenhouwers-, Leidekkers- en Pompenmaakers-Knegts, midsgaders, dat der Opperluiden van de Metselaars-Knegts, is in Zomer-loon, Herfst- en Voorjaars-loon, en Winter-loon onderscheiden, en by eene Ordonnantie van den tienden November des jaars 1662, naauwkeuriglyk, bepaald (*k*). Niemant mag, hier ter Stede, Plaaten, Vloersteenen, of eenige andere steenen slypen, dan die in 't Steenhouwers-Gilde is. Alleenlyk, was de Slypmolen buiten de Leidsche Poort hier van uitgezonderd (*l*). De Overluiden van dit Gilde zyn vyf in getal, onder welken, een Deken is. Zy bestaan, volgens de reeds gemelde Ordonnantie, uit drie Meesters-Metselaars, een van welken Deken is, een Meester-Steenhouwer, en een, die te gelyk Meester-Leidekker en Pompenmaaker is. Zy dienen twee jaaren, en worden, op den elfden November, veranderd

(*i*) Handv. *bl.* 1381, 1382.
(*k*) Handv. *bl.* 1384.
(*l*) Handv. *bl.* 1387.

derd (*m*). De Overluiden hebben 't bewind over de Armenbosse van 't Gilde, waartoe, van ouds, benevens den Deken, twee Bosmeesters plagten aangesteld te zyn (*n*). By eene Keure van den twaalfden November des jaars 1750, is aan de Overluiden drie honderd en vyftig guldens 's jaars uit de Gildekasse toegelegd. Zy genieten, daarenboven, tien Ducatons van ieder Proeveling. De Gildeknegt trekt twee honderd guldens 's jaars, en vyftien guldens voor 't ophaalen der Jaarzangen. Hy heeft, daarenboven, eenig voordeel van de proevelingen; van 't begraaven, en van 't verbieden van 't werk, aan zulken, die in eens anders werk treeden, zonder dat deeze voldaan is (*o*). De Overluiden vergaderen, alle Maandagen, van drie tot vyf uuren, na den middag, in een vertrek boven de S. Antonis-Waage. Gilden.

Onder de Gilden, die, in de vyftiende eeuwe, in stand geweest zyn, is ook het

CHIRURGYNS-GILDE, XXXI. Chirurgyns-Gilde.

waartoe, volgens eene Keure van den zeven en twintigsten April des jaars 1497, niet alleen *de gemeene barbiers of bairtscheerders* (*p*); maar ook de *Tripmaakers* of *Houtsblokkenmaakers*, en de *Stillegangmaakers* behoorden, welke twee laatsten 'er, eerst in 't jaar 1551, van afgescheiden werden (*q*). De Barbiers be-

(*m*) Handv. *bl.* 1386.
(*n*) Handv. *bl.* 1382.
(*o*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 101.
(*p*) Keurb. C. *f.* 53.
(*q*) Keurb. C. *f.* 173 *verso*.

Gilden. behooren 'er nog toe. Zy moeten zelfs eene andere proef doen dan de Chirurgyns, bestaande dezelve alleenlyk in aderlaaten, daar de Chirurgyns, over verscheiden' gewigtiger deelen der Heelkonst, onderzogt worden (*r*). Niemant mag zelfs voor Chirurgyn ter Koopvaardye vaaren, dan die, vooraf, door de Overluiden, onderzogt en bekwaam genoeg bevonden is: 't welk, by verscheiden' Keuren, inzonderheid, ten opzigte van zulken, die zig voor Chirurgyns naar Groenland en Straat-Davis verhuuren willen, gevorderd is. De kosten op het Zee-Examen zyn, by eene Keure van den agttienden December des jaars 1749, geregeld (*s*). De Chirurgyns-knegts, die hier Meester worden willen, worden, tot het doen der Proeve, niet toegelaaten, ten zyze toonen konnen, dat zy vyf jaaren by de oefening der Chirurgie geweest zyn (*t*). De onkosten op het doen van zulk eene proeve beloopen, volgens eene Keure van den dertigsten January des jaars 1733, twee honderd en vyftig guldens, van welke somme, nogtans, door eens Burgers zoon, zeven, en door eens Chirurgyns zoon, vyftien guldens mogen gekort worden (*u*). De Hairsnyders, Paruikenmaakers en Paruikenverkoopers mogen hun handwerk of neering niet oefenen, dan na dat zy het Chirurgyns-Gilde voldaan hebben (*v*). Ten behoeve der twee laatsten, is

(*r*) Handv. *bl.* 957, 958, 960.
(*s*) Handv. *bl.* 963, 964. Vervolg *der* Handv. *bl.* 81.
(*t*) Handv. *bl.* 1240.
(*u*) Handv. *bl.* 1242.
(*v*) Handv. *bl.* 1241, 1243, 1690.

is het omloopen of voorstaan, buiten de Jaarmarkten, met vreemde paruiken, verbooden (*w*). Niemant mag zig, als Vroedmeester, uitgeeven, dan die, door den Professor der Ontleedkunde, den *Decanus*, en den dienenden Proefmeester van 't Chirurgyns-Gilde, en twee Doctoren, uit en door de *Inspectores* van 't *Collegium Medicum* benoemd, onderzogt is (*x*). Het Steensnyden mag, hier ter Stede, niet geoefend worden, dan na dat de Steensnyder, tot elk byzonder geval, van Burgemeesteren verlof verzogt, en verkreegen heeft (*y*). De Chirurgyns zyn, reeds by de Keure van den zeven en twintigsten April des jaars 1497, verpligt geweest, van de gekwetsten, die men hun vergde te verbinden, den Schout kennis te geeven (*z*). En zulks is, sedert nog, by herhaalde Keuren, bevolen (*a*). Zy mogen geene wonden, in 't Gasthuis, onderneemen te geneezen; maar moeten zulks alleen voor de Stads Chirurgyns overlaaten (*b*). De Weduwen van Chirurgyns, haare Winkels verkogt hebbende, mogen geene anderen wederom opzetten (*c*). Het Gilde verleent, volgens eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1764, geenen onderstand, dan aan zulken, die hunne Jaarzangen, Maandgelden en boeten, behoorlyk, betaald hebben (*d*). By eene Keure van GILDEN.

(*w*) Keurb. T. *f.* 230.
(*x*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 81.
(*y*) Handv. *bl.* 966.
(*z*) Keurb. C. *f.* 53.
(*a*) Handv. *bl.* 956, 963.
(*b*) Handv. *bl.* 956.
(*c*) Handv. *bl.* 1690.
(*d*) Keurb. U. *f.* 42 *verso.*

Gilden. van den vyf en twintigsten November des jaars 1676, is reeds belast, dat de Chirurgyns-Gildekamer voorzien gehouden moet worden van eene Kas met Instrumenten der Chirurgie; eene andere met Drogeryen en Kruiden, in de Chirurgie te pas komende, en eenige voornaame Schryvers over deeze konst (*e*): en wy hebben, in de Beschryving deezer Gildekamer, gezien, in hoe verre, men aan het oogmerk deezer Keure voldaan heeft (*f*).

Het opzigt over 't Chirurgyns-Gilde staat aan een' Deken, twee Proefmeesters, van welken de Deken een is, vier Overluiden, en een Collegiemeester. Het Collegie van Overluiden wordt, jaarlyks, in 't begin van September, veranderd. Doch de Collegiemeester gaat, eerst om de vyf jaaren, af. De Deken en Overluiden genieten, jaarlyks, uit de Gildekasse, zes honderd guldens, behalve het gene hun, voor Tentamen-, Examen- en Proefgeld, en eenige andere *Vacatien*, toegelegd is. De Gildeknegt trekt twee honderd vyf en zeventig guldens in 't jaar, uit de Gildekasse; zes guldens voor ieder voorwerp, dat ontleed werdt; zes guldens voor elke Gilde-begraafenis, en 't gene hem, door de Gildebroeders, voor de Nieuwjaars-Almanakken, wordt gegeven (*g*). Wy hebben, reeds by eene andere gelegenheid (*h*), gemeld, dat de Gildekamer boven de S. Antonis-Waage gehouden wordt. De

Over-

(*e*) Handv. *bl.* 962.
(*f*) *Zie* III. *Deel*, V. *Boek*, *bl.* 697.
(*g*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 81, 82.
(*h*) *Zie* III. *Deel*, V. *Boek*, *bl.* 695.

Overluiden vergaderen hier, alle weeken, des Maandags. In de Gildekamer, hangen verscheiden' schilderstukken, waarin de Overluiden in der tyd, door verscheiden' Konstschilders, en laatstelyk, door *Arnoldus Boonen*, *Jan Maurits Quinkhard* (*i*), en *Tibout Regters*, naar 't leeven, en keurlyk, zyn afgebeeld. Gildbr.

Het

HOUTZAAGMOLENAARS-GILDE XXXII. Houtzaagmolenaars-Gilde.

is veel jonger dan de meesteGilden, welken wy, tot hiertoe, beschreeven hebben, om dat de Zaagmolens, eerst in de zestiende eeuwe, uitgevonden zyn. Doch het Houtzaagen is, reeds in de vyftiende, of eerder, hier terStede, in gebruik geweest, schoon het niet, door middel van molens, maar met handzaagen, die, door twee mannen, op- en neder getrokken werden, plagt te geschieden. Tot in de zestiende eeuwe toe, was de Houthandel zulk een voornaam gedeelte van den Koophandel deezer Stede, dat de Oude- en Nieuwe-zyds-Houttuinen niet alleen, maar de meeste burgwallen der Stad, met houtwaaren, bestapeld lagen, gelyk, uit de Kaart van CORNELIS ANTHONISZOON, te bespeuren is. Men was, in dien tyd, gewoon, het hout op de bruggen en sluizen te zaagen, 't welk, by eene Keure van den negenden Maart des jaars 1495, verbooden werdt (*k*): schoon 't, in den jaare 1589, nog op

(*i*) VAN GOOL Nieuwe Schouwb. I. *Deel*, *bl.* 301. II. *Deel*, *bl.* 132.
(*k*) Keurb. B. *f.* 13.

Gilden. op 't Rokin geschiedde (*l*). De Houtzaagers maakten ook, in de zestiende eeuwe, reeds een Gilde uit; gelyk blykt, uit eene Keure van den twintigsten October des jaars 1529 (*m*). Ruim zestig jaaren laater, werden de Zaagmolens uitgevonden (*n*), en eerlang, ook hier ter Stede, of even buiten de zelve, in gebruik gebragt (*o*). In 't jaar 1630, verwierf een Genootschap van Houtzaagers verlof, tot het opregten van Zaagmolens, waartoe hun de grond, door de Stad, werdt afgestaan. De wegen en paden, naar de molens leidende, werden, op Stads kosten, gemaakt, onder beding, dat dezelven, door de eigenaars der Zaagmolens, zouden onderhouden worden (*p*). Doch 't liep aan tot in 't begin des jaars 1695, eer de Houtzaagmolenaars in een byzonder Gilde werden samengevoegd (*q*); welk nog in wezen is, zynde, na 't invoeren der Zaagmolens, het houtzaagen met de hand, geheellyk, verdweenen. De Zaagmolens zyn meest gesteld buiten de Utrechtsche, Leidsche, Raam-, Zaagmolens- en Haarlemmer-Poorten, onder de Vryheid der Stad; mogende hier, volgens verscheiden' Keuren, geen hout worden ingevoerd, welk, buiten de Vryheid, ten platten Lande, gezaagd is. Op Zon- en Feest- of Bededagen, mogen de Zaagmolens niet maa-

(*l*) *Zie* Handv. *bl.* 1526.
(*m*) Keurb. C. *f.* 65. Handv. *bl.* 1270.
(*n*) SOETEBOOM Saanl. Arcadia, *bl.* 538.
(*o*) Handv. *bl.* 1027.
(*p*) Groot-Memor. N. III. *f.* 160 *verso.* *en* Conventie met de Zaagmolenaars *in 't* Vertrek der Thesaurie *Nieuwe Laade* L. *L* 1. J.
(*q*) Handv. *bl.* 1273.

maalen. Ook mag 'er, op de Zaagmolens, en op de werven omtrent dezelven, geen tabak gerookt worden (r). De Overluiden van het Houtzaagmolenaars-Gilde zyn zes in getal, en worden, jaarlyks, op Goeden Vrydag, by Burgemeefteren en Schepenen, in den dienft gehouden, of vol gemaakt, uit een dubbel getal, door de dienenden benoemd, uit de verfcheiden' foorten van Gildebroederen, als *Greenenboutzaagers*, *Eekenboutzaagers* en *Wagefchotzaagers*. Zy zyn, byzonderlyk, gemagtigd, tot het bekeuren van zulken, die hier hout invoeren of verkoopen, welk ten platten Lande, buiten de Vryheid deezer Stad, gezaagd is, mogende zelfs ieder Gildebroeder de fchuiten, met zulk hout belaaden, met hulp van 's Heeren Dienaars, aan de keten doen fluiten, volgens eene Keure van den dertigften January des jaars 1739 (s). De Kaffenmaakers of Schrynwerkers alleen, niet naar genoegen van gezaagd Hout, by 't Houtzaagmolenaars-Gilde, konnende geryfd worden, mogen 't, van buiten deezer Stede Vryheid, laaten inkomen, onder voorwaarden, die, laatftelyk, by eene Keure van den dertigften January des jaars 1766, bepaald zyn (ʃ). De Overluiden genieten twee honderd en vyftig guldens 's jaars; doch mogen de koften, die zy maaken, wanneer zy, fomtyds, genoodzaakt zyn, buiten de Gildekamer, byeenkomften te beleggen, aan 't Gilde in rekening brengen. Den Gildeknegt zyn

GILDEN.

(r) Handv. *bl.* 1027, 1028, 1029, 1274, 1275.
(s) Handv. *bl.* 1029.
(ʃ) Keurb. U. *f.* 60.

GILDEN. zyn een honderd en vyftig guldens, en zes guldens voor een Nieuwjaar toegelegd (*t*). De gewoonlyke byeenkomsten der Overluiden worden, tweemaal ter weeke, des Maandags en des Vrydags, gehouden, in een vertrek van het Wagthuis aan den Kampersteiger, gemeenlyk *het Zeeregt* genaamd. Tot onderhoud van het Gilde, moet, behalve het Inkomgeld en de Jaarzangen, een duit van ieder gulden der Kooppenningen van alle Zaagmolens of gedeelten van Zaagmolens, zo dikwils als dezelven verkogt worden, worden betaald (*u*).

By't Zaagmolenaars-Gilde, voegen wy, het

XXXIII. S. VICTORS- *of* KOORENMOLENAARS-GILDE. S. VICTORS- of KOORENMOLENAARS-GILDE; welk veel eerder opgeregt is. 't Is zelfs zeker genoeg, dat, in of omtrent Amsterdam, al in de veertiende eeuwe of eerder, een of meer Koorenmolens gestaan hebben. De Molen, die by de oudste Haarlemmer-Poort stondt, op de Molenwerf, van welke, in eenen brief van den jaare 1336, gewaagd wordt (*v*); en de windmolen aan den Zeedyk, vermeld in de Handvest van den jaare 1342 (*w*), zyn, naar alle waarschynlykheid, Koorenmolens geweest, en geschikt, de eerste ten dienste van de nieuwe, en de andere ten dienste van de oude zyde der Stad. In een stuk van den jaare 1402, leest men van nog een molen *buiten de Binnenwyker Poorte* (*x*), die, waarschynlyk, ook een Koorenmo-

(*t*) Vervolg der Handv. *bl.* 87.
(*u*) Handv. *bl.* 1274.
(*v*) *Zie* I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 29.
(*w*) *Zie* II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 102.
(*x*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 196.

molen geweeſt zal zyn. En in eene Keure van vroeger' tyd, krygen de Molenaars, dat zyn, Koorenmolenaars, verlof, om hun werk buiten de Stede te mogen doen (y); waaruit af te neemen is, dat 'er, toen reeds, meer Koorenmolenaars dan de drié gemelden geweeſt zyn. Tegenwoordig, zyn 'er een en dertig Koorenmolens, in de Stad en derzelver Vryheid. De meeſten zyn, in de Bolwerken om de Stad, opgeregt. De overigen ſtaan buiten de Haarlemmer, Leidſche en Weterings-poorten. De tyd, wanneer de Koorenmolenaars eerſt tot een Gilde gebragt zyn, is my niet klaarlyk gebleeken. Doch 't moet lang vóór de verandering der Regeeringe zyn geſchied, om dat het Gilde naar een Heilig, *S. Victor*, genoemd is, en de Overluiden, nog, op S. Victors dag, zynde den tienden October, verkooren worden. Ook wordt het, onder den naam van *S. Vechters-Gilde*, gemeld, in eene Ordonnantie van den een en dertigſten July des jaars 1577 (z). Het Koorenmolenaars-Gilde heeft eenige Keuren, die met de Keuren van het Houtzaagmolenaars-Gilde overeenkomen. De Koorenmolens mogen ook, op Zondag, niet maalen. Ook mag men, aan dezelven, op de Zon- en Feeſtdagen, niet werken. De eigenaars, deelgenooten en huurders van Koorenmolens moeten allen in 't Gilde zyn. Doch Bakkers mogen geen deel hebben in Koorenmolens. De Koorenmolenaars zyn, volgens de Keuren, verpligt, hun

GILDEN.

(y) Keurb. A. *f.* 11.
(z) Groot-Memor. N. II. *f.* 151.

Gilden. hun bier en brood te haalen by de Brouwers en Bakkers, voor welken zy maalen. Zy mogen maar eenerlei soort van kooren breeken, en de Rogge niet dan volgens een monster, welk, om de twee maanden, vernieuwd wordt. Het maalloon is, by de Keuren, bepaald. De Bakkers moeten het Kooren den Molenaaren toeweegen, die volstaan konnen, als zy een en een half pond op ieder zak, ter oorzaake van 't stuifmeel, minder leveren. De Molenaars mogen geen vee of gevogelte aan hunne molens houden, hoenders alleenlyk uitgenomen (*a*). Meel, welk, buiten de Vryheid der Stad, ten platten Lande, gemaalen is, mag hier ter Stede niet worden ingevoerd. Doch de invoer uit de besloten Steden staat, onder eenige voorbehoedsels, vry (*b*). Voor deezen, mogten de Koorenmolenaars, niet dan by vriezend weder, met hunne Karren, door de Stad ryden. Doch by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1753, is hun zulks, onder zekere bepaalingen, op alle tyden van 't jaar, toegelaaten. Onder anderen, moet ieder Tarwe- en Rogge-molen, jaarlyks, vyf en twintig, en ieder Mout-molen, jaarlyks, vyftien guldens aan de Stad betaalen, waarvan alleenlyk zulke molens bevryd zyn, aan welken, ter oorzaake van derzelver afgelegenheid van 't water, of uit anderen hoofde, het ryden met de karren of wagens, te vooren, toegestaan geweest is. De Brouwers, die hunne eigene Moutmolens hebben, mogen

(*a*) Handv. *bl.* 1388, 1389, 1391, 1395, 1397, 1398, 1399.
(*b*) Handv. *bl.* 1393.

gen karren en wagens gebruiken; doch niet dan by beslooten water, en mids daarvoor tien guldens in 't jaar betaalende. Alle deeze penningen worden, door de Overluiden van 't Koorenmolenaars-Gilde, ontvangen, en aan de Rekenkamer verantwoord (*c*). By eene Keure van den vyf en twintigsten January des jaars 1763, is nader bepaald, dat de Molenaars-wagens en karren, des Zomers, niet zwaarder dan met twaalf, en des Winters, niet zwaarder dan met agttien zakken, belaaden mogen zyn, en dat zy, van negen tot half twee uuren, niet staan noch ryden mogen, op den Dam, ter wederzyde van de Beurs, op den Heiligen-Weg, in de Kalverstraat, Warmoesstraat, Hoogstraat, Molsteeg, Stilsteeg, Halsteeg, Pylsteeg, noch op den Fluweelen Burgwal, tusschen de twee laatstgemelde steegen (*d*): op dat de sterke toegang aldaar niet zou belemmerd worden. De Overluiden zyn vier in getal, van welken, jaarlyks, op den tienden October, twee afgaan, in welker plaats, Burgemeesteren, op de gewoonlyke wyze, twee anderen kiezen. Zy plagten hun Comptoir in de Huidenstraat te hebben: doch komen, sedert eenige jaaren, om de veertien dagen, des Donderdags, ten drie uuren, byeen, in een huis op de Leidsche graft, by de Prinsengraft, waar de Gildeknegt vrye wooning heeft. Hy geniet, daarenboven, een honderd en tien guldens in 't jaar, een gedeelte van de boeten, en twaalf stuivers van ieder Mo-

Gilden.

(*c*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 102.
(*d*) Keurb. U. *f.* 28 *verso*.

Gilden. Molenaars-knegt, die zig in 't Gilde laat intekenen. Aan de Overluiden is twee honderd guldens in 't jaar, uit de Gildekasse, toegelegd (e). De boeten, die de Gildebroeders betaalen moeten, plagten, van ouds, bekeerd te worden, voor de helft, ten behoeve van het Gilde, en voor de wederhelft, ten behoeve der arme Leproozen, de Vaders of Regenten van welken, ook de geschillen, die onder de Gildebroeders ontstonden, afdeeden. Doch in 't jaar 1614, werdt de uitspraak over deeze geschillen gesteld aan Commissarissen van kleine Zaaken (f).

By het Koorenmolenaars-, voegen wy het

XXXIV. Brood-Bakkers-Gilde. BROOD-BAKKERS-GILDE,

welk zekerlyk niet jonger is, schoon de oudste Ordonnantie voor het zelve, my bekend, eerst den zeventienden Maart des jaars 1530, is gedagtekend (g). 't Blykt klaar, uit de oudste Keuren, dat de Gildebrieven, oudtyds, wel, met de hand van eenen Secretaris geschreeven, aan de Gilden geleverd; doch niet ter Secretarye *geregistreerd* werden (h). Men heeft, hiermede, eerst in de zestiende eeuwe, eenen aanvang gemaakt, en daartoe een afzonderlyk boek, zynde het *Keurboek* C. aangelegd; waarin alle de Gildebrieven, die men nog vinden kon, werden te boek gesteld. Doch veelen, en, zo 't schynt, ook die van de Bakkers, waren toen reeds verloo-

(e) Vervolg der Handv. bl. 101.
(f) Handv. bl. 1389.
(g) Handv. bl. 1181.
(h) Keurb. A. f. 35.

looren. Men bespeurt, uit eene overeenkomst van den jaare 1541, dat het Bakkers-Gilde een Altaar in de Oude Kerke van het *S. Hubrechts-Gilde* overgenomen heeft (*i*). Voorts, zyn 'er, in laater' tyd, menigvuldige Keuren voor de Bakkers gemaakt. Zulken, die alleenlyk brood uitslyten of verkoopen, zonder dat zy 't zelven bakken, zyn ook verpligt, het Broodbakkers-Gilde te voldoen. En by eene Keure van den vyfden May des jaars 1750, is hunne winst bepaald op twee stuivers van de gulden (*k*). De soorten van brood, die, hier ter Stede, mogen gebakken worden, en de zwaarte, die 't brood, naar zynen prys, behoort te hebben, zyn, by de Keuren, bepaald, moetende de Bakkers hun Roggenbrood in 't byzonder met hun merk merken, op dat de soort en zwaarte van het zelve, te beter, zou konnen onderscheiden worden (*l*). De Bakkers-Knegts en Leerlingen moeten zig, by 't Gilde, laaten inschryven, en ten minste twee jaaren by éénen Meester gediend hebben, eer zy, tot het doen der Proeve, worden toegelaaten. De Bakkers-Proef geschiedt in 't Oude-Mannenhuis, ten behoeve van welk, het Proef-brood geschikt is (*m*). De Bakkers plagten, voormaals, *Deuvekaters*, eene soort van fyn brood, en naderhand, *Paaschbrooden*, op zekere tyden, aan hunne kalanten te vereeren. Doch sedert eenige jaa-

GILDEN.

(*i*) Groot-Memor. N. I. *f.* 312.
(*k*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 73.
(*l*) Handv. *bl.* 882, 883, 885. Keurb. T. *f.* 221 *verso*, 225.
(*m*) Handv. *bl.* 1183, 1184. *en* III. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 428.

GILDEN. jaaren, zyn hun alle vereeringen, by herhaalde Keuren, verbooden geweest (n). Vier Overluiden zyn 'er van het Bakkers-Gilde, van welken 'er, jaarlyks, tegen 't einde van September, twee afgaan. Zy genieten, behalve het Proefgeld, welk drie guldens van ieder proeveling is, zes honderd guldens in 't jaar (o). Hun Gildehuis is agter de Oude Kerke, daar zy, eens ter weeke, des Donderdags, ten drie uuren na den middag, byeen komen. Van het Broodbakkers-Gilde zyn twee Gildeknegts, een van welken in het Gildehuis woont. Zy genieten ieder een honderd en vyftig guldens in 't jaar uit de Gildekasse, en hebben, daarenboven, eenig voordeel van 't verhuuren en intekenen van Knegts, en van de Gildebroeders, die verzuimen, ter begraafenisse te komen. Ook is hun ieder vyf guldens in 't jaar tot een Kermis toegelegd. Zy bedienen, week om week, het Gilde-Comptoir (p). 't Getal der Gildebroederen in het Bakkers-Gilde beliep, in het begin deezer eeuwe, reeds over de vier honderd (q).

Collegie tot het Weegen en Zetten van 't Brood.

Tot het bepaalen van 't gewigt en den prys van het Brood, en om toe te zien, dat de Bakkers aan de Zetting voldoen, plagten, van ouds, op *S. Obers-* of *S. Hubrechts-dag*, dat is, op den derden November, twee Persoonen uit de Bakkerye aangesteld te worden, een van 't Roggenbrood, en een van 't Wittebrood, die den naam van *Broodweegers* droegen, en een

(n) Handv. *bl.* 890, 892, 1183.
(o) Vervolg *der* Handv. *bl.* 71.
(p) Vervolg *der* Handv. *bl.* 72.
(q) Stads Missiven N. XX. *f.* 37.

een rond jaar dienden (*r*). Doch in 't jaar 1557, werdt, by de Vroedschap, beslooten, voortaan, *luyden van fatsoen*, *uyt de* XXXVI. *Raeden of uyt de treffelykste Gemeente*, *tot broodweegers* te kiezen (*s*). In laater' tyd, zyn 'er altoos agt Persoonen toe aangesteld, vier Koopluiden, handelende in Graanen, en vier Bakkers, die, nog tegenwoordig, het Collegie *tot het* zetten *en* weegen van het Brood uitmaaken. Zy vergaderen, eens ter weeke, des Vrydags, na den middag, op het Stadhuis, in de Kamer van Commissarissen van kleine Zaaken, daar zy den prys van 't Brood regelen, naar de pryzen der Rogge en Tarwe, die hun, weekelyks, door de Makelaars in de Graanen, moeten worden opgegeven (*t*). Hiervan worden, terstond, briefjes gedrukt, en door de Waakers of Deurwaarders van de Vierschaar, aan 't Stadhuis, aan de Oude en Nieuwe Kerke, en aan de Koorenmarkt aangeplakt, en by de Bakkers en Slyters van Brood rondgebragt (*u*). De gewoonte van de zetting van 't Brood aan de Kerken aan te plakken is zeer oud, hier ter Stede, leezende men, in eene Keure van den twee en twintigsten November des jaars 1484, van de oude *Ordinancye van den broede* te onderhouden, *gelyck als dat voer die Kercke gescreuen staet* (*v*). Het Brood mag niet alleen niet boven, maar ook niet onder de Zetting verkogt worden

Gilden.

(*r*) Handv. *bl.* 1181.
(*s*) Resol. Vroedsch. *N.* 1. 17 *Aug.* 1557.
(*t*) Handv. *bl.* 883.
(*u*) Handv. *bl.* 882, 889.
(*v*) Keurb. A. *f.* 154.

Gilden. den (w). Doch in duure tyden, is, op bevel van Burgemeesteren, het Brood aan behoeftigen, somtyds, onder de Zetting, verkogt, en de schade, van Stads wege, aan de Bakkers goedgedaan (x). De Broodweegers doen, van tyd tot tyd, onderzoek by de Bakkers, of 't brood de vereischte zwaarte hebbe. Men mag hun, in 't waarneemen van hun ampt, niet hinderen. En zulken, die voor de huizen der Broodweegeren waaren, en de Bakkers waarschuwen, wanneer zy uitgaan, om 't brood te weegen, vervallen in eene boete van drie honderd guldens, of worden, zo zy dezelve niet voldoen, voor den tyd van drie maanden, in het Rasp- of Spinhuis gezet (y). De Broodweegers doen zulken, welker brood te ligt bevonden is, door de Deurwaarders van de Vierschaar, dagvaarden; beslaanze in de verbeurde boete, en verbieden hun de neering, zo lang dezelve niet voldaan is (z).

XXXV. Het

Koeken-, Biscuit- en Pasteibakkers-Gilde.

Koeken-, Biscuit- *en* Pasteibakkers-Gilde,

welk, van ouds, met het Broodbakkers-Gilde vereenigd was, is, by eene Keure van den vierentwintigsten January des jaars 1693, van het zelve afgescheiden, en tot een afzonderlyk Gilde verklaard. Het Broodbakkers-Gilde moest, aan het zelve, vier honderd zilveren Ducatonnen uitkeeren, en behieldt, daarentegen, het

(w) Handv. *bl.* 890.
(x) *Zie* Groot-Memor. N. VIII. *f.* 180 *verso.*
(y) Handv. *bl.* 892.
(z) Handv. *bl.* 891.

het Gildehuis en alle de goederen van het Gilde. Doch men vondt goed, dat het nieuwe Gilde, door de twee Gildeknegts van het Broodbakkers-Gilde, bediend zou worden (*a*), gelyk, nog tegenwoordig, geschiedt. Het nieuwe Gilde kreeg zyne eerste Ordonnantie, waarby de Proef, voor de aankomende Koekenbakkers, Biscuitbakkers en Pasteibakkers, werdt vastgesteld, in 't volgende jaar 1694 (*b*). Voorts, werdt het gewigt der Koek, by verscheiden' Keuren, bepaald; het omloopen met Koek afgekeurd, en aan de Gildebroeders van beide de Gilden verbooden, elkanders gebak te bakken (*c*). Ook is, in 't jaar 1745, gekeurd, dat een Koeken-, Biscuit-, of Pasteibakker, maar in één huis, zyne neering doen mag (*d*). Den Koekenbakkeren in 't byzonder is, by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1749, gelast, zig, in 't gewigt en den prys van de Koek, stiptelyk, te gedraagen naar de Zetting, die, op de gemeenste soort, ook weekelyks, in 't Collegie tot het zetten en weegen van 't Brood, gemaakt wordt (*e*). De Overluiden van dit Gilde zyn vier in getal, twee Koekenbakkers, een Biscuitbakker en een Pasteibakker, van welken 'er, jaarlyks, in October, twee afgaan. Zy vergaderen, eens ter weeke, des Donderdags, ten drie uuren na den middag, in een vertrek

GILDEN.

(*a*) Handv. *bl.* 1312.
(*b*) Handv. *bl.* 1312.
(*c*) Handv. *bl.* 883, 903, 1183, 1184, 1314, 1315, 1316. Vervolg *der* Handv. *bl.* 93.
(*d*) Handv. *bl.* 1694.
(*e*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 94.

GILDEN. trek boven de S. Antonis-Waage, op de nieuwe Markt. Voor hunne moeite, is hun, boven het Proefgeld, drie honderd guldens 's jaars uit de Gildekasse toegelegd. Uit de Gildebroeders, zyn twee Persoonen gemagtigd, tot het naarzien der Gilderekeninge; die ook, jaarlyks, nevens de Overluiden, de Nominatie van een dubbel getal, tot het verkiezen van twee nieuwe Overluiden, opstellen (*f*).

XXXVI. MAKELAARS-GILDE. Om met de beschryvinge der oudste Gilden voort te gaan, ontmoet ons het

MAKELAARS-GILDE,

voor welk, my geene ouder Ordonnantie voorgekomen is, dan van den vyfden May des jaars 1533 (*g*). Ook is 't niet te vermoeden, dat de Makelaars, hier ter Stede, veel vroeger, een besloten Gilde zullen hebben uitgemaakt, om dat het verkoopen en koopen, door tusschenkomst van Makelaars, schoon, al in de veertiende eeuwe, in Holland, in gebruik (*h*), tot op het einde der vyftiende eeuwe toe, hier ter Stede, ongeoorlofd plagt te zyn; hebbende 't Geregt, by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1495, verklaard, op koop, door Makelaars gesloten, voortaan, geen regt te zullen doen (*i*). Ook werdt, by eene Keure van den zestienden Maart des jaars 1530, alle Makelaardy verbooden, ten ware

(*f*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 94.
(*g*) Keurb. C. *f.* 70.
(*h*) *Zie* MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 526.
(*i*) Keurb. B. *f.* 11.

re de persoonen, die zig daarmede geneeren wilden, vooraf, door 't Geregt, daartoe bevoegd verklaard waren (*k*). In de zestiende eeuwe, waren 'er reeds Makelaars, die by Burgemeesteren aangesteld en beëedigd waren. De eerste uitvoerige Ordonnantie voor dezelven is van den zeven en twintigsten January des jaars 1612 (*l*). Zy hadden, toen reeds, eenen Deken, vyf Overluiden en twee Bosmeesters. De Ordonnantie is, sedert, meermaalen, vermeerderd en vernieuwd. De laatste uitvoerige is van den een en dertigsten January des jaars 1746 (*m*). Het getal der Makelaaren is, van tyd tot tyd, merkelyk, en laatstelyk, in 't jaar 1758, nog met vyftig vermeerderd (*n*), zo dat het nu tot vier honderd en vyftig aangegroeid is, behalve de Joodsche Makelaars, die thans vyftig in getal zyn, daar zy, in 't begin des jaars 1612, maar twee in getal waren, en toen tot tien vermeerderd werden (*o*). De Makelaars mogen, volgens de Ordonnantie, op Zondag, geene partyen sluiten, noch monsters haalen, noch vertoonen. Ook staat hun niet vry, koophandel te doen in waaren, waarin zy, gewoonlyk, makelen. Zy mogen, op hunnen naam, voor hunnen meester, koopen, zo wel in openbaare veiling, als uit de hand; doch zyn gehouden, hunnen Meester op te geeven, binnen driemaal vier en twin-

GILDEN.

(*k*) Keurb. D. *f.* 152 *verso.*
(*l*) Handv. *bl.* 1060.
(*m*) Handv. *bl.* 1676.
(*n*) Resol. *van den* Oud-Raad van Burgem. van 27 *Jan.* 1758. *bl.* 124.
(*o*) Handv. *bl.* 1063.

GILDEN. twintig uuren, indien het gekogte den veertigsten, tagtigsten, of eenige andere Penningen onderhevig is; en, indien niet, zo dra het begeerd wordt. De Makelaars in Graanen moeten de monsters van 't gene zy gekogt hebben, zorgvuldiglyk, bewaaren, om te konnen oordeelen, of de partyen met dezelven overeenkomen. Ook zyn zy verpligt, des verzogt zynde, weekelyks, de pryzen der Tarwe en Rogge aan 't Gildehuis op te geeven, waarna dezelven, door de Overluiden, aan 't Collegie tot het zetten en weegen van 't Brood, worden bekend gemaakt. De Makelaars in Kruideniers-waaren mogen geene partyen, by hen gekogt, in minder hoeveelheid dan by de Ordonnantie bepaald is, onder de Winkeliers of anderen, verdeelen. Geen Makelaar, noch iemant anders mag eenige openbaare Verkooping aanslaan, uitgezonderd van Huizen, Schepen of andere goederen, van welken, by de Opdragt, de veertigste, tagtigste, of andere Penningen moeten betaald worden, dan na dat hy, daartoe, vooraf, van Burgemeesteren, by Requeft, verlof verzogt, en het Regt van 't Aalmoessseniers-Huis, zynde tien guldens van ieder openbaare Verkooping (p), voldaan heeft. Behalve de Makelaars, mogen de Eigenaars der goederen ook openbaare Verkoopingen houden; doch noch de eenen noch de anderen ooit buiten de Vendumeesters, en altoos ten overstaan van een' Secretaris of gezwooren Klerk. Voor 't aanslaan

(p) *Zie* III. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 400.

ſlaan eener openbaare Verkoopinge, moet men zig ter Secretarye vervoegen, en aldaar, met de Secretariſſen of Vendumeesters, bekwaamen dag en uur tot dezelve beraamen. De Avondverkoopingen beginnen, van den veertienden Maart tot den een en twintigſten September, des avonds ten zes uuren, en den overigen tyd van 't jaar, ten vyf uuren, of met het ophouden van de Boomklok. Doch de openbaare Verkoopingen van Wynen geſchieden, van den eerſten Maart tot den laatſten November, ten zes, en van den eerſten December tot den laatſten February, ten vyf uuren. De Verkoopingen by dage moeten, op het uur, by 't Biljet uitgedrukt, een half uur onbegreepen, gehouden worden. Zo de Verkooping geenen voortgang heeft, of 't goed uit de hand verkogt is, moet daarvan, ten ſpoedigſte, ter Secretarye en aan den Vendumeeſter, kennis gegeven worden. Wanneer verſcheiden' partyen, op éénen tyd en plaats, ſtaan verkogt te worden, loot men om den voorrang, of dezelve wordt toegeſtaan aan den genen, die 't eerſt zyn Requeſt aan Burgemeeſteren ingeleverd heeft, of de eerſte in 't aanſlaan van Biljetten geweeſt is. Meermaalen, is het ſluiten van Optie-partyen, waarby zekere premie gegeven wordt, om het in zyne keur te hebben, eenig goed te leveren of te ontvangen, of niet, aan de Makelaars verbooden geweeſt. Doch dit verbod is, zeldzaam, naargekomen. Ook is het, ſomtyds, uitdrukkelyk, ingetrokken GILDEN.

GILDEN. ken (q). Voor deezen, plagten eenige Makelaars gemagtigd te zyn, tot het opstellen en drukken van eene weekelyksche Prys-Courant der waaren, goederen en wisselen. Zy leverdenze aan de Koopluiden, dieze begeerden, en gaven 'er een zeker getal van aan den Beursknegt, die 't voordeel, welk 'er van kwam, aan de Nederduitsche Gereformeerde Diaconie moest verantwoorden (r). Doch naderhand is, door Burgemeesteren, een' *Prys-Courantier* aangesteld, die 't voordeel van het drukken der Prys-Courant geniet, en alleenlyk een klein gedeelte van het zelve aan de Diaconie blyft uitkeeren (s). Het loon der Makelaaren, *Courtage* of Makelaardy genaamd, is, in 't jaar 1747, bepaald by eene uitvoerige Lyst, die, naderhand, in eenige opzigten, veranderd is (t). Van de Wynen, die openlyk geveild, doch niet verkogt worden, genieten de Makelaars, volgens eene Keure van den negen en twintigsten January des jaars 1754, de helft der Courtage (u). De Makelaars, door Burgemeesteren aangesteld en beëedigd zynde, betaalen, voor Inkomgeld in 't Gilde, veertig guldens, en drie guldens voor het stokje, zynde een gedraaid houten stafje van een half voet lang, aan 't een einde met zilver beslaagen, waarop hun naam gesneeden is. Volgens de oude Ordonnantie, moesten zy dit

(q) Handv. *bl.* 1072.
(r) Handv. *bl.* 281, 1064.
(s) Keurb. Q. *f.* 42 *verso.*
(t) *Zie* Handv. *bl.* 1681 *enz.* Vervolg *bl.* 57 *enz.*
(u) Vervolg *der* Handv. *bl.* 60.

dit ſtokje toonen, zo dikwils als zy eene party ſlooten (*v*). Doch dit 's nu genoegzaam buiten gebruik. Voorts, betaalt ieder Makelaar, by zyn inkomen, en vervolgens, alle jaaren, nog dertien guldens vier ſtuivers, voor Jaar-, Brand- en Amptgeld, gelyk het genoemd wordt (*w*). Het Brandgeld wordt opgebragt, om daaruit te vinden eene ſomme van zes honderd guldens, die het Gilde, jaarlyks, aan de Stad betaalt, om van het brandbluſſchen, waartoe de Makelaars, zo wel als andere Gildebroeders, oudtyds, verpligt waren, bevryd te zyn (*x*). De Joodſche Makelaars betaalen het zelfde; doch trekken, behoeftig zynde, niet uit de Gildeboſſe, gelyk de anderen (*y*). Tegen zulken, die makelen, zonder door Burgemeeſteren aangeſteld en beëedigd te zyn, in 't gemeen *Byloopers* en *Beunaazen* genaamd, zyn, van tyd tot tyd, verſcheiden', ook ſcherpe Keuren gemaakt. Doch 't getal derzelven is nog zeer groot. Gilden.

Het Makelaars-Gilde ſtaat onder 't opzigt van een' Deken, vyf Overluiden en twee Bosmeeſters, die, jaarlyks, op of omtrent den vyf en twintigſten October, by Burgemeeſteren, uit een dubbel getal, door Deken, Overluiden en Bosmeeſteren benoemd, veranderd worden. De Deken en een Bosmeeſter gaan, jaarlyks, af, en het eene jaar drie, het andere jaar twee Overluiden. De

De-

(*v*) Handv. *bl.* 1070.
(*w*) Handv. *bl.* 1677.
(*x*) Handv. *bl.* 1064.
(*y*) Handv. *bl.* 1677.

GILDEN. Deken beklaagt de Overtreeders der Keuren voor de Overluiden en Bosmeesters, die dezelven in boete beslaan, en zig met dezelven verdraagen; doch verpligt zyn, zaaken, die ter hunner kennisse niet staan, den Heeren Burgemeesteren voor te draagen. De dienende Deken, Overluiden en Bosmeesters mogen elkanderen niet nader dan Zusterlingen bestaan (z). Het Gilde wordt gediend van twee Gildeknegts, een van welken zyne wooning heeft in 't Gildehuis, op den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, op den Noorderhoek van de Nieuwstraat, alwaar, eens ter weeke, des Donderdags, Comptoirdag gehouden wordt.

Weinige jaaren na 't instellen van de oudste Ordonnantie voor de Makelaars, werdt ook opgeregt het

XXXVII. KUIPERS- en WYNVERLAATERS-GILDE. Kuipers- en Wynverlaaters-Gilde,

welk, oudtyds, met het S. Eloijen of Smids-Gilde vereenigd geweest was. De Ordonnantie, by welke de Kuipers van de Smids gescheiden werden, is den zestienden December des jaars 1542 gedagtekend (a). Uit dezelve blykt, dat de Kuipers toen een Altaar in de Oude Kerke hadden, welk aan *den zoeten naam Jezus* gewyd was, en welks gedagtenis, nog tegenwoordig, bewaard wordt, in de *Zoete-naam-Jezus-steeg*, die tusschen de Warmoesstraat en 't Oude Kerks Plein

(z) Handv. *bl.* 1676.
(a) Keurb. C. *f.* 82 *verso*.

Plein loopt. Uit de geschiedenissen deezer Stad van den jaare 1567, is ons reeds gebleeken, dat het Kuipers-Gilde genegen was tot de Hervorminge (*b*). In 't jaar 1601, werdt, voor dit Gilde, eene Bos opgeregt, en het bekwam toen eene uitvoerige Keure (*c*), die, sedert, met verscheiden' anderen, vermeerderd is. Alle Kuiperswerk binnen de Stad moet, door Gildebroeders of derzelver Knegts, gedaan worden, met naame het Haringwerk, het open- en toeslaan van Tabaksvaten, en zelfs het kippen van stokvisch; doch dit laatste mag ook, door de broodeeters der Stokvischkooperen, geschieden (*d*). Die van 't Kuipers- en Wynverlaaters-Gilde moeten ook, by 't lossen van Wynen, Brandewynen, Azynen, uitheemsche Bieren, Olie en andere natte waaren, gebruikt worden (*e*). Ten behoeve van dit Gilde, is het inbrengen van allerlei vaatwerk van buiten, om hier te verkoopen, by herhaalde Keuren, verbooden. Het vaatwerk, welk zekere maat moet houden, gelyk zyn de Biervaten, Zeepvaten, Haringtonnen enz. moeten, door een' gezwooren Brander, gezien, goedgekeurd, en gebrand worden. En 't staat deezen niet vry, eenige vaten te branden, die van buiten ingebragt zyn (*f*). De Biermaat is, hier ter Stede, grooter dan in de naaste omgelegen Steden. De Ton houdt GILDEN.

(*b*) *Zie* II. *Deel*, VIII. *Boek*, *bl.* 303.
(*c*) Handv. *bl.* 1337.
(*d*) *Zie* hier voor, *bl.* 159.
(*e*) Handv. *bl.* 1340, 1341, 1343, 1344.
(*f*) Handv. *bl.* 1337, 1340, 1694.

Gilden. houdt hier zes en zeventig Dordrechtsche stoopen, uitmaakende een honderd en twintig Amsterdamsche Mengelen: het half vat veertig Dordrechtsche stoopen of vier en zestig Amsterdamsche Mengelen, en het vierdendeel twee en dertig Mengelen (g). Het Gilde staat onder 't opzigt van vier Overluiden, van welken 'er, jaarlyks, in Juny, twee afgaan. Volgens de Keure van den jaare 1601, moeten de Overluiden, terstond na dat de twee nieuwen verkooren zyn, twee nieuwe Proefmeesters kiezen, in plaats van twee afgaanden. Die 't Kuipers-Ambagt wil oefenen, moet, vooraf, zyne Proef voor de Proefmeesters doen, en voor 't hout tot de proef, en het opneemen derzelve, het Gilde voldoen, in gevolge eener Keure van den zeven en twintigsten January des jaars 1757 (h). Het Gildehuis van 't Kuipers- en Wynverlaaters-Gilde, alwaar de Gildeknegt vrye wooning heeft, staat in de Barndesteeg. Op de Gildekamer, zyn verscheiden' Schilderstukken, waarin de Overluiden in der tyd afgebeeld zyn: een van den Konstschilder *Arnoldus Boonen*, gedaan in 't jaar 1710; en twee anderen van den beroemden *Jan Maurits Quinkhard* (i). De Overluiden houden hier, eens ter weeke, des Maandags, van vyf tot zeven uuren, Comptoirdag.

Wy voegen, by het Kuipers- en Wynverlaaters-, het

Wyn-

(g) Handv. *bl.* 1140.
(h) Keurb. T. *f.* 226 *verso*.
(i) van Gool Nieuwe Schouwb. I. *Deel*, *bl.* 302. II. *Deel*, *bl.* 132.

WYNKOOPERS-GILDE,

Gilden. XXXVIII. Wyn-koopers-Gilde.

schoon het, eerst by eene Ordonnantie van den zestienden October des jaars 1659, opgeregt is (*k*). Tot dit Gilde, behooren allen, die zig met de Wynkooperye geneeren, uitgezonderd, aan de eene zyde, de Grossiers, die niet minder dan agt Oxhoofden Franschen, een voedervat Rynschen, en eene pyp Spaanschen Wyn, en Brandewyn en gestookte wateren, by een half stuk, een oxhoofd, of halve pyp, te gelyk, leveren: en aan de andere zyde, de Tappers, die wyn ter sleete, by de kan, fles of mindere maat, verkoopen. Doch, in de openbaare opveilingen, mag de Fransche wyn, by 't vat van vier oxhoofden, verkogt worden, zonder dat de verkooper in 't Wynkoopers-Gilde behoeft te zyn. De Gildebroeders mogen niet minder dan agt mengelen Wyn te gelyk verkoopen (*l*). Ook zyn zy, volgens eene Keure van den zeven en twintigsten January des jaars 1757, verpligt, van elke fust Wyn, Brandewyn of Azyn, die zy, op hunnen naam, ontvangen, inkoopen, opslaan, verzenden, of overzetten, een' zekeren stuiver, ten behoeve van het Gilde, te betaalen (*m*). Niemant wordt in 't Gilde ontvangen, dan die ten minste vier jaaren als Wynkoopers-gezel gediend heeft, en twee jaaren Burger geweest, of eens Burgers Zoon is

(*k*) Handv. *bl.* 1480.
(*l*) Handv. *bl.* 1480, 1481, 1483.
(*m*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 115.

GILDEN. is. De Knegts moeten zig, in den aanvang van hunnen dienst, by de Overluiden van 't Gilde, laaten intekenen (*n*). Voor inkomgeld, wordt twaalf guldens aan 't Gilde betaald, door elk, die Gildebroeder wordt. Hy moet, daarenboven, een half aam Franschen Wyn aan 't Oude-Mannen-huis zenden (*o*). De Wynkoopers mogen geen ander Kuipers werk doen, dan hunne eigen vaten op- en toeslaan, en hoepen om dezelven leggen. Zy mogen geen nieuw Vaatwerk maaken (*p*). By eene Keure van den twee en twintigsten April des jaars 1589, is reeds bevolen, dat niemant, binnen de paalen van 't Octroi der Stad, op de Excynzen, mag tappen, dan met byzonder verlof van Burgemeesteren: en werden die paalen, by de gemelde Keure, gesteld, buiten de Haarlemmer-Poort tot aan Slooterdyk; buiten de S. Antonis-Poort tot aan Ypesloot; buiten de Reguliers-Poort, tot aan het lange Loopveld, en buiten de Heilige-wegs-Poort, tot half wege Slooten (*q*).

De Overluiden van het Wynkoopers-Gilde zyn zes in getal, van welken 'er, jaarlyks, in de maand October, drie afgaan. Zy worden gekooren, zo wel uit zulken, die de Kuipers proef gedaan hebben, als uit zulken, die dezelve niet hebben gedaan. Het Gildehuis is in de Koestraat, alwaar de Overluiden, op den zelfden tyd als die van het Kuipers.

(*n*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 115.
(*o*) Handv. *bl.* 1482.
(*p*) Handv. *bl.* 1482, 1483.
(*q*) Handv. *bl.* 1483.

pers-Gilde, te weeten des Maandags, van vyf tot zeven uuren, Comptoirdag houden. De Gildeknegt heeft ook vrye wooning in het Gildehuis. Op de Gildekamer, ziet men, even als op die der Kuipers en Wynverlaaters, de zes Overluiden in der tyd, in een stuk van Boonen, in 't jaar 1712, en in een groot stuk van Quinkhard, konstiglyk, geschilderd (r). Gildenen.

Weinige jaaren na de opregting van het Kuipers Gilde, te weeten in 't jaar 1551, werden de Stillegangmaakers, Klompenmaakers, Leestenmaakers en Schaatsenmaakers, die, tot dien tyd toe, één Gilde met de Chirurgyns hadden uitgemaakt, van dezelven gescheiden, en tot een byzonder Gilde opgeregt (s), welk, tegenwoordig, het

SCHAATSEN-, LEESTEN- *en* KLOMPENMAAKERS-GILDE

XXXIX. Schaatsen-, Leesten- en Klompenmaakers-Gilde.

genaamd wordt. In dit Gilde, worden ook ontvangen zulken, die zig alleenlyk met het verkoopen van Klompen, Leesten of Schaatsen geneeren (t). De Gildebroeders of Gildezusters mogen, met hunne waaren, buiten hunne Woonsteden, niet voorstaan, dan alleenlyk op de gewoonlyke Marktdagen (u). Wanneer 'er meer dan een half duizend hout, welk, tot de handwerken, onder dit Gilde behoorende, gebruikt wordt, aan de markt komt,

(r) Van Gool Nieuwe Schouwb. I. *Deel*, *bl.* 301. II. *Deel*, *bl.* 132.
(s) Handv. *bl.* 1310.
(t) Vervolg *der* Handv. *bl.* 92.
(u) Handv. *bl.* 1311. Vervolg, *bl.* 92.

GILDEN. komt, moet van de party omlaage geschieden onder de Gildebroeders, eer zy, door iemant, voor zig zelven, gekogt mag worden (*v*). De Overluiden van dit Gilde zyn vier in getal, van welken, jaarlyks, in de maand October, twee afgaan. *Zy* houden hun Comptoir aan de S. Antonis-Waag, op de Nieuwe Markt; alwaar zy, om de veertien dagen, des Donderdags, byeen komen, te weeten, van den eersten May tot den laatsten October, des nademiddags, van vier tot vyf, en van den eersten November tot den laatsten April, van drie tot vier uuren. Aan de Overluiden is, by eene Keure van den vyfden December des jaars 1749, een honderd en tagtig guldens in 't jaar uit de Gildekasse toegelegd. De Gildeknegt geniet vyftig guldens (*w*). Voorheen, plagt de jongste Gildebroeder, altoos, Gildeknegt te zyn (*x*). Doch by de laatstgemelde Keure, is aan de Overluiden gelaaten, zulk een' Gildebroeder als zy goedvinden tot Gildeknegt te gebruiken (*y*).

De Schilders, Glazenmaakers, Borduurwerkers, Beeldsnyders, Tapytwerkers en anderen plagten, van ouds, te behooren tot het Lieve-Vrouwen- of Metselaars-Gilde (*z*); doch, in 't jaar 1579, werden deeze Konstenaars en Handwerksluiden begreepen onder een afzonderlyk Gilde (*a*), welk het

S. Lu-

(*v*) Handv. *bl.* 1311.
(*w*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 92, 93.
(*x*) Handv. *bl.* 1311.
(*y*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 92.
(*z*) Keurb. C. *f.* 44.
(*a*) Handv. *bl.* 1366.

S. Lucas-Gilde

Gilden. XL. S. Lucas-Gilde.

genaamd werdt, om dat men, in 't gemeen, gelooft, dat de Evangelist Lucas een Konstschilder geweest is, en de Konstschilders de voornaamste Leden van dit Gilde zyn. De Grofschilders, die tot dit Gilde behooren, moeten, zo zy te gelyk Glazenmaakers zyn, het Inkomgeld wegens beide de Handwerken voldoen (*b*). De Beeldhouwers moeten hunne proef doen, ten genoegen der Overluiden van S. Lucas-Gilde, eer zy tot Gildebroeders worden aangenomen (*c*). Allen, die eene pers gebruiken, met naame de Speelkaartenmaakers, en de Konst- of Prentwinkeliers zyn verpligt, zig te begeeven of onder het S. Lucas-, of onder het Boekdrukkers-Gilde (*d*), welk laatste, voorheen, ook met het S. Lucas-Gilde vereenigd geweest is. Men mag geene openbaare Verkoopingen alleen van Schilderyen, Beelden en Prentkonst aanleggen, dan ten overstaan van den Knegt van 't S. Lucas-Gilde, die de koopen zelf moet opgeeven, en ten toon houden, of doen houden. Ook moet de Catalogus van zulke verkoopingen, vooraf, door de Overluiden, worden naargezien; waarvoor aan dezelven vier guldens betaald wordt (*e*). De Overluiden van S. Lucas-Gilde zyn vyf in getal, twee Schilders, twee Glazenmaakers

(*b*) Handv. *bl.* 1374.
(*c*) Handv. *bl.* 1372, 1374.
(*d*) Handv. *bl.* 1371.
(*e*) Handv. *bl.* 1368, 1369, 1370, 1371, 1373. Vervolg, *bl.* 99.

Gilden. kers en een Beeldhouwer. Zy worden, jaarlyks, op of omtrent S. Lucas-dag, zynde den agttienden October, veranderd, gaande als dan een Schilder, een Glazenmaaker, en om het tweede jaar, ook de Beeldhouwer af. De Overluiden mogen niet meer ten laste van het Gilde verteeren dan drie honderd guldens in 't jaar (*f*). De Gildekamer is boven de S. Antonis-Waage, daar de Overluiden, alle Saturdagen, van zes tot agt uuren des avonds, byeen komen.

By het S. Lucas-Gilde, voegen wy het

XLI. Boekverkoopers-, Boekdrukkers- en Boekbinders-Gilde.

Boekverkoopers-, Boekdrukkers- *en* Boekbinders-Gilde,

welk, met het zelve, vereenigd plagt te zyn; doch op den twintigsten January des jaars 1662, van het zelve afgescheiden, en tot een byzonder Gilde verklaard werdt (*g*). Niemant mag, volgens eene Keure van den zesden February des jaars 1685, de neering van Boekverkoopen, Boekdrukken of Boekbinden, hier ter Stede, beginnen, dan die, vier jaaren, by een' en den zelfden meester, gewoond heeft (*h*). De Boek- en Plaatdrukkers mogen geene meer boeken of plaaten drukken, dan hun worden aanbesteed (*i*). Ook mogen geene boeken, by openbaare opveilinge, verkogt worden, dan by afsterven of *insolventie* van den Eigenaar, of wanneer iemant de Boekneering verlaaten wil. En

(*f*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 99.
(*g*) Handv. *bl.* 1217.
(*h*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 78.
(*i*) Handv. *bl.* 1218, 1219.

En die, in 't laatste geval, zyne Boeken of Prentkonst verkogt heeft, mag geen open winkel doen, dan na drie jaaren verloops. By eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1761, is verbooden, ongebonden boeken, nevens inboedels, in 't openbaar, te verkoopen (*k*). De Catalogus van de Boeken, Letters of Plaaten, die men in 't openbaar verkoopen wil, moet, ten minsten agt dagen voor de verkooping, aan de Overluiden geleverd worden, die gehouden zyn, onderzoek te doen op den eigenaar, en de gelegenheid der Verkoopinge, en daarvoor vyf guldens genieten. De Gildeknegt woont de Verkoopingen by, en geeft de koopen op. Het opveilen van ongebonden of gebonden Boeken, in byzondere byeenkomsten van Boekverkoopers of anderen, onder wat voorwendsel het ook zyn moge, is, by herhaalde Keuren, verbooden. Doch deeze Keuren zyn, dikwils, overtreden, zo wel als die tegen het omloopen met liedjes, nieuwe tydingen en andere gedrukte schriften, dagelyks, overtreden worden (*l*). De Overluiden van dit Gilde zyn vyf in getal, drie Boekverkoopers, een Boekdrukker en een Konst- of Prentverkooper. Zy worden, jaarlyks, op den twintigsten January, veranderd. De Gildekamer, alwaar zy, eens ter weeke, des Maandags, ten zes uuren des avonds, byeen komen, is boven de groote Vleeschhal. Doch men kan hen ook buitenge-

Gildens.

(*k*) Keurb. U. *f.* 9.
(*l*) Handv. *bl.* 1218, 1219, 1220, 1368, 1369, 1370, 1371.

Gilden. gewoon doen vergaderen, mids hun, daarvoor, volgens de Ordonnantie van den negenden November des jaars 1663, drie guldens tien stuivers betaalende (*m*). By eene Keure van den negenden July des jaars 1750, is hun, voor hunne moeite en verteering, twee honderd en vyftig guldens, uit de Gildekasse, toegelegd (*n*).

Onder de Gilden, die reeds in de zestiende eeuwe in wezen waren, moet ook geteld worden het

XLII. Tinnegieters-Gilde.

Tinnegieters-Gilde,

de oude Ordonnantie voor het welke, den dertienden January des jaars 1573, gedagtekend is. De Tinnegieters draagen, in dezelve, ook den naam van *Kannenmaakers* (*o*). De Kannendekkers en Lepelmaakers, en zulken, die Tin verhuuren, behooren ook onder dit Gilde. Ook plagten 'er de Glazen- Kannen- en Aardenwerks-verkoopers toe te behooren. Op het *alloi*, of de gehalte, van het Tin, welk hier ter Stede alleen mag verwerkt worden, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt, waarby, onder anderen, aan de Overluiden magt gegeven wordt, om, in de Tinnegieters-winkels, op de deugd van het Tin, welk aldaar verwerkt wordt, onderzoek te doen (*p*). Men verwerkt hier vierderlei soort van Tin, te weeten, *Bloktin*, *fyn Roostin*, *Keur-Tin*, en *kleine*

(*m*) Handv. *bl.* 1219, 1220.
(*n*) Vervolg der Handv. *bl.* 78.
(*o*) Handv. *bl.* 1441.
(*p*) Vervolg der Handv. *bl.* 120.

ne *Keur-Tin*. Het *Bloktin* is het fynfte, en geheel zuiver. Het wordt gemerkt met een' Engel: waarby, door fommigen, ook Stads wapen gevoegd wordt. Het gewoone fyne Tin, *Roostin* genaamd, om dat het met eene Roos gemerkt is, moet op de honderd pond vier en negentig pond van 't fynfte en zuiverfte Bloktin en zes pond lood houden: en 't gewerkte of verkogte Tin mag niet meer dan een aas van deeze gehalte verfchillen. Doch het *Keur-Tin*, welk met Stads wapen gemerkt is, mag op de honderd pond twee en negentig pond van het gemelde Roostin en agt pond lood houden (*q*). Het geringfte foort van Tin, welk met Stads wapen en de letters KK., dat is, *kleine Keur*, getekend is, mag drie aazen minder zyn, dan het voorgemelde Keur-Tin. Doch van dit tweederlei Keur-Tin mag geen ander Tinwerk gemaakt worden, dan Diftilleer Slangen en Helmen; Kofferpotten, Bier- en Wynkannen zonder pypen, Klifteer-Kannen en Spuiten, Tregters, Inktkokers, Lepels en Kargazoenwerk (*r*). Elke Tinnegieter mag zyn byzonder merk op zyn Tin zetten, mids het aan de Keurkamer bekend zy. De Overluiden van het Tinnegieters-Gilde zyn drie in getal, onder welken een Keurmeefter is. Zy worden, jaarlyks, in de maand November, veranderd. De Gildekamer, alwaar zy, op den eerften Maandag in elke maand, byeenkomen, plagt, in de voorgaande eeuwe, te zyn in een bovenvertrek van den Schreijers-tooren;

GILDEN.

(*q*) Handv. *bl.* 1447.
(*r*) Handv. *bl.* 1449.

GILDEN. ren; doch is, sedert, in den Haringpakkers-tooren verplaatst, alwaar zy nog tegenwoordig is.

Het

XLIII. GLAZEN-KANNEN- en AARDENWERKS-VERKOOPERS-GILDE.

GLAZEN-KANNEN- *en* AARDENWERKS-VERKOOPERS-GILDE, welk met het Tinnegieters-Gilde plagt vereenigd te zyn, werdt, by eene Keure van den agttienden February des jaars 1676, van het zelve afgescheiden, en tot een Gilde op zig zelve gemaakt (*s*). Sedert, zyn 'er verscheiden' Keuren afgekondigd, tegen het verkoopen in 't klein van glazen, kannen en aardenwerk, door vreemden, en door ingezetenen, die geene Gildebroeders zyn (*t*). De Overluiden van dit Gilde zyn vier in getal, en worden, jaarlyks, in 't begin van December, veranderd. Zy houden, volgens eene vergunning van Burgemeesteren van den jaare 1683 (*u*), hunne Gildekamer boven de groote Vleeschhal, alwaar zy, eens ter weeke, des Saturdags ten zes uuren des avonds, byeen komen. By eene Keure van den zestienden Maart des jaars 1752, is hun, voor hunne moeite en verteering, jaarlyks, drie honderd guldens uit de Gildekasse toegelegt. De Gildeknegt geniet een honderd guldens; twaalf guldens voor een Nieuwjaar, en twaalf guldens voor 't ophaalen van 't Gildegeld in 't jaar, behalve nog eenige kleine voordeelen (*v*).

Wel-

(*s*) Handv. *bl.* 1446.
(*t*) Handv. *bl.* 1450. Vervolg, *bl.* 109, 110, 111.
(*u*) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 95.
(*v*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 110.

Weinige jaaren na de opregting van het Tinnegieters-Gilde, te weeten in den jaare 1586, is ook opgeregt het Gilden.

MANDENMAAKERS-GILDE, XLIV. Manden maakers-Gilde.

zynde de oudste Ordonnantie voor het zelve, den dertienden December des gemelden jaars, gedagtekend (w). De Mandenmaakers mogen, volgens deeze Ordonnantie, geene teenen koopen, binnen eene myle rondsom de Vryheid deezer Stede. En zelfs geene teenen, die hier te koop worden gebragt, dan na dat alle de Gildebroeders, door den Gildeknegt, daartoe geroepen zyn geweest (x). Van de teenen, die zy of verder dan eene myle buiten de Vryheid, of binnen de Stad koopen, moeten zy vier penningen van de gulden, ten behoeve van 't Gilde, betaalen, welken, door den genen, die, van wege 't Gilde, tot het doen van den inkoop, uitgezonden wordt, moeten worden opgehaald. Die in gebreke blyft, om zyn aandeel in gekogte teenen te voldoen, krygt geene kennis, dat 'er nieuwe omlaage van teenen zyn zal. Zyne schuld wordt door 't Gilde voldaan, welk hem, deswege, in regte kan aanspreeken. Alle koopers moeten hunne kooppenningen, binnen veertien dagen na den koop, den Overluiden in handen stellen. Het inbrengen van vreemd Mandenwerk is, by herhaalde Keuren, verbooden, mogende het zelve, ook door de Gildebroeders,

(w) Handv. bl. 1175.
(x) Handv. bl. 1175.

GILDEN. ders, niet worden opgekogt, om het wederom te verkoopen (*y*). 't Staat niet vry, Mandenwerk by de huizen te koop te draagen. Zelfs mogen de Gildebroeders niet meer dan twee der drie weekelyksche Marktdagen, des Maandags en des Vrydags, met hun Mandenwerk, op de Mandenmarkt voorstaan (*z*). De Mandenmaakers-rys en takkenbossen mogen, niet dan in beslooten plaatsen, worden opgeslaagen (*a*). De Overluiden van 't Mandenmaakers-Gilde waren, eertyds, naar drie (*b*); doch zyn nu vier in getal. Jaarlyks, in 't begin van November, gaan 'er twee af, in welker plaats, op de gewoone wyze, twee anderen gekooren worden. Zy houden hunne Gildekamer in den Haringpakkers-tooren, daar zy, eens ter weeke, des Maandags, van twee tot drie uuren, byeen komen; doch den eersten Maandag in elke maand, tot vyf uuren zitten, om de Jaarzangen, en 't gene de Gildebroeders verder schuldig mogten zyn te ontvangen. In de voorgaande eeuwe, plagt de Mandenmaakers-Gildekamer te zyn boven het Wagthuis aan den Reguliers-tooren (*c*), nu de herberg de Munt. By eene Keure van den twaalfden Maart des jaars 1750, is den Overluiden, voor hunne moeite, een honderd guldens 's jaars uit de Gildekasse toegelegd. Zy genieten, daarenboven, tien guldens van elken Proe-

(*y*) Handv. *bl.* 1375, 1376, 1377, 1378. Vervolg. *bl.* 166.
(*z*) Handv. *bl.* 1376.
(*a*) Keurb. T. *f.* 246.
(*b*) Handv. *bl.* 1375.
(*c*) Aant. *van* Schepen SCHAEP. *MS.* N. 2.

Proeveling (*d*). De jongste Gildebroeder is altoos Gildeknegt. Hy geniet een gulden van elke party teenen, tot het koopen van welke, hy de Gildebroeders samenroept; welke gulden hem, door den verkooper, betaald wordt (*e*). GILDEN.

De Vlot- Steiger- en Roeischuitenvoerders zyn, ongetwyfeld, reeds in de zestiende eeuwe, en mogelyk al eerder, onder een of twee Gilden, begreepen geweest, schoon 'er my geen blyk van voorgekomen is. De opkomende Koophandel der Stad heeft deeze soort van arbeiders, al vroeg, noodzaakelyk gemaakt. Zy dienen, gelyk men weet, om persoonen en goederen van allerlei soorten, van en naar boord, en van de eene naar de andere plaats in de Stad te vervoeren. Tegenwoordig, en sedert lang, zyn zy in twee Gilden onderscheiden: het Roei- en Steigerschuitenvoerders-Gilde en het Vlotschuitenvoerders-Gilde. Het

ROEI- *en* STEIGER-SCHUITENVOERDERS-GILDE XLV.

ROEI- *en* STEIGER-SCHUITENVOERDERS-GILDE.

is het grootste, en, waarschynlyk, ook het oudste. Tot het zelve, behooren niet alleen zulke Gildebroeders, die groote of kleine *Roeischuiten* hebben, dienende om persoonen en goederen te vervoeren; maar ook zulken, die *Steigerschuiten* houden, dienende, voornaamlyk, tot het van of naar boord voeren van Koopmans-goederen. Zy worden, niet gelyk de voorgaanden, met riemen, maar met

(*d*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 100.
(*e*) Handv. *bl.* 1375, 1378.

Gilden. met haaken en boomen bestierd, en draagen den naam van *Steigerschuiten*, om dat zy hunne gewoonlyke Legplaats hebben aan *Steigers*, die hier en daar in de Stad, met naame langs den Y-kant, gevonden worden. Voorts, zyn zy wyder en langer dan de Roei-schuiten; doch zo lang niet als de Vlotschuiten, die ook geen boord hebben, gelyk de Steigerschuiten. De oudste Ordonnantie voor het Roei- en Steigerschuitenvoerders-Gilde, welke my is voorgekomen, is van den dertienden Juny des jaars 1613 (*f*). Elke Gildebroeder mag maar ééne schuit bevaaren(*g*). Niemant buiten 't Gilde mag, met zyne eigene schuit, goederen naar of van boord voeren. De Schippers alleen mogen zig, om 't gene zy tot hunne uitrusting en garniering behoeven aan boord te brengen, van hunne eigene Sloepen en Booten bedienen. De Teerkoopers, hunne eigene schuiten willende gebruiken, zyn verpligt, het Gilde te koopen (*h*). Op Zondag, mogen de Schuitenvoerders geene waaren laaden, noch lossen. Doch 't staat den Roeischuitenvoerderen vry, des Zondags, met volk, uit speelen te vaaren, of volk aan en van boord te voeren. Maar zy mogen geen volk aanneemen buiten hunne Steigers; noch volk aanspreeken om te vaaren, welk reeds door een' ander' aangesproken is (*i*). De uitgestrektheid van 't regt van sommige Steigers is,

(*f*) Handv. *bl.* 1420.
(*g*) Handv. *bl.* 1426.
(*h*) Handv. *bl.* 1425, 1426, 1695.
(*i*) Handv. *bl.* 1420, 1422.

is, door Burgemeesteren, bepaald. Dat van den Kamper-steiger strekt zig tot aan de noordzyde, en dat van den Hoofdsteiger tot aan de zuidzyde van den Nieuwendammer steiger (*k*). En volgens eene Keure van den dertigsten January des jaars 1766, moeten de Steiger- of Zolderschuiten, aan de Oost-, en de Roeischuiten, aan de westzyde van den Kamperhoofds- of Kraanssteiger leggen; mogende de laatsten, alleenlyk by gebrek van andere plaats, aan de oostzyde leggen, of blyven leggen (*l*). De Gildebroeders zyn, van ouds, verpligt geweest, te brande en te byte te komen. Hiertegen is hun, van Stads wege, vergund, by beslooten water, ysbruggen te leggen, over welken men van den wal op 't ys komt. Het voordeel, hiervan komende, wordt, tusschen de Gildebroeders aan de verscheiden' steigers, gelykelyk, gedeeld (*m*). Van elke schuit, die door een' Gildebroeder gekogt wordt, moet vier penningen van de gulden in de Gildebosse betaald worden, de helft door den kooper, en de helft door den verkooper (*n*). Eene Weduwe eens Gildebroeders, haars overleeden mans schuit, door een' knegt, willende laaten voeren, is verpligt, hem aan het Gilde aan te geeven (*o*). Doch onvrye persoonen mogen geene Roei- noch Steigerschuiten voeren (*p*). Van ouds, waren 'er vyf Overluiden van dit

Gilden.

(*k*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 108.
(*l*) Keurb. U. *f.* 60 *verso.*
(*m*) Handv. *bl.* 1422, 1423, 1424.
(*n*) Handv. *bl.* 1420.
(*o*) Keurb. T. *f.* 216.
(*p*) Keurb. U. *f.* 45 *verso.*

GILDEN. dit Gilde. Naderhand, zyn 'er, veele jaaren agtereen, tien geweest. Doch in en kort na 't jaar 1666, is het getal wederom op vyf en een' Deken verminderd, tot dat het, in 't jaar 1668, andermaal op tien gebragt werdt (q). Tegenwoordig, zyn 'er maar negen, van welken het eene jaar vyf, en het andere jaar vier afgaan. Zy worden, uit de Gildebroeders der byzondere Steigers, gekooren, op of omtrent den vier en twintigsten Juny. Hunne Gildekamer is onder de Nieuwe Brug, aan de binnenzyde, daar zy, eens ter weeke, des Saturdags ten vier uuren, Comptoirdag houden, en vyftig guldens 's jaars ten laste van 't Gilde verteeren mogen (r). Het Gilde heeft twee Gildeknegts.

Het

XLVI. VLOT-SCHUITENVOERDERS-GILDE.

VLOT-SCHUITENVOERDERS-GILDE is, vermoedelyk, jonger dan het Klein of Roei- en Steigerschuitenvoerders-Gilde, schoon de oudste my bekende Ordonnantie voor het zelve, reeds den agttienden January des jaars 1589, gedagtekend is (s). De Vlotschuiten, die geen boord hebben, worden, voornaamlyk, gebruikt, tot vervoeringe van allerlei Wynen, Houtwaaren, zwaare vaten, marmeren en andere steenen blokken, en diergelyke koopmanschappen. In 't jaar 1688, werdt gekeurd, dat het getal der Vlotschuiten, op een honderd vyf en

(q) Handv. *bl.* 1421, 1422, 1422.
(r) Vervolg *der* Handv. *bl.* 108.
(s) Handv. *bl.* 1427.

en zeventig bepaald zou zyn, en dat, by afstand of versterf van eenen Vlotschuitenvoerder, iemant, die in zyne plaats in 't Gilde kwam, gehouden zou zyn, zyne Vlotschuit, naar de schatting der Overluiden, over te neemen (*t*). Een Gildebroeder mag niet meer dan ééne Vlotschuit voeren: en by aankoop van eene Vlotschuit, moeten de kooper en verkooper een duit van ieder gulden, ten behoeve van de Gildebosse, betaalen (*u*). Doch die zyne Vlotschuit buiten de Stad koopt, of laat maaken, betaalt zes guldens aan 't Gilde. Die in eenig ander Gilde is, wordt in 't Vlotschuitenvoerders-Gilde niet aangenomen (*v*). Geen Vlotschuitenvoerder mag vragt aanneemen, of om vragt werpen, zo lang hy nog gelaaden legt. Doch indien de Koopman wagten wil tot dat hy los zy, mag hy zyne schuit, schoon nog gelaaden, verhuuren. Hy moet, gelaaden leggende, by zyne schuit blyven; en, alzo hy by den dag betaald wordt, den Koopman, den gantschen dag, ten dienst staan. Ook moeten de Vlotschuitenvoerders zo dikwils verschieten als 't hun belast wordt, mids daarvoor telkens twaalf stuivers genietende, die, door den kooper, betaald worden (*w*). Volgens eene Keure van den vyf en twintigsten January des jaars 1759, wordt aan de behoeftige Gildebroeders vyftig, in de plaats van twee en veertig stuivers, ter wee-

GILDEN.

(*t*) Handv. *bl.* 1432.
(*u*) Keurb. U. *f.* 14.
(*v*) Handv. *bl.* 1428, 1429.
(*w*) Handv. *bl.* 1427, 1429, 1430, 1432, 1434.

Gilden. weeke uitgekeerd (x). De Overluiden van 't Vlotschuitenvoerders-Gilde zyn vier in getal, van welken 'er, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy houden hun Comptoir, insgelyks, onder de Nieuwe Brugge aan de Binnenzyde, daar zy, eens ter weeke, des Zondags, plagten te vergaderen; doch nu, volgens eene Keure van den derden February des jaars 1699, des Saturdags, van vier tot zes uuren na den middag, zitdag houden (y). Zy genieten, jaarlyks, voor hunne moeite en verteering, twee honderd guldens uit de Gildekasse. De Gildeknegt trekt zeven en vyftig guldens 's jaars, en een stuiver van ieder Gildebroeder, die niet met een Gildebroeder te begraaven gaat (z).

XLVII. Lootsmans-Gilde. Ten dienste van den Koophandel en Scheepvaart, is, hier ter Stede, waarschynlyk reeds in de zestiende eeuwe, opgeregt geweest een

LOOTSMANS-GILDE,

voor welk men eene uitvoerige Ordonnantie vindt van den een en dertigsten Maart des jaars 1632 (a). By eene Keure van den vyfden February des jaars 1698, is het getal der Lootsluiden, die dit Gilde uitmaaken, op vyftig bepaald, vyf en twintig, om Texel, en vyf en twintig om het Vlie uit en in te lootsen. Doch behalve deezen, zyn, voor ieder stroom, nog tien Noodhulpen aangesteld,

(x) Keurb. T. *f.* 242 *verso*.
(y) Handv. *bl.* 1427, 1429, 1430, 1433.
(z) Vervolg *der* Handv. *bl.* 108.
(a) Handv. *bl.* 1497.

ſteld, om, by gebrek van vaſte Lootsluiden, dienſt te doen (*b*). Alle Schippers, die hier laaden, zyn gehouden, Poorters en Gildebroeders tot Lootſen aan te neemen, behalve wanneer zy alleen hunne eigene of hunner Reederen goederen inhebben. Ook zyn zy niet verpligt, een' Loots te neemen, wanneer zy alleen met ballaſt in zee willen. De Lootsluiden moeten, dagelyks, in 't Lootsmans-huisje aan den Haringpakkers-tooren, op hunne beurt paſſen, en, by de pen af, den Schipperen, die hen, een dag van te vooren, moeten komen waarſchuwen, ten dienſte ſtaan. Het loon der Lootsluiden is, by de Keuren, bepaald, en wordt gerekend naar de diepte, die de ſchepen gaan, en naar den ſtroom, welken zy uit- of ingelootſt worden (*c*). Ook is, by eene Keure van den dertigſten January des jaars 1750, vaſtgeſteld, hoe veel Lootsgeld betaald moet worden, wanneer een ſchip, gedeeltelyk zeewaards gebragt zynde, door ysgang, genoodzaakt wordt, te rug te keeren (*d*). Een Lootsman, die, door verzuim, ſlofheid of kwaade giſſing, een ſchip aan den grond zeilt, kan, na voorgaande kenniſſe, afgezet, en zelfs aan den lyve geſtraft worden (*e*). De Lootsluiden van den Texelſtroom, hier ter Stede, hebben, in 't jaar 1742, eene Weduwen-Bos opgeregt, waaruit vyf Weduwen van vaſte Lootsluiden op den gemelden ſtroom een

Gilden.

(*b*) Handv. *bl.* 1500.
(*c*) Handv. *bl.* 1497, 1499, 1498, 1499, 1500, 1501.
(*d*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 121.
(*e*) Handv. *bl.* 1497. *Zie ook* Keurb. T. *f.* 249 *verſo.*

Gilden. een gulden en tien ſtuivers ter weeke trekken konnen (*f*). De Overluiden van het Lootsmans-Gilde zyn vier in getal, waarvan 'er, jaarlyks, in January, twee afgaan. Zy houden hun Comptoir aan den Haringpakkers-tooren; doch hebben geenen vaſten tyd van vergaderen. By eene Keure van den zes en twintigſten January des jaars 1750, is hun twee honderd en vyftig guldens 's jaars, voor hunne moeite en verteering, toegelegd. De Gildeknegt of Boekhouder, voor wien, weinige jaaren geleeden, een huis op de nieuwe Haarlemmerſluis getimmerd is, trekt drie honderd en zeſtig guldens 's jaars uit de Gildekaſſe, en geniet, daarenboven, drie ſtuivers van ieder Loots, die beſteld wordt; welke drie ſtuivers, door de Schippers, betaald worden (*g*).

XLVIII. Sleepers-Gilde. Gelyk de twee Gilden van Schuitenvoerders, voornaamlyk, dienen, om Koopmanſchappen te water te vervoeren; zo is, tot het vervoeren van Koopmanſchappen en Perſoonen, met paard en ſleede, waarſchynlyk insgelyks reeds in de zeſtiende eeuwe, opgeregt het

Sleepers-Gilde.

De oudſte eenigszins uitvoerige Ordonnantie voor het zelve, my bekend, is egter eerſt van den elfden January des jaars 1602 (*h*). Tot dit Gilde behooren niet alleen zulken, die goederen en perſoonen, om loon, van

(*f*) Handv. *bl.* 1501.
(*g*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 122.
(*h*) Handv. *bl.* 1434.

van de eene plaats naar de andere fleepen; Gilden.
maar zy, die paard en fleede houden, tot het fleepen der waaren, welken zy verkoopen en bearbeiden, zyn ook verpligt het Sleepers-Gilde te voldoen. Zodanigen zyn Brouwers, Bierbefchooijers, Grutters, Vleefchhouwers, Steenkoopers, Steenhouwers, Kalanderers, Koren-Molenaars en anderen, die egter geene vragten voor burgers mogen aanneemen (*i*). De eigenaars van Koetsfleeden, geene Sleepers zynde, mogen dezelven niet uitleenen, om een Paar ter trouwe, of een kind ten doop te ryden, zonder, vooraf, een verlof briefje van 't Sleepers-Comptoir gehaald, en twee guldens tien ftuivers aan 't Gilde betaald te hebben (*k*). De Kruijers, die in geen Gilde zyn, mogen geene goederen naar of van de Waage voeren, en geene Kruijwagens met twee wielen hebben (*l*). De Sleepers mogen hunne fleeden niet laaten ryden door perfoonen onder de een en twintig jaaren, noch door zulken, die 't ryden niet verftaan. Ook mogen zy, op hunne fleeden, niet ftaan noch zitten, noch by dezelven Tabak rooken (*m*). Enkele reizen nogtans, hebben Burgemeefteren eenen fleeper, ter oorzaake zyner onpaffelykheid, toegeftaan, op zyne fleede te mogen zitten (*n*). Omtrent de Waagen, zyn ftallingen opgeflaagen, daar de Sleepers hunne paarden, by da-

(*i*) Handv. *bl.* 1086, 1437, 1439, 1440.
(*k*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 109.
(*l*) Handv. *bl.* 1088.
(*m*) Handv. *bl.* 1085, 1087, 1435. Keurb. U. *f.* 15.
(*n*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 15 *verso.*

GILDEN. dage, plaatſen konnen; ook pompen, waaruit zy de paarden konnen drenken. Doch zy moeten zorg draagen, dat zy, des Zondags, den Dam en andere plaatſen, omtrent de Waage, met hunne ſleeden en paarden, niet belemmeren, en ten dien einde, de paarden en ſleeden, des Saturdags, naar huis brengen (*o*). Op het ryden langs enge en dikwils belemmerde wegen, zo met ſleeden als met andere Rytuigen, zyn, van tyd tot tyd, verſcheiden' Keuren gemaakt. Die van de Verkens-ſluis naar den Dam of daaromtrent wil, moet door de Halſteeg; en die van omtrent den Dam naar de Verkens-ſluis wil, door de Pylſteeg, ryden. Die op 't Rokin omtrent de Nieuwe-zyds-Kapel wil wezen, moet, van de eene en de andere zyde, heen en weder, door de Kalverſtraat, en door eene der Kapelſteegen, naar en van het Rokin ryden. Die van omtrent de Oude Brug naar den Oude-zyds-Voorburgwal wil, moet door den Niezel, en die van den Oude-zyds-Voorburgwal naar de Oude Brug wil, door de ſteegen bezuiden den Niezel, ryden. De Oudebrugſteeg tuſſchen 't Water en den Nieuwendyk mag niet bereeden worden, dan door zulken, die van 't Water komen. Die van den Nieuwendyk naar 't Water wil, moet door de Vrouwenſteeg ryden. Die uit de Molſteeg de Jan-Rooden-Poorts-Toorens-brugge over wil, moet langs den binnenkant of Zuidweſtzyde, en die van de weſtzyde van den Singel, of uit de oude Le-

(*o*) Handv. *bl.* 1435.

Lelieftraat de Toorenfteeg in wil, den buitenkant of Noordooftzyde van den Tooren langs ryden. Binnen de paalen van de Reguliers- of Botermarkt, mag in 't geheel niet gereeden worden, en tusschen twaalf en half twee uuren ook niet door de Beursfteeg (p). Het loon voor de Koetsfleeden, 't zyze by 't uur, of eenen geheelen dag, of met een of meer perfoonen ryden, is, by verfcheiden Keuren, bepaald (q). Volgens eene Keure van den zeven en twintigften January des jaars 1757, moeten alle de fleeperstuigen, met een zigtbaar koperen nommer, gemerkt zyn (r). De Gildebroeders van het Sleepers-Gilde zyn, van ouds, verpligt geweeft, te byte te komen. Eene Sleepers-Weduwe, zo lang zy Weduwe blyft, mag, met een enkel paard en fleede, voor haar, laaten fleepen (s). De Overluiden van het Sleepers-Gilde zyn vier in getal. Jaarlyks, in 't laatft van July, gaan 'er twee af. Zy houden hun Comptoir aan de Nieuwe Kerk bezyden 't Stadhuis, daar zy, eens ter weeke, des Woensdags, van twaalf tot twee uuren, byeen komen. Het loon van den Gildeknegt is, in 't jaar 1764, met honderd guldens, verhoogd (t). GILDEN.

XLIX. HOEDENMAAKERS-GILDE.

Wy komen, eindelyk, tot drie der jongfte Gilden, die, eerft in de voorgaande eeuwe, zyn opgeregt. En hier komt ons eerft voor het

HOE-

(p) Handv. bl. 733, 1085, 1086, 1087.
(q) Zie Handv. bl. 1437, 1438.
(r) Keurb. T. f. 228.
(s) Handv. bl 1435, 1437.
(t) Keurb. U. f. 46.

GILDEN. HOEDENMAAKERS-GILDE,

welk, in 't jaar 1621, is opgeregt (*u*); schoon het handwerk blykt, hier reeds, in 't jaar 1529, geoefend te zyn (*v*). De oude Ordonnantie voor het Gilde is, by eene Keure van den negen en twintigsten January des jaars 1740, in meer dan één opzigt, veranderd en verbeterd (*w*). Ten behoeve van dit Gilde, is het voorstaan en omloopen met oude opgemaakte Hoeden verbooden, en bepaald, hoe groot de koopen zyn moeten van Hoeden, die, by openbaare opveilinge, worden verkogt (*x*). Tegen de baldaadigheden en samenrottingen der Hoedenmaakers-knegts, zyn ook verscheiden' Keuren gemaakt, tot welker naarkominge, zy zig, by ondertekeninge op 't Comptoir der Overluiden, verbinden moeten (*y*). De Overluiden zyn vier in getal, en worden, jaarlyks, op of omtrent den tienden Augustus, veranderd, wanneer 'er drie afgaan, en maar één aanblyft (*z*). Zy houden, om de vier weeken, des Maandags, Comptoirdag, in een vertrek van den Haringpakkers-tooren. By eene Keure van den zestienden Maart des jaars 1752, is hun, voor hunne moeite en verteering, twee honderd en negentig guldens, jaarlyks, uit de Gildekasse, toegelegd. De Gildeknegt geniet het inkomen der Maand-

(*u*) Handv. *bl.* 1262.
(*v*) Keurb. D. *f.* 137 *verso*.
(*w*) *Zie* Handv. *bl.* 1267.
(*x*) Handv. *bl.* 1265, 1268.
(*y*) Handv. *bl.* 1264, 1266, 1277. Keurb. T. *f.* 216. V. *f.* 13.
(*z*) Handv. *bl.* 1263.

Maandgelden en Begraafenissen, als van ouds (*a*). Gilden.

Het

L. Lint- *en* Passement-werkers-Gilde.

Lint- *en* Passementwerkers-Gilde

schynt, in of omtrent het jaar 1641, opgeregt te zyn. Immers, in eene Keure van den agt en twintigsten January des gemelden jaars, wordt reeds gewaagd van *Gecommitteerde Opzienders over de Instrumenten van de Lintmolens* (*b*), dezelfde, zo 't schynt, die, naderhand, *Overluiden van het Passement- en en Lintwerkers-Gilde* genoemd zyn. By eene Keure van den dertigsten January des jaars 1709, is aan de Gildebroeders van dit Gilde verbooden, meer dan éene winkel te mogen hebben. Vreemden, hier Linten of Passementen willende komen veilen, moeten daartoe verlof vraagen van het Gilde, en voor elken dag, die dit verlof duurt, tien stuivers ten behoeve van het Gilde betaalen (*c*). Op het begraaven der Gildebroederen, is, in 't jaar 1762, eene nadere Keure gemaakt (*d*). De Overluiden van het zelve zyn vier in getal, van welken 'er, jaarlyks, in December, twee afgaan. Zy plagten hun Comptoir te houden in de eerste Blomsdwarsstraat; doch houden het, sedert eenige jaaren, in de Tuinstraat, boven de Corps de Guarde der Ratelwagts. Zy komen hier, om de veertien dagen, des Maandags, van vyf tot zeven

(*a*) Vervolg der Handv. *bl.* 86.
(*b*) Handv. *bl.* 1362.
(*c*) Handv. *bl.* 1363, 1365.
(*d*) Keurb. U. *f.* 14 *verso*.

GILDEN. ven uuren, byeen. By eene Keure van den negenden July des jaars 1750, is hun een honderd guldens in 't jaar, voor hunne moeite en verteering, uit de Gildekasse toegelegd. De Gildeknegt trekt, jaarlyks, drie en tagtig guldens; en een' stuiver van zulken, die niet met een' Gildebroeder te begraaven gaan (e).

LI. COMPASSENMAAKERS en ZEILENMAAKERS-GILDE.

Een der jongste Gilden, welken hier ter Stede zyn opgeregt, is het

COMPASSENMAAKERS- *en* ZEILENMAAKERS-GILDE.

De Compassenmaakers hadden hier hun handwerk veele jaaren geoefend, zonder onder een byzonder Gilde te behooren, schoon menze, onder S. Lucas-Gilde, betrekken wilde (*f*). Doch by eene Keure van den dertigsten January des jaars 1664, werden zy tot een Gilde gebragt. En naardemaal eenige Zeilenmaakers zig ook met het maaken en verkoopen van Compassen geneerden, werden de Zeilenmaakers in 't gemeen, by eene Keure van den negen en twintigsten Augustus des volgenden jaars, met de Compassenmaakers in één Gilde samengevoegd (*g*). Voor ieder byzonder handwerk is eene proef gesteld. En zonder dat iemant den tyd van drie jaaren by eenen Meester-Compassenmaaker gediend, en zyne proef gedaan heeft, staat hem niet vry, Compas-

(*e*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 98.
(*f*) Handv. *bl.* 1368.
(*g*) Handv. *bl.* 1243, 1245.

passen, Nagtglazen, Vleugels, Vlaggen en 't gene meer tot het Compassenmaakers-handwerk behoort, te maaken, of te verkoopen (*h*). Een Burgers kind, moet vier, en een Vreemdeling zes jaaren, by een' Meester-Zeilenmaaker, gediend hebben, eer hy in 't Gilde kan worden aangenomen (*i*). Ten behoeve der Zeilenmaakeren, is, by eene Keure van den agttienden September des jaars 1669, bevolen, dat alle Schippers, die hier ter Stede met Gildebeurten of beslooten Veeren begunstigd zyn, hunne Zeilen in de Stad moeten laaten maaken (*k*). En ten behoeve van de Compassenmaakers en Zeilenmaakers beide, by eene Keure van den dertigsten January des jaars 1750, dat alle Koopluiden, Boekhouders en Schippers, alhier woonagtig, hunne Compassen, Vlaggen en Zeilen, ook in deeze Stad, moeten laaten maaken en verstellen (*l*). Elk mogt hier, voorheen, Zeilenmaakers-winkel doen, mids hy daarin een' Meester-knegt hielde, die zyne proef gedaan hadt. Doch by de gemelde Keure van den dertigsten January des jaars 1750, is bepaald, dat niemant, voortaan, eene Zeilenmaakers-winkel opregten mag, dan die zelf zyne proef gedaan heeft (*m*). De Weduwen van Compassenmaakers en Zeilenmaakers mogen de neering aanhouden,

(*h*) Handv. *bl.* 1245.
(*i*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 83.
(*k*) Handv. *bl.* 1245: Vervolg *bl.* 84.
(*l*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 84.
(*m*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 84.

GILDEN.

Gilden. den, zonder dat haare knegts de anderszins vereischte Proeve behoeven te doen (*n*). De Overluiden van het Compassenmaakers- en Zeilenmaakers-Gilde zyn vyf in getal, drie Zeilenmaakers en twee Compassenmaakers. Jaarlyks, in 't begin van November, gaan 'er drie of twee af, het eene jaar, twee Zeilenmaakers en een Compassenmaaker, en het andere jaar een Zeilenmaaker en een Compassenmaaker, welker plaatsen, op de gewoonlyke wyze, vervuld worden. Zy houden hun Comptoir, des Vrydags om de veertien dagen, van vier tot vyf uuren, in een vertrek van het Wagthuis aan den Kampersteiger, of zogenaamde Zeeregt. By eene Keure van den twaalfden November des jaars 1750, is hun twee honderd guldens 's jaars, voor hunne moeite en verteering, toegelegd. De Gildeknegt trekt zestig guldens, en is daarenboven vry van de Jaarzangen (*o*).

(*n*) Handv. *bl.* 1244, 1245.
(*o*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 84.

III.

III.

VOORNAAME NEERINGEN, TOT GEENE GILDEN BEHOORENDE.

Beschryving der *Voornaame* NEERINGEN of *Traficquen*, tot geene byzondere Gilden behoorende: als

De voornaame Neeringen, die tot geene byzondere Gilden behooren, strekken wel, in de eerste plaatse, ten nutte der ingezetenen in 't gemeen; doch leveren ook waaren uit, in welken, Binnenlandsche, en zelfs Buitenlandsche handel gedreeven wordt. 't Zelfde kan men ook zeggen van eenige Neeringen en Handwerken, die onder Gilden begreepen zyn. Doch gelyk wy deezen, voornaamlyk, beschouwd hebben, met opzigt op den dienst, dien 'er de ingezetenen van trekken; zullen wy de voornaame Neeringen, in 't gemeen, met één onduitsch woord, *Traficquen* genaamd, den Leezer ook, meest van dien kant, onder 't oog brengen. De Neeringen, op welken wy hier zien, zyn Brouweryen, Mouteryen, Branderyen, Azynmaakeryen, Meêmaakeryen, Haring- en Zoutenvischkooperyen, Zoutkeeten, Suikerrafineerderyen, Tabaksspinneryen, Touwslaageryen, Teerkooperyen, Zeepziederyen, Houtkooperyen, Steenkooperyen, Zydereederyen, Zydeweeveryen, Gouddraadtrekkeryen, Twynderyen, Katoendrukkeryen, Parsseryen, Kalanderyen, Yzergieteryen, Salpeter- en Zwavelrafineerderyen, Kruidmaakeryen, Loodgieteryen, Glasblaazeryen, Smeersmelteryen, Waschsmelteryen, Vermillioen- en Vernismaakeryen, Terebinthynmaakeryen,

VOORNAAME NEERINGEN.

Potten-, Steentjes-, en Platteelbakkeryen, en misschien nog eenige anderen, die onzer opmerkinge ontslipt zyn. Wy zullen, hier, van de opgenoemden eenig kort berigt geeven. De

I. BROUWERYEN.

B R O U W E R Y E N

zyn, hier ter Stede, waarschynlyk, reeds in de dertiende eeuwe, geweest, schoon niet blykt, of men 'er, toen reeds, eene neering van gemaakt hadt. Maar voor 't jaar 1304, vorderde de Graaf reeds een *Gruitgeld* te Amsterdam (*a*), welk betaald werdt, door allen, die bier brouwden (*b*), 't zy byzondere persoonen, ten behoeve van hun eigen huisgezin, of Brouwers van bedryve. Want zo lang het water, in de graften der Stad, nog zuiver en zoet genoeg was, om 'er spyze in te kooken (*c*), schynen 'er de ingezetenen ook hun bier uit gebrouwen te hebben. Men heeft, ten minste, nog eene Keur op de verhooging van den Bier-Excyns van den dertigsten January des jaars 1484, uit welke blykt, dat byzondere persoonen, toen nog, in hunne huizen, hun eigen *drinckel byer* brouwden (*d*): 't welk, naderhand, uitdrukkelyk verbooden werdt: ten ware het *puur scherpbier* ware (*e*). Doch in dien tyd, en, vermoedelyk, lang van te vooren, waren 'er reeds verscheiden' Brouweryen in de Stad,

(*a*) *Zie* I. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 126.
(*b*) *Zie* II. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 74.
(*c*) *Zie* II. *Deel*, V. *Boek*, *bl.* 491, 492.
(*d*) Keurb. A. *f.* 148.
(*e*) Handv. *bl.* 176, 178.

Stad, ſchoon 'er ook, al vroeg, veel vreemd, Stigtſch, Ooſterſch en Hamburger Bier gedronken werdt (*f*); 't welk, eindelyk, zo algemeen geworden is, dat, aan de Leden der Regeeringe, van Stads wege, eerengeſchenken van Breemer Bier ſchynen t'huisgezonden te zyn; welke gewoonte, ſchoon, veelligt, het Breemer Bier, door den tyd, in eenig ander geſchenk, veranderd geworden is, eerſt in 't jaar 1678, om den zorgelyken toeſtand des tyds, werdt afgeſchaft (*g*). In 't jaar 1476, was 'er reeds een Excyns gelegd van veertien ſtuivers op het vreemd, en van negen ſtuivers op het binnen gebrouwen Bier (*h*). Men tapte, in dien tyd, ſterk, buiten de Vryheid der Stede. Doch 't was den Ingezetenen verbooden, aldaar, Bier of anderen drank te gaan drinken. En vindt men, dat *Pieter Reyerszoon*, Schepen der Stad, in 't jaar 1495, om het drinken buiten de Vryheid, by 't Geregt, in boete beſlaagen is (*i*). Het belemmeren van het bier drinken buiten de Vryheid, en het bezwaaren van het buiten gebrouwen Bier deedt de Brouweryen in de Stad, allengskens, toeneemen in getal. In 't jaar 1497, werdt, by de Vroedſchap, geraadpleegd, over het vaſtſtellen eener Ordonnantie op de neering der Brouwerye (*k*). En in 't jaar 1505, waren 'er ten minſte negen Brouweryen in de Stad

Voornaame Neeringen.

(*f*) *Zie* II. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 81.
(*g*) Reſol. Vroedſch. *Lr.* L. 16 *Maart* 1678. *f.* 336.
(*h*) Groot-Memor. N. I. *f.* 79.
(*i*) Regiſt. der Correct. *agter* 's Keurb. B. *f.* 11 *verſo*.
(*k*) Groot-Memor. N. I. *f.* 214.

VOORNAAME NEERINGEN.

Stad (*l*). Onder welken, 'er eene was van *Brunnick die brouwer*, aan de oostzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, naar 't Noordeinde toe (*m*), daar nog eene steeg is, de *Brouwers steeg* genaamd. In 't jaar 1620, vind ik, dat vyftien Brouwers den eed gedaan hebben, van der Stede Excynzen niet te zullen verkorten, en onder deezen, *Pieter Everts Hulst*, in *'t Haentgen*, *Gerrit Hasselaer*, in *den Arend*, en *Cornelis Hasselaer*, in *den Burgt*. In 't jaar 1621, werdt diergelyke eed gedaan, door agttien Brouwers, onder welken, ik *Claas Hasselaer*, in den *dubbelen Arend*, genoemd vind. En in 't jaar 1622, geschiedde dezelfde eed, door zeventien Brouwers, en onder deezen, door *Cornelis Mertsen*, in *'t Osje*, even bezuiden de Luthersche nieuwe Kerk, daar nog een Steeg is, de *Osjes-spook-*, of liever *Osjes-poorts-steeg* genaamd; en door *Cornelis Claeszoon Hasselaer*, in *den Burgt* (*n*). De Brouweryen de Burgt en de dubbele Arend, of ten minsten een van beide hebben, zo ik my niet bedriege, gestaan, aan de Brouwersgraft, eertyds, de *Brouwers kaai* genaamd, alwaar, omtrent den jaare 1660, nog vier Brouweryen stonden (*o*). In een der *Keurboeken* (*p*), vindt men eene Lyst van naamen, die, in 't begin der zeventiende eeuwe, aan eenige nieuwe burgwallen en straaten gegeven werden. En in deeze Lyst, lees ik dat *de Straat*

voor

(*l*) Groot-Memor. N. I. *f.* 253 *verso*.
(*m*) Keurb. B. *f.* 51.
(*n*) Keurb. I. *f.* 224, 254, 295 *verso*.
(*o*) F. VON ZESEN, *bl.* 222.
(*p*) H. *f.* 235 *verso*.

voor Hasselaer, de *Haarlemmer Straat*, en *de Straat agter Hasselaer* de *Brouwers kaai* genaamd werdt. 't Getal der Brouweryen is, sedert, niet veel meer toegenomen: En de neering verminderde, in de voorgaande eeuwe, reeds zo zeer, dat de Brouwers, in 't jaar 1699, verzogten, een bepaald getal te mogen uitmaaken (*q*): in welk verzoek, egter niet bewilligd werdt. In deeze eeuwe, zyn zy, ter gelegenheid van het algemeener en rykelyker gebruik van Koffy, Thee en Wyn, nog meer afgenomen, in getal. In 't jaar 1749, waren 'er niet meer dan zeventien in de Stad (*r*). En tegenwoordig zyn 'er maar dertien, te weeten: VOORNAAME NEERINGEN.

De ZWAAN, op den Singel, oostzyde, tusschen de korte Gasthuis-molen- en Kruissteegen.

De HOOIBERG, op den Nieuwe-zyds-Agterburgwal, oostzyde, tusschen de Mol- en Huiszitten-steegen.

De HAAN, op den hoek van de Lastaadje en Boomsloot.

De ROSKAM, op den Binnen-Amstel, by de Amstelstraat.

Het ROOD HART, op de Prinsengraft, over de Lauriergraft.

Het WIT HART, op Droogbak.

De STAR, op de Prinsengraft, over de Noorder Kerk.

De DUBBELE SLEUTEL, op de Prinsengraft, over de Looijersgraft.

Het

(*q*) Resol. Vroedsch. *Lr.* Z. 12 *Octob.* 1699. *f.* 151.
(*r*) Groot-Memor. N. XI. *f.* 98 *verso*.

VOORNAAME NEERINGEN.

Het LAM, op de Roozengraft, aan de Zuidzyde.

De EENHOORN, in de Haarlemmer Houttuinen.

De WEERELD, op Uilenburg, op den zuidoosterhoek van de Bataviers-Agterstraat.

De GEKROONDE VALK, op de hoogte van den Kadyk, of nieuwen Zeedyk.

Het ANKER, op de Prinsengraft, Westzyde, tusschen den Haarlemmerdyk en Houttuinen.

De Brouwers hebben, schoon zy geen eigenlyk Gilde uitmaaken, reeds in de voorgaande eeuwe, een Collegie van Hoofdluiden opgeregt, welk opzigt heeft op 't gene de welvaart der Brouwneeringe bevorderen kan. Ik vind 'er het eerste gewag van, in eene Keure van den veertienden February des jaars 1675 (s); doch het is, ongetwyfeld, ouder. Het bestaat, thans, uit een Deken en vier Hoofdluiden, twee van welken, jaarlyks, in January, afgaan, in welker plaats, twee anderen, uit een benoemd dubbel getal, door Burgemeesteren, gekooren worden. Zy zyn, byzonderlyk, bevoegd, om voor de onderhouding der Keuren, tegen 't verkorten van den Bier-Excyns gemaakt, te waaken, en beslaan de overtreeders derzelven in boete (t). Zy houden, van tyd tot tyd, met de Brouwers in 't gemeen, byeenkomsten, in de Handboogs-doele, op den Singel

(s) Handv. bl. 1223.
(t) Handv. bl. 1224.

gel of Garnaalenmarkt. Zy hebben eenen Knegt in hunnen dienst. Tot onderhoud van het Collegie, betaalt ieder Brouwer zyn aandeel.

Voornaame Neeringen.

De Keuren, van tyd tot tyd, op de Brouwneering gemaakt, betreffen, voornaamlyk, de behoorlyke voldoening van 's Lands Impost en Stads Excyns op de Bieren, welken beide, by 't bestellen van 't Bier, betaald moeten worden, zonder dat de Brouwers dezelven verschieten mogen (*u*). Voor elke Brouwery, is een huisje opgeregt, alwaar 's Lands Impost ontvangen wordt. De Stads Excyns wordt, by 't bestellen van 't Bier, door de Brouwers, ingevorderd, en van tyd tot tyd, aan 't Excyns-Huis verantwoord. De Brouwers knegts, of andere Bedienden mogen geen Bier inslaan, om wederom in 't klein te verkoopen. De Kuit of het Scherpbier, welk geen Impost of Excyns onderhevig is, plagt, eer het afgeleverd werdt, door een' aangestelden Bierproever, geproefd te worden: die ook gehaald werdt, wanneer 'er verschil viel, of het Bier zuur, vatvuil, of met moer of droef opgevuld ware (*v*). Doch 't een en 't ander is nu genoegzaam buiten gebruik. Wyders, zyn de Brouwers verpligt, Bierdraagers te gebruiken, tot het afleveren en uitbrengen van Bier, welk, in de Stad of derzelver Vryheid, gebruikt wordt (*w*). Zy mogen niet meer dan één paard zetten, voor elke sleede, waarmede het Bier wordt

(*u*) Handv. *bl.* 1224, 1224.
(*v*) Handv. *bl.* 879.
(*w*) Handv. *bl.* 1223, 1224. Vervolg, *bl.* 79.

Voornaame Neeringen.

wordt uitgebragt (x). En op dat 'er geene verkorting in de Maat van 't Bier plaats hebbe, moeten de Biervaten, door een' gezwooren Brander, gebrand worden, en 't is den Brouweren, uitdrukkelyk, verbooden, Bier te leveren, in ongebrande vaten. Ook staat hun niet vry, Biervaten in de Brouwery te verkassen of te verduigen, moetende zulks geschieden aan de winkels van de Kuipers. Het verbranden, doorzaagen en gebruiken van Brouwers-vaten is allen ingezetenen, by herhaalde Keuren, zeer scherpelyk, en zelfs onder bedreiging van geesseling, verbooden (y).

Wy hebben, te vooren, reeds te kennen gegeven, dat men, hier ter Stede, in de oudste tyden, uit de graften der Stad, plagt te brouwen; doch, na dat het water in die graften vervuild en bedorven was, zyn de Brouwers genoodzaakt geweest, het water, met schuiten, van elders, te haalen. Omtrent den jaare 1560, schynt men 't, uit de Haarlemmer-Meer, herwaards te hebben gebragt. Immers, ik vind, dat de Stad, in Juny des gemelden jaars, een stuk Lands, omtrent den Overtoom, gekogt heeft, om daardoor eene Vaart te maaken, ten einde de Brouwers 't versch water ligter zouden konnen bekomen (z). En in 't jaar 1561, verzogten de Brouwers, dat de Stad twee Schepen zou houden, om 't versch water te haalen uit den mond van de Haarlemmer-Meer,

(x) Handv. *bl.* 984.
(y) Handv. *bl.* 933, 1221, 1222, 1224.
(z) Groot-Memor. *N.* II. *f.* 81 *verso.*

Meer, by de *Coebell*, en aan den Overtoom te brengen, daar 't, in de Brouwers schuiten, zou worden overgestort (*a*). Doch 't water der Haarlemmer-Meer werdt ook, eerlang, onbekwaam bevonden, om Bier uit te brouwen. Men moest het, derhalve, van elders, en wel uit de Vegt, herwaards brengen. *Pieter Meybos* en zyne medestanders verwierven, in 't jaar 1624, Octroi om het, van daar, op hunne kosten, in de Stad te te leiden, daar zy voorhadden, op den Dam, Beurs en Vischmarkt, Fonteinen te maaken, die 't versch Vegtwater zouden uitwerpen (*b*). Doch deeze onderneeming hadt het gewenschte gevolg niet. 't Liep aan, tot in 't jaar 1656, eer men op nieuwe middelen bedagt ware, om 't Vegtwater nader by de Stad te brengen. 't Oogmerk was, dit water, door eene gegraaven vaart, waartoe reeds eenig Land, in klein of oud Muiden, gekogt was, te brengen tot in 't Gein, van waar het zou worden afgehaald door de Brouwers, die vyftien honderd guldens 's jaars, voor 't gebruik van 't versch water, betaalen zouden aan de Stad. Doch dit ontwerp is ook blyven steeken (*c*), zonder dat my gebleeken is, uit welk eene oorzaak. In 't jaar 1685, konden de Brouwers nog versch water vinden, aan de Geinbrugge (*d*). De Commandeur van Hulst, *Hille* genaamd, heeft

VOORNAAME NEERINGEN.

(*a*) Resol. Vroedsch. N. I. 24 *Jan.* 1561.
(*b*) Resol. Vroedsch. N. 14. 29 *April*, 16 *May* 1624. *f.* 173, 180 *verso*. Groot Memor. N. III. *f.* 7.
(*c*) *Zie* II. *Deel*, XVII. *Boek*, *bl.* 232.
(*d*) Stads Missiven *N.* X. *f.* 131 *verso*.

VOORNAAME NEERINGEN.

heeft, in 't jaar 1695, ook Octroi verworven, om versch water in de Stad te brengen, ten dienste der Brouweryen (e): doch zonder eenige vrugt. In laater' tyd, heeft men nieuwe ontwerpen gesmeed, om de Stad van versch water te voorzien (f); doch zy hebben of geene, of ongelukkige gevolgen gehad.

De Brouwers zyn, derhalve, nog genoodzaakt, het versch water, met lange en zwaare Waterschuiten, van welken elke Brouwery voorzien is, te haalen uit de Vegt, van boven Weesp: 't welk niet alleen altoos kostbaar, maar, by strenge winters, ook bezwaarlyk te doen is, gelyk men, nog onlangs, in den harden winter des jaars 1763, ondervonden heeft. De Brouwers hebben, om het ys te breeken, al voor eene eeuw of langer (g), een zwaar vaartuig van een zonderling maaksel, en plat van vooren, doen timmeren, welk, voor den boeg, met scherpe yzers, als messen, beslaagen is, en door 't ys gesleept wordt, om, op deeze wyze, eene vaart te maaken voor de Waterschuiten, die allen den *Ysbreeker*, zo noemt men dit vaartuig, volgen, tot in de Vegt toe. Doch, in den winter, van welken wy spreeken, was 'er zo weinig water onder 't ys, dat de Ysbreeker, bezwaarlyk, vlooten kon. De Regeering hadt, somtyds, by harde vorst, aan de Godshuizen, Heeren-Logementen en

(e) Resol. Vroedsch. *Lr.* X. 19 *Octob.* 1695. *f.* 311.
(f) Resol. Vroedsch. *Lr.* OO. 5 *Nov.* 1748. *f.* 286. en III. *Deel*, V. *Boek*, *bl.* 716.
(g) *Zie* J. SIX VAN CHANDELIER Poëzy, *bl.* 60.

en Doelen, bevolen, zo veel regenwaters als zy missen konden, tot agt stuivers de ton, te leveren aan de Brouwers (*h*). Doch in den bovengemelden winter, was 'er een algemeen gebrek aan regenwater in de Stad. De Brouwers moesten, derhalve, hun water, in vaten, met paard en sleede, over de Zuiderzee en 't Y, herwaards voeren, tot dat het ontlaaten van 't weder hun gelegenheid gaf, om zig, op de gewoonlyke wyze, te voorzien; of, gelyk ook, somtyds, des winters, wanneer de binnenwaters bevrooren zyn, geschied was, het Vegtwater, door Muiden en langs de Zuiderzee, te schepe, herwaards te brengen. VOORNAAME NERRINGEN.

Op het vaaren van den Ysbreeker en van de Brouwers- en Verschwater-schuiten, die den zelven volgen, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt. De Ysbreeker mag, na negen uuren des morgens, niet van de Stad vaaren, en de schuiten, die den zelven volgen, niet na elf uuren. De Brouwers-schuiten volgen den Ysbreeker eerst, in dien rang, als dezelven buiten gekomen zyn, en daarna de andere Verschwaterschuiten. Tot onderhoud van den Ysbreeker, wordt van ieder Brouwers-schuit met water, zomer en winter, dertien stuivers aan Deken en Hoofdluiden van de Brouwers betaald, of zo veel meer, als dezelven en de *Commissarissen van den Ysbreeker*, die drie in getal zyn, en uit de Brouwers gekooren worden,

(*h*) Groot-Memor. *N.* VI. *f.* 11.

Voornaame Neeringen.

den, redelyk oordeelen (i): 't welk, ten deezen tyde, reeds tot drie guldens opgeklommen is. Doch wanneer het ys zo dik is, dat het doorgezaagd en opengebyt moet worden, tot heel boven Weesp toe, worden de kosten, volgens eene Keure van den elfden February des jaars 1755, geslaagen over alle de Waterschuiten, die zig van de vaart door 't ys bedienen (k).

Over de Hoppe, die, door de Brouwers, gebruikt, of ook, van hier, verzonden wordt, zyn twee gezwooren *Keurmeesters* aangesteld, die dezelve moeten zien en goedkeuren, eer zy opgeslaagen, of verzonden worden mag. Zy genieten van ieder zak vyf stuivers voor 't keuren, en vyf stuivers voor 't merken met Stads wapen; en met het jaartal, indien de Hoppe niet overjaarig is. Doch de Hoppe, die de Brouwers van buiten ontbieden, tot hun eigen gebruik, behoeft alleenlyk gezien, niet gemerkt te worden (l). Zo de Keurmeesters oordeelen, dat de Hoppe vermengd, vervalscht, of, met zand, hout, steen of andere vreemde stoffe, verzwaard is, moet de vreemde stoffe, ten overstaan van Commissarissen van de Hop, die drie in getal zyn, een Hop-handelaar en twee Brouwers, daaruit gezift worden. De onkosten, hierop vallende, moeten door den verkooper, naar de schatting van Commissarissen, worden betaald

(i) Handv. *bl.* 1224, 1689.
(k) Keurb. T. *f.* 211. Vervolg *der* Handv. *bl.* 80.
(l) Keurb. U. *f.* 62.

taald (*m*). De Commissarissen, van welken wy spreeken, worden, door Burgemeesteren, voor hun leeven, aangesteld. De Hoppe mag niet opgeslaagen, afgeleverd of verwerkt worden, dan door de beëedigde Waagdraagers van het Purperen-hoeden- of Hopveem (*n*). De Brouwers stooken hunne ketels, hier, gemeenlyk, met lange Friesche, Groninger- of Zwartsluizer-turf; maar, wanneer aan dezelve gebrek was, gelyk, nu en dan, by langduurige vorst, of andere ongelegenheid, gebeurd is, is hun, somtyds, toegelaaten geweest, voor twee maanden, ook eens voor een rond jaar, met Smidskoolen, te stooken; doch dit verlof is, geduuriglyk, wederom ingetrokken (*o*). Volgens eene Keure van den negen en twintigsten January des jaars 1652, mogten 'er, in dien tyd, geene nieuwe Brouweryen, Suikerrafineerderyen, Zeepziederyen, of Glasblaazeryen worden aangelegd, dan westwaards van de Keizersgraft, en oostwaards van den Kloveniers burgwal, de nieuwe Markt en de Lastaadje, tot aan 't Y. Na de jongste Vergrooting der Stad, werdt, op den een en twintigsten May des jaars 1665, bevolen, dat 'er geene Brouweryen, Mouteryen, Suikerbakkeryen, Zeepziederyen, Glasblaazeryen, Parsseryen, Kalanderyen, Verweryen, Branderyen, Wasch- en Smeersmelteryen, Loodgieteryen, Steenhouweryen, Steenkooperyen, noch Houtkooperyen mogten zyn, in den omtrek binnen de oost-

VOORNAAME NERRINGEN.

(*m*) Handv. *bl.* 1101, 1102, 1103.
(*n*) Handv. *bl.* 1102. Vervolg, *bl.* 65.
(*o*) Handv. *bl.* 920.

Voornaame Neeringen.

oostzyde van de Kerkstraat, den Amstel, de westzyde van de Amstelstraat, de Reguliers- of Botermarkt, de Reguliers-dwarsstraat, en Leidsche graft (*p*). In de erven der nieuwe uitlegginge, tusschen de noordzyde der Heeren- en de zuidzyde der Keizers-graft, mogen ook, volgens eene vroegere Keure, geene neeringen van Smeden, Steenhouwers, Steenkoopers, Houtkoopers, Kuipers, noch anderen, waarin 't aanbeeld gebruikt wordt, worden gedaan (*q*). In 't jaar 1615, was reeds gekeurd, dat, op de Keizersgraft, zuidwaards van de Brouwersgraft, en in de straaten en op de graften, op dezelve uitkomende, het ambagt van kuipen, en zulke Ambagten, waarin het aanbeeld gebruikt wordt, niet zouden mogen worden gedaan (*r*). Op Raapenburg, op den Singel aan beide de zyden, op de Heerengraft, en op den Kloveniers-burgwal, aan de eene en de andere zyde, tot aan de nieuwe Markt toe, mag, volgens oude Keuren, ook geene Smidsneering gedaan worden (*s*). Voorts, is ook gekeurd, dat de Brouwers, Zeepzieders en Verwers, de buizen of gooten, door welken zy 't water in hunne werkplaatsen brengen, niet moeten leggen dan ten overstaan van Rooimeesteren, en niet laager dan tien voet boven 't hoogst van de straat onder dezelven (*ſ*); ten ware zy die buizen, onder de straat door, leggen wilden.

De

(*p*) Handv. *bl.* 997.
(*q*) Handv. *bl.* 985.
(*r*) Handv. *bl.* 992.
(*s*) Handv. *bl.* 1001.
(*ſ*) Handv. *bl.* 988.

De

Mouteryen

zyn, hier ter Stede, genoegzaam zo oud als de Brouweryen; doch schynen, in sommige Steden (*t*), en, veelligt, ook te Amsterdam, oudtyds, voor rekening der Graaflykheid, aangehouden te zyn: hoewel de Graaf aan die van Amsterdam, waarschynlyk reeds in de dertiende eeuwe, verlof gegeven heeft, om, tegen betaaling van zeker regt, *Gruitgeld* genaamd, hun eigen Mout te maaken (*u*). In 't jaar 1571, werdt gekeurd, dat 'er geene Mouteryen, buiten de Stad en binnen de Vryheid, zyn mogten (*v*). Ook zyn zy, tegenwoordig, binnen de Stad; doch meest allen, of aan byzondere Brouweryen, of aan afgelegen' oorden, aan de Vesten of op 't Roeters- en Reaalen-Eiland, op Kattenburg en diergelyke Plaatsen. Verscheiden' Brouweryen hebben haare eigene Mouteryen. Doch men heeft 'er ook zeven of agt, daar de Graanen om loon gemout worden. Somtyds, laaten de Brouwers hunne Graanen in andere Steden mouten, en, in dit geval, zyn zy niet verpligt, de Mout, die zy te rug krygen, te laaten meeten (*w*). 't Getal der Mouteryen hier ter Stede beloopt omtrent twintig.

Voorname Neeringen.

II. Mouteryen.

De

Branderyen

van sterke dranken zyn ook, al vroeg, hier ter

III. Branderyen.

(*t*) *Zie* Mieris Charterb. II. *Deel*, *bl.* 75.
(*u*) *Zie* II. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 74.
(*v*) Handv. *bl.* 12.
(*w*) Handv. *bl.* 206.

VOORNAAME NEERINGEN.

ter Stede geweeft, en namen zeer toe in getal, geduurende den oorlog met Frankryk, die, in 't jaar 1672, aanving, wanneer de invoer van Fransche Brandewynen verbooden werdt. De plaats, die, in dien tyd, tot Branderyen werdt geschikt, zynde het blok tusschen de Weesper- en Muider-Poorten, het tweede van de Weesper-Poort, belend met de Lynbaans-graft ten zuiden, en de Agtergraft ten noorden, wordt 'er, nog heden, toe gebruikt, en draagt den naam van het *Roeters-Eiland*. Ook is deeze de eenigste plaats in de Stad, waar Verkens gemest mogen worden (*x*). Aan de Branders is, by meer dan eene Keure, verbooden, hunne draf en vuiligheid in de graften en burgwallen te laaten loopen (*y*). Zy, en de *Distillateurs* mogen niet digt by Looijers woonen, als aan welker neering zy merkelyk nadeel zouden konnen toebrengen (*z*). By Plakaat van 's Lands Staaten van den agtsten February des jaars 1765, tot herstelling van het middel der Brandewynen, was toegestaan, dat de Branders en Rouwstookers, die kelders of pakhuizen met Brandewynen, of gedistilleerde Wateren hadden, tien roeden of minder van hunne Branderyen afgelegen, niet aan de peiling zouden onderhevig zyn. Doch alzo men bevondt, dat veelen toen Branders of Rouwstookers werden, en, digt aan, of in hunne huizen, kelders, of Pakhuizen, Branderytjes opregtten, om van peiling

(*x*) Handv. *bl.* 997, 998.
(*y*) Handv. *bl.* 726, 737, 738.
(*z*) Handv. *bl.* 998.

ling vry te zyn; werdt, op den twintigſten December des gemelden jaars, nader verklaard, dat niemant, als Brander of Rouwſtooker, zou worden aangemerkt, dan die ten minſte vyftienduizend pond meel, ter maand, gebruikte. Voornaame Neeringen.

De

AZYNMAAKERYEN

IV. Azynmaakeryen.

die; hier ter Stede, driederlei zyn, *Wyn-Azynmaakeryen*, *Rozynen-Azynmaakeryen*, en *Bier-Azynmaakeryen*, zyn aan geene byzondere plaats bepaald, en ſtaan, derhalve, hier en daar, verſpreid, door de oude en door de nieuwe Stad. Het getal derzelven neemt meer af dan toe, en tegenwoordig (1764) zyn 'er niet meer dan zeven. De Azyn moet, even als de Wyn en het Bier, door Bierdraagers, worden ingewerkt. De Wyn-Azynvaten moeten gebrand, en alle jaaren herbrand worden (*a*). De Amſterdamſche Bier-Azyn in 't byzonder wordt voor zeer uitneemend gehouden.

Men plagt, hier ter Stede, verſcheiden'

MEEDEMAAKERYEN

V. Meedemaakeryen.

te hebben. Doch alzo het gebruik der Meede, ſedert eenige jaaren, ſterk afgenomen is, is 'er thans maar eene, op de hoogte van den Kadyk, aan de Brouwerye van *den gekroonden Valk*. Ik weet niet, dat 'er, wegens de Meede, eenige byzondere Keuren gemaakt zyn. Men heeft hier nog eenige Ha-

(*a*) Handv. *bl.* 218, 1341.

Voorname Neeringen.

Haring- en Zoutenvisch-kooperyen;

VI. Haring- en Zoutenvisch-kooperyen.

de meesten van welken, in de Haringpakkerye, tusschen de Spaarnedammer brug en Haringpakkers-tooren, gevonden worden. Zy waren hier, van ouds, geweest, en werden 'er, in 't jaar 1643, alleenlyk nog, by voorraad, toegelaaten, toen de Haringneering gekeurd werdt, van de Haarlemmerdyks-kruisstraat, ook de Houtstraat genaamd, af, tot de brug van 't Middel-Eiland of Prinsen-Eiland, toe, midsgaders, op het gemelde Eiland, uitgenomen op de plaats, daar de Teerkoopers gekeurd waren; als mede op het gantsche Agter- of Reaalen-Eiland (b). Het uitrusten van Buizen ten Haringvangst is, van ouds, hier ter Stede, in bloei geweest. Zelfs vind ik, dat, in 't jaar 1618, nog een erf van drie honderd voeten in 't vierkant, op het Prinsen-Eiland, tegen over de Zoutkeeten, aan eenige luiden, tot bevorderinge der Buizen- of Haringneeringe, afgestaan is, voor eene somme van drie duizend guldens (c). En nog in 't jaar 1698, hadt zig, hier, een Koopman van Maaslandssluis nedergezet, om de Haringvangst, *die*, zo spreeken de Stads *Registers*, *hier voorheen zo zeer hadt gefloreert*, wederom in bloei te brengen. Hy hadt, in 't gemelde jaar, reeds twee Haringbuizen uitgerust, en in 't begin des volgenden jaars, werdt hem plaats, tot het

(b) Handv. *bl.* 901.
(c) Resol. Vroedsch. N. 12 31 *May* 1618. *f.* 57 *verso*.

het droogen der netten, en tot het ftellen van eenen koperen taanketel, toegeftaan (*d*). Zyne Stuurluiden moeften den gewoonlyken eed, aan den Penningmeefter der groote Visfcherye, te Enkhuizen, afleggen (*e*). Doch de onderneeming hadt het gewenfchte gevolg niet, voornaamlyk, zo 't fchynt, ter oorzaake van de zwaare onkoften, welken hier vielen op 't voortzetten der Haringvaarte, die zig, federt, meeft te Enkhuizen, en in eenige Steden en Plaatfen langs de Maaze, gevestigd heeft gehouden. De Haringpakkery en Haringkoopery houdt hier egter nog ftand. En op beide zyn, van tyd tot tyd, verfcheiden' Keuren gemaakt. De oudfte en grootfte Ordonnantie op den Haring, my bekend, is van den elfden September des jaars 1563 (*f*). Volgens 's Lands Plakaaten op de Haringviffcherye, mogen de Haringviffchers de netten niet uitwerpen voor S. Jans-dag, zynde den vier en twintigften Juny (*g*). De Haring, die, na dien tyd, tot op S. Jacobs-dag, zynde den vyf en twintigften July, gevangen wordt, wordt, gemeenlyk, door de Verfchjagers, uit de Buizen overgenomen, en verkogt of verzonden, om terftond gegeten te worden. Doch de Haring, die na S. Jacob gevangen is, wordt, hier ter Stede, naauwkeuriglyk, van veertien, in twaalf tonnen verpakt, en, door den Keurmeefter, *gecirkeld*. En deeze Ha-

Voorname Neeringen.

(*d*) Refol. Vroedfch. *Lr.* Z. 27 *Febr.* 1699. *f.* 233.
(*e*) Groot-Memor. N. VIII. *f.* 177.
(*f*) Handv. *bl.* 893.
(*g*) Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 727.

VOORNAAME NEERINGEN.

Haring wordt, met de Buizen, aangebragt, en veel verzonden. De Haring, die na S. Bartholomeus-dag, zynde den vier en twintigsten Augustus, wordt gevangen, wordt, met Stads wapen, gebrand, en veel naar Keulen en Duitschland gevoerd. Men noemt het merk van deezen Haring, hierom, den *kleinen* of *Keulschen Brand.* En men houdt zig aan dit merk, tot aan S. Lamberts-dag, zynde den zeventienden September, toe. De Haring, die, na *Kruisdag*, zynde den veertienden September, wordt gevangen, wordt gebrand met Stads wapen, en eene kroon daarboven, en veel naar Rouan en andere Steden in Frankryk verzonden; waarom het merk van deezen Haring de *groote* of *Rouansche Brand* genoemd wordt (*b*). Het pakken mag niet in schuiten geschieden; maar moet, op den wal, onder den blooten Hemel, worden gedaan. De tonnen moeten de vereischte grootte hebben, en als zodanig gekeurd en gebrand zyn: zynde het ongeoorlofd, Aal, Zalm, en vooral Haring te pakken, in ongebrande tonnen. De leggers, of pakkers en kuipers van den Haring, moeten, daartoe, by de Overluiden van 't Kuipers-Gilde, en by de Keurmeesters van den Haring, toegelaaten zyn, en 't gemelde Gilde voldaan hebben. Zy onthouden zig, in een vertrekje onder in den Haringpakkers-tooren, daar zy, door de Meesters-Haringkuipers, ten allen tyde, konnen gevonden worden. Zy zyn verpligt, den Brandharing uit de zeetonnen te

(*b*) Handv. *bl.* 894, 895, 896, 897, 899.

te neemen; in zuiveren pekel, af te ſpoelen, en, van den eenen bodem tot den anderen, in andere tonnen, te verpakken, zo vaſt en hoog, dat de bovenſte bodem, met den voet, moet ingetreden worden. Zy moeten den onzuiveren Haring uitſchieten. Elk van hun heeft vryheid, om alle dagen, die hy in 't werk is, twee haringen met zig naar huis te neemen (*i*). De *Keurmeeſters van den Haring*, die drie in getal zyn, en door Burgemeeſteren aangeſteld worden, moeten allen Haring keuren, eer dezelve, hier ter Stede, mag verkogt worden. Haring, die te vroeg gevangen is, *Voor-* of *Grasharing* genaamd, mag hier in 't geheel niet worden verkogt. De Haring, die, door de Verſchjagers, wordt aangebragt, en de eerſte Brandharing mag, volgens eene Keure van den derden Auguſtus des jaars 1617, ook op Zondag, verpakt, verkogt en geſcheept worden (*k*). De verkooper noch kooper mogen, by 't keuren van den Haring, tegenwoordig zyn. De Keurmeeſters moeten toezien, niet alleen of de Haring zuiver en wel gepekeld, maar ook of dezelve wel gepakt zy, eer de tonnen toegeſlaagen worden, en aantekening houden van 't gene zy keuren. Ook doen zy de verſchillen af, die, tusſchen kooper en verkooper, vallen over de deugd van den verkogten Haring (*l*). De Zoutenviſch moet ook, door de Keurmeesters

VOORNAAMSTE NEERINGEN.

(*i*) Handv. *bl.* 894, 895, 899, 900, 1337, 1339, 1340, 1342, 1343

(*k*) Handv. *bl.* 895.

(*l*) Handv. *bl.* 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900.

VOORNAAME NEERINGEN.

ters op den Haring, worden gekeurd, eer dezelve, hier ter Stede, verkogt mag worden. De versche Haring, die hier tot Bokking gerookt wordt, en de Bokking, van gelyken (*m*). Hertog Filips van Bourgondie heeft, reeds by eene Ordonnantie van den twee en twintigsten September des jaars 1440, bevolen, dat de versche Haring, die in de Zuiderzee gevangen werdt, nergens dan in de Steden van Holland en Westfriesland, zou ter markt gebragt worden (*n*). Te Amsterdam, komt ook, nog veel van deezen verschen Haring. Hy wordt, ten deele, tot Bokking gerookt. De plaats, hiertoe, in 't jaar 1652, gekeurd, is ten noordoosten van de Zoutkeeten (*o*), en wordt, sedert, de *Bokkingbangen* genaamd.

De

VII. ZOUTKEETEN.

ZOUTKEETEN,

van welken wy spreeken, maaken ook nog eene voornaame neering uit in deeze Stad. Zy zyn thans twee in getal, en geplaatst langs den Zoutkeets-burgwal, tegen over het Reaalen-Eiland. In dezelven, wordt het grof Zout tot Kooken-zout gestookt, en bekwaam gemaakt: en niet alleen in de Stad gebruikt; maar ook naar buiten verzonden. De Keetmeesters of Panneluiden verbinden zig, by eede, die, van tyd tot tyd, vernieuwd wordt, dat zy geen Zout zullen maaken, dan van goed grof zout,

zout

(*m*) Handv. *bl.* 902.
(*n*) Handv. *bl.* 893.
(*o*) Handv. *bl.* 902.

zout van zout, en van geene andere stoffe, 't welk, zynen behoorlyken tyd, op de Denne gelegen heeft. De

Voornaame Neeringen.

Suikerrafineerderyen, of *Suikerbakkeryen*, zyn, in een aanmerkelyk getal, door de gantsche Stad, verspreid. Men vindtze, zelfs in de oudste gedeelten, waaruit de oudheid deezer neeringe af te neemen is. Doch in de jaaren 1663, 1664 en 1665, is gekeurd, dat dezelven niet van nieuws zouden mogen worden opgeregt, dan in een gedeelte van de nieuwe uitlegging (*p*). Ook werdt, in den jaare 1660 en sedert, by herhaalinge, verbooden, de Suikerbakkery, *de Koning van Poolen*, aan de westzyde van de Heerengraft, tegen over de Warmoesgraft, die by ongeluk verbrand was, wederom op te bouwen (*q*). Doch in 't jaar 1736, is toegestaan, dat, in de Blomstraat, en op de Blom- en Roozengraften, Suikerrafineerderyen zyn mogten (*r*). De Suikerrafineerders behooren niet eigenlyk onder een Gilde. Doch op deeze neering zyn egter, van tyd tot tyd, eenige Keuren gemaakt, voor 't naarkomen van welken, zorg gedraagen wordt, door zes *Geauthoriseerden*, die, by Burgemeesteren, uit de Suikerrafineerders, gekooren worden, en van welken, jaarlyks, in January, twee afgaan. By deeze Keuren, is, onder anderen, bevolen, dat de knegts niet

VIII. Suikerrafineerderyen.

(*p*) Handb. *bl.* 996, 997. *en* hier voor, *bl.* 237.
(*q*) Groot-Memor. N. V. *f.* 97, 102
(*r*) Besoign. van Burgem. en Schepenen *van* 25 *Jan.* 1736.

VOORNAAME NEERINGEN.

niet uit hunnen dienst vertrekken mogen, voor dat zy hunnen tyd hebben uitgediend. De knegts zyn ook, byzonderlyk, gehouden, hunnen meester, by ongeval van brand, by te springen. Ook mag niemant voor knegt werken, dan die drie jaaren voor leerjongen gediend heeft. Het schoonmaaken van Suiker, door middel van Beestenbloed, is, by herhaalde Keuren, verbooden, mogende het zelve, niet anders, dan door middel van eijeren, geschieden (*s*). De Geauthoriseerden mogen, ten allen tyde, op de naarkominge deezer Keuren, onderzoek doen, in de Suikerrafineerderyen; en beslaan de overtreeders derzelven in boete, in welke ook zulken vervallen, die Beestenbloed aan de Suikerrafineerderyen leveren, of brengen. De Suikerrafineerders moeten, voor ieder knegt, dien zy, tot agt in getale toe, in vasten dienst hebben, dertig stuivers 's jaars aan de Geauthoriseerden betaalen; mids dat dezelven, in dat jaar, ten minste viermaalen, in zyn werkhuis, onderzoek gedaan hebben (*t*). Men behoeft geen burger te zyn, om eene Suikerrafineerdery op te regten. Zelfs is, in 't jaar 1655, aan twee Koopluiden van de Portugeesche Joodsche Natie, *Abraham en Izaak de Pereira*, toegestaan, eene Suikerrafineerdery op te regten, mids zy niet minder dan een vat Siroop en honderd brooden Suiker tevens verkogten (*u*). Tegenwoor-

(*s*) Handv. *bl.* 1172, 1173, 1174.
(*t*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 68.
(*u*) Resol. Vroedsch. *Lr.* A. 30 *Decemb.* 1655. *f.* 52. Handv. *bl.* 138.

woordig, [in Augustus des jaars 1765], zyn 'er honderd en zes Suikerrafineerderyen in deeze Stad. Veele

Voornaame Neeringen.

IX. Tabaksspinneryen.

Tabaksspinneryen

zyn 'er, hier ter Stede, schoon deeze neering hier, niet zeer lang, gebloeid heeft, om dat het gebruik van de Tabak zelf nog niet oud is. De Tabak wordt, op deeze Spinneryen, geverwd, gesausd en tot rollen gesponnen, die, geraspt zynde, gesnooven, en, gekorven gerookt, of ook gekaauwd wordt. De gemeenste soorten van deeze Tabak worden veel naar 't Noorden en de Oostzee verzonden. Behalve de Tabaksspinneryen, daar gesponnen Tabak, in 't groot, verkogt wordt, zyn 'er ook zeer veele Tabakswinkels hier ter Stede, daar Snuif- en Rooktabak, in 't groot en in 't klein, wordt verkogt. Deeze Winkeliers en de Tabaksspinners doen hunne inkoopen, of in de nabuurige Provincien, Gelderland en Utrecht, van de Planters zelven, of, hier ter Stede, van zulken, die de Tabak, uit andere Provincien, of van buitens Lands ontvangen, enze hier, of uit de hand, of veeltyds by openbaare Opveilinge, verkoopen. Om te oordeelen, of de verkogte Tabak eenigszins beschadigd, of ook gedeeltelyk oud, rot en vergaan is, zyn, by Burgemeesteren, twee *Visitateurs*, of *Rafactiemeesters van de Tabak* aangesteld en beëedigd, om te bepaalen, hoe veel de kooper, voor de genoemde ge-

Voornaame Neeringen. X. Touwslaageryen.

breken, aan de Tabak, behoore te korten (*v*). De

Touwslaageryen,

of *Lynbaanen* zyn, onder de voornaame neeringen deezer Stad, eene van de oudsten, en, met het toeneemen der scheepvaart, in de veertiende en vyftiende eeuwe, noodzaakelyk geworden. Zy werden, altoos, gesteld langs de Stads vesten, en lagen, in de vyftiende en zestiende eeuwe, langs de oostzyde van den Singel, omtrent de plaats der *Lynbaans-brug* en *steeg*, die 'er den naam van gekreegen hebben. Ook vind ik, dat, aan het Burger-Weeshuis, in 't jaar 1556, werdt toegestaan, plaats aan de veste tot Lyndraaijen te mogen verhuuren (*w*). Anderszins, werden de Lynbaanen, in de zestiende eeuwe, van Stads wege, verhuurd; gelyk my, uit eene Huurcedule van twee Lynbaanen, *buiten de Jan-Rooden- en Corsgens-Poorten*, van den negen en twintigsten December des jaars 1587, gebleeken is (*x*). In laater' tyd, werden de Lynbaanen gekeurd langs de buitenzyde van de Lynbaans- of Baangraft, daar zy, nog tegenwoordig, byna van 't een tot aan 't ander einde, gevonden worden. De plaats der tegenwoordige nieuwe Raapenburgerstraat is ook, nog in de voorgaande eeuwe, met Lynbaanen, bezet geweest. En heb ik eene Huurcedul van twee derzelven gezien, die beschreeven worden, als gelegen, bui-

(*v*) Handv. *bl.* 1148. Vervolg *der* Handv. *bl.* 66.
(*w*) Resol. Vroedsch. *N.* 1. 2 *Juny* 1556.
(*x*) Oud Regifter *ter* Thesaurie *Kas* XI. *f.* 128.

buiten de S. Antonis-poorte, *van de Soudate Courtegarde tot na 't ryſenhooft*: welke Huurcedul, den agt en twintigſten April des jaars 1607, gedagtekend was (y). De Hennip moet, eer 'er touw van geſlaagen wordt, door gezwooren *Keurmeeſters*, die drie in getal zyn, en by Burgemeeſteren worden aangeſteld, gewraakt en gekeurd worden. Het garen, geſponnen zynde, wordt ook nog gekeurd. Uit een pond Hennip, moeten, volgens de Keure, twee en vyftig vademen Kabelgaren geſponnen worden, en zeſtig vademen Lykgaren, uit een gelyk pond Hennip. De ſchyven, op welken het Kabelgaren gewonden wordt, moeten onderſcheidenlyk gemerkt zyn, naar de ſoort van Hennip, van welken het garen geſponnen is. Het Touwwerk moet gemaakt worden van zulke Hennip, als het zelve aanbeſteed is, en 't gene, aan geheele ſtukken, verkogt of verzonden wordt, moet ook, vooraf, door Keurmeeſters, gekeurd en gemerkt zyn. Van buiten de Stad, mag hier geen zwaar Touwwerk worden ingevoerd, dan 't gene, in Steden deezer Provincie, geſlaagen is. De Keurmeeſters, die, ten ooſten, tegen de Y-brug, hun Comptoir hebben, moeten zorg draagen, dat de Touwſlaagers de Keuren, op het Touwwerk gemaakt, met naame die van de jaaren 1753 en 1758, naarkomen, de overtreeders aanbrengende aan COMMISSARISSEN VAN HET TOUWWERK, die drie in getal zyn, en magt hebben, om dezel-

VOORNAAMENEERINGEN.

(y) Oud Regiſter ter Theſaurie *Kas* XI. *f.* 130.

Voornaame Neeringen.

zelven, van veertien dagen tot veertien dagen, voor zig te dagvaarden; tegen zulken, die niet verschynen, te *procedeeren* by *defauten*, en hen, uit kragte van het tweede *defaut*, tot *namptissement* te verwyzen. Zo de boeten, in veertien dagen na 't vonnis, niet betaald worden, mogen Commissarissen de Baanen der breukschuldigen doen sluiten, en gesloten houden, tot dat de boeten voldaan zyn (z). In 't jaar 1716, is aan Commissarissen van het Touwwerk zitting vergund, in de Kamer der Diemer- of Watergraftsmeer, op het Stadhuis (a). Beide de Commissarissen en Keurmeesters worden, jaarlyks, op Goeden Vrydag, door myne Heeren van den Geregte, aangesteld of *gecontinueerd*.

By de Touwslaageryen, voegen wy de

XI. Teerkooperyen.

TEERKOOPERYEN,

in welken, zo wel Pek als Teer verkogt wordt, en die, in de zestiende eeuwe, gekeurd waren, tusschen den Kampersteiger en 't Kamperhoofd, ter plaatse, nog *de oude Teertuinen* genaamd. De Vlotschuiten, met Teer gelaaden, lagen toen aan de oostzyde van het Damrak, tusschen de nieuwe Brugge en Guldenhandssteeg (b). Doch in 't jaar 1643, werdt aan de Pek- en Teer-handelaars bevolen, alleen te woonen, op den Slooterdy-

(z) Handv. *bl.* 1097-1101. Vervolg, *bl.* 62. Keurb. T. *f.* 236 *verso*.
(a) Groot Memor. *N.* IX. *f.* 231.
(b) Handv. *bl.* 751, 758, 759.

dyker-burgwal, ter wederzyde (*c*); welke plaats, sedert, met paalen afgetekend, en de *nieuwe Teertuinen* genaamd werdt. Doch hier mag, by geene kleiner partyen dan van vier last tevens, verkogt worden. De Pek en Teer, in kleiner hoeveelheid, is te koop by de uitslyters, die hier en daar door de Stad; doch meest langs den Y-kant woonen. De Vlotschuiten met Pek en Teer mogen ook, alleen in den omtrek der nieuwe Teertuinen, te koop gelegd, of, in kelders en op zolders, opgeslaagen worden (*d*). Geen Pek of Teer mag, in schuiten of op zolders, maar alleen op dryvende vlotten, gewarmd en gekookt worden (*e*). Alle deeze Keuren zyn gemaakt, om 't gevaar van brand te voorkomen. De Teerkoopers, die hunne eigen schuit houden, om Teer of Pek te vervoeren, zyn, volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1713, verpligt, het Steigerschuitenvoerders-Gilde te koopen (*f*). De Stad is, reeds in de vyftiende eeuwe, voorzien geweest van verscheiden' VOORNAAME NEERINGEN.

ZEEPZIEDERYEN, XII. ZEEPZIEDERYEN.

zynde men, in 't jaar 1497, in overleg geweest, om eene Ordonnantie op deeze neering te maaken (*g*). Ook vindt menze, in de oudste gedeelten der Stad. En in de oudste Keuren, op pergament geschreeven, wordt

(*c*) Resol. Vroedsch. N. 18. 6 *Jan.* 1643. *f.* 150. Keurb. L. *f.* 191.
(*d*) Handv. *bl.* 839, 1003, 1004.
(*e*) Handv. *bl.* 753, 846, 860, 863, 869.
(*f*) Handv. *bl.* 1425.
(*g*) Groot-Memor. N. I. *f.* 214.

VOORNAAME NEERINGEN.

wordt bevolen, dat zy niet *binnen der ouder graften* zyn mogten (*h*). De Zeepziedery *de blinde Ezel* op het Water was, in de zestiende eeuwe, in wezen, en vind ik, dat, in dezelve, in 't begin van October des jaars 1569, brand ontstaan is (*i*). Het getal der Zeepziederyen beliep, in 't jaar 1749, dertien (*k*): doch tegenwoordig (1766.) zyn 'er niet meer dan twaalf. Zy mogen, in een gedeelte der nieuwe uitlegginge, niet van nieuws worden opgeregt (*l*). De Zeepzieders mogen, volgens de Keuren, geen Traan, Reuzel, of andere onbekwaame vettigheid storten, om Zeep van te kooken. Tot de Winter-Zeep, die, van S. Maartens-dag, zynde den elfden November, tot aan Vasten-avond, gemaakt wordt, moet twee derde Hennipolie en een derde Raapolie worden gebruikt. De Zomer-Zeep wordt van Vasten-avond tot aan S. Maarten gestookt, en tot dezelve, moet twee derde Raapolie en een derde Hennipolie gebruikt worden (*m*). De Zeeptonnen moeten allen van nieuw hout gemaakt zyn (*n*). In de grootte derzelven, volgt men den brand of maat van Antwerpen (*o*), waaruit, met reden, af te neemen is, dat deeze neering, veel eerder te Antwerpen, dan hier ter Stede gebloeid heeft. De geheele ton moet vier, de halve ton twee, en de vierden-

(*h*) Keurb. A. *f.* 23.
(*i*) Groot-Memor. N. II. *f.* 129.
(*k*) Groot-Memor. N. XI. *f.* 99 *verso*.
(*l*) *Zie* hier voor, *bl.* 237.
(*m*) Handv. *bl.* 1150.
(*n*) Handv. *bl.* 1338.
(*o*) Handv. *bl.* 1150.

dendeel ton eene kan houden, zynde elke kan drie en twintig mingelen en een half pintje, wynmaat, groot (p). De Zeepvaten, deeze maat houdende, moeten, door den gezwooren Brander, met Stads wapen, gebrand worden. De Zeepzieder moet 'er zyn byzonder merk byvoegen. Ledige Zeepvaten, met Stads wapen gemerkt, mogen niet ter Stad uit worden gevoerd. De Zeep, in vaten gestort zynde, mag niet toegeslaagen, veel min weggezonden worden, voor dat zy, door eenen der gezwooren *Keurmeesteren van de Zeep*, die twee in getal zyn, en by Burgemeesteren aangesteld worden, gezien en goedgekeurd is (q). De Zeepzieders mogen de Zeep, met hunne eigene knegts, verarbeiden en wegzenden; doch wanneer zy daartoe meer arbeidsvolk behoeven, zyn zy verpligt Bierdraagers te gebruiken (r). In de voorgaande eeuwe, is het invoeren van Monikendammer-Zeep, hier ter Stede, by voorraad, toegelaaten geweest, mids zy vooraf gekeurd, en met de letters B. S., betekenende *Buiten Seep*, gebrand werdt (s): Doch by eene Keure van den veertienden April des jaars 1751, is de invoer van allerlei vreemde groene Zeep, op verbeurte van dezelve ten behoeve van het Aalmoesseniers-Weeshuis, en van duizend guldens daarenboven, verbooden (t). De Amsterdamsche groene Zeep is,

Voornaame Neeringen.

(p) Handv. *bl.* 927.
(q) Handv. *bl.* 1150, 1151, 1152.
(r) Handv. *bl.* 226.
(s) Handv. *bl.* 1152.
(t) Vervolg der Handv. *bl.* 68.

VOORNAAME NEERINGEN.

is, altoos, zelfs buitens Lands, vermaard geweest. Voor eenige jaaren, heeft men hier ook ondernomen, witte en gemarmerde Zeep, gelykende naar Spaansche en Marseillaansche, te maaken. Doch de uitslag heeft niet beantwoord aan de verwagting der onderneemeren. De

XIII. HOUTKOOPERYEN.

HOUTKOOPERYEN

zyn ook eene van de oudste en voornaamste neeringen hier ter Stede, hebbende men niet slegts, van ouds, *Houttuinen* gehad, langs den gantschen Y-kant, van den Schreijers- tot aan den H. Kruis- of Haringpakkers-tooren (*u*); maar ook op de Lastaadje (*v*), en langs de Voorburgwallen, in 't midden der Stad, gelyk, in de Kaart van CORNELIS ANTHONISZOON, te zien is. Doch na dat de naastlaatste Vergrooting der Stad, in 't begin der zeventiende eeuwe, aangevangen was, werdt het leggen van Houtwaaren, op de burgwallen in de oude Stad, verbooden (*w*). In 't jaar 1614, werden den Houtkooperen eenige erven, aan het Taanhuis by de Haarlemmer-poort, tot plaatsinge hunner Houtwaaren, aangeweezen (*x*). Sedert, hebben zy zig, niet alleen langs de Bickers-, Prinsen-, en Reaalen-Eilanden; maar ook, meer binnenwaards, langs *Droogbak*, gemeenlyk de *Haarlemmer-Houttuinen* ge-

(*u*) Keurb. B. *f.* 91 *verso*.
(*v*) Keurb. B. *f.* 79.
(*w*) Resol. Vroedsch. *N.* 9. 10 *Nov.* 1601. *f.* 164 *verso*, *N.* 10. 4 *Juny* 1605. *f.* 65 *verso*.
(*x*) Resol. Vroedsch. *N.* 11. 21 *Febr.* 1614. *f.* 196.

genaamd, en naar 't oosten der Stad, langs de Jooden-Houttuinen, Raapenburg, de drie oostelyke Eilanden, en door de Plantaadje, uitgebreid. Doch volgens de Keure van den jaare 1665, mogen zy, in de nieuwe Stad, binnen den omtrek, te vooren (y) aangeweezen, niet worden opgeregt. De Houtwallen mogen wel worden afgeslooten; doch alleen met een hek, waardoor men zien kan. Ook mag men 'er bindten op maaken, mids men dezelven, met geene deelen noch planken, dekke (z). Tegen het beschadigen der Houtwaaren, in de Plantaadje, en op andere wallen deezer Stede, is, by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1746, voorzien (a).

Voornaame Neeringen.

Wy voegen, by de Houtkooperyen, de:

XIV. Steenkooperyen.

STEENKOOPERYEN,

ook eene oude neering hier ter Stede. De Steenkoopers en Steenhouwers, welke laatsten tot het Metselaars-Gilde behooren, mogten, volgens eene Keure van den vyf en twintigsten April des jaars 1623, alleenlyk woonen, op de westzyde van den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, tusschen de Haarlemmersluis en Kolksbrug; op de noordzyde van de Brouwersgraft, van de Brouwersstraat tot aan de Haarlemmer-Poort; op de oostzyde van de Prinsengraft, tusschen de Leliesluis en 't Wester-Kerkhof, en tusschen de Beeren- en Runstraa-

(y) *Bladz.* 237.
(z) Handv. *bl.* 999.
(a) Handv. *bl.* 1670.

Voornaame Neeringen. ſtraaten; en, op de ooſtzyde van de Heerengraft, tuſſchen de Huiden-brug en Looijersgraft, nu de Beuningsſloot. In 't jaar 1648, is hun ook veroorlofd, hunne neering te doen, aan de zuidzyde van de Brouwersgraft, tuſſchen de Linden- en Lynbaansgraften (*b*): op alle welke plaatſen, en verſcheiden' anderen, zy nog tegenwoordig gevonden worden. Doch wy hebben, elders (*c*), gemeld, waar zy niet mogen worden opgeregt. De gebakken ſteen en dakpannen mogen niet verkogt worden, dan na dat zy, door *Keurmeeſteren*, gezien en goedgekeurd zyn. Ook moeten de ruwe ſteenen en 't Marmer, door een' beëedigden *Steenmeeter*, gemeten worden. Burgemeeſteren hebben ook agt *Steenzetters* aangeſteld, die den gebakken ſteen tellen en opzetten (*d*), en over welken een Opziender is, die op het behoorlyk loſſen en plaatſen van den ſteen agt geeft (*e*). De moppen moeten negen duim lang, vier en een halve duim breed, en een en vyf zesde duim dik zyn: en de Leidſche, of Vegtſche ſteen, zeven en een vierde duim lang, drie en vyf agtſte duim breed, en een en vier zevende duim dik: alles Amſterdamſche Houtmaat (*f*).

De

XV. Zydereederyen.

Z Y D E R E E D E R Y E N

zyn hier, in de voorgaande eeuwe en in 't be-

(*b*) Handv. *bl.* 1003.
(*c*) *Bladz.* 237.
(*d*) Handv. *bl.* 1014 *enz.*
(*e*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 53.
(*f*) Handv. *bl.* 1026.

begin van deeze, veel meer in getal geweest dan tegenwoordig: 't welk, eeniglyk, aan het afneemen der Zydeweeveryen, moet worden toegeschreeven. In 't jaar 1663, toen deeze neering in haaren meesten bloei was, werdt 'er eene uitvoerige Keure op het Zydereeden gemaakt, voornaamlyk, tot voorkominge van ontrouw en bedrog der Zydewindsters en Dobbeleersters. Om voor het onderhouden deezer Keure te zorgen, werden, by Burgemeesteren, zes SUPERINTENDENTEN DER ZYDEREEDERYE aangesteld, van welken, jaarlyks, in 't begin van May, de helft afging. Zy vergaderen, op 't Begynhof, naast de Engelsche Kerk. Tot onderhoud van dit Collegie, welk een' Knegt in zynen dienst heeft, moeten de Zydereeders, van elke molen, die grooter dan van zestig spillen is, alle drie maanden, zes stuivers betaalen. Doch van de molens van zestig spillen en daar onder, wordt, om de zes maanden, maar zes stuivers betaald (g). VOORNAAME NEERINGEN.

De

ZYDEWEEVERYEN, XVI. ZYDEWEEVERYEN.

die hier, omtrent het midden der voorgaande eeuwe, zo zeer bloeiden, dat 'er, zelfs in deezer Stede Keuren, getuigenis aan gegeven wordt (h), zyn, in deeze eeuwe, zeer afgenomen. De Zydeweevers, of hunne Meesters, de *Fabriqueurs* of Koopluiden in Zyden-stoffen, behooren, eigenlyk, tot geen Gilde. Doch ter gelegenheid, dat 'er, in 't jaar

(g) Handv. *bl.* 1166, 1170.
(h) Handv. *bl.* 1163.

VOORNAAME NEERINGEN.

jaar 1663, ook twee uitvoerige Keuren op de Zydeweeveryen gemaakt werden, stelden Burgemeesteren COMMISSARISSEN DER ZYDEN-MANUFACTUUREN aan, die verpligt zyn te waaken voor het naarkomen der Keuren, en uitspraak doen over de geschillen, welken, tusschen den Fabriqueur en den Weever, ontstaan mogten. De leerlingen, die gezind zyn, zig aan 't Zydeweeven te begeeven, moeten zig, by Commissarissen, laaten intekenen, en mogen, beneden de agttien jaaren, niet voor knegt worden aangenomen, zo zy geene drie jaaren by 't Ambagt geweest zyn; doch boven de agttien jaaren zynde, behoeven zy maar één jaar by 't Ambagt te zyn geweest. In beiderlei geval, moeten zy een geheel stuk, tot genoegen van den Koopman, of Meester, hebben afgewerkt. Een Koopman of Meester mag zynen werkbaas of knegt, niet langer dan drie of vier dagen, naar scheering of inslag laaten wagten, of hy moet hem zynen verzuimden tyd voldoen, naar 't oordeel van Commissarissen (*i*). Van de Commissarissen, die agt in getal zyn, gaan 'er, jaarlyks, in January, vier af, welk getal, door Burgemeesteren, uit een benoemd dubbel getal, wederom volgemaakt wordt. De Koopluiden of *Fabriqueurs* betaalen, aan Commissarissen, tot onderhoud van hun Collegie, van ieder getouw, welk zy in 't werk hebben, drie stuivers om de drie maanden: of eigenlyk betaalt de werkbaas of knegt een' stuiver van deezen drie, dien hy egter van den

(*i*) Handv. *bl.* 1163, 1164.

den Koopman wederom vordert (*k*). De Commissarissen der Zyden-Manufactuuren benoemen, jaarlyks, in de maanden September of October, uit hun lighaam, en uit de Geauthoriseerden der Zydereëderye binnen deeze Stad, drie Persoonen, die, vervolgens, door Burgemeesteren, gemagtigd worden, om, nevens drie diergelyke Gemagtigden uit de Stad Haarlem, aan de Gecommitteerde Bewindhebberen der Oostindische Compagnie tot het opstellen van den eisch der waaren, die uit de Indien ontbooden worden, op te geeven de hoeveelheid en hoedanigheid der ruwe Zyde, Zyden-stoffen en katoenen-garens, die zy oordeelen, herwaards, te moeten worden gebragt: alles overeenkomstig met de Resolutie der Vergaderinge van Zeventienen van den agt en twintigsten November des jaars 1740 (*l*). Tot de *Zyde-fabricq* behoort ook het handwerk van 't Gommen en opmaaken der geweeven Zyden-stoffen: 't welk egter, in deeze Stad, tegenwoordig, maar door enkelen, geoefend wordt. Voornaame Neeringen.

De Zyden-stoffen veel met goud en zilver doorweeven wordende, heeft zulks, byzonderlyk in de voorgaande eeuwe, gelegenheid gegeven, tot het opregten van verscheiden'

Goud- *en* Zilverdraadtrekkeryen XVII.

hier ter Stede, die egter den loop der Zydeweeveryen hebben moeten volgen, en minder Goud- *en* Zilverdraadtrekkeryen.

(*k*) Handv. *bl.* 1165.
(*l*) Groot-Memor. *N.* XII, *f.* 55.

VOORNAAME NEERINGEN.

der bloeijen dan zy plagten; waartoe ook veel heeft toegebragt het verbod van het draagen van gouden en zilveren ſtoffen, in ſommige Ryken geſchied De eerſte uitvoerige Ordonnantie op dit Handwerk, my bekend, is van den een en dertigſten January des jaars 1656, die egter, den twee en twintigſten November des gemelden jaars, wederom veranderd en vernieuwd werdt (*m*): en waarin, ſedert, nog verſcheiden' veranderingen gemaakt zyn. 't Goud- en Zilverdraad mogt, voormaals, niet getrokken worden, dan van zilveren ſtaaven, die in de Wiſſelbank gekogt waren. Zy werden *Lingotten* genaamd; waren zes en dertig mark of agttien pond zwaar, en hadden de dikte van een' dunnen bezemſtok. Het zilver deezer Lingotten was van vierderlei fynte, te weeten, van elf penningen drie en twintig grein, elf penningen twee en twintig grein, elf penningen agttien grein, en elf penningen zeſtien en een halve grein, ieder ſoort met een grein remedie, ten voordeele van de Wiſſelbank. Doch de laatſte ſoort mogt niet dan tot Gouddraad gebruikt worden (*n*). Men weet, naamlyk, dat het Gouddraad ſlegts van verguld zilver getrokken wordt, wordende, om ieder Lingot, van vyf tot drie en een half onſen goud gelegd, en de eerſte ſoort *hoog*, de tweede ſoort *laag goud* genaamd. Het inbrengen en gebruiken van vreemde Lingotten was, ſcherpelyk, verboo-

(*m*) Handv. *bl.* 1093.
(*n*) Handv. *bl.* 1093, 1096.

booden. De Essaijeur van de Wisselbank moest de Lingotten toetsen, en merken. Zy werden, vervolgens, door beëedigde *Grossseerders*, *gegrosseerd*, dat is, op een' molen, die, door middel van een paard omgedreeven wordt, tot eene lengte van twee honderd en veertig of twee honderd en vyftig voeten, uitgerekt, en daarna, in zestien, zeventien of agttien ringen verdeeld zynde, by de Goud- en Zilverdraadtrekkers, door de kleiner en kleiner gaatjes van drie byzondere staalen plaaten, tot eene verbaazende lengte, en tot de dunte van een zeer fyn hair uitgerekt: voorts, op den *Pletmolen*, plat gemaakt, en eindelyk, om eenen zyden draad gesponnen. 't Grosseeren mogt ook, nergens dan in de Stad, en door byzonderlyk aangestelde Persoonen, geschieden. De ringen, die van den Grosseermolen kwamen, moesten, ten wedereinde, met Stads wapen, gemerkt zyn. De *Leccage*, op 't grosseeren en trekken vallende, kon aan de Wisselbank wederom geleverd worden, tot drie stuivers op 't Mark trois minder, dan de Lingotten, aldaar, gekost hadden (o). Doch tegenwoordig, [in 1766], en al sedert eenen geruimen tyd, zyn 'er geheel geene Grosseermolens meer, in deeze Stad. Men haalt ook geene Lingotten meer uit de Wisselbank, en men bekomt thans het gegrosseerd Zilver van het nabuurig Haarlem, daar nog één Grosseermolen is. In Amsterdam, zyn egter nog zes of zeven Fabriqueurs van Goud-

VOORNAAME NEERINGEN.

(o) Handv. bl. 1093, 1094, 1095, 1096.

VOORNAAME NEERINGEN.

Goud- en Zilverdraad. Volgens eene Keure van den elfden July des jaars 1696, zouden, door Burgemeesteren, zes *Superintendenten van het Gouddraadtrekken* worden aangesteld, die de Leerlingen van het Handwerk zouden inschryven; de geschillen, tusschen de Koopluiden en het Arbeidsvolk vallende, afdoen; voor het onderhoud der Keuren zorgen, en de overtreeders derzelven in boete beslaan. Tot onderhoud van dit Collegie, welk een' knegt in zynen dienst hadt, moest, alle zes maanden, van ieder Pletmolen, twaalf; van ieder Spinmolen, zes, en van ieder Draadtrekkers-rol, ook zes stuivers betaald worden (*p*). Doch dit Collegie is niet lang in stand gebleeven, en, reeds voor veele jaaren, te niet geloopen.

XVIII. TWYNERYEN.

De

TWYNERYEN

van Garen en Lint plagten, hier ter Stede, ook in tamelyken bloei te zyn; doch zyn, al in de voorgaande eeuwe, in merkelyk verval geraakt, en naar 't platte Land, en naar andere Steden, geweeken. Op 't voorbeeld van Haarlem, is, hier ter Stede, reeds in 't jaar 1633, toegestaan, het Garen te weegen met Brabantsch gewigt (*q*), welk vyf ten honderd ligter is, dan het Amsterdamsch, maakende honderd pond Brabantsch gewigt maar vyf en negentig pond Amsterdamsch gewigt uit. Tot voorstand der kwynende Twynneeringe, is, in 't jaar 1675,

(*p*) Handv. *bl.* 1095, 1096.
(*q*) Handv. *bl.* 938.

1675, bevolen, geen Twyn of Lynwaat buiten de Stad te laaten verwen. Ook mogen de Twyners, Blaauwverwers of Winkeliers geene Twyners-waaren van vreemde omloopers koopen. 't Schynt, dat 'er, voor deezen, ook Gecommitteerden geweest zyn (r), die, voor den welstand deezer neeringe, en voor het onderhoud der Keuren, op dezelve gemaakt, zorg droegen. Doch thans worden zy niet meer aangesteld.

Voornaame Neeringen.

De

KATOENDRUKKERYEN,

XIX. Katoendrukkeryen.

die gedeeltelyk in; doch voor 't meerder gedeelte, buiten de Stad, in en even buiten de Vryheid, gevonden worden, bloeijen nog zo zeer als ooit. My zyn, nogtans, geene Keuren voorgekomen, waarby deeze neering geregeld wordt. Alleenlyk, zyn de Katoendrukkers, zo wel als de Verwers en Huisluiden, volgens eene Keure van den zestienden November des jaars 1708, verpligt, met geene andere wagens in de Stad te komen, dan welker wielen ten minste vier en een halve duim breed, en onbeslaagen zyn (s). Tegen de ongeregeldheden der Katoendrukkers-knegts, die, te onvrede over 't loon, welk hun toegelegd werdt, somtyds, plagten samen te spannen, om alle de winkels, zelfs zulken, daar de knegts wel vergenoegd waren, *vuil te verklaaren*, gelyk men 't noemt, dat is, de knegts te verleiden, om het werken

(r) Handv. bl. 1148, 1149.
(s) Handv. bl. 741.

Voornaame Neeringen.

ken te ſtaaken, tot dat hun meerder loon werdt toegelegd, is ook, by eene ernſtige Keure van den negentienden Juny des jaars 1744, voorzien (t).

Hier ter Stede, zyn ook eenige

XX. Parsseryen.

P a r s s e r y e n,

alwaar de Saaijen en andere Wollen-ſtoffen, in heete parſſen, geparſt en effen gemaakt worden. De Parſſers mogen geene Wollenſtoffen, die de Keure onderhevig zyn, in huis hebben, ten zy dezelven, eerſt, op de Saaijhal, geweeſt en gelood zyn. En de Staalmeeſters mogen hierop, vryelyk, ten allen tyde, onderzoek doen in de Parſſeryen, en de Overtreeders der Keure in boete beſlaan (u). 't Zelfde mag men ook zeggen van de

XXI. Kalanderyen.

K a l a n d e r y e n

hier ter Stede, alwaar Wollen-ſtoffen en Katoenen-Lynwaaten geglanſt of glad gemaakt worden. Wy hebben, hier voor (v), reeds aangetekend, in welke gedeelten der Stad, de Parſſeryen en Kalanderyen niet mogen worden opgeregt. Ik weet niet, of 'er, voorheen, hier ter Stede verſcheiden

XXII. Yzergieteryen.

Y z e r g i e t e r y e n

geweeſt zyn, alwaar potten, ketels en ander

(t) Keurb. S. f. 273.
(u) Handv. bl. 1145, 1147.
(v) Bladz. 237.

der zwaar Yzerwerk gegooten wordt. Doch tegenwoordig is 'er maar eene, op het Weesper Veld, op Stads grond. Behalve de Stads-Salpeterrafineerdery, elders (w) beschreeven, heeft men, hier ter Stede, ook enkele

Voorname Neeringen.

SALPETERRAFINEERDERYEN

XXIII. Salpeterrafineerderyen.

van byzondere persoonen, en onder anderen, eene op de Lynbaansgraft, tusschen 't Weesper-Plein en de Roeters-Eilands-sloot. De

ZWAVELRAFINEERDERYEN

XXIV. Zwavelrafineerderyen.

hier ter Stede zyn bepaald aan de Schans by 't Blaauwhoofd, en westwaards van de Looijeryen, in de nieuwe Uitlegging, aan de Lynbaansgraft, omtrent de Weterings-sluis; op welke plaatsen, ook alleen het maaken van Vermillioen, Vernis en Terebinthyn, en het branden van hoornen geschieden mag (x). De

KRUIDMAAKERYEN,

XXV. Kruidmaakeryen.

alwaar 't Buskruid, van Salpeter, Zwavel en Houtskool, bereid, en bewaard wordt, plagten, van ouds, digt onder, en zelfs in de Stad te zyn; doch zyn, allengskens, verder en verder buiten dezelve, geplaatst. By de Kloveniers-Doele, aan de Stads vesten, stondt, in den aanvang der zestiende eeuwe, *een gaende Cruytmolen*, die, op den elfden Janua-

(w) III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 151.
(x) Handv. *bl.* 999, 1003.

Voornaame Neeringen.

nuary des jaars 1541, aan de Stad opgedraagen werdt (y). *Cornelis Janszoon* in 't roode Kruis verzogt, in 't jaar 1571, een Kruidhuis en molen te mogen zetten, honderd en veertig roeden buiten de Jan-Rooden-Poort; doch dit verzoek werdt afgeslaagen by de Vroedschap, die alleenlyk toeliet, dezelven te stellen aan den Heiligen-Weg, daar 'er toen reeds twee stonden; doch niet dan tot wederzeggen van Burgemeesteren in der tyd (z). Van de Kruidmolens, of Kruidhuizen, die, voormaals, aan den Heiligen- of Overtoomschen weg stonden, zyn 'er, in de voorgaande eeuwe en in deeze, tot vyf toe, gesprongen, in de jaaren 1622, 1624, 1625, 1657 en 1709 (*a*). De Kruidmaakery *Sollenburg*, die hier ook stondt, is, op den veertienden Augustus des jaars 1758, ten vyf uuren des morgens, in de lugt gevloogen, en 't gene 'er van overgebleeven is, sedert, door de Stad, gekogt van de Eigenaars (*b*), die verlof gekreegen hebben, om hunne Kruidmaakery te verplaatsen, in een stuk Lands, benoorden het kleine Loopveld, in de Midden-Polder, daar zy, sedert het jaar 1709, een kruidhuis gehad hadden (*c*). Doch de ingelanden der gemelde Polder hebben hen, door het opschieten eener merkelyke somme, bewoogen, om dit Kruidhuis, en de gant-

(*y*) Oud Regifter *ter* Thesaurie, *Kas* XI. *f.* 19.
(*z*) Resol. Vroedsch. *N.* 2. 11 *July* 1571. *f.* 175.
(*a*) *Zie* WILLINK Amstell. Arkadia, I. *Deel*, *bl.* 100.
(*b*) Resol. Vroedsch. *Lr.* UU. 16 *Jan.* 1759. *f.* 107.
(*c*) Groot-Memor. *N.* IX. *f.* 99, 103, 106, 115 *verv.*

Voornaame Neeringen.

gantsche Kruidmaakery over te brengen aan de oostzyde des Amstels, in eenen afgelegen oord van de Ronde-hoeper-Polder. De Kruidmaakery Sollenburg, de laatste, die, aan den Heiligen- of Overtoomschen weg, overgebleeven was, is, op deeze wyze, van daar verplaatst geworden, na dat men, reeds omtrent zestig jaaren te vooren, bedagt geweest was, op middelen, om dezelve, benevens de andere Kruidmaakeryen daaromtrent, naar elders te doen overbrengen (*d*). De Kruidmaakeryen, die thans, omtrent deeze Stad; doch buiten de Vryheid gevonden worden, zyn niet meer dan twee in getal, eene, even boven Ouderkerk, aan het groote Loopveld, in de Amsterveensche of Middel-Polder, en de voorgemelde, in de Ronde-hoeper-Polder, mogende zy, volgens de algemeene Brandkeure van den zesden April des jaars 1685, nergens binnen de Vryheid worden opgeregt, dan met schriftelyk verlof van myne Heeren van den Geregte (*e*). Voorts, zyn 'er nog drie Kruidmaakeryen in Waterland, eene te Purmerende, eene te Buiksloot, en eene te Nieuwendam: ook is 'er eene by Muiden, en eene by Utrecht, die allen aan ingezetenen van Amsterdam toebehooren. Om 't gevaar, welk, uit het springen van Kruidmolens, of andere gebouwen tot de Kruidmaakerye behoorende, zou konnen ontstaan, te voorkomen, zyn, van tyd tot tyd, ver-

(*d*) Resol. Vroedsch. *Lr.* AA. 4 *May*, 2 *July* 1700. *f.* 47, 57.

(*e*) Handv. *bl.* 839, 878.

Voornaame Neeringen.

verscheiden' Keuren gemaakt. De Kruidmaakers mogen niet meer dan zeventig ponden Buskruids tevens op hunne Stooven droogen, en niet boven de vyftien honderd pond in hunne molens of omtrent dezelven houden. In de Stad, mag niemant boven de vyf en twintig ponden in huis hebben. 't Buskruid, met schuiten door de Stad gevoerd wordende, moet, met hairen kleeden of zeilen, gedekt zyn. De Sluiswagters zyn gehouden, de Buskruidschuiten, het eerst, en zelfs alleen, door te schutten. Men mag geen Buskruid aan boord brengen, dan 's daags voor dat de schepen vertrekken, of ten minsten op stroom haalen. Ook moest het, 't welk inzonderheid te pas kwam, toen 'er nog Kruidmaakeryen aan den Heiligen weg stonden, gevoerd worden langs de Kostverloorens-Wetering, door het kleine Sluisje ten einde van de Brouwersgraft, en voorts, door de Eenhoornssluis, naar de schepen, in 't Y. Doch als men met Buskruid den Amstel afkomt, moet het gevoerd worden, door de Amstel-schutsluis, langs de Prinsengraft en Raapenburger-graft, door de Raapenburger-schutsluis, Y-waards. Met wagens, karren of sleeden, mag geen Buskruid, naar of door de Stad, gevoerd worden. De Buskruidvoerders mogen ten hoogste maar vyftien duizend pond in ieder schuit hebben, en nergens aanleggen, veel min vernagten. Ook mogen zy geen tabak rooken, noch eenig vuur in hunne schuiten hebben. Tot het keuren van het Buskruid, zyn twee *Keur-*

mees-

meesters aangesteld, door Burgemeesteren (*f*). In 't jaar 1672, toen de Stad gevaar liep van den vyand, sloot zy eene Overeenkomst met vier Kruidmaakers, om al 't Buskruid, welk zy, in eenige maanden, maaken konden, alleen aan haar te leveren (*g*). Voornaame Neeringen.

Men heeft, hier ter Stede, ook eenige

LOODGIETERYEN,

XXVI. Loodgieteryen.

alwaar het Lood, in bladen en anderwyze, ten dienste van het Loodgieters-handwerk, vervaardigd wordt. Wy hebben boven (*h*) aangetekend, waar deeze Loodgieteryen niet mogen worden opgeregt. Voor eenige jaaren, was 'er, aan den Binnen-Amstel, by de groote Sluis, eene *Loodaschbrandery* opgeregt; doch, op de klagten der buuren, over de ongezonde damp, die 'er door veroorzaakt werdt, kwam 'er bevel aan den Eigenaar, van wege myne Heeren van den Geregte, om dezelve van daar te verplaatsen (*i*). In de zestiende eeuwe of eerder, zyn hier, van tyd tot tyd, ook

GLASBLAAZERYEN

XXVII. Glasblaazeryen.

van verscheiden' soorten opgeregt, de meesten van welken, ter oorzaake van de duurte der leevensmiddelen en huuren, en de daardoor veroorzaakte zwaare arbeidsloonen, weder-

(*f*) Handv. *bl.* 423, 424, 839, 863, 872, 873, 1660.
(*g*) Groot-Memor. N. VI. *f.* 72 *verso*, 87 *verso*, 89 *verso*.
(*h*) *Bladz.* 237.
(*i*) Besoign. *van* Burgem. *en* Schepenen *van* 26 *Nov.* 1750.

VOORNAAME NEERINGEN.

derom verdweenen zyn. In 't jaar 1597, werdt aan *Antonio Obisii* vergund, eene Glasblaazery van kristallynen glazen, hier ter Stede, op te regten. Men stondt hem, tèn dien einde, eene werkplaats toe, op den zuidwesterhoek van 't ronde Begynhof, aan de steenen brugge, die toen aldaar nieuwlings gelegd was; alwaar hy, tien jaaren, om niet zou mogen woonen en werken (*k*). Doch, in minder dan vier jaaren, moest hy 't werk opgeeven, welk egter, in 't jaar 1601, wederom werdt aangevat door *Jan Janszoon Karel*, wien daartoe eene andere en veel ruimer plaats, in de Oude-zyds-Raamen, tegen over de Kloveniers-Doele, werdt afgestaan (*l*). Ter deezer zelfder plaatse, werdt, eenige jaaren laater, de Glasblaazery geoefend, door *Jan Henrikszoon Soop* (*m*), terwyl, zo 't schynt, Jan Janszoon Karel, de voorige Glasblaazery behieldt, of plaats tot eene nieuwe verkreeg, in de Raamen (*n*). Ik vind ook, dat *Abraham van Tongerlo*, vroeg in de voorgaande eeuwe, eene nieuwe Glasblaazery, by de Reguliers-Poort, gehad heeft (*o*). Doch deeze Glasblaazeryen verdweenen door den tyd. Eenige jaaren laater, werdt 'er eene opgeregt, op de west-

(*k*) Groot-Memor. N. II. *f.* 186.
(*l*) Resol. Vroedsch. N. $\frac{8}{9}$ 29 *Juny*, 9 *Aug.* 1601. *f.* 354; 355 *verso.*
(*m*) PONTANUS Amsterd. II. *Boek*, XXVII. *Cap. bl.* 273. *van de Nederd. Vert.*
(*n*) Resol. Vroedsch. *N.* 11. 25 *Maart* 1613. *f.* 75 *verso.*
(*o*) Accoord, *berustende in 't* Vertrek der Thesaurie. *Oude Laade* H. *L.* n. n. n. *Zie ook*, hier voor, III. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 596.

westzyde der Keizersgraft, tusschen de Ree- en Beerenstraaten, alwaar flessen en bier- en wynglazen gemaakt werden. Doch omtrent den jaare 1660, werdt deeze Glasblaazery verplaatst, aan de zuidzyde der Roozengraft (p), daar zy, eenige jaaren, gebleeven is. Aan de Schans, ten noorden der Leidsche Poorte, is, voor ruim veertig jaaren, ook nog eene Glasblaazery geweest (q), en nog op ééne of twee andere Plaatsen. Eene van deezen stondt op het Roeters-Eiland. In dezelve, werdt ook Vensterglas geblaazen. En op den zes en twintigsten April des jaars 1724, werden honderd vier en zeventig korven, ieder uit twaalf schyven van dit glas bestaande, en allen met Stads wapen gebrand, uit deeze Glasblaazerye, by openbaare opveilinge, verkogt; geldende van twee en dertig tot vier en dertig guldens vyf stuivers de korf. Doch deeze Glasblaazeryen zyn, reeds voor eenige jaaren, verdweenen. De *Spiegelmaakery* van *Joseph Hewlate en Zoonen en Compagnie*, die, omtrent den jaare 1723, opgeregt was, en eenigen vrydom van 's Lands Impost op de Koolen en het Brandhout verworven hadt (r), is, insgelyks, na weinige jaaren verloops, te niet gegaan. Omtrent den jaare 1750, is 'er, op nieuws, eene Glasblaazery, daar meest flessen en drinkgla-

VoorNaame Neeringen.

(p) F. von Zesen, *bl.* 210, 211.
(q) D. Willink Amsterd. Buitensingel, *bl.* 89.
(r) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 903.

VOORNAAME NEERINGEN.

glazen gemaakt worden, op Wittenburg, ten einde van de kleine Wittenburgerſtraat, opgeregt, die nog in wezen is. Hierby is, in 't jaar 1756, ook eene *Loopenmaakery* gezet, alwaar Loopen tot Snaphaanen gegooten worden. Wy hebben, reeds op eene andere plaats (*s*), aangetekend, waar de Glasblaazeryen niet mogen worden opgeregt. 't Zelfde hebben wy ook reeds gemeld van de

XXVIII. SMEERSMELTERYEN.

SMEERSMELTERYEN,

van welken 'er ook nog eenigen, aan afgelegen oorden der Stad, gevonden worden. Volgens de oudſte Keuren, mogten 'er, *binnen der ouder grafte*, geene Smeerſmelteryen zyn (*t*). Men ſmelt, in dezelven, het ſmeer van beeſten, ten dienſte der Kaarſenmaakeryen, en tot ander gebruik. Het ſmelten van waſch, welk ook nog door eenigen gedaan wordt, mag niet dan in overwelfde Kelders geſchieden (*u*).

Men plagt ook eenige

XXIX. VERMILLIOEN- VERNIS- en TEREBINTHYNMAAKERYEN.

VERMILLIOENMAAKERYEN,
VERNISMAAKERYEN,
en
TEREBINTHYNMAAKERYEN

in de Stad te hebben, en mogelyk wordt 'er,

(*s*) *Bladz.* 237.
(*t*) Keurb. A. *f.* 29.
(*u*) Handv. *bl.* 861.

'er, hier en daar, nog eene enkele gevonden. Doch, volgens de algemeene Brandkeure, mogen zy 'er in 't geheel niet zyn (v), ter oorzaake van het gevaar van brand, waartoe deeze neeringen aanleiding geeven. Zy mogten, volgens eene Keure van den vyftienden Maart des jaars 1665, nevens het rafineeren van Zwavel en het branden van hoornen, alleen gedaan worden aan de Schans by 't Blaauwhoofd, en omtrent de sluis naar de Wetering, aan de Lynbaansgraft (w). Tot het opregten van

Voornaame Neeringen.

XXX. Potten- Steentjes en Platteelbakkeryen.

POTTENBAKKERYEN,
STEENTJESBAKKERYEN,
en
PLATTEELBAKKERYEN,

van welken 'er ook eenigen, hier en daar, in de Stad, plagten te zyn, of nog zyn, moet byzonderlyk verlof verzogt worden aan myne Heeren van den Geregte (x).

Even buiten de Vryheid der Stad, aan de oude Wetering, is ook eene *Waschbleekery*, en daar, en langs de nieuwe Wetering, of Kostverlooren-vaart, zyn ook verscheiden' *Lymmaakeryen*, eene *Sterkwaterstookery*, en andere *Trafiquen*, die, om meer dan éene reden, niet in Stad konnen, of mogen gedaan worden.

In

(v) Handv. *bl.* 839.
(w) Handv. *bl.* 999.
(x) Handv. *bl.* 839.

VOORNAAME NEERINGEN.

In de voorgaande eeuwe, plagt men, hier ter Stede, ook *Civet-katten* te houden, en de Amsterdamsche Civet was, zelfs buitens Lands, om haare deugdzaamheid, beroemd (y). De Civethandelaars verbonden zig, by eede, voor Burgemeesteren, om de Civet, zuiverlyk en onvervalscht, zo als zy van de Katten kwam, te leveren. Doch deeze neering is, in deeze eeuwe, geheellyk, verdweenen.

(y) Handv. bl. 1090.

VIER-

VIERDE DEEL.
KOOPHANDEL
VAN
AMSTERDAM.

TWEEDE BOEK.

BINNENLANDSCHE KOOPHANDEL. VEER- OF BEURT- EN MARKT-SCHEPEN EN SCHUITEN.

Algemeene schets van den Binnenlandschen Koophandel van Amsterdam.

De handel van Amſterdam, voor zo ver dezelve in koopen en verkoopen beſtaat, die zig, in 't eerſt, naar 't gemeen beloop der dingen, bepaalen moeſt binnen de Stede zelve, heeft zig, zo dra dezelve een weinig begon toe te neemen, moeten uitbreiden naar de naaſtgelegene Plaatſen en Geweſten, welken, allengskens, onder het gebied der Huizen van Bourgondie en Oostenryk, vereenigd geworden zyn; tot dat, ten tyde van Filips den II, Koning van Spanje en Heere der Nederlanden, eenige Nederlandſche Provincien zig van de overigen geſcheiden, en een Verbond van Vereeniging geſlooten hebben. De vaart en handel op deeze Provincien, die, voor dat zy, met Amſterdam, onder eene en dezelfde hooge Regeering, ſtonden; of, voor dat de hooge Regeering van Holland, waartoe Amſterdam behoort, zig met de andere Provin-

BINNENLANDSCHE VAART.

cien vereenigd hadt, een buitenlandsche Handel genoemd mogt worden, wordt thans, te regt, als een enkele Binnenlandsche Handel aangemerkt, en zal, van ons, als zodanig, in dit Boek, aangemerkt en beschreeven worden.

Deszelfs oudheid.

Amsterdam moet, toen het nog onder het gebied der Heeren van Amstel stondt, en een Leen van 't Bisdom van Utrecht was, reeds eenigen Binnenlandschen Handel gehad hebben, om dat het zig, gelyk wy, elders (*a*), hebben aangemerkt, in 't jaar 1275, de tolvryheid door het nabuurig Holland, liet aanrekenen, als eene vergoeding van geleeden schade. De Amsterdammers verzonden toen hunne eigene goederen, vermoedelyk, in 't eerst, graanen, zuivel en visch, en 't gene hunne eigene Landeryen en Wateren meer uitleverden naar de naaste Plaatsen, en ontvingen, van daar, ook andere waaren te rug. Zy voeren eerst op de Steden en Dorpen van Gooiland en Amstelland, en op Utrecht en Amersfoort, van welke laatste plaats, bier herwaards gezonden werdt: en zal dit het *Stigtsch bier* geweest zyn, waarvan, in eenen brief van den jaare 1323 (*b*), gewag gemaakt wordt. Zy handelden, omtrent deezen tyd, ook in Waterland (*c*), en zelfs in Friesland (*d*), en in Overyssel; de ingezetenen van welk gewest, in de jaaren 1276 en 1278, door Graave Floris

(*a*) *Zie* II. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 21.
(*b*) MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 321.
(*c*) Handv. *bl.* 24.
(*d*) Handv. *bl.* 130.

ris den V., met verſcheiden' voorregten, voor den Koophandel in zyne Landen, begunſtigd waren (*e*). In Waterland en Weſtfriesland, ſleeten de Amſterdammers, zo wel als in Kennemerland en Amſtelland, vry wat uitheemſch bier (*f*). In Overyſſel, met naame te Deventer, dreeven zy, vroeg in de veertiende eeuwe, handel in boter, kaas en zout (*g*), en haalden wederom bier, kooren en brandhout uit dit geweſt, met naame van Deventer en Zwolle, herwaards (*h*). In de veertiende eeuwe, voerden de Amſterdammers uitheemſch, en inzonderheid Hamburger Bier, Haring en andere goederen, langs de Schelde en langs de Honte, naar Brabant (*i*). Ongetwyfeld, hebben zy toen, en waarſchynlyk al eerder, op Zeeland gevaaren; ſchoon my daarvan geene zo oude bewyzen zyn voorgekomen. Ook heeft Amſterdam, vermoedelyk al vroeg in de veertiende eeuwe, op ſommige Steden van Gelderland, gehandeld, met naame, op Harderwyk en Elburg, aan welke twee Steden, de Graaven van Holland, reeds voor het einde der dertiende eeuwe, eenige gunſtbrieven verleend hadden (*k*). En in 't jaar 1306, hadt Willem de III., Graaf van Holland, die van Harderwyk reeds tolvryheid verleend in Weſtfriesland (*l*). Op Groningen,

BINNENLANDSCHE VAART.

(*e*) MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 384, 396.
(*f*) Privileg. van Haarl. *bl.* 35.
(*g*) *Zie* II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 134.
(*h*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 263.
(*i*) Handv. *bl.* 68.
(*k*) SCHRASSERT Harderw. II. *Deel*, *bl.* 6, 7.
(*l*) Id. I. *Deel*, *bl.* 176.

Binnenlandsche Vaart. gen, heeft Amsterdam, ongetwyfeld, ook omtrent dien tyd, of eerder, gehandeld.

Opregting der Veeren. De gemelde Steden en Plaatsen, welker meesten, van ouds, ten opzigte van Amsterdam, buitens lands lagen, doch nu als binnenlandschen worden aangemerkt, werden, met grooter of kleiner schepen en schuiten, bevaaren, naar het de gelegenheid vorderde. De ingezetenen dier Plaatsen voeren ook, veeltyds, met hunne eigene vaartuigen, op Amsterdam. Men voerde elkanderen, over en weder, toe, 't gene, in elke Plaatse, viel, of gemaakt werdt. Doch na dat de Scheepvaart buitens lands, hier ter Stede, meer dan elders, toegenomen was, werden, van hier, ook allerlei waaren, die, uit zee of langs de Rivieren, waren aangebragt, naar de Binnenlandsche Steden en Plaatsen, daar men dezelven begeerde, verzonden. In 't eerst, geschiedde dit vaaren, over en weder, op onbepaalde tyden. Doch, door den tyd, werden 'er, op de meeste Binnenlandsche Plaatsen, die aan de Zee, aan de Rivieren, of aan Binnenwaters, gelegen waren, Veeren opgeregt, welken, op bepaalde tyden, door een' of meer Schippers, over en weder, bevaaren werden. Op, of tegen de Marktdagen deezer Stad, voeren ook menigten van allerlei Binnenlandsche Vaartuigen af en aan.

Zy zyn *driederlei*. De Wethouderschap van Amsterdam heeft, wegens eenigen van deeze Veer- en Marktschippers, overeenkomsten gemaakt met de Geregten van de Plaatsen, die, door dezelven, bevaaren worden. Eenige anderen zyn, alleenlyk, verbonden, aan Keuren, by 't Geregt

regt alhier beraamd. En in ieder deezer tweederlei Veeren, worden, gemeenlyk, een' of meer Schippers, door Burgemeesteren deezer Stad, aangesteld; die allen Gildebroeders moeten zyn van 't groot of klein Binnenlandsvaarders-Gilde alhier. Zy zyn, daarenboven, verpligt, hun Veer, in persoon, te bevaaren, op de verbeurte van hun ampt (*m*), ten ware hun, op hun verzoek, en om wettige reden, verlof verleend ware, om een' *Zetschipper*, in hunne plaats, te stellen. Veele Veerschippers, die waaren van merkelyke waarde voeren, moeten ook, by hunne aanstelling, twee borgen stellen, voor zekere bepaalde somme, dat deeze waaren, geheel noch ten deele, aan 't Veer noch onder weg, vervreemd zullen worden. Ook zyn, tot meerder verzekering der verzenderen, op de meeste en voornaamste Veeren, *Aantekenaars*, of *Commissarissen*, gelyk menze noemt, door Burgemeesteren, aangesteld, die van alles wat aan 't Veer gebragt wordt, en van de naamen der genen, door en aan welken, de goederen worden afgezonden, naauwkeurige aantekening houden; waarvoor hun, door den afzender, van elke party een stuiver betaald wordt. Doch daar is nog eene derde soort van Veeren, welken, alleenlyk, bevaaren worden, door Schippers, die, door de Regeering der Plaatsen, vanwaar zy herwaards komen, worden aangesteld, of toegelaaten. Omtrent deezen, heeft het Geregt

BINNENLANDSCHE VAART.

(*m*) Resol. *van den* Oud-Raad *van* Burgem. *van* 29 *May* 1754. *bl.* 5.

BINNENLANDSCHE VAART.

regt of geheel geene byzondere Keuren gemaakt, of zulken, voornaamlyk, waar by den Veer- en Marktſchipperen vaſte Legplaatſen aangeweezen zyn. Doch onder deeze derde ſoort van Veerſchippers, zyn 'er ook veelen, die zig zelven vaſte Legplaatſen hebben verkooren, waar zy, onder 't opzigt der Havenmeeſteren, alleenlyk, gedoogd worden; en veele anderen, die alleenlyk op de Markten herwaards komen, en, hierom, in 't byzonder, *Marktſchippers* worden genaamd. Eene byzondere optelling en beſchryving van deeze *driederlei* ſoort van Veeren zal beſt in ſtaat zyn, om den Leezer een volledig begrip te geeven van de uitgebreidheid des Binnenlandſchen Koophandels van Amſterdam. Wy zullen, op dat ieder Veer gemakkelyker zou konnen gevonden worden, ten opzigte der twee eerſte ſoorten, ons houden aan de orde van 't A. B. C.

I. Veeren, omtrent welken, de Stad overeenkomſten met de Wethouders van andere Plaatſen gemaakt heeft, als van ALKMAAR,

De Veeren, omtrent welken, de Stad, met de byzondere Steden en Plaatſen, overeenkomſten geſlooten heeft, zyn die van Alkmaar, Amersfoort, Arnhem, Breda, Delft, Deventer, Doesburg, Dordrecht, Durgerdam, Elburg, Enkhuizen, Gouda, Groningen, Haage, Haarlem, Harderwyk, Harlingen, Haſſelt, Heemſtede en de andere Kleêren-Veeren, de Glip, Bennenbroek, de Heeren Zandvaart en 't Kraaijenneſt; 's Hertogenboſch, Heusden, Hoorn, Huizen, Kampen, Leiden, Muiden, Naarden, Nieuwkerk, Utrecht, Weesp, Workum, Zierikzee, Zutfen en Zwolle.

Het Veer van ALKMAAR op deeze Stad, en

en van hier derwaards te rug, plagt, van vroeg in de voorgaande eeuwe, of eerder, af, tot in 't jaar 1720, alleenlyk bevaaren te worden, door Schippers, die van de Wethouderschap der Stad Alkmaar werden aangesteld, voor welken, reeds op den een en twintigsten December des jaars 1655, eene Ordonnantie, te Alkmaar, beraamd was. Doch in 't jaar 1719, vonden Burgemeesteren der Stad Amsterdam, eindelyk, geraaden, drie Veerschippers, van hier op Alkmaar, aan te stellen. Men maakte, te Alkmaar, in 't eerst, zwaarigheid, om den Amsterdammeren vryheid van laaden op hier toe te staan. De Steden kwamen in onderhandeling. Amsterdam oordeelde, dat men den Veerschipperen, die hier waren aangesteld, eene beurt behoorde toe te staan, tegen twee, die, door die van Alkmaar, zouden bevaaren worden. Doch Alkmaar, 't Veer zo lang alleen hebbende gebruikt, meende, dat de Alkmaarders drie beurten tegen eene hebben moesten (*n*). In 't jaar 1724, werdt, by den Oud-Raad van Burgemeesteren alhier, geraaden gevonden, de Amsterdamsche Veerschippers te laaten uitsterven (*o*), zo dat 'er, ten laatste, maar één overbleef, dien men, te Alkmaar, niet meer dan ééne beurt van de negen toeleide. Zyn opvolger, met zo klein een aandeel in 't Veer, niet te vrede, vervoegde zig aan Burgemeesteren, die, in April des jaars 1763, te wege brag-

BINNENLANDSCHE VAART.

(*n*) Stads Missiven N. XXVI. *f.* 116, 118, 121 *verso*, 126 *verso*, 133 *verso*, 136, 140 *verso*, 142.

(*o*) Resol. *van den* Oud-Raad *van* Burgem. *van* 14 *Nov.* 1724. *f.* 52.

Binnenlandsche Vaart.

bragten, dat hem een agtste gedeelte van de beurten werdt toegedeeld (*p*). En op deezen voet, wordt het Alkmaarder Veer, nog tegenwoordig, door éénen Schipper van deeze zyde, bevaaren. Zyn opvolger moet zyne Veerschuit, op waardeering, overneemen, mids dezelve, hier ter Stede, getimmerd zy (*q*). Tegen het benadeelen van het Alkmaarder Veer, door het overvoeren van Passagiers, is, by eene Keure van den jaare 1741, voorzien. De Jagten, die, met eenige Koopluiden, des Zondags 's avonds, van Alkmaar herwaards komen, mogen geene andere Persoonen medeneemen, zonder, voor ieder derzelven, vier stuivers aan 't Veer uit te keeren (*r*). 't Geregt heeft, in 't jaar 1729, de Vragt- en Bestelloonen der goederen, die van Alkmaar herwaards gebragt worden, geregeld, en al vroeger, op het aantekenen van 't gene, aan dit en aan de andere Veeren, in het Damrak en aan de Texelsche Kaai, besteld wordt, orde gesteld (*s*). De Veerschepen op Alkmaar in 't byzonder houden hunne gewoonlyke Legplaats, in het Damrak, tusschen de oude en nieuwe Bruggen, voor de Karnemelkssteeg. Dagelyks, vaart 'er, des morgens ten negen uuren, een Veerschip; doch des Maandags, twee, ten negen en ten twee uuren, op Alkmaar af.

Amersfoort.

Op en van Amersfoort, is, gelyk wy reeds

(*p*) Stads Missiven *N.* XXIX. *p.* 38. N. XXXII. *p.* 233, 255.
(*q*) Groot-Memor. *N.* X. *f.* 3 *verso.*
(*r*) Handv. *bl.* 1503.
(*s*) Handv. *bl.* 1503, 1505.

reeds hebben aangemerkt (*t*), al in de veertiende eeuwe, of eerder, gevaaren; doch het Veer schynt eerst, door de Wethouderschap dier Stad, opgeregt, en alleen door Amersfoortsche Schippers, bevaaren te zyn, tot dat de twee Steden, in 't jaar 1647, overeenkwamen, dat het, voortaan, voor een derde, door Amsterdamsche, en voor twee derde, door Amersfoortsche Schippers, zou worden bediend (*u*). De Legplaats deezer Schippers was, van ouds, op het Water, tusschen de Oude en Paapenbrugge, voor de Vrouwensteeg, alwaar hun, in 't jaar 1693, een afzonderlyke Steiger toegeweezen werdt (*v*). Op het aantekenen der goederen, die op Amersfoort besteld worden, is, reeds in 't jaar 1675, orde gesteld (*w*). De wederzydsche Schippers zyn, in 't jaar 1708, overeengekomen, om in ééne beurs te vaaren: in welke overeenkomst, Burgemeesteren van Amsterdam, by provisie, bewilligd hebben (*x*). Gemeenlyk, vertrekt 'er, alle dagen, behalve des Zondags, een Veerschip op Amersfoort. Tegenwoordig, zyn 'er, van wege Amsterdam, twee Schippers op die Stad. **Binnenlandsche Vaart.**

Het Veer op Arnhem is, omtrent den jaare 1638, opgeregt. De Regeering der gemelde Stad hadt, eerst, twee Schippers aangesteld, die herwaards voeren; waarna myne Heeren van den Geregte alhier beslooten, **Arnhem.**

(*t*) Hier voor, *bl.* 278.
(*u*) Resol. Vroedsch. N. 19. 8 *Oct.* 1647. *f.* 161. Groot-Memor. N. III. *f.* 261 *verso*.
(*v*) Groot-Memor. *N.* VIII. *f.* 55 *verso*. Handv. *bl.* 1550.
(*w*) Handv *bl.* 1505.
(*x*) Groot-Memor. *N.* IX. *f.* 83.

Binnenlandsche Vaart.

ten, insgelyks, twee Schippers aan te stellen, die, beurt om beurt, met de Schippers, welken, door de Stad Arnhem, waren aangesteld, vaaren zouden, en voor welken, zo wel als voor den Commissaris of Aantekenaar (*y*), van tyd tot tyd, eenige Keuren gemaakt zyn (*z*). Laatstelyk is, in Augustus des jaars 1762, eene nieuwe Lyst der Vragtloonen, van Arnhem herwaards, en van hier op Arnhem, met goedvinden van beide de Steden, vastgesteld (*a*), die nog stand houdt. De Legplaats der Arnhemsche Veer- of Beurtschippers is in het Rokin, voor de Gaapersteeg. In 't jaar 1750, verzogten eenige bewooners der huizen hieromtrent, dat de Arnhemsche en andere Veerschepen, elders, mogten worden geplaatst. Doch eenige Koopluiden kanteden zig hiertegen: waarom de Legplaats deezer schepen gebleeven is, daar zy was. Alle weeken, des Woensdags 's avonds, vertrekt 'er, gemeenlyk, een Veerschip; doch in de maanden December, January en February, volgens eene Keure van den zes en twintigsten January des jaars 1751, alleenlyk om de veertien dagen (*b*).

Breda.

Het Veer op Breda is, reeds in de voorgaande eeuwe, opgeregt geweest: en in 't jaar 1666, waren de twee Steden overeengekomen, dat vier Veerschippers, twee van elke zyde, voortaan, tweemaal ter weeke, en in éene beurs, vaaren zouden

(*y*) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 56.
(*z*) Handv. *bl.* 1508, 1509.
(*a*) Keurb. U. *f.* 19 *enz.*
(*b*) Keurb. T. *f.* 120.

den (c): aan welke beurs, de Schippers ook de vragt van de goederen, die zy, voor eigen rekening, medeneemen, verantwoorden moeten (d). In of omtrent het jaar 1714, werdt hier, met toeſtemming der Regeeringe van Breda, geraaden gevonden, de Veerſchepen kleiner te maaken, en elk nog een' Schipper aan te ſtellen (e). Ook bloeide toen het Veer, ſedert eenige jaaren, zo zeer, dat 'er, behalve den gewoonlyken Beurtſchipper, dikwils, een Boeglegger noodig was, om welken aan te leggen, reeds, in 't jaar 1670, verlof was gegeven (f). Toen 't Bredaſche Bier hier meer gebruikt werdt, dan tegenwoordig, voeren 'er geregelde Bierſchepen af en aan, die egter geene andere goederen laaden mogten (g). Doch met het verval van 't Veer, in 't begin deezer eeuwe, magtigde de Wethouderſchap van Breda de gewoonlyke Veerſchippers alleen tot het voeren van Bieren (h). En in 't jaar 1762, is 'er eene Amſterdamſche Schippers-plaats vernietigd (i): zo dat 'er thans wederom maar twee zyn, gelyk van ouds. De Beurtſchepen op Breda vertrekken, tegenwoordig, maar eens ter weeke, des Zondags 's morgens met het openen der boom, van hunne Legplaats, aan de weſtzyde

BINNENLANDSCHE VAART.

(c) Groot-Memor. N. V. *f.* 186.
(d) Groot-Memor. N. VIII. *f.* 210.
(e) Stads Miſſiven N. XXV. *f.* 93 *verſo.*
(f) Handv. *bl.* 1515.
(g) Handv. *bl.* 1515, 1516.
(h) Groot-Memor. N. IX. *f.* 227.
(i) Reſol. *van den* Oud-Raad *van* Burgem. *van* 20 *Jan.* 1762. *bl.* 209.

Binnenlandsche Vaart.

de van den Singel, benoorden den Jan-Rooden-Poorts-tooren. De Vragt- en Bestelloonen zyn, by verscheiden' Keuren, geregeld (*k*).

Delft.

Het Veer op Delft is, reeds in de zestiende eeuwe, opgeregt geweest; doch de nette tyd der opregtinge heb ik, nergens, aangetekend gevonden. Het werdt, van ouds, met zeilschuiten, bevaaren. Doch in 't jaar 1668, werdt besloten, geene zeilen meer te gebruiken; maar de schuiten, langs den Goudschen Trekweg en Ryn, met paarden, te laaten trekken (*l*). By de oudste my bekende Keure voor dit Veer van den dertienden November des jaars 1589, wordt de Legplaats der Delftsche Veerschuiten reeds bepaald, daar zy nog tegenwoordig is, in 't Rokin, agter de Nieuwe-zyds-Kapelle; alwaar toen ook de Haagsche, Rotterdamsche en groote Leidsche Veerschuiten lagen (*m*). De Amsterdamsche Veerschuiten op Delft hebben, al van ouds, beurt om beurt, gevaaren, tegen de Delvenaars. De vragt- en bestelloonen zyn, reeds in de voorgaande eeuwe, met goedkeuringe van beide de Steden (*n*), geregeld geweest. Ook zyn 'er verscheiden' andere schikkingen gemaakt, tot handhaavinge van het Veer (*o*). De Veerschippers deezer Stad op Delft, Rotterdam en 's Graavenhage bevaaren deeze drie Steden,

(*k*) Handv. *bl.* 1516, 1517, 1518.
(*l*) Groot-Memor. N. V. *f.* 207 *verso*.
(*m*) Handv. *bl.* 1526.
(*n*) Stads Missiven N. III. *f.* 63; 66; 67.
(*o*) Handv. *bl.* 1526-1530.

den, by beurten, en maaken ieder een Gilde uit. Het Delftsche en 's Graavenhaagsche Veer staat onder twee; het Rotterdammer Veer onder vier Overluiden: van welk getal, jaarlyks, de helft afgaat, welker plaatsen, door Burgemeesteren, uit een benoemd dubbel getal, vervuld worden. Tot handhaavinge van dit Veer, is, reeds in 't jaar 1688, gekeurd, dat geene goederen, door Schippers buiten 't Veer op Delft, Rotterdam en 's Graavenhaage, naar de genoemde Steden, of van daar herwaards, zouden worden gevoerd, dan voor één' Koopman (*p*). Omtrent de Schippers, die Delftsch Aardenwerk herwaards brengen, schynt nogtans eenige oogluiking te worden gebruikt; mids het Aardenwerk los in hunne schuiten gelaaden worde: in welk geval, hun, veeltyds, toegelaaten is, by verscheiden' Plateelbakkers te Delft, te laaden, en aan verscheiden' winkels in deeze Stad, te ontlaaden (*q*). Wanneer een Schipper sterft, moeten de overigen, nevens zynen opvolger, die zyne schuit overneemen moet, een jaar en zes weeken, voor de Weduwe vaaren. Ook is, by eene Keure van den zeventienden Juny des jaars 1633, aan de zieke Schippers, vyf guldens toegelegd van elke reis, die, op hunne beurt, en met hunne schuit, gedaan wordt (*r*). De Schippers op Delft, Rotterdam en den Haage, die, van wege deeze Stad, worden aangesteld, zyn zestien in getal. Op

BINNENLANDSCHE VAART.

(*p*) Keurb. Q. *f.* 157 *verso*.
(*q*) Stads Missiven *N.* XXXII. *f.* 148, 159.
(*r*) Keurb. K. *f.* 61. 61 *verso*.

BINNENLANDSCHE VAART.

DEVENTER.

Op DEVENTER is, van hier, reeds in de veertiende eeuwe, gevaaren (s): doch 't Veer op die Stad is, niet voor 't jaar 1631, opgeregt. Ten minste, is toen, met believen van beide de Steden, eene vragtlyst beraamd. De Beurt- of Veerschippers worden, door beide de Steden, aangesteld, en vaaren, beurt om beurt, van hier naar Deventer, driemaal ter weeke, des Dingsdags, des Donderdags, en des Saturdags, 's avonds: en van Deventer op hier, op dezelfde dagen, des morgens. 't Geregt van Amsterdam heeft, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt, op het Deventer-Veer, die, in de *Handvesten*, te vinden zyn (t). Ook hebben Burgemeesteren, reeds in 't jaar 1676, toegestaan, dat het Veerschip van eenen overleeden Schipper op Deventer, door zynen opvolger, by schattinge, zou worden overgenomen (u). De Legplaats der Deventer-Beurtschepen is aan de noordoostzyde der Oude Brugge, tegen over het Bierdraagers-Huisje, in het Damrak. Van deeze zyde, zyn vier Beurtschippers op Deventer aangesteld.

DOESBURG.

De Wethouderschap der Stad DOESBURG, in het Graafschap Zutfen, aan den Yssel, heeft, reeds in de voorgaande eeuwe, eenen Veerschipper op hier aangesteld (v); waarna men, van deeze zyde, insgelyks, een' Veerschipper, van hier op Doesburg, aangesteld heeft. Doch dit Veer schynt, sedert, te

(s) *Zie* hier voor, *bl.* 279.
(t) Handv. *bl.* 1512, 1530 *enz.*
(u) Groot-Memor. *N.* VI. *f.* 199 *verso.*
(v) Handv. *bl.* 1534.

te niet geloopen te zyn. Immers, ik vind, dat die van Doesburg, in 't jaar 1717, van nieuws, eenen Veerschipper hebben aangesteld (w), op eenen tyd, dat de Schippersplaats, hier, onbegeven gelaaten was. De zwaare Ryntollen gelegenheid gegeven hebbende, tot het toeneemen der Vaarte langs de Aa, of ouden Yssel, die by Doesburg in den nieuwen Yssel valt; is de Regeering van Doesburg, in 't jaar 1763, te raade geworden, om eenen tweeden Beurtschipper aan te stellen op Amsterdam; 't welk nogtans niet geschied is, zonder voorkennis van Burgemeesteren deezer Stad, die 't zig, met voorbehoudenis van hun regt, om, wanneer zy 't zouden geraaden vinden, insgelyks, een' of meer Veerschippers op Doesburg aan te stellen, hebben laaten welgevallen (x). De Doesburger-Veerschepen leggen, by de Deventerschen, aan de Oude Brugge. Zy vaaren, gemeenlyk, naar dat 'er veel of weinig goederen zyn, om de agt of veertien dagen. BINNENLANDSCHE VAART.

Het Veer op DORDRECHT is, in gevolge eener Overeenkomste tusschen beide de Steden, opgeregt, in den jaare 1611. Ook is, ten zelfden tyde, eene Ordonnantie en eene Vragtlyst voor dit Veer vastgesteld. Het Veer, tot in deeze eeuwe bevaaren zynde, liep, in 't jaar 1740, te niete, en bleef, van deeze zyde, onbegeven. Burgemeesteren van Dordrecht deeden, in 't volgende jaar, DORDRECHT.

(w) Missive der Magistraat van Doesburg *van 5 Febr. 1717. berustende ter Charterkamer.*
(x) Stads Missiven *N.* XXXII. *bl.* 294.

Binnenlandsche Vaart.

jaar, voorslagen tot herstelling van het zelve, die, by Burgemeesteren van Amsterdam, overwoogen werden (y). Doch men kon elkanderen niet volkomenlyk verstaan, voor 't jaar 1744. Toen werden, van deeze zyde, twee Veerschippers op Dordrecht aangesteld. En men kwam overeen, dat de Dordrechtsche Beurtschepen drie reizen doen zouden, tegen twee reizen, die, door de Amsterdamschen, zouden worden gedaan, tot dat de vyf Dordrechtsche Schippers, tot op drie, zouden uitgestorven zyn; wanneer zy, tegen drie Amsterdamschen, vaaren zouden (z). Sedert, is 'er, van deeze zyde, een derde Beurtschipper aangesteld (a). In de Vragtlyst, die, met wederzydsche bewilliging, vastgesteld was, is, by eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1764, op gelyke wyze, deeze verandering gemaakt, dat, voortaan, beide van de groote en kleine Spykermanden, twintig stuivers aan vragt betaald zou moeten worden (b). De Legplaats der Dordrechtsche Beurtschepen, die alle Zondagen vertrekken, is in den Singel, tusschen de Korsjes- en Lynbaans-steeg. In 't voorbygaan, merken wy aan, dat, Dordrecht, van ouds, Octroi gehad hebbende, om de goederen, die, uit zee of langs de rivieren, de Stad voorby gevoerd werden, aldaar te doen verstapelen of verbodemen, of zekere regten te doen betaalen; de goederen,

(y) Stads Missiven *N.* XXIX. *f.* 102, 107, 113 *verso*.
(z) Handv. *bl.* 1537.
(a) Stads Missiven *N.* XXXII. *bl.* 247, 251.
(b) Keurb. U. *f.* 41.

ren, die, uit het Noorden, van Amsterdam en daaromtrent, door Gouda, den Yssel afkwamen, Kanthout, Kromhout en Eeken planken uitgenomen, in 't jaar 1540, door Keizer Karel den V., van dit Stapelregt werden vry verklaard (c). En by eene Overeenkomst met die van Dordrecht van den negenden September des jaars 1599, werdt deeze vryheid ook overgebragt op de goederen, die, niet alleen langs de gewoonlyke Vaart, de Spuije, maar ook, door de nieuwlings herstelde Kille van Bonaventura, voorby Dordrecht, gevoerd zouden worden. Te gelyk, werdt verklaard, dat de Oostersche en Noordsche balken, uit of over de Noordzee, in deeze Landen gebragt, van 't Stapelregt zouden vry zyn, evenveel, of zy gekant waren, of rond (d). 't Is nu en dan gebeurd, dat men, naar 't oordeel onzer Schipperye, dit Stapelregt, te Dordrecht, te verre heeft uitgestrekt (e); doch de nieuwigheden, over welken men klaagde, zyn, gemeenlyk, spoedig afgedaan.

BINNENLANDSCHE VAART.

Het Veer op DURGERDAM is, al van ouds, door Schippers, van wederzyde aangesteld, bevaaren. 't Schynt, nogtans, dat de Regeering van Amsterdam, met de Regenten van Durgerdam, geene overeenkomst getroffen heeft, dan alleenlyk by provisie, in den jaare 1664. By dezelve, werdt beraamd, dat de Veerschuiten alleenlyk op en

DURGERDAM.

(c) *Zie* II. *Deel*, VI. *Boek*, *bl.* 70.
(d) *Zie* Handv. *bl* 27. Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 449.
(e) Stads Missiven *N.* XXIX. *f.* 147 *verso*.

Binnenlandsche Vaart. en van Durgerdam vaaren; niet, dan aan den Kraansfteiger alhier, laaden en loffen, en niet, dan op de beftemde uuren, vertrekken zouden (*f*): 't welk, gemeenlyk, viermaal 's daags gefchiedt. De eerfte Ordonnantie voor de Veerfchippers van deeze zyde is van den jaare 1681. De vragten van perfoonen en goederen zyn, by verfcheiden' Keuren, geregeld (*g*). De Melk- en Roeifchuiten mogen, vryelyk, over en weder vaaren, zonder daarin, door de Veerfchuitenvoerders, belet te mogen worden (*h*). Van wege deeze Stad, is maar één Schipper op Durgerdam aangefteld.

Elburg. Tuffchen de Steden Amfterdam en Elburg, is, al in de vyftiende eeuwe, of eerder, gemeenfchap van vaart en handel geweeft (*i*); fchoon het, tot in de zeftiende eeuwe, is aangeloopen, eer de Regeering van Elburg geraaden vondt, een vaft Veer van Elburg op deeze Stad op te regten, en daartoe eenige Beurtfchippers aan te ftellen. Burgemeefteren van Amfterdam vertoefden, tot in Maart des jaars 1700, en ftelden toen, van deeze zyde, ook een' Veerfchipper op Elburg aan (*k*). Ook werdt den Veerfchipperen in 't gemeen, wat laater, eene Legplaats toegeftaan by de Nieuwe Brug, aan de ooftzyde van den Medenblikker fteiger (*l*). Se-

(*f*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 144 *verso.*
(*g*) Handv. *bl.* 1542, 1543.
(*h*) Groot-Memor. N. VII. *f.* 48.
(*i*) *Zie* II. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 349.
(*k*) Stads Miffiven N. XVII. *f.* 124 *verso.* Groot-Memor. *N.* VIII. *f.* 130 *verso.*
(*l*) Groot-Memor. N. VIII. *f.* 195.

Sedert, wordt het Veer op Elburg, van deeze zyde, door één' Schipper, bevaaren, die een vierde van de Beurten en voordeelen geniet (*m*), volgens eene Overeenkomst, die, reeds in of omtrent het jaar 1702, gemaakt is (*n*). Op het aantekenen der goederen, die op Elburg gescheept worden, is, by eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1714, orde gesteld (*o*). De Elburger Veerschippers vertrekken, driemaal ter weeke, des Dingsdags, Donderdags en Saturdags, een uur voor 't luiden der boomklok, van 't Veer.

BINNENLANDSCHE VAART.

Het Veer op ENKHUIZEN schynt, tot in 't jaar 1662 toe, alleenlyk van Schippers, door de Wethouderschap dier Stad aangesteld, bevaaren te zyn. Doch toen kwamen de beide Steden overeen, dat de Schippers, die, van wege Amsterdam, waren aangesteld, voortaan, een vierde gedeelte van de beurten bevaaren zouden. Amsterdam verbondt zig, ten zelfden tyde, den wederzydschen Veerschepen eene bekwaame Kaai of Legplaats te zullen aanwyzen (*p*): 't welk nogtans niet zo spoedig geschieden kon, ter oorzaake van het uitzetten der paalen, in 't Y voor de Stad, waarmede men, tot diep in 't volgende jaar, of langer, bezig was (*q*). Sedert, werdt de Legplaats der Enkhuizer Veer-

ENKHUIZEN.

(*m*) Stads Missiven *N.* XXVIII. *f.* 55 *verso.*
(*n*) Missive der Magistraat van Elburg *van* 28 *Juny* 1702. *berustende ter Charterkamer.*
(*o*) Handv. *bl.* 1547.
(*p*) Groot-Memor. N. V. *f.* 75 *verso.*
(*q*) Stads Missiven *N.* I. 6 *Septemb.* 1663.

BINNENLANDSCHE VAART.

Veerschepen geschikt, agter het oude Zeeregt of Wagthuis, beoosten de Nieuwe Brugge. De Schippers voeren, in 't eerst, elk voor zyne eigene rekening. Doch, in 't jaar 1679, kwamen zy, met goedvinden van Burgemeesteren der beide Steden, overeen, om in ééne beurs te vaaren, waaruit de Amsterdamsche Schippers, die drie in getal zyn, een vierde, en de Enkhuizer Schippers drie vierde trekken zouden (*r*). Dit heeft geduurd, tot in 't jaar 1698. De Amsterdamsche Schippers verzogten toen, wederom, gelyk van ouds, elk voor zyne eigen rekening, te mogen vaaren (*s*). Doch de Stad Enkhuizen bewilligde 'er niet in, voor 't jaar 1715, wanneer zulks, met toestemming der beide Steden, werdt vastgesteld (*t*). In 't jaar 1760, zyn de twee Steden overeengekomen, dat de plaats van Bestelder der Brieven en Pakjes, te Enkhuizen openvallende, door de Stad Amsterdam, en te Amsterdam openvallende, door de Stad Enkhuizen, zou begeven worden; mids de bevoordeelde, geen Burger zynde, gehouden zou zyn, zyn Burgerregt, in de wederzydsche Steden, te koopen (*u*). Burgemeesteren van Amsterdam hebben, voor 't eerst, in 't jaar 1699, twee Overluiden, uit de Veerschippers op Enkhuizen en Harlingen, aangesteld, om de belangen van beide de Veeren waar te neemen

(*r*) Groot-Memor. *N.* VI. *f.* 234 *verso.* Stads Missiven *N.* VII. *f.* 57.
(*s*) Stads Missiven *N.* XVII. *f.* 75 *verso.*
(*t*) Stads Missiven *N.* XX. *f.* 132.
(*u*) *Uit de* Oorspronkelyke Conventie *van* 6 *Maart* 1760, *berustende ter Charterkamer.*

men (v). In den Zomer, plagten, van Amsterdam en Enkhuizen, twee schepen 's daags te vaaren; doch, sedert veele jaaren, vaart 'er, op verzoek der Amsterdamsche Schipperen (w), des Zomers en des Winters, van elke Stad, maar één schip 's daags, des avonds, een uur voor 't luiden der boomklok. De Veerschepen, die, door overleeden Schippers, worden nagelaaten, moeten, in het Enkhuizer-Veer, gelyk in andere Veeren, door hunne Opvolgers, by schattinge, worden overgenomen (x). De Enkhuizer-Veerschepen mogen niet buiten hunne Legplaatsen laaden of lossen, en de goederen, op 't Veer wordende besteld, moeten, naar behooren, worden aangetekend (y). BINNENLANDSCHE VAART;

Op de Stad GOUDA, en van daar op hier te rug, is, verscheiden' eeuwen agtereen, gevaaren, zonder dat 'er een geregeld Veer tusschen de twee Steden werdt opgeregt. De groote Goudsche Vragtschuiten lagen, in de zestiende eeuwe, op het Rokin; doch werden, in 't jaar 1605, van daar verplaatst, op den S. Lucien-burgwal, tusschen de Jonge Roelen-steeg en den Spyker of het pakhuis van *Elbert Corneliszoon* (z), welk toen aldaar stondt. En deeze Legplaats behouden de Goudsche Ykerschepen, nog tegenwoordig; zynde de Jaag- of Trekschuiten, na 't maaken van 't Zandpad en de Trekvaart, op den GOUDA.

(v) Groot-Memor. VIII. *f.* 165 *verso.*
(w) Stads Missiven *N* XIX. *f.* 162 *verso.*
(x) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 96.
(y) Handv. *bl.* 1512, 1547.
(z) Handv. *bl.* 1550.

BINNENLANDSCHE VAART.

den zelfden burgwal, een weinig noordelyker geplaatst. Toen, in 't jaar 1564, de groote Goudsche Sluis, by Alfen, van steen hermaakt was (a), werdt, op het vaaren, buiten om de Stad Gouda, door de Sluis, en op het schutten, binnen door de Stad, midsgaders, op het vaaren, binnen door en buiten om Amsterdam, orde gesteld, door 's Lands Staaten, die verstonden, dat de wederzydsche Schippers vry in elkanders Steden mogten laaden, 't zy zy daar gelaaden of ongelaaden gekomen waren; mids de Goudsche Schippers, van hier komende, door Gouda voeren. Burgemeesteren van Amsterdam bewilligden in deeze schikking, indien de Goudsche Schippers, op hunne eigen haven, voeren, en hunne Tolcedulen, vooraf, aan eenen der Secretarissen alhier, vertoond hadden. Zy verklaarden zelfs, niet te willen onderzoeken, of de Goudsche Schippers ook verder voeren, dan op hunne Stad (b). Doch, over het vaaren om of door Gouda is, meer dan eens, geschil ontstaan, tusschen de twee Steden (c), 't welk, egter, spoedig is bygelegd. En in 't jaar 1742, is men, eindelyk, onderling verdraagen „ dat de Goudsche Schippers, 't zy ge„ laaden of ongelaaden hier ter Stede ko„ mende, vragt zouden mogen aanneemen, „ op alle Plaatsen, mids vaarende door of „ buiten om Gouda. Doch dat de Turf„ schippers, die in de Veenen gelaaden had„ den

(a) WALVIS Gouda, I. *Deel*, *bl* 18.
(b) Resol. Holl. 14 *Octob.* 19 *Novemb.* 1588. *p.* 416, 504.
(c) Stads Missiven N. III. *f.* 250. N. XXX. *f.* 101.

Binnenlandsche Vaart.

„ den, en de vaartuigen zonder luiken van „ deeze vryheid verſteken zouden zyn. En „ dat de ſchepen, van Amſterdam komende, „ en buiten om Gouda vaaren willende, „ daartoe verlof zouden moeten verzoeken „ van Burgemeeſteren dier Stad; doch daar- „ voor niet meer dan andere Schippers be- „ taalen (*d*)." Het Trekveer tuſſchen de twee Steden werdt opgeregt, in 't jaar 1658 (*e*), zo dra de Trekvaart en het Zandpad gemaakt waren, en daarin twaalf Schippers van elke zyde aangeſteld. Doch het Veer der groote Vragtſchepen, *Ykerſchepen* genaamd, die Koopmans goederen af en aan voerden, werdt niet opgeregt voor 't jaar 1685, volgens eene overeenkomſt tuſſchen de twee Steden (*f*). 't Leedt egter niet lang, of de tweederlei Ykerſchippers werden, onderling, oneenig (*g*). De Steden kwamen overeen, omtrent eene Ordonnantie voor de Ykerſchippers, die, in October des jaars 1689, vaſtgeſteld werdt (*h*). In 't jaar 1716, vonden de twee Steden geraaden, dat het Ykerveer, welk, tot hiertoe, door vyf Amſterdamſche en zeven of zes Goudſche Schippers, bevaaren geweeſt was (*i*), voortaan, door vyf Schippers van de eene en de andere zyde, in éene beurs, bevaaren zou worden (*k*). De Schippers der Jaagſchui-

(*d*) Handv. *bl.* 1560.
(*e*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 129 *verſo*, 156 *verſo*, 160 *verſo*.
(*f*) Stads Miſſiven N. VIII. *f.* 136 *verſo*. Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 138 *verſo*.
(*g*) Stads Miſſiven *N.* X. *f.* 72.
(*h*) Handv. *bl.* 1553.
(*i*) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 138 *verſo*.
(*k*) Groot-Memor. N. IX. *f.* 226. Handv. *bl.* 1557.

BINNENLANDSCHE VAART.

schuiten van deeze zyde, thans zes in getal, zyn, volgens eene Keure van den vyftienden February des jaars 1691, verpligt, een jaar en zes weeken na hunne aanstelling, voor eens overleeden Schippers Weduwe, te vaaren. Ook is, aan kranke Schippers op dezelfde schuiten, een gulden ter weeke toegelegd uit de gemeene bosse, zo lang dezelven twee guldens, uit de bosse van het klein Binnenlands-vaarders-Gilde, trekken (*l*).

Dagelyks, vaaren drie Trekschuiten van hier op Gouda, en van Gouda op hier, 's morgens, 's middags en 's avonds. In 't ruim, moeten niet meer dan agt en twintig, en in de roef, niet meer dan agt persoonen geplaatst worden. De nagtschuit moet, tot geryf der reizenden, van stroo worden voorzien (*m*). Op Amsterdamsche en Goudsche Kermis, konnen geene Trekschuiten worden afgehuurd (*n*). Ten behoeve van het Trekschuiten-Veer, is, meer dan eens, gekeurd, dat geene Goudsche Ykers of ydele Haringen eenig volk, brieven, geld of pakjes, die gekruid of gedraagen konnen worden, zullen mogen te rug voeren (*o*). Het loon van den Besteller van het Trekschuiten-Veer op Gouda is, in 't jaar 1709, geregeld, en tegen de moedwilligheden van Matroozen, Soldaaten en anderen, in de Goudsche Trekschuiten, by eene Keure van den drie en

(*l*) Keurb. Q. *f.* 201. Handv. *bl.* 1556.
(*m*) Handv. *bl.* 1551.
(*n*) Handv. *bl.* 1552.
(*o*) Handv. *bl.* 1553, 1557.

BINNENLANDSCHE VAART.

en twintigsten April des jaars 1717, orde gesteld (*p*). De Ykerschepen vaaren tegenwoordig, dagelyks, van hier op Gouda, en van Gouda op hier. Zy moeten, ten dienste der Koopluiden, van hunne Legplaats verschieten, om te lossen of te laaden, mids de vragt, te Amsterdam gelaaden zynde, vyf, en te Gouda gelaaden zynde, drie guldens opbrenge: doch 't sluis- en bruggeld moet den Schipper vergoed worden. De Schippers moeten, ieder, voor zes honderd guldens, borg stellen, tot gerustheid der inlaaderen (*q*). De vragt- en bestelloonen der goederen, die, met de Ykers, van hier verzonden, of herwaards gevoerd worden, met naame, die der Pypen, zyn, by verscheiden' Ordonnantien, geregeld (*r*).

Tusschen de Steden Amsterdam en Graave was, in 't jaar 1651, een Veer opgeregt, om door zes schepen, drie van elke zyde, alle dagen, beurt om beurt, bevaaren te worden. Ook kwamen de twee Steden, in 't volgende jaar, overeen, wegens eene Vragtlyst der goederen, die, met deeze Beurtschepen, verzonden worden (*s*). En Burgemeesteren van Amsterdam stelden, in 't jaar 1654, een' Toeziender of Bestelder van het Veer op Graave aan (*t*). Doch dit Veer is, al voor veele jaaren, te niet geloopen; wordende de

(*p*) Handv. *bl.* 1557, 1558.
(*q*) Handv. *bl.* 1553.
(*r*) Handv. *bl.* 1554, 1556, 1558. Vervolg, *bl.* 126.
(*s*) Handv. *bl.* 1560, 1561. Groot-Memor. N. III. *f.* 308 *verso*.
(*t*) Groot-Memor. N. IV. *f.* 25.

Binnenlandsche Vaart.

de goederen, te Graave t'huis hoorende, over Nieuwmegen verzonden.

Groningen.

Het Veer op en van Groningen is, daar ter Stede, omtrent den aanvang der voorgaande eeuwe, opgeregt, en, meer dan honderd jaaren lang, alleen door Groninger Schippers, bevaaren, die ruim veertig sterk waren, toen de Stad Amsterdam, in 't jaar 1716, besloot, ook vier Veerschippers op Groningen aan te stellen. Zy kwam, met den Olderman en Heuvelingen van 't Groot-Schippers-Gilde te Groningen, die zig toen hier ter Stede bevonden, overeen, dat de vier Amsterdamsche Schippers een derde van 't Veer bevaaren zouden (*u*). Sedert, zyn, nu en dan, eenige onlusten ontstaan, tusschen de tweederlei Schippers, ter gelegenheid, dat de Amsterdammers, hunne vragt te Groningen gelost hebbende, terstond, ledig te rug keerden, om hunne beurt, te Amsterdam, niet te verliezen: waaruit, somtyds, volgde, dat de Amsterdamsche beurt, te Groningen, door een' Groninger, tot zyne schade, moest worden vervuld, zo menze, 't gene niet behoorlyk was, niet ledig laaten wilde (*v*). De Amsterdammer Schippers tot op drie zynde verminderd, is 'er, eindelyk, met onderling goedvinden der twee Steden (*w*), op den twintigsten April des jaars 1753, by 't Geregt alhier, eene nieuwe Ordonnantie

(*u*) Stads Missiven *N.* XXVI. *f.* 5 *verso*, 102. Handv. *bl.* 1563.

(*v*) Stads Missiven N. XXVIII. *f.* 102. XXIX. *f.* 165, 173. XXX. *f.* 1 *verso*.

(*w*) Stads Missiven N. XXXI. *f.* 121, 137.

tie op het Groninger Veer gemaakt, waarby, onder anderen, werdt vastgesteld, dat de Beurtschippers, tweemaal ter weeke, vaaren, en 's Woensdags en 's Saturdags hunnen laatsten Laaddag hebben zouden; dat, den Amsterdammer, die de beurt hadt, niet t'huis zynde, een ander Amsterdammer, of by gebrek van Amsterdammeren, een Groninger Beurtman, in zyne beurt, zou treeden, en dat de Amsterdammer Beurtman niet ledig van Groningen herwaards zou mogen keeren, dan na dat de derde Amsterdamsche Beurtman, te Groningen, zou aangekomen zyn, om zyne beurt aldaar waar te neemen(x). Tegen het benadeelen van het Groninger Veer, door vreemde Schippers, was, reeds in 't jaar 1750, by eene Keure, voorzien (y). Het bestelloon der goederen is, in 't jaar 1758, geregeld (z). De Groninger Beurtman vertrekt, 's Donderdags en 's Zondags, met het opengaan der boom. Zyne Legplaats is, op 't Water, voor de Valkensteeg.

BINNENLANDSCHE VAART.

Van het Veer op den HAAGE, welk, in ééne beurs, door de Schippers op Delft, Rotterdam en den Haage, bevaaren wordt, en, reeds in de zestiende eeuwe, in stand was, hebben wy, hier voor (a), in de beschryving van het Veer op Delft, reeds eenig gewag gemaakt. In 't jaar 1645, zyn de zestien Schippers, die toen op Delft en Rotterdam voeren, met de zes Schippers, op den

HAAGE.

(x) Vervolg *der* Handv. *bl.* 127.
(y) Vervolg *der* Handv. *bl.* 127.
(z) Keurb. T. *f.* 239.
(a) *Bladz.* 288.

Binnenlandsche Vaart.

den Haage vaarende, overeengekomen, dat de laatsten aan de eersten iet zouden uitkeeren, en dat, by 't overlyden van een' der zes laatsten, een der zestien eersten, tot Schipper op den Haage, zou worden ingeloot (*b*). Niemant mag, buiten het Veer, eenige Passagiers of Stukgoederen, van hier naar den Haage, of van daar herwaards, voeren (*c*). De vragtloonen der goederen, die naar en van den Haage vervoerd worden, zyn, in 't jaar 1668, geregeld (*d*).

Haarlem.

Voor het maaken der Trekvaarte op Haarlem, in den jaare 1632, werdt het Veer op die Stad, alleenlyk door Buitenschuiten, bevaaren. Doch na 't aanleggen der Trekvaarte, werden, by de Buitenschuiten, ook Trekschuiten gevoegd, en beraamd, dat de Schippers, eerst op de Buitenschuiten, sedert *Kaarslaaden* genaamd, vaaren zouden, en daarna, by instervinge, op de Trekschuiten. Tot in de zestiende eeuwe toe, schynt 'er, tusschen de twee Steden, geene vaste Overeenkomst gemaakt te zyn, op het bevaaren van het Veer. Elke Stad stelde zo veele Schippers aan, als zy goedvondt, en Haarlem veel meerder dan Amsterdam. Hieruit rees, nogtans, dikwils, geschil, tusschen de wederzydsche Schippers: 't welk, in 't jaar 1597, zo hoog liep, dat men den Haarlemmer-Veerschuiten de gewoonlyke Legplaats in het Damrak, hier ter Stede, niet wilde toestaan; maar hen noodzaaken, eene af-

(*b*) Groot-Memor. N. III. *f.* 240 *verso*.
(*c*) Handv. *bl.* 1563.
(*d*) Handv. *bl.* 1562.

afgelegener plaats, in de veſten, buiten de S. Antonis-Poorte, te verkiezen. Die van Haarlem verwierven, hierop, een Mandement van 't Hof, waarby zy, in hunne oude Legplaats, gehandhaafd werden. Doch men kreunde zig, hier ter Stede, niet aan dit Mandement, als zynde verkreegen op een Requeſt, welk niet aan Burgemeeſteren, of aan 't Geregt deezer Stede, was medegedeeld, en ſtreedt met eene Keure, kort te vooren, op de Legplaatſe der Haarlemſche en Amſterdamſche Veerſchepen, gemaakt. De Haarlemmers, hunne voorige Legplaats willende inneemen, werden bekommerd, bekeurd, gevonniſt en gepand. Zy kwelden, op hunne beurt, de Amſterdammers, die te Haarlem kwamen, en beriepen zig op 't Hof, welk de bekeuring en panding wel afdeedt, zonder dat Amſterdam 'er zig tegen kantte; doch te gelyk aan die van Haarlem beval, hun *Appél*, voor 't Hof, te vervolgen (*e*): 't welk nogtans, niet blykt, geſchied te zyn. Immers, de twee Steden ſlooten, ten overſtaan van Commiſſariſſen van den Hove, in 't jaar 1598, een Verdrag, voor den tyd van twee jaaren: 't welk, in den jaare 1600, voor een jaar, en in 't jaar 1601, voor nog zes jaaren, vernieuwd werdt (*f*). Midlerwyl, was, by 't Geregt deezer Stad, op den veertienden December des jaars 1600, overeenkomſtig met dit verdrag, eene Ordonnantie vaſtgeſteld voor de Veerſchippers, van

Binnenlandsche Vaart.

(*e*) Privileg. van Haarl, *bl.* 371, 376.
(*f*) Groot-Memor. N. II. *f.* 196 *verſo*, 197.

BINNENLANDSCHE VAART.

van hier op Haarlem vaarende, die toen zestien sterk waren (*g*); volgens welke, zy, by provisie, ééne beurt zouden hebben, tegen twee van de Haarlemsche Schippers, die, zo wel als zy, in het Damrak leggen zouden (*h*). Doch, in 't jaar 1605, werdt, tusschen de twee Steden, beraamd, dat 'er drie Amsterdamsche, tegen vier Haarlemsche Veerschuiten, vaaren zouden (*i*): 't welk, tot in 't jaar 1612, geduurd heeft, zynde de twee Steden, in October des jaars 1611, overeengekomen, dat het Veer, met den zes en twintigsten September des jaars 1612, en voortaan, beurt om beurt, zou worden bevaaren (*k*). Men kwam, te gelyk, overeen, dat andere schuiten geene verzamelde, maar wel hoopvragten zouden mogen laaden, en naar de wederzydsche Steden vervoeren (*l*): 't welk, sedert nog, by eene Keure van den zes en twintigsten January des jaars 1679, werdt vastgesteld (*m*). En op deezen voet, wordt het Buiten- en Binnen-Veer, nog tegenwoordig, bevaaren.

De Buitenschuiten, *Kaarslaaden* genaamd, moeten, by hunne aankomst, regelregt schieten in het Damrak of Water, by de Paapenbrugge (*n*). Die in de beurt leggen, plaatsen zig, aan de westzyde, tusschen de Paapenbrugge en Baafjes-steeg. Die niet in de

(*g*) Keurb. C. *f.* 306 *verso*.
(*h*) Handv. *bl.* 1550.
(*i*) Groot-Memor. N. II. *f.* 213.
(*k*) Groot-Memor. N. II. *f.* 241 *verso*.
(*l*) Resol. Vroedsch. *N.* 11. 16 *Oct.* 1611. *f.* 33.
(*m*) Handv. *bl.* 1567.
(*n*) Groot-Memor. *N.* VI. *f.* 175.

de beurt leggen, moeten, daar tegen over, aan de ooſtzyde, haalen (*o*). Op het laaden, aantekenen, loſſen en beſtellen der goederen, zyn, van tyd tot tyd, verſcheiden Keuren gemaakt. Ook zyn de vragtloonen, by eene Ordonnantie van den jaare 1700, geregeld (*p*). De Beſteller is verpligt, op ieder Addresbrief, aan te tekenen, hoe veel de ontvangers der goederen, voor vragt en beſtellen, betaalen moeten (*q*). Alle dagen, vaaren drie Kaarslaaden af van hier op Haarlem, en van Haarlem op deeze Stad. De Amſterdamſche Schippers van het Buiten-Veer moeten, jaarlyks, ieder tien guldens, aan den Havenmeeſter tuſſchen de Paapen- en Nieuwe Bruggen, voor Kaaigeld, betaalen. De Haarlemmers betaalen hun Kaaigeld, te Haarlem (*r*). De Trekſchuiten vertrekken ook dagelyks, met het opengaan der Haarlemmer Poorte, buiten welke, zy leggen; en voorts, alle uuren, tot 's avonds ten agt uuren toe. Doch van Haarlem herwaards, vaaren de Trekſchuiten, 's morgens, ten half vier, ten vier, ten half vyf, of ten vyf uuren af, en voorts, alle uuren, tot 's avonds ten half zeven uuren toe. De Schippers, die, 's morgens, van de wederzydſche Steden afgevaaren zyn, keeren, 's namiddags, derwaards weder. Zy moeten ſtiptelyk op, en niet voor het uur afvaa-

BINNENLANDSCHE VAART.

(*o*) Handv. *bl.* 1550.
(*p*) Handv. *bl.* 1568, 1570, 1571.
(*q*) Groot-Memor. *N.* VIII. *f.* 89.
(*r*) Groot-Memor. *N.* IX. *f.* 20 *verſo.*

Binnenlandsche Vaart.

vaaren (*s*), dan wanneer 'er een of meer ſchuiten aan 't Veer blyven. De Schippers op het Buiten- en Binnen-Veér zyn verpligt, zelven mede te vaaren, ten ware zy, door ziekte of gewigtig belet, verhinderd werden (*t*). De vragt met de Trekſchuit is, voor ieder perſoon, des Zomers, zes, en des Winters, zeven en een halve ſtuivers. Kinderen van tien jaaren en daaronder betaalen halve vragt. Doch die beneden de drie jaaren zyn, niets. Onder de geheele vragt, is begreepen twee ſtuivers voor de Gabelle, en twaalf penningen voor Paſſagie-geld: het overige genieten de Schippers (*u*). In de Trekſchuiten, zyn, in 't jaar 1752, roeven gemaakt, die, zo wel als de ſchuiten, den meeſten tyd van 't jaar, konnen worden afgehuurd (*v*). De kleine Pakjes, die met de Binnenſchuit verzonden worden, moeten, niet door de Schippers knegts; maar door den Beſteller worden beſteld (*w*). De veertien Haarlemmer-Veerſchippers, wegens deeze Stad aangeſteld, hebben eene Bos opgeregt, waar over, de vier Overluiden 't bewind hebben; van welken, jaarlyks, twee afgaan, in welker plaats, twee anderen, door Burgemeeſteren, uit een benoemd dubbel getal, gekooren worden. De zieke Schippers trekken zes guldens ter maand, uit deeze Boſſe. De afgaande Overluiden moeten, aan eenen der

(*s*) Handv. *bl.* 1564.
(*t*) Handv. *bl.* 1572.
(*u*) Handv. *bl.* 1564, 1573.
(*v*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 128.
(*w*) Handv. *bl.* 1573.

der Stads Secretarissen, rekening doen (*x*). **BINNENLANDSCHE VAART.**

In 't voorbygaan, konnen wy niet nalaaten, hier ter plaatse, kortelyk, te gewaagen van een oud geschil, welk Haarlem gehad heeft, met verscheiden' Steden van Holland en Zeeland, en met Amsterdam in 't byzonder, over 't stuk der vrye Laadinge. De Stad Haarlem, ouder en aanzienlyker Koopstad geweest zynde, dan de meeste andere Hollandsche en Zeeuwsche Steden, heeft, naar alle waarschynlykheid, op dezelven gevaaren, eer dezelven nog eenige, of eenige merkelyke Binnenlandsche vaart of handel hadden; en vooral, eer, in dezelven, beslooten Binnenlandsvaarders-Gilden waren opgeregt. Die Stad is dus, naar 't schynt, vroeg, in 't bezit geraakt, om overal, en naar alle Plaatsen, vry te mogen laaden, 't zy haare Schippers, op de Laadplaatsen, belaaden of onbelaaden, gekomen waren. Doch na dat, in verscheiden' Steden, en ook te Amsterdam, Binnenlandsvaarders-Gilden waren opgeregt, werdt hier, aan de vreemden in 't gemeen, belet, vragt aan te neemen, zo zy, hier, niet, of minder dan half belaaden, gekomen waren: en al waren zy, half, of heel belaaden, aangekomen, liet men hun niet toe, te vaaren, dan op hunne eigene havens. Zelfs, mogten zy, op deezen, voor niet meer dan éénen koopman, laaden, indien, op dezelven, geregelde Veerschepen waren aangelegd (*y*).

Doch

(*x*) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 208 *verso.* *N.* VIII. *f.* 112, 156 *verso.*

(*y*) *Zie* hier voor, IV. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 142, 147.

Binnenlandsche Vaart.

Doch sommige vreemden, met naame die van Haarlem en Gouda, namen deeze bepaaling hunner voorige vryheid kwalyk. De Haarlemmers vervoegden zig, in 't jaar 1557, aan 't Hof van Holland, verzoekende, te worden gehandhaafd, in 't bezit der vrye Laadinge, te Amsterdam. Zy verwierven eene uitspraak van Commissarissen in hun voordeel. Doch Amsterdam beriep zig, van deeze Uitspraak, op den vollen Raad, daar geoordeeld werdt, dat die van Haarlem niet beweezen hadden, in 't bezit der vrye Laadinge te zyn. Zy bragten de zaak toen voor den grooten Raad van Mechelen, die, in 't jaar 1570, verstondt, dat die van Haarlem zouden blyven in 't bezit, om vryelyk te Amsterdam te mogen laaden, en de laading te voeren, werwaards zy wilden (z). Die van Gouda verwierven diergelyk eene uitspraak in hun voordeel van Commissarissen van den Hove van Holland, in 't jaar 1588 (a): waarop zy zig, sedert, bestendiglyk, beroepen hebben (b). Doch aan die van Alkmaar was, in 't jaar 1579, de vrye Laading ontzeid (c). Ten voordeele van Haarlem, is, laatstelyk, op den tienden December des jaars 1700, uitspraak gedaan, door Commissarissen van den Hoogen-Raade.

Doch

(z) Regifter van diverse Sententien, *berustende ter Secretarye. f.* 90 *versb.* Privil. van Haarlem, *bl.* 266, 310.

(a) Regist. van diverse Sentent. *f.* 92.

(b) Missiven *van* Gouda *van* 3 *Sept.* 1733. 27. *Nov.* 1741. *en* 4 *Jan.* 1749. *berustende ter Charterkamer.*

(c) Regist. van diverse Sentent. *f.* 46. *en* Bylaage *L.* A. *Zie ook* de *gedrukte* Sentent. van den hoogen en Provinc. Raade, *bl.* 199.

Doch Amsterdam beweerde, ten zelfden tyde, in bezit te zyn, van zulke Veeren te mogen opregten, als de Wethouderschap geraaden vondt, met uitsluiting van vreemden en anderen van 't bevaaren der zelven (*d*). Commissarissen verstonden toen, dat die van Haarlem, voor den Hoogen-Raade, behoorden te worden gedagvaard, om Amsterdam, in 't gemelde bezit, te zien bevestigen (*e*). Doch ik vind niet, dat de Hooge-Raad, in beide deeze gevallen, eenige nadere uitspraak gedaan heeft. Ondertusschen, heeft Haarlem altoos getragt, zig, in 't bezit der vrye Laadinge hier ter Stede, te handhaaven. Ter gelegenheid van een geschil hierover, in 't jaar 1683, gevallen, floegen Burgemeesteren van Haarlem voor, twee Schippers, die, over en weder, in de eene en de andere Stad, *gearresteerd* waren, buiten benadeelinge van beide de Steden, zo * ten opzigte van het regt, als † ten opzigte van de bezitting, van wederzyde, te ontslaan; waarin Burgemeesteren van Amsterdam, ten dien tyde, bewilligden (*f*). Men heeft, ondertusschen, reden om te twyfelen, of het regt, of de bezitting van Haarlem wel werken kan, ten opzigte van de vaart naar Plaatsen, op welken, hier, Veeren zyn opgeregt.

Binnenlandsche Vaart.

* ten *petitoire.*

† ten *possessoire.*

Het

(*d*) *Vergelyk* Handv. *bl.* 1577.

(*e*) Groot Memor. N. VIII. *f.* 192. Privil. van Haarl. *bl.* 593, 596.

(*f*) Missive van Haarlem *van* 20 *Sept.* 1683. *berustende ter Charterkamer.*

BINNENLANDSCHE VAART.

HARDERWYK.

Het Veer op HARDERWYK, aan welke Stad, by een byzonder Voorregt van den Aartshertoge Filips van den vierden January des jaars 1498 [1499], de vrye handel op Amſterdam was toegeſtaan (*g*), tot in 't begin der zeventiende eeuwe toe, alleenlyk bevaaren geweeſt zynde, door Schippers, by haare Wethouderſchap aangeſteld; vondt de Regeering van Amſterdam, eindelyk, in 't jaar 1616, geraaden, ook eenige Schippers, van deeze zyde, aan te ſtellen, en, met onderlinge bewilliging van beide de Steden, eene Ordonnantie voor 't nieuwe Veer te beraamen. Men tradt, hierover, met Harderwyk, in onderhandeling, en ſloeg, van deeze zyde, voor, dat het Veer, by proviſie, vier weeken, door die van Harderwyk, en daarna, twee weeken, door de onzen, bevaaren zou worden. Doch Harderwyk wees deezen voorſlag van de hand (*h*). 't Liep aan, tot in February des jaars 1617, eer de twee Steden overeen kwamen, dat de wederzydſche Schippers in ééne beurs vaaren zouden, uit welke, alle veertien dagen, twee derde aan de Harderwykers, en een derde aan de Amſterdammers zou worden uitgedeeld (*i*). Wat laater, werdt eene Ordonnantie voor het Veer gemaakt, met toeſtemming van beide de Steden (*k*). De Stad Harderwyk, in 't jaar 1650, vry wat kos-

(*g*) Hardv. *bl.* 134.
(*h*) Reſol. Vroedſch. *N.* 11. 4 *Octob.* 1616. *f.* 186.
(*i*) Groot-Memor. *N.* II. *f.* 261.
(*k*) Groot-Memor. *N.* II. *f.* 268 *verſo.*

kosten, tot verbetering haarer haaven, gedaan hebbende, verzogt, dat de Stad Amsterdam haar, in deeze kosten, met eenige penningen wilde onderſteunen. Burgemeesteren werden toen, door de Vroedſchap, gemagtigd, om Harderwyk, ten gemelde einde, met tien of twaalf duizend guldens, te beſchenken (*l*). De Regeering van Harderwyk verhoogde, ſedert, om de kosten op 't onderhoud van de haven te vinden, de vragtloonen ten laste van de ingezetenen van Amsterdam, zonder de Regeering deezer Stad te kennen. Hier uit rees eenig geſchil (*m*). Men verſtondt, hier ter Stede, dat de ingezetenen van Harderwyk, zo wel als die van deeze Stad, voordeel trokken van 't onderhoud der haven, en derhalve, met deezen gelykelyk, behoorden te draagen, tot de kosten. Doch men besloot, nogtans, dat het tot eere van de Stad ſtrekte, aan zulke oude Bondgenooten, als die van Harderwyk waren, eenige weldaad te bewyzen (*n*). Men kwam dan overeen, dat de Amsterdammers en alle anderen negen, en de Harderwykers zeven en een halve ſtuivers, voor ieder perſoon, aan vragt betaalen zouden. De vragt van de goederen werdt, te gelyk, minder gesteld voor de Harderwykers, en men ſtondt toe, dat de Wethouderſchap van Harderwyk een zevende gedeelte van de vragt inhieldt, en besteedde, tot verdiepinge

BINNENLANDSCHE VAART.

(*l*) Reſol. Vroedſch. *N.* 20. 10 *Sept.* 1650. *f.* 186.
(*m*) Reſol. Vroedſch. *N.* 21. 6 *Jan.* 1654. *f.* 138 *verſo.*
(*n*) Reſol. Vroedſch. *N.* 21. 26 *Maart* 1654. *f.* 165.

BINNENLANDSCHE VAART.

ge haarer haven (*o*). De Amſterdammer-Veerſchippers, die thans maar twee in getal zyn, hebben, ſomtyds, dit zevende gedeelte gepagt, en ſomtyds, ook poogingen gedaan, om de inhouding van het zelve te doen ſtaaken (*p*): doch, tot nog toe, vergeefs. De Regeering van Harderwyk, in 't jaar 1689, eene nieuwe vragtlyſt hebbende opgeſteld, zonder de Regeering van Amſterdam te kennen; verſtondt men hier, dat de voorige vragtlyſt van den jaare 1654 behoorde ſtand te grypen (*q*). De Harderwyker Veerſchepen leggen aan den Kamperſteiger, by het Zeeregt. Alle avonden, een uur voor 't luiden der boomklok, vaart 'er een Veerſchip af, op Harderwyk.

HARLINGEN.

Het Veer op HARLINGEN werdt, oudtyds, bevaaren, door Schippers, van de Wethouderſchap aldaar aangeſteld; en 't Geregt van Amſterdam hadt alleenlyk, by eene Keure van den drie en twintigſten July des jaars 1605, de Legplaats dier Veerſchepen bepaald, daar zy voormaals geweeſt was, tegen over de Spaarnedammer brugge, ter plaatſe van het roode Blokhuis; zonder dat 'er meer dan één te gelyk binnen de nieuwe brugge komen mogten, voor dat het gewoone Veerſchip buiten geſchooten was (*r*). Doch in 't jaar 1696, vonden Burgemeeſteren geraaden, ook van deeze zyde, eenige Veerſchippers op Harlingen aan te ſtellen.

Men

(*o*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 14, 21, 186.
(*p*) Stads Miſſiven *N.* VI. *f.* 127.
(*q*) Stads Miſſiven *N.* XII. *f.* 54.
(*r*) Handv. *bl.* 155.

Men zag zulks te Harlingen ongaarne. Doch men hieldt zig, hier ter Stede, aan zyn regt (*s*), en bewoog, met veel moeite, de Wethouderschap van Harlingen tot een verdrag om de Amsterdamsche Veerschippers, op gelyken voet, te behandelen, als de haaren, hier ter Stede, werden behandeld, mids de onzen maar een vierde van de beurten hadden; waarmede men zig, hier, vergenoegen liet (*t*). Het Veer is, ingevolge van dit verdrag, van 't jaar 1697 af, voor een vierde gedeelte, van deeze zyde bevaaren (*u*). Het Schippers-Gilde te Harlingen heeft zig, nu en dan, vry wat voorregts aangemaatigd, over de Amsterdamsche Schippers, die thans drie in getal zyn, 't welk gelegenheid tot eenig geschil gegeven heeft (*v*). In 't jaar 1736 en sedert, hebben de twee Steden, meermaalen, gehandeld, over het beraamen eener Ordonnantie voor het Veer, die, door wederzydsch gezag, zou worden vastgesteld (*w*). Doch ik vind niet, dat zulks, tot hiertoe, geschied zy. Men heeft, te Harlingen, de Amsterdammer-Veerschippers willen verbinden, om altoos op hunne beurt te vaaren; doch de onzen hebben de vryheid willen behouden, om byvragten aan te neemen, en het bevaaren van het Veer, op zulk een' tyd, voor de Harlingers, over te laaten; alzo zy, uit het Veer alleen, niet be-

BINNENLANDSCHE VAART.

(*s*) Stads Missiven N. XV. *f.* 112, 147 *verso*, 148, 153 *verso*, *en* vooral *f.* 167. N. XVI. *f.* 1, 2, 3.
(*t*) Stads Missiven N. XVI. *f.* 17, 33, 95, 111, 118.
(*u*) Resol. Vroedsch. *Lr.* Y. 22 *Juny* 1697. *f.* 246.
(*v*) Stads Missiven *N.* XVIII. *f.* 103, 116 *verso*.
(*w*) Stads Missiven *N.* XXVIII. *f.* 175 *verso*, 178 *verso*.

BINNENLANDSCHE VAART. bestaan konnen (x): en dit schynt de voornaame reden, waarom men, met onderlinge bewilliging, nog geene Ordonnantie heeft konnen maaken. 't Geregt alhier heeft, in 't jaar 1725, het bestelloon bepaald, by eene Keure, die, in 't jaar 1726, eenigszins veranderd is (y). Over de Veerschippers op Enkhuizen en Harlingen van deeze zyde, zyn, reeds in 't jaar 1699, by Burgemeesteren, twee Overluiden aangesteld (z). De Harlinger Veerschepen leggen nog, omtrent dezelfde plaats, daar zy, oudtyds, lagen; doch wat meer Oostwaards, aan de Texelsche kaai. Alle avonden, een uur voor het luiden der boomklok, vertrekt 'er, gemeenlyk, een Veerschip.

HASSELT. Het Veer op HASSELT in Overyssel plagt, tot in 't midden der voorgaande eeuwe, alleen van de Hasseltsche zyde, bevaaren te worden. Doch in 't jaar 1657, vonden Burgemeesteren van Amsterdam geraaden, vier of meer Veerschippers, van deeze zyde, aan te stellen, die, volgens eene overeenkomst met de Regeering van Hasselt, reis om reis, tegen agt Hasseltschen, welken 'er toen waren, vaaren zouden. In 't volgende jaar, kwam men, nogtans, nader overeen, dat het Veer, door vier Schippers van elke zyde, zou worden bevaaren (a). En deeze overeenkomst hieldt eenige jaaren stand. De Veerschippers van deeze zyde werden, by loo-

(x) Stads Missiven N. XXXII. f. 15.
(y) Handv. bl. 1570.
(z) Groot-Memor. N. VIII. f. 165 verso.
(a) Groot-Memor. N. IV. f. 134 verso, 157 verso.

lootinge, uit het Groot-Binnenlandsvaarders-Gilde, gesteld. Doch 't Veer werdt, in laater' tyd, zo ongeregeld bediend, dat de Zwolsche Veerschippers de gelegenheid waarnamen, om volk en goederen van hier mede te neemen, en binnen de Vryheid van Hasselt uit te zetten: 't welk hun, in 't jaar 1728, verbooden werdt (*b*). De oneenigheid tusschen de Zwolsche en Hasseltsche Schippers duurde nogtans; en 't Hasseltsche Veer verviel, meer en meer, tot dat Burgemeesteren van Amsterdam goedvonden, het, in 't jaar 1733, met kennisse van die van Hasselt (*c*), te herstellen, op den voet van de jaaren 1657 en 1658; met dit onderscheid nogtans, dat vier Amsterdamschen, tegen zes Hasseltschen, vaaren zouden (*d*). Op het overvoeren der Grasmaaijers, in den Hooityd, werdt, in 't jaar 1737, eene overeenkomst met Zwolle getroffen (*e*), die, in laater' tyd, vernieuwd werdt. Volgens deeze overeenkomst, mogt de Hasseltsche Beurtman, in de maanden Juny en July, niet meer dan honderd maaijers, ten zynen byzonderen voordeele, overvoeren: en was hy verpligt, de vragt der maaijeren, welken hy, boven dit getal, medenam, te verrekenen met de boegleggers der Zwolsche en Hasseltsche Veeren. Doch het Hasseltsche Veer scheen zig niet te konnen herstellen. De Oud-Raad van Burgemeesteren besloot, derhalve, de Amsterdamsche Schippers

BINNENLANDSCHE VAART.

(*b*) Groot-Memor. N. X. *f.* 80 *verso*.
(*c*) Stads Missiven N. XXVIII. *f.* 105 *verso*, 111 *verso*.
(*d*) Groot-Memor. N. X. *f.* 103. Handv. *bl.* 1575.
(*e*) Groot-Memor. N. X. *f.* 155.

Binnenlandsche Vaart.

pers te laaten uitsterven (*f*): en na dat de laatste, in 't jaar 1754, overleeden was, werdt het Veer, van deeze zyde, by voorraad, vernietigd: waarvan der Regeeringe van Hasselt kennis gegeven werdt (*g*). Sedert, is, aan de Beurtschippers van de Hasseltsche zyde, die nu, als Marktschippers, worden aangemerkt, toegelaaten geweest, niet slegts, gelyk van ouds, op de drie weekelyksche Marktdagen, Maandag, Woensdag en Vrydag; maar ook op Zondag, van hier te vaaren. Doch in den Hooityd, of eigenlyk in Juny en July, vaaren, op de drie overige dagen der weeke, de Gildebroeders van 't Groot-Binnenlandsvaarders-Gilde, by lootinge, op Hasselt (*h*). De Legplaats der Veerschepen blyft, aan de noordwestzyde van de oude brug, gelyk van ouds. Zy vertrekken, een uur voor het luiden der boomklok, van 't Veer.

Heemstede. enz.

Op Heemstede by Haarlem is sterk gevaaren, sedert dat men, aldaar, Lynwaat- en Kleeren-bleekeryen, in grooten getale, heeft aangelegd. De Zandvaart, aldaar in de voorgaande eeuwe gegraaven, en sedert de *Heeren Zandvaart* genaamd, langs welke, veelen van deeze bleekeryen opgeregt zyn, mag niet gebruikt worden, dan met verlof van den Heere van Heemstede (*i*). In 't jaar 1681,

(*f*) Resol. *van den* Oud-Raad van Burgem. 5 *Juny* 1737. *f.* 92. Groot-Memor. N. X. *f.* 156. Stads Missiven N. XXVIII. *f.* 175 *verso*, 187 *verso*, 189. *N.* XXX. *f.* 53 *verso*, 59, 65, 159.

(*g*) Stads Missiven N. XXXI. *f.* 207, 209.

(*h*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 129.

(*i*) Groot-Memor. N. IV. *f.* 110 *verso*.

1681, werdt de eerste Ordonnantie op het Veer, tusschen Burgemeesteren deezer Stad en de Vrouwe van Heemstede, vastgesteld: volgens welke, het, door twee Schippers van hier, en door vier van de zyde van Heemstede, in éénе beurs, bevaaren zou worden. De Schippers huurden, ten zelfden tyde, de Zandvaart van de Vrouwe van Heemstede (*k*). De Legplaats was, reeds te vooren, gekeurd aan de westzyde van den Singel, tusschen de Warmoesgraft en Gasthuismolènsteeg (*l*). Doch zy is, naderhand, regt daar tegen over, aan de oostzyde van den Singel, verplaatst. De Veerman op Heemstede vaart alle nademiddagen met kleêren, en 's Dingsdags en Vrydags, ook met andere goederen. De Commissaris of Aantekenaar van dit Veer, die te gelyk Aantekenaar is van het Veer op Bennenbroek en de Glip, schikt zig, naar het Reglement, voor den Aantekenaar van het Rotterdammer en andere Veeren gemaakt (*m*). Het Kleêrenveer op *Bennenbroek* en de *Glip* of *Prinsen-Zandvaart* is, op dezelfde plaats, als dat op Heemstede, de Heeren Zandvaart en het Kraaijennest; en op deeze Veeren, byzonderlyk, op de grootte en vragten bestelloonen der Kleêrenmanden, zyn, van tyd tot tyd, verscheiden' Keuren gemaakt (*n*).

BINNENLANDSCHE VAART.

Het

(*k*) Groot-Memor. N. VII. *f.* 185 *verso*. Handv. *bl.* 1577.
(*l*) Groot-Memor. N. VII. *f.* 33 *verso*. Handv. *bl.* 1577.
(*m*) Groot-Memor. *N.* VIII. *f.* 156.
(*n*) Handv. *bl.* 1509, 1510. Keurb. U. *f.* 4. *Zie ook* Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 815.

BINNENLANDSCHE VAART.

'S HERTOGENBOSCH.

Het Veer op 's HERTOGENBOSCH schynt, in den jaare 1630, eerst van deeze zyde, opgeregt, en, door vyf of zes Schippers, bevaaren te zyn (o). Doch naderhand, is het, door zes Schippers, drie van elke zyde, bevaaren: tot dat het verval van 't Veer, in 't jaar 1756, gelegenheid gaf, om het, voortaan, door niet meer dan vier Schippers, twee van elke zyde, te doen bevaaren (p). De Beurtschippers van deeze zyde hebben, in 't jaar 1711, eene Overeenkomst met elkanderen gemaakt, die, met eenige veranderingen, door Burgemeesteren, goedgekeurd is (q). De jongste Ordonnantie op het Veer is, den zes en twintigsten January des jaars 1731, vastgesteld (r). Het Veerschip op 's Hertogenbosch legt op den Singel, ten noorden van den Jan-Rooden Poorts-Tooren, en vertrekt alle weeken.

HEUSDEN.

De Regeeringen der Steden Amsterdam en HEUSDEN, in 't jaar 1650, wegens de opregting van een Marktschuiten-Veer van daar op deeze Stad, zynde overeengekomen, werden 'er, van elke zyde, twee Marktschippers aangesteld: waarby, in 't jaar 1657, met bewilliging van Burgemeesteren van Amsterdam, door de Wethouderschap van Heusden, nog een derde gevoegd werdt, onder beding, van deeze zyde, dat 'er, in het toekomende, maar twee Schippers van elke

(o) Handv. *bl.* 1578.
(p) Resol. *van den* Oud-Raad van Burgemeest. *van* 1756. *p.* 76.
(q) Handv. *bl.* 1578.
(r) Handv. *bl.* 1579.

elke zyde zyn zouden (*s*). De Legplaats deezer Beurtschepen is, aan de westzyde van den Singel, benoorden den Jan-Rooden-Poorts-Tooren, van waar zy, eens ter weeke, des Donderdags 's morgens, afvaaren. BINNENLANDSCHE VAART.

Op Hoorn is, behalve de Trekvaart, omtrent den jaare 1660, van Buiksloot, over Purmerende, en over Monikendam en Edam, aangelegd, in gevolge van verscheiden' Overeenkomsten, tusschen deeze Stad en de Steden Hoorn, Edam, Monikendam en Purmerende getroffen (*t*); reeds in de voorgaande eeuwe, een geregeld Buitenveer geweest, welk alleen bevaaren werdt door Schippers van de Hoornsche zyde aangesteld, die hunne Legplaats aan het Bothhuisje hadden (*u*); doch, in den jaare 1687, van daar, in het Damrak, voor de Kapelsteeg, verplaatst werden (*v*); van waar zy, dagelyks, een half uur voor 't luiden der boomklokke, vertrekken. Eenige jaaren te vooren, waren Burgemeesteren van Amsterdam, met Burgemeesteren van Hoorn, in onderhandeling getreden, over het maaken eener nieuwe Ordonnantie op het Veer, volgens welke, het, voortaan, van wederzyde, bevaaren zou worden (*w*). Doch ik vind niet, dat men toen tot een besluit gekomen is. Sedert, zyn 'er egter ook Veerschippers, van deeze zyde, aangesteld. Doch in HOORN.

(*s*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 139. *Verg.* N. VIII. *f.* 30.
(*t*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 7 *verso*, 22, 30, 34, 55, 71.
(*u*) Stads Missiven *N.* I. 7 *Sept.* 1663.
(*v*) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 179.
(*w*) Stads Missiven *N.* VII. *f.* 79, 162 *verso*.

BINNENLANDSCHE VAARTE. in 't jaar 1716, begeerde de Regeering van Hoorn, dat het Veer wederom op den ouden voet gebragt, en alleen door Schippers van daar bevaaren werdt (x). Maar, van deeze zyde, was men niet gezind, de Amsterdamsche Veerschippers, geheellyk, te ontzetten van hun beroep. 't Liep tot in 't jaar 1718 aan, eer men eene Ordonnantie, met wederzydsche bewilliging, op het Veer hadt vastgesteld (y). Het Veer wordt, tegenwoordig, door één' Amsterdamschen Schipper bevaaren. Eenigen tyd hierna, regtte men, te Hoorn, een zogenaamd Binnenveer op, waarin vier Damschuiten gesteld werden, die hunne Legplaats namen in het Damrak by den Paapenbrugge; doch, in 't jaar 1725, van daar, op Droogbak, en in laater' tyd, in den Nieuwe-zyds-Voorburgwal, voor de Gravenstraat, verplaatst werden (z). En deeze Damschuiten, die alle dagen vaaren, en van welken de eerste, reeds in 't jaar 1692, gevaaren hadt, voeren stukgoederen af en aan, terwyl de grove waaren aan het Buitenveer bepaald blyven. De Overeenkomst van den jaare 1718, slegts voor twintig jaaren gemaakt zynde, is, zo ver my gebleeken is, niet wederom vernieuwd. Ter gelegenheid van eenig geschil tusschen de wederzydsche Schippers, sloegen de onzen, in 't jaar 1753, voor, dat zy, voortaan,

(x) Stads Missiven N. XXV. f. 208 *verso*, 211 *verso*.

(y) Stads Missiven N. XXVI. f. 52, 75, 84 *verso*, 127. Handv. bl. 1588.

(z) Stads Missiven N. XXVII. f. 101 *verso*, 109 *verso*. Groot-Memor. N. X. f. 37 *verso*. Handv. bl. 1592.

aan, in eene gemeene beurs, wilden vaaren, en daar uit een vierde, tegen drie vierde van de Hoornsche zyde, genieten (*a*), op welken voet men, voorheen, overeen gekomen was. De vragt- en bestelloonen voor het Hoornsche Veer zyn, by verscheiden' Keuren, geregeld (*b*). Ook is 'er, reeds in 't jaar 1661, eene Ordonnantie vastgesteld op het bevaaren der Trekvaarte tusschen de vyf Steden (*c*), die nog stand houdt. In dit Veer, zyn zes Amsterdamsche Schippers. **Binnenlandsche Vaart.**

Op Huizen in Gooiland, is, al voor veele jaaren, een Veer opgeregt, welk, door twee Schippers, een' van elke zyde, bevaaren werdt. Burgemeesteren van Amsterdam kwamen, in 't jaar 1714, met Buurmeesteren van Huizen, overeen, wegens het aanstellen van eenen Bylegger, waartoe, altoos, een Huizer Schipper zou verkooren worden. De twee vaste Schippers, en, des noods, ook de Bylegger vertrekken, des Zondags, op onderscheiden' uuren, van Huizen herwaards, en des Maandags, des Dingsdags, en des Woensdags of Donderdags, van hier wederom naar Huizen (*d*). Het Veer is, sedert, zo zeer vervallen, dat Burgemeesteren van Amsterdam, in 't jaar 1750, aan 't Geregt van Huizen hebben voorgeslaagen, den Bylegger wederom af te stellen (*e*). Tot nog toe, wordt het Veer, egter, door drie Schippers, **Huizen.**

(*a*) Stads Missiven *N.* XXXI. *f.* 148.
(*b*) Handv. *bl.* 1505, 1582, 1584.
(*c*) Handv. *bl.* 1545.
(*d*) Handv. *bl.* 1592.
(*e*) Stads Missiven *N.* XXX. *f.* 154 *verso.*

Binnenlandsche Vaart. pers, bevaaren, een' Amsterdammer en twee Huizers. De Amsterdammer geniet, volgens onderlinge overeenkomst, wat meer dan een derde van 't voordeel der vragten.

Kampen. Op de Stad Kampen is, al zeer vroeg, gevaaren en gehandeld: doch ik heb niet konnen ontdekken, wanneer het Veer derwaards opgeregt is. Het wordt, sedert veele jaaren, bevaaren door Veerschippers, die, van de éene en de andere zyde, aangesteld zyn. De onzen betaalen dertig stuivers van elke reize, tot onderhoud van het Kamper diep, over welks droogte, meermaalen, geklaagd is (*f*). De Veerschippers op Kampen vertrekken, in den Zomer, driemaal ter weeke, des Maandags, Woensdags en Vrydags; doch des Winters, alleen des Dingsdags en Vrydags, van den steiger, ten noordoosten der Oude Brugge, agter 't Bierdraagers-huisje (*g*). Zy zyn, zo wel als de Deventersche en Zwolsche Beurtschepen, verpligt, een uur voor dat de boomklok begint te luiden, de touwen los te maaken, en naar buiten te schieten, op de verbeurte van dertig stuivers, ten behoeve van den Havenmeester (*h*).

Leiden. Op de Stad Leiden, en van daar herwaards te rug, is, ook al zeer vroeg, door wederzydsche Schippers, over de Haarlemmer- en Leidsche Meer, gevaaren. Zelfs, hebben de Steden, op den vyfden December des jaars 1581, ten overstaan van Commis-

sa-

(*f*) Stads Missiven *N.* XXVII. *f.* 40 *verso*, 44, 133.
(*g*) Handv. *bl.* 1550.
(*h*) Handv. *bl.* 751.

fariſſen uit den Hove van Holland, een Verdrag wegens de Schippery geſlooten, inhoudende, „ dat de wederzydſche Schippers vragt, „ binnen Leiden en Amſterdam, op hunne „ eigene havens, zouden mogen aanneemen, „ 't zyze, op de Laadplaatſe, gelaaden gekomen waren, of niet: en zelfs op vreemde havens, by gebrek van Schippers, op „ de Laadplaatſe woonagtig, mids eerſt de „ Overluiden der Binnenlandsvaarderen aldaar aanſpreekende (*i*)." Doch wanneer het Kaagſchippers-Veer opgeregt zy, is my niet klaarlyk gebleeken. 't Schynt alleenlyk, dat die van Leiden, in de zeſtiende eeuwe of eerder, begonnen zyn, met het aanſtellen van een merkelyk getal van Veerſchippers, waartegen Amſterdam maar weinige Veerſchippers aangeſteld hadt. Men kwam, in 't jaar 1598, overeen, dat de Kaagſchippers, die toen vier en dertig ſterk waren, zeven en twintig Leidſchen en zeven Amſterdamſchen, tot op dertig, zouden uitſterven; en dat, in plaats van de Schippers, die daar na overleeden, anderen, door Amſterdam, zouden geſteld worden, tot dat 'er, van elke Stad, vyftien Schippers in 't Veer waren (*k*); welk getal, in laater' tyd, nog meer afgenomen is. 't Geregt van Amſterdam beraamde, in 't volgende jaar, eene Keur voor de Veerſchippers, met toeſtemminge van 't Geregt van Leiden. Men kwam ook overeen, om uit elke Stad twee Overlui-

Binnenlandsche Vaart.

(*i*) Groot-Memor. N. XII. *f.* 62 *verſo*.
(*k*) Groot-Memor. N. II. *f.* 187.

Binnen-landsche vaart.

luiden te ſtellen over 't Veer (*l*). De Kaagen plagten, tot in 't jaar 1668, over den Overtoom gehaald te worden: en de twee Steden bepaalden, in 't jaar 1643, de grootte en gedaante, op welke, zy moeſten worden gebouwd (*m*). Doch het opregten van een Veer van vier Buitenſchepen op Leiden, twee van elke zyde, die, door Spaarnedam, zouden vaaren, in den jaare 1647 (*n*): en vooral, het aanſtellen van geregelde Trekſchuiten, na 't maaken van de Goudſche Trekvaart en 't Zandpad, in den jaare 1657, deedt het Kaagſchippers-Veer derwyze vervallen, dat men, in 't jaar 1668, beſloot, derzelver getal te laaten uitſterven, tot op negen, behalve de twee Buitenſchippers. Ten zelfden tyde, werdt ook geraaden gevonden, de Kaagſchippers agter den Overtoom te laaten leggen (*o*): waarna zy, zeldzaamer, door reizigers, gebruikt worden. Tegenwoordig, zyn 'er, derhalve, drie geregelde Veeren op Leiden: het Kaagſchippers-Veer, het Buiten- of Grootvaarders-Veer, en het Trekſchuiten-Veer. De Legplaats der Kaagen is nog aan den Overtoom, en dagelyks, ten tien uuren, vaart 'er eene Kaag op Leiden af. De Legplaats der Grootvaarders is op het Water, voor de Baafjesſteeg. Zy vertrekken, om den derden dag. De Trekſchuiten zyn tweederlei, Marktſchuiten en Volksſchuiten. Van de eerſten, die,

(*l*) Handv. *bl.* 1594.
(*m*) Groot-Memor. N. III. *f.* 271 *verſo.*
(*n*) Groot-Memor. N. III. *f.* 292 *verſo.*
(*o*) Groot-Memor. N. V. *f.* 226.

die, op den Singel, by 't Latynsche School, leggen, vertrekt 'er een, in den namiddag. Van de anderen, die, by dage, ter zelfder plaatse, leggen; doch, tegen den avond, verhaalen buiten de Utrechtsche Poort voor de herberg de Beerenbyt, vertrekt 'er een, 's avonds, ten agt uuren. In dit Trekschuiten-Veer, vaaren negen Amsterdamsche Schippers. De vragt en bestelloonen op Leiden zyn, by verscheiden' Keuren, geregeld (*p*). Binnenlandsche Vaart.

Op Muiden, plagten, al vroeg in de voorgaande eeuwe of eerder, dagelyks, geregelde Marktschippers af te vaaren, die, door de Regeering aldaar, werden aangesteld. Op Naarden, voeren ook diergelyke Marktschippers, die, insgelyks, werden aangesteld, door de Wethouderschap dier Stad. En deeze Marktschippers vaaren, nog tegenwoordig. Het Marktschip op Muiden vaart, alle namiddagen, ten drie uuren, en legt aan de nieuwe brug, ten noorden van den Medenblikker steiger. Het Marktschip op Naarden vertrekt op den middag ten twaalf uuren, en legt op 't Water, voor de Baafjes steeg (*q*). Somtyds is, over deeze Marktschippers, geklaagd, door Burgemeesteren deezer Stad (*r*). Doch na 't opregten van het Trekschuiten-Veer, en 't maaken van 't Zandpad op Muiden en Naarden, in 't jaar 1653, worden de Marktschepen, immers Muiden en Naarden.

(*p*) Groot-Memor. N. V. *f.* 226, 230, 233. *N.* VIII. *f.* 89. N. X. *f.* 24. Handv. *bl.* 1579, 1580, 1581.
(*q*) Groot-Memor. *N.* VIII. *f.* 55 *verso*.
(*r*) Stads Missiven *N.* XVII. *f.* 36. *N.* XIX. *f.* 220 *verso*.

BINNENLANDSCHE VAART.

mers door reizigers, minder gebruikt. En op dit Veer is, in 't zelfde jaar, by 't Geregt deezer Stad, eene uitvoerige Ordonnantie gemaakt (*s*). De geschillen, vallende tusschen de Schippers op deeze Trekschuiten en de inlaaders of reizigers, worden, door Commissarissen van het Zandpad, afgedaan (*t*). De Trekschuiten, van welken wy spreeken, hebben, in 't jaar 1698, ook vryheid gekreegen, om op Muiderberg te vaaren (*u*). Zy leggen, sedert het jaar 1685, op de Prinsengraft, aan de noordzyde, tusschen de Utrechtsche straat en den Amstel; doch schieten, voor hun vertrek, naar buiten, aan de oostzyde des Amstels, voor 't Veerhuis. In 't Veer op Muiden en Naarden, vaart maar één Amsterdamsche Schipper.

NIEUWKERK.

Het Veer op NIEUWKERK op de Veluwe plagt, tot op 't einde der voorgaande eeuwe, alleen door Nieuwkerker Schippers, bevaaren te worden: doch, in 't jaar 1699, vonden Burgemeesteren van Amsterdam geraaden, zelven ook eenen Schipper op Nieuwkerk aan te stellen, en daarover, met de Amptsjonkers, in onderhandeling te komen (*v*). Men kwam, in 't jaar 1701, by provisie, overeen, dat het Veer bediend zou worden, door vier Schippers, drie wegens Nieuwkerk, en een' wegens deeze Stad aan te stellen, om in ééne beurs te vaaren, uit welke, de Amsterdamsche Schipper een vierde geniet

(*s*) Handv. *bl.* 1605.
(*t*) Stads Missiven *N.* XIX. *f.* 163 *verso*, 164.
(*u*) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 128.
(*v*) Stads Missiven *N.* XVII. *f.* 178. *N.* XVIII. *f.* 27, 51 *verso*. *N.* XIX. *f.* 183.

niet (w). Op het bestellen en aantekenen der goederen, is, in de jaaren 1713 en 1714, by twee byzondere Keuren, orde gesteld (x). De Veerschepen op Nieuwkerk vertrekken, driemaal ter weeke; des Dingsdags, des Donderdags, en des Saturdags, een half uur voor het luiden der boomklokke. Zy leggen aan de Texelsche Kaaij, voor de Ramskooi, aan den Meppeler steiger. BINNENLANDSCHE VAART.

Op Utrecht is, al zeer vroeg, groote handel gedreeven uit deeze Stad. Ook voeren 'er, reeds in de zestiende eeuwe, geregelde Veerschuiten van de eene op de andere Stad. De Schippers of *Schuitenvoerders*, gelykze genoemd werden, werden, door de Wethouders der beide Steden, aangesteld. Te Amsterdam, waren *Groot-Schuitenvoerders* en *Klein-Schuitenvoerders* op Utrecht, die hunne Legplaats hadden, aan den Utrechtschen steiger, op het Rokin. Zy waren begreepen onder Gilden, en, voor dat der Grootschuitenvoerders, ook *Schietschuiten* genaamd, om dat zy, tot geryf van den koopman, van hunne gewoonlyke Legplaats *schieten*, en elders lossen, of laaden mogen, werdt, in 't jaar 1598, eene nieuwe Ordonnantie vastgesteld (y), die, in 't jaar 1601, vernieuwd en vermeerderd werdt (z). Tot hiertoe, waren 'er egter geene onderlinge Overeenkomsten gemaakt, tusschen de twee Steden, op het bevaaren van het Veer. Alleen- UTRECHT.

(w) Handv. *bl.* 1608.
(x) Handv. *bl.* 1601, 1604.
(y) Keurb. C. *f.* 298 *verso*.
(z) Keurb. C. *f.* 308. Handv. *bl.* 1630.

BINNENLANDSCHE VAART.

leenlyk, hadden de wederzydsche Schuitenvoerders, zonder dat 'er Burgemeesteren van Amsterdam in gekend waren, reeds in 't jaar 1580, een verdrag gemaakt, volgens welk, vier Utrechtschen, tegen een' Amsterdammer, vaaren zouden (*a*). Doch in 't jaar 1607, kwamen de twee Steden, voor 't eerst, zo ver my gebleeken is, overeen, omtrent het bevaaren van het Veer op Utrecht, door groote en kleine schuiten (*b*). Ten dien tyde, voeren de groote schuiten met zeilen, en de kleinen werden geroeid. De Utrechtschen voeren nog, met vier schuiten, tegen ééne. Doch in 't jaar 1623, werdt men, hier ter Stede, te raade, met een gelyk getal van schuiten, te vaaren. Men nam den raad van verscheiden' Regtsgeleerden in, die, eenpaariglyk, verstonden, dat de Stad, hiertoe, volkomenlyk, geregtigd was (*c*). Te Utrecht, begreep men 't anders: 't welk tot eenige moeijelykheden aanleiding gaf (*d*). Doch in 't jaar 1625, besloot men tot verdrag (*e*). Het werdt, in 't volgende jaar, getroffen. Men kwam overeen, om het getal der Roeischuiten, by uitstervinge, te brengen op vyftien van elke zyde, die, beurt om beurt, zouden vaaren. Het Zandpad en de Trekvaart omtrent dien tyd gemaakt zynde (*f*), werden de Roeischuiten in Trekschui-

(*a*) Compostboek *f.* 149.
(*b*) Groot-Memor. *N.* II. *f.* 225 *verso*, 226 *verso*.
(*c*) Compostboek *f.* 149.
(*d*) Resol. Vroedsch. *N.* 13. 13 *Juny* 1623. *f.* 214 *verso*. *N.* 14. 10 *July*, 27 *Nov.* 1623. *f.* 15 *verso*, 94. *N.* 15. 9 *Dec.* 1624. *f.* 48 *verso*.
(*e*) Resol. Vroedsch. *N.* 15. 2 *Septemb.* 1625. *f.* 110.
(*f*) Groot-Memor. *N.* III. *f.* 38—46.

ſchuiten veranderd, en de Zeilſchuiten afgeſchaft. De ſchuiten, die met goederen voeren, en *Schietſchuiten* genaamd werden, kreegen hunne Legplaats aan de ooſtzyde van den Singel, tuſſchen de Gaſthuismolen- en Kruisſteegen, en vaaren eens 's daags. De Volksſchuiten, die, in de nieuwe Prinſengraft, tuſſchen den Amſtel en Utrechtſche ſtraat, plagten te leggen, werden, na 't leggen der Amſtelſluis, verplaatſt, in de Agtergraft, op dezelfde hoogte, ſchoon zy, voor de Beerenbyt, buiten de Utrechtſche Poort, driemaal 's daags, afvaaren, en aankomen (*g*). Op het aantekenen der goederen op Utrecht, is, by meer dan éénе Keure, orde geſteld (*h*). Ook zyn de vragtloonen, met onderling goedvinden der twee Steden, geregeld (*i*). Het beſtelloon van 't Schietſchuiten-Veer is, laatſtelyk, in 't jaar 1764, bepaald (*k*). Van de Amſterdamſche zyde zyn, in 't geheel, veertien Utrechtſche Schippers aangeſteld. BINNENLANDSCHE VAART.

Het Trekſchuiten-Veer op WEESP is, eerſt na 't graaven der Weesper-Trekvaarte en 't leggen van het Zandpad, in den jaare 1637, opgeregt, om by voorraad, met zes ſchuiten, drie van elke zyde, bevaaren te worden. De Ordonnantie voor dit Veer en de lyſt der vragtloonen is, by Burgemeesteren van Amſterdam en Weesp, vaſtgeſteld. Elke Stad ſtelt, jaarlyks, in 't begin van Auguſtus, een' uit haare Veerſchippers, tot Over- WEESP.

(*g*) Handv. *bl.* 1630.
(*h*) Handv. *bl.* 1636, 1637.
(*i*) Handv. *bl.* 1638, 1698. Vervolg, *bl.* 132.
(*k*) Keurb. V. *f.* 39 *verſo*.

Binnenlandsche Vaart. Overman (*l*). De Koorenbrandewyn, die te Weesp gestookt wordt, mag alleen herwaards gevoerd worden door de Veerschuiten, die ook alleen de ledige stukken te rug mogen voeren (*m*). De Weesper-schuiten leggen op de Prinsengraft, by de Muiderschuiten (*n*); doch schieten, van daar, even als deezen, naar buiten, aan de oostzyde des Amstels, voor 't Veerhuis, van waar zy afvaaren.

Workum. Op Workum in Friesland, is, reeds in den jaare 1650, door de Magistraat aldaar, een Veer opgeregt, welk, volgens eene overeenkomst tusschen de twee Steden van den jaare 1698, door drie Schippers van deeze zyde, by provisie, voor een vierde gedeelte, bevaaren werdt: doch, naderhand, is dit getal tot op twee verminderd, die, om den vierden dag, voeren (*o*). En tegenwoordig is 'er maar één Amsterdamsche Schipper. De Legplaats der Workummer Veerschepen is, op 't Water, voor de Kapelsteeg. Alle avonden, met het luiden der boomklok, vertrekt 'er een schip. Op het aantekenen der goederen is, in 't jaar 1716, orde gesteld (*p*).

Zierikzee. Het Veer op Zieriksee, welk, door vier Schippers, twee van elke zyde, plagt bevaaren te worden, wordt, sedert eenige jaaren, maar door éénen Schipper, bevaaren, die, volgens eene overeenkomst tusschen de twee Steden, beurtelings, dan door de eene, en

(*l*) Handv. *bl.* 1642, 1643.
(*m*) Handv. *bl.* 1644.
(*n*) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 128.
(*o*) Stads Missiven *N.* XXIII. *f.* 136 *verso.*
(*p*) Handv. *bl.* 1505.

en dan door de andere Stad, aangeſteld wordt (*q*). Hy vertrekt, des Zomers, gemeenlyk, eens ter weeke. Zyne Legplaats is in den Singel, aan de weſtzyde, over de Lutherſche nieuwe Kerk. BINNENLANDSCHE VAART.

ZUTFEN. Het Veer op ZUTFEN werdt, volgens eene overeenkomſt tuſſchen de wederzydſche Schippers van den jaare 1626, met toeſtemminge van Burgemeeſteren der beide Steden gemaakt, bevaaren, door twee Schippers van elke zyde (*r*). Doch die van Zutfen hebben, ſedert, vier Schippers meer, en dus, in 't geheel, zes Schippers aangeſteld (*s*), die egter, met elkanderen, niet meer dan de helft der beurten bevaaren. De Legplaats deezer Veerſchepen, die, eens ter weeke, des Saturdags, vaaren, is aan de ooſtzyde van 't Water, by de oude brug, regt voor 't Stads Excyns-huis. Het ſchip van eenen overleeden Veerſchipper moet, ook in dit Veer, gelyk in de meeſte anderen, door zynen opvolger, by ſchattinge, worden aangenomen (*t*).

ZWOLLE. Van deeze Stad op ZWOLLE, is, reeds in de veertiende eeuwe, gehandeld en gevaaren: doch wanneer het Veer opgeregt zy, is my, tot hiertoe, niet klaarlyk voorgekomen. 't Schynt nogtans, dat het, tot diep in de zeventiende eeuwe, alleen bevaaren is, door Schippers, die van de Zwolſche zyde

(*q*) Stads Miſſiven N. XXVI. *f.* 91. XXVIII. *f.* 60 *verſo*, XXX. *f.* 7.

(*r*) Groot-Memor. N. III. *f.* 47 *verſo*.

(*s*) Miſſive *van* Zutphen *van* 20 *May* 1750, *op de Charterkamer*.

(*t*) Groot-Memor. N. IX. *f.* 200.

BINNENLANDSCHE VAART.

zyde werden aangesteld. De oorlog des jaars 1672 bragt het Veer te niet. Doch, na dat Zwolle, in 't jaar 1674, van den vyand verlaaten was, zogten de Veerschippers het Veer wederom op te regten, zig, ten dien einde, met een Smeekschrift, vervoegende aan Willem den III., Prinse van Oranje (*u*). Burgemeesteren van Amsterdam hadden, midlerwyl, ook eenen Veerschipper aangesteld, dien men, te Zwolle, niet wilde toelaaten, waarop den Zwolschen hier ook het laaden verbooden werdt. Doch in 't jaar 1675, kwamen de twee Steden overeen, dat Zwolle, welk toen veertig Schippers in 't Veer hadt, dezelven zou laaten uitsterven tot op dertig: en dat Amsterdam, daartegen, met tien Schippers, vaaren, en dus een vierde van de beurten hebben zou. Doch 't getal der Amsterdamsche Schippers is, sedert, tot op vier verminderd. De overeenkomst, die voor vyf en twintig jaaren geslooten was, is, naderhand, nog driemaalen, voor gelyke vyf en twintig jaaren, vernieuwd (*v*). By de vernieuwinge in 't jaar 1725, verbondt de Regeering van Zwolle zig, geen ander Veer, op eenige Plaats in Holland of Westfriesland, op te regten (*w*). De jongste vernieuwing (*x*) zal, met het jaar 1775, ten einde loopen. Op het Veer, zyn verscheiden' Ordonnantien gemaakt, by my-

(*u*) Stads Missiven N. VI. *f.* 60.
(*v*) Groot-Memor. N. VI. *f.* 163 *verso*. N. VII. *f.* 50 *verso*; 103 *verso*, 242. N. VIII. *f.* 152. *N.* X. *f.* 38 *verso*. Stads Missiven. N. XXX. *f.* 117, 123.
(*w*) Stads Missiven *N.* XXVIII. *f.* 93.
(*x*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 132.

myne Heeren van den Geregte; en 't bestelloon is, in 't jaar 1705, geregeld (y). De Veerschepen, die, ten noordoosten van de oude brugge, by het Bierdraagers-huisje, leggen, vertrekken alle avonden; doch van den zevenden December tot den agtsten February, maar driemaalen ter weeke, Dingsdag, Donderdag, en Saturdag, een uur voor het luiden der boomklokke. BINNENLANDSCHE VAART.

II. Veeren, omtrent welken de Stad geene byzondere overeenkomsten met andere Plaatsen; doch egter eenige Keuren of Ordonnantien gemaakt heeft.

Wy komen nu tot de beschryvinge der Veeren, omtrent welken, de Stad geene byzondere overeenkomsten gemaakt heeft, met de Regeeringe der Steden en Plaatsen, op of van welken zy aangelegd zyn, en die bevaaren worden, door Schippers, van wederzyde, of van ééne zyde, aangesteld: welke Schippers, nogtans, verbonden zyn aan de Keuren en Ordonnantien, die, hier ter Stede, op deeze Veeren gemaakt zyn. En deezen zyn de Veeren op Amsterveen, Bergen op Zoom, Beverwyk en Wyk op Zee, Blokzyl, Bodegrave, Bolswaard, Boskoop, Breukelen enz., Broek in Waterland, Buiksloot, Edam, Goes, 's Graavenland enz., Hattum, Heerenveen, Jouwer, Kuinder, Kuilenburg, Leeuwaarden, Lemmer, Makkum, Medenblik, Meppelt, Middelburg, Monikendam, Montfoort, Nieuwmegen, Oostzaanen, Oudewater, Purmerende, Purmerland, Rotterdam, Schiedam, Slooten in Friesland, Slooten in Kennemerland, Sneek en der Ielst, Sluis, Staveren, Texel en 't Vlie, Velzen, Viane en Vreeswyk of de Vaart, Vole-

(y) Handv. bl. 1618, 1619.

BINNEN-LANDSCHE VAART. lewyk, Vollenhove, Watergrafts- of Diemermeer, Westzaanen, Wetering, Woerden, Zaandam, Zwammerdam en Zwartsluis.

AMSTERVEEN. Op AMSTERVEEN is, in 't jaar 1661, door Burgemeesteren van Amsterdam, als Ambagtsheeren van Nieuwer-Amstel, een vaste Veerschipper van hier aangesteld. De vragtloonen zyn, ten zelfden tyde, geregeld (z). De Veerschipper vertrekt, eens ter weeke, des Maandags, ten twaalf uuren, van voor de Olieslaagers-steeg in 't Rokin, daar zyne Legplaats is, en een uur laater, van buiten de Leidsche Poorte. Men plagt, ten tyde der opregtinge van dit Veer, of weinige jaaren laater, ook een Veer te hebben op de Bovenkerker-Polder, aan de hand van Leiden (a). Doch dit Veer is, al voor lang, te niet geloopen.

BERGEN OP ZOOM. De Wethouderschap van BERGEN OP ZOOM, op welke Stad, myns weetens, nimmer een vast Veer geweest was, heeft, in 't jaar 1763, vier Veerschippers aangesteld. Burgemeesteren van Amsterdam, hiervan verwittigd, hebben verklaard, dat de gemelde Veerschippers zig zullen moeten voegen naar de Keuren en Ordonnantien, hier ter Stede, op de Schipperye gemaakt, of nog te maaken (b), zig, voorts, het regt voorbehoudende, om zelven ook een' of meer Veerschippers op Bergen op Zoom aan te stellen. De Veerschippers, van welken wy

(z) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 44 *verso*
(a) Groot-Memor. *N.* VI. *f.* 150 *verso.*
(b) Stads Missiven *N.* XXXII. *f.* 245.

wy spreeken, hebben, tot nog toe, geene vaste Legplaats, en vertrekken ook niet, op eenen bepaalden tyd.

Binnenlandsche Vaart.

Beverwyk.

Het Veer op Beverwyk plagt, in de voorgaande eeuwe, bevaaren te worden, door Schippers, die, van de eene en de andere zyde, werden aangesteld. Amsterdam hadt egter maar éénen Schipper, in 't Veer. Burgemeesteren deezer Stad sloegen, in 't jaar 1691, aan die van Beverwyk voor het vaststellen eener Ordonnantie voor het Veer, met onderlinge bewilliging (c). Doch ik vind niet, dat deeze voorslag eenig gevolg gehad heeft. En na 't overlyden van den Amsterdamschen Schipper, in 't jaar 1703, werdt het bevaaren van het Veer, by provisie, alleen aan de Beverwyksche Schippers overgelaaten (d). Dagelyks, ten drie uuren, vertrekt 'er een Veerschuit op de Beverwyk, welke haare Legplaats heeft aan de Texelsche Kaai, regt voor de Hasselaars-steeg. Des Saturdags 's avonds, plagt 'er ook eene nagtschuit op de Beverwyk te vaaren, van de korte Prinsengraft, by de roode brug: na 't vertrek van welke, de Schuitenvoerders deezer Stad, in 't jaar 1724, bevoegd verklaard waren, om Passagiers na te voeren (e). Doch deeze nagtschuit heeft, sedert eenige jaaren, niet meer gevaaren. Op het aantekenen der goederen, die, dagelyks, met de gewoonlyke Veerschuiten, op Beverwyk, ge-

(c) Stads Missiven N. XIII. *f.* 70.

(d) Resol. *van den* Oud-Raad *van* Burgem. *van* 31 *July* 1703. *f.* 17 *verso*.

(e) Handv. *bl.* 1511.

BINNENLANDSCHE VAART.

gezonden worden, is, reeds in 't jaar 1716, orde gesteld (*f*). De Voerluiden of Wagenaars van Amsterdam en de Beverwyk hebben, sedert het jaar 1651, vryheid, om, in elkanders Steden, vragt aan te neemen, en, nevens de ingezetenen, om vragt te looten (*g*). Van WYK OP ZEE, over de Stede Beverwyk, is ook een Veer op Amsterdam, welk bevaaren wordt, door drie Schippers, die, door de Gecommitteerde Raaden, worden aangesteld, en, jaarlyks, twaalf guldens aan den Ambagtsheer moeten opbrengen. Zy hebben, in 't jaar 1700, eene overeenkomst getroffen met de Beverwyker Veerschippers. Doch ik vind niet, dat Burgemeesteren, of het Geregt van Amsterdam hiervan eenige kennis genomen, of, omtrent het Veer van Wyk op Zee herwaards, eenige byzondere Keuren gemaakt hebben.

BLOKZYL.

Het Veer op BLOKZYL is, reeds in de voorgaande eeuwe, opgeregt, en aan verscheiden' Keuren, by 't Geregt alhier beraamd, verbonden geweest (*h*). Doch my is geene Ordonnantie bekend, die, met onderlinge bewilliging van beiderlei Geregten, vastgesteld is. Van de Amsterdamsche zyde, plagt dit Veer, door twee Schippers, bevaaren te worden (*i*). Doch, tegenwoordig, vaaren alleenlyk Blokzylsche Schippers in 't Veer. De Legplaats der Veerschepen is op 't Water, voor de Baafjes-steeg: en de gewoon-

(*f*) Handv. *bl.* 1505.
(*g*) Groot-Memor. *N.* III. *f.* 294.
(*h*) Handv. *bl* 1512.
(*i*) Stads Missiven *N.* XVIII. *f.* 116.

woonlyke vertrektyd is, 's Dingsdags en 's Vrydags 's avonds, met het luiden der boomklok. BINNENLANDSCHE VAART.

Op BODEGRAVE, vertrekken, 's Maandags en 's Vrydags, op den middag, Veer- of Marktſchuiten, welker Legplaats is, op den Singel by den Reguliers-tooren. Zy, en de Schuiten op *Boskoop* en *Zwammerdam* en andere Dorpen mogen geene andere reizigers of goederen medeneemen, dan behoorende in de Plaatſen, daar de Schuiten t'huis zyn (*k*). BODEGRAVE.

Het Veer op BOLSWAARD is, eerſt in 't jaar 1734, van de Frieſche zyde, in den tegenwoordigen ſtaat gebragt (*l*); ſchoon het, al veel vroeger, bevaaren is. Burgemeeſteren van Amſterdam hebben, tot hiertoe, nog niet geraaden gevonden, een' of meer Veerſchippers op Bolswaard aan te ſtellen: doch op het aantekenen der goederen, die derwaards gezonden worden, heeft het Geregt alhier, in de voorgaande eeuwe, reeds meer dan ééne Keure gemaakt (*m*). De Veerman op Bolswaard, die op 't Water by den Dam legt, vertrekt maar eens ter weeke, des Woensdags 's avonds, met het luiden der boomklokke. BOLSWAARD.

De Marktſchuiten op BOSKOOP, die, alle Maandagen, op den middag, van voor de Gaaperſteeg, op 't Rokin, vertrekken, zyn verbonden aan de Keuren, van welken wy, BOSKOOP.

(*k*) Handv. *bl.* 1512, 1513.
(*l*) *Zie* G. W. BARON VAN SCHWARZENBERG Regiſt. van 't Charterb. van Friesl. *bl.* 313.
(*m*) Handv. *bl.* 1513.

Binnenlandsche Vaart.

Breukelen enz.

wy, boven, onder Bodegrave, gewag gemaakt hebben.

Het Veer op Breukelen is, al in de voorgaande eeuwe, opgeregt; doch alleen door Dorpschuiten bevaaren geweest. Zy vertrekken, volgens eene Keure van den jaare 1732, alle dagen, van den vyftienden Maart tot den vyftienden September, niet voor half twee uuren; en van den vyftienden September tot den vyftienden Maart, niet voor half een uure, van hunne Legplaats (*n*), die, voor 't jaar 1674, plagt te zyn op het Rokin; doch toen, in den Singel, by den Reguliers-tooren, gekeurd werdt (*o*). Zy, en de Schuiten op Jaarsveld, de Loosdrechten, Maarsen, Maarsenveen, Nieuwersluis, Ysselstein, Zuilen enz. mogen geene persoonen medeneemen, dan die t'huis hooren op de Plaatsen, vanwaar de Schuiten gekomen zyn, of op de Hoffsteden, daaromtrent gelegen. Ook mogen zy geen steen van Utrecht op hier, noch van hier op Utrecht voeren (*p*). Voorts, is, reeds in 't jaar 1656, verbooden, eenige goederen, van hier, of van Utrecht, naar Breukelen te voeren, om verder, of naar Utrecht, of naar deeze Stad, te worden overgescheept (*q*). De Breukelsche Veerschuiten moeten drie stuivers 's daags, aan den Aantekenaar van 't Utrechtsche Veer, betaalen (*r*). En mogen

(*n*) Handv. *bl.* 1520.
(*o*) Handv. *bl.* 1519.
(*p*) Handv. *bl.* 1519, 1602.
(*q*) Groot-Memor. N. IV. *f.* 112.
(*r*) Groot-Memor. N. VIII. *f.* 99.

gen zy en de andere Schuiten, vaarende naar Dorpen aan de Vegt, hier, vryelyk, laaden, schoonze, minder dan half belaaden, herwaards gekomen zyn (*s*). Van voor de Beerenbyt in den Buiten-Amstel, vertrekken de Breukelsche en andere gemelde Schuiten niet, dan na dat de Utrechtsche Jaagschuiten vertrokken zyn. BINNENLANDSCHE VAART.

Het Veer op BROEK in Waterland wordt alleen door Schippers, die van de Regenten dier Plaatse zyn aangesteld, bevaaren. Doch 't Geregt deezer Stad heeft, in 't jaar 1720, het behoorlyk aantekenen der goederen, die naar Broek gezonden worden, by eene Keure, bevolen (*t*). De Veerschuiten op Broek leggen voor de Texelsche Kaai, aan den Beverwyker steiger, en vertrekken 's Maandags, 's Woensdags en 's Vrydags, ten twee uuren na den middag. BROEK *in* WATERLAND.

Het Veer op BUIKSLOOT wordt, sedert het graaven der vaarte door de Volewyk, op kosten deezer Stad, alleen bevaaren, door Schippers, die van Burgemeesteren van Amsterdam, welke Stad, reeds in 't jaar 1556, het Veer, of de Overvaart tot in Waterland, van de Graaflykheid gekogt hadt (*u*); worden aangesteld. De Rekenkamer der Graaflykheids Domeinen verstondt egter, sedert, byzonderlyk geregtigd te zyn, tot het Veer op Buiksloot en *Kadoelen*, of, gelyk men, van ouds, schreef, *Quadoelen*; en de Stad pagtte, in 't jaar 1662, onverminderd haar regt, BUIKSLOOT.

(*s*) Besoign. *van* Burgem. *en* Schepenen *van* 7 *May* 1760.
(*t*) Handv. *bl.* 1520.
(*u*) Handv. *bl.* 183.

BINNENLANDSCHE VAART.

regt, dit Veer van de Graaflykheid, voor den tyd van tien jaaren, tegen drie honderd guldens 's jaars (v). De Rekenkamer schynt, nogtans, in laater' tyd, van het vorderen deezer pagtpenningen te hebben afgezien, en de Buikslooter Schippers, die, jaarlyks, vyf honderd en vyftig guldens, ter Thesaurie deezer Stad, moeten opbrengen, beweeren regt te hebben, om ook op Kadoelen, en op den Oostzaaner Overtoom onder Landsmeer, zynde de oostzyde van dien Overtoom, te mogen vaaren (w). De westzyde van den zelfden Overtoom, onder 't Baljuwschap van Kennemerland gelegen, wordt, door de Veerschippers op Zaandam, bevaaren. Doch het Veer op den Oostzaaner Overtoom onder Landsmeer is, sedert veele jaaren, door de Buikslooter Schippers, overgedaan of verhuurd, aan Burgemeesteren van Landsmeer, die het laaten bevaaren, door vier of vyf Schuiten, welker Schuitenvoerders, vooraf, door Burgemeesteren van Amsterdam, moeten worden goedgekeurd (x). De Buikslooter-Veerschuiten, die alle uuren vaaren, leggen, aan de Y-brug, by de Nieuwe Stads-Herberg. De Schuiten op den Oostzaaner Overtoom en Kadoelen, die, inzonderheid des Zomers, twee of drie maalen 's daags, vaaren, en meest Melkboeren voeren, leggen omtrent de gewezen Oude Stads-Herberg; doch van elkanderen afgescheiden: leg-

(v) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 81. Resol. Vroedsch. *Lr.* CC. 11 *May* 1706. *bl.* 211. Muniment Reg. *N.* XVI. *f.* 541.
(w) Groot-Memor. *N.* X. *f.* 13 *verso*.
(x) Groot-Memor. *N.* X. *f.* 14.

leggende die van het Veer onder Landsmeer, aan een' ſteiger, voor het huis, *Paaſchavond* genaamd, en de anderen, digter aan de Oude Stads-Herbergs-brug. De Buikflooter-Veerſchippers houden ook Koeſchuiten, die van den Moſſelſteiger afvaaren, en vee en rytuigen overvoeren. Volgens eene Ordonnantie van den jaare 1712, moet, by beſlooten of bekommerd water, dubbele vragt, in de Koeſchuiten, betaald worden (*y*). Doch geene Veerſchuiten mogen vee overvoeren, dan op het bepaalde uur, waarop zy, gewoonlyk, afvaaren (*z*). Op het Buikſlooter-Veer is, in 't jaar 1661, eene uitvoerige Ordonnantie vaſtgeſteld (*a*), die, naderhand, in eenige opzigten, veranderd is. De Schippers, die tien in getal zyn, plagten, voorheen, een jaar voor de weduwe en erfgenaamen van een' overleeden Schipper, te moeten vaaren; doch keeren, ſedert het jaar 1682, zeven honderd vyf en zeventig guldens aan dezelven uit (*b*). BINNENLANDSCHE VAART.

Op EDAM is, behalve het Trekſchuiten-Veer van Buikſloot over Monikendam, waarop, in 't jaar 1661, eene Ordonnantie vaſtgeſteld is (*c*), ook een geregeld Marktſchuiten-Veer, welk bevaaren wordt, door Schippers, die van daar worden aangeſteld. Zy vertrekken, dagelyks, 's nademiddags ten een uure, en houden hunne Legplaats voor de EDAM.

(*y*) Groot-Memor. N. IX. *f.* 138. Handv. *bl.* 1525.
(*z*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 126. Keurb. T. *f.* 214.
(*a*) Handv. *bl.* 1522.
(*b*) Handv. *bl.* 1524.
(*c*) Handv. *bl.* 1545.

Binnenlandsche Vaart. de Texelsche Kaai, aan den Beverwyker steiger.

Goes. Het Veer op Goes in Zeeland schynt, al vroeg in de zeventiende eeuwe, door weekelyksche Veer- en Marktschippers, van de Regeering aldaar aangesteld, bevaaren geweest te zyn. Immers, Burgemeesteren van Amsterdam hebben, reeds in 't jaar 1613, toegestaan, dat de Goesche Veer- en Marktschippers, schoon zy ongelaaden gekomen waren, op hunne eigen haven, wederom zouden mogen laaden: welk voorregt, ook voor de Veer- en Marktschippers, die Amsterdam mogt aanstellen, bedongen werdt (*d*). De Veerschippers op Goes leggen in de Heerengraft, by de Molensteeg, en vaaren eens ter weeke.

Gorinchem. Op Gorinchem vaart, om de agt dagen, een Beurtschip, welk zyne Legplaats heeft in den Singel by de Luthersche Nieuwe Kerk. Het Veer is, reeds in den jaare 1695 (*e*), door de Wethouderschap van Gorinchem, opgeregt geweest.

's Graavenland, Hilversom en Kortehoef. Op 's Graavenland, Hilversom en Kortehoef, zyn ook, reeds in de voorgaande eeuwe, geregelde Jaagschuiten-Veeren opgeregt, welken, door Schippers, alleen in deeze Dorpen aangesteld, bevaaren worden. Zy zyn, hier ter Stede, gekeurd aan de oostzyde van den Binnen-Amstel, tusschen de Halvemaans-brug en Groenen-Burgwal. En 't Geregt deezer Stad heeft, in

(*d*) Handv. *bl.* 1550.
(*e*) Missive *van* Gorinchem *van* 17 *Dec.* 1695. *berustende ter Charterkamer,* Stads Missiven *N.* XVII. *f.* 169.

in den jaare 1722, eene Ordonnantie beraamd, op het aantekenen en bestellen der goederen, waarby ook de vragtloonen, naar en van 's Graavenland in 't byzonder, geregeld zyn (*f*). De Schuiten op 's Graavenland vertrekken alle dagen, kort na den middag, behalve des Zondags: doch die op Hilversom, maar driemaal ter weeke, des Maandags, des Woensdags, en des Vrydags, en die op Kortehoef, op zyn meest, maar eens, des Maandags, allen op het zelfde uur, van binnen; doch, omtrent twee uuren laater, van voor het Olifants-Pad, buiten de Weesper-Poort. De Heeren Gecommitteerde Raaden, als 't bewind hebbende over 's Lands Domeinen, hebben, in 't jaar 1740, eene Ordonnantie voor 't Hilversommer-Veer gemaakt, waarby ook eene vragtlyst der goederen gevoegd is (*g*). BINNENLANDSCHE VAART.

Het Veer op HATTUM, welk, alleen van de Hattumsche zyde, bevaaren wordt, is geplaatst aan de Geldersche Kaai. Alle weeken, vertrekt, gemeenlyk, een Veerschip derwaards. HATTUM.

Op 't HEEREN-VEEN in Friesland is, in 't jaar 1729, door de Regeering dier Plaatse, een Veer opgeregt (*h*), welk, gelyk de meeste andere Veeren op de Steden en Dorpen in Friesland, alleen, door Schippers, by de Geregten daar ter Plaatse aangesteld, bevaaren wordt. De Beurtschepen op 't Heeren- HEEREN-VEEN.

(*f*) Handv. *bl.* 1580.
(*g*) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 817.
(*h*) Regifter van 't Charterboek van Friesland, *bl.* 310.

BINNENLANDSCHE VAART. ren-Veen leggen op 't Water, voor de Valkensteeg, en vertrekken, des Dingsdags 's avonds, met het luiden der boomklok. Aan de Beurtschepen op 't Heeren-Veen, Sneek, Ielst en andere Plaatsen in Friesland, was, in 't jaar 1742, by eene Keure van 't Geregt alhier, verbooden, eenige goederen mede te neemen, om elders, dan in hunne byzondere havens, en byzonderlyk te Groningen, te lossen (*i*). Doch alzo men bevondt, dat deeze Keur de Koopluiden, in 't afscheepen hunner goederen te zeer belemmerde, is dezelve, op den agt en twintigsten January des jaars 1756, wederom te niet gedaan (*k*).

JOUWER. Het Veer op de JOUWER wordt thans, maar door één' Amsterdammer, en voorts door Schippers, in Friesland aangesteld, bevaaren. De Veerman vertrekt, alle Vrydagen, met het luiden der boomklok, van 't Veer, op het Water, digt by den Dam. Op het aantekenen der goederen, die op de Jouwer gescheept worden, is, by eene Keure van den jaare 1675, orde gesteld. Ook is het bestelloon der goederen, die van daar herwaards worden gevoerd, in 't jaar 1717, geregeld (*l*).

KUINDER. Met het Veer op de KUINDER, welk zyne Legplaats heeft aan den Dam, daar 't Wind-as plagt te staan, is het, in alle deelen, eveneens gelegen. Doch de Veerman vertrekt, alle Dingsdagen, uitgenomen in de maand January.

Op

(*i*) Handv. *bl.* 1542.
(*k*) Keurb. T. *f.* 216.
(*l*) Handv. *bl.* 1513, 1514.

Op Kuilenburg was, voormaals, een Veer geweest, welk, in de voorgaande eeuwe, t'eenemaal vervallen zynde, in den jaare 1701, van de Kuilenburgsche zyde, wederom was opgeregt, en door éénen Schipper bevaaren werdt. Burgemeesteren van Amsterdam hebben, behoudens hun regt om, ook van hunnen kant, een' of meer Veerschippers aan te stellen, toegelaaten, dat het Veer, by provisie, alleen door Kuilenburgsche Schippers, werdt bediend (*n*). De Kuilenburger Veerman heeft zyne Legplaats op den Singel, voor de Kruissteeg, en vertrekt, 's Vrydags, nademiddag. Binnenlandsche Vaart. Kuilenburg.

Op Leeuwaarden, is, al vroeg in de voorgaande eeuwe, een Veer opgeregt geweest, welk, alleen van de Friesche zyde, en door Friesche Schippers, bevaaren werdt. In 't jaar 1646, hadden Burgemeesteren van Amsterdam ook een' Veerschipper, van hier op Leeuwaarden, aangesteld; doch men belette hem aldaar het laaden: waarover veel moeijelykheids ontstondt, tusschen de twee Steden (*o*). Het Schippers-Gilde te Leeuwaarden bleef egter in 't bezit van 't Veer. In 't jaar 1699, deeden Burgemeesteren van Amsterdam eenen voorslag aan de Regeering van Leeuwaarden, om het Veer op eenen geregelden voet te brengen, en, door Schippers, van wederzyde aangesteld, te doen bevaaren (*p*). Doch deeze voorslag vondt gee- Leeuwaarden.

(*n*) Stads Missiven *N.* XXVI. *f.* 17 *verso.*
(*o*) Resol. Vroedsch. *N.* 19. 15 *Sept.* 1646. 29 *May*, 15 *July*, 14 *Nov.* 15 *Dec.* 1648. *f.* 114 *verso*, 182, 198, 214, 220.
(*p*) Stads Missiven *N.* XVIII. *f.* 18.

BINNENLANDSCHE VAART. geenen ingang, en het Veer wordt nog, alleen door Friesche Schippers, waargenomen. 't Geregt deezer Stad heeft egter, op het aantekenen en bestellen der goederen, orde gesteld (*q*). 't Veerschip op Leeuwaarden vertrekt, des Zondags en des Donderdags, met het opengaan der boom, en legt, op 't Water, voor de Valkensteeg. Burgemeesteren der beide Steden hebben elk ook een' Koopmans-Bode aangesteld, die, met brieven en geld, over en weder reizen.

LEMMER. Het Veer op de LEMMER is, eerst in deeze eeuwe, door den Heere Grietman van Lemsterland, opgeregt, en, in 't eerst, door Schippers van daar, bevaaren. Doch in 't jaar 1731, vonden Burgemeesteren van Amsterdam geraaden, ook eenen Beurtschipper op de Lemmer aan te stellen, die de helft der beurten bedong. Men zogt hem, sedert, van de andere zyde, te beweegen, om zig met een derde te vergenoegen. Doch Burgemeesteren handhaafden hem, in de gesflooten overeenkomst (*r*). Over de Legplaats der Lemmerder Veerschepen is, in laater' tyd, ook, somtyds geschil geweest (*s*). Zy is, thans, op 't Water, by den Paapenbrug. Dagelyks, met het luiden der boomklok, vertrekt 'er een Veerschip.

MAKKUM. Het Veer op MAKKUM plagt alleen door een' Schipper, aldaar aangesteld, bevaaren te worden: doch Burgemeesteren van Amster-

(*q*) Handv. *bl.* 1513, 1514.
(*r*) Stads Missiven *N.* XXVIII. *f.* 64 *verso*, 108 *verso*, 109 *verso*, 111, 112 *verso*.
(*s*) Stads Missiven N. XXX. *f.* 100.

ſterdam vonden, in 't jaar 1751, geraaden, ook een' Veerſchipper van hier aan te ſtellen: 't welk egter niet geſchiedde, zonder dat men daarvan, vooraf, aan 't Geregt van Makkum, kennis gaf (t). De Legplaats van 't Makkummer Veerſchip is by den Schreijers-tooren, aan den Nieuwendammer ſteiger. Het Veerſchip vertrekt, gemeenlyk, om de agt of tien dagen. Binnenlandsche Vaart.

Op Medenblik is, reeds in de voorgaande eeuwe of eerder, een Veer opgeregt, welk alleen door Schippers, by de Wethouderſchap dier Stad aangeſteld, bevaaren werdt. In 't jaar 1647, werden zelfs eenige Amſterdamſche Schippers, die hier gelaaden hadden, belet, hunne laading te Medenblik te loſſen, waarover eenig verſchil ontſtondt, tuſſchen de twee Steden. Medenblik beweerde, van ouds, het Veer alleen te hebben bevaaren. Amſterdam hieldt, daarentegen, ſtaande, dat zulks geen uitſluitend regt gaf aan die Stad, ſchoon men hier niet geraaden vondt, voor eerſt, ten ſterkſte te ſtaan op de behoudenis van een aandeel in 't Veer (u): 't welk, tot nog toe, alleen door Medenblikker Schippers, wordt bevaaren (v). 't Geregt alhier heeft, nogtans, op het behoorlyk aantekenen der goederen, orde geſteld (w). De Legplaats der Medenblikker Veerſchepen, van waar zy niet verſchieten mogen, om elders te laaden Medenblik.

(t) Stads Miſſiven N. XXXI. f. 34.
(u) Reſol. Vroedſch. N. 19. 15, 26 Aug. 1647. f. 156, 158.
(v) Stads Miſſiven N. XXXI. f. 32.
(w) Handv. bl. 1547.

BINNEN LANDSCHE VAART. den (x), is aan de noordoostzyde van de nieuwe brugge. Zy vertrekken, gemeenlyk, 's Woensdags en 's Saturdags 's avonds, in den Zomer, en 's Dingsdags, in den Winter.

MEPPELT. Het Veer op MEPPELT plagt, voormaals, alleen door Schippers aldaar aangesteld, bevaaren te worden. Doch in de voorgaande eeuwe, vonden Burgemeesteren van Amsterdam geraaden, van hunne zyde, ook twee Schippers aan te stellen, die, in 't jaar 1682, met de Meppeltsche Schippers, toen dertien in getal, overeenkwamen, dat zy een vierde gedeelte van de beurten hebben zouden. Burgemeesteren verleenden hunne goedkeuring op deeze overeenkomst (y), en handhaafden de Amsterdamsche Schippers, in hun bedongen aandeel (z). Doch thans vaart 'er maar één Schipper, die, van deeze zyde, is aangesteld. 't Geregt alhier heeft, by meer dan ééne Keure, orde gesteld op het aantekenen der goederen, die op Meppelt gescheept worden, en te gelyk, het bestelloon der zelven geregeld (a). De Beurtman op Meppelt legt, aan de Texelsche Kaai voor de Raamskooi, en vertrekt 's Dingsdags en 's Saturdags, een half uur voor het luiden der boomklok: doch in den Winter, des Woensdags.

MIDDELBURG. Het Veer op MIDDELBURG is een van de

(x) Handv. *bl.* 1512.
(y) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 55.
(z) Groot-Memor. *N.* IX. *f.* 116, 127. Stads Missiven N. XXIV. *f.* 70 *verso.*
(a) Handv. *bl.* 1602, 1604.

de oudſten hier ter Stede, en wordt bevaaren, door Schippers, van de eene en de andere zyde, aangeſteld, zonder dat 'er, zo ver my bekend is, immer eenige overeenkomſten tuſſchen de beiderlei Schippers gemaakt zyn. Alleenlyk, hebben myne Heeren van den Geregte alhier, al van vroeg in de voorgaande eeuwe af, op de bekwaamheid der Veerſchepen; op het beſtellen en aantekenen der goederen, en op eenige andere dingen, van tyd tot tyd, de vereiſchte orde geſteld (*b*). De Veerſchepen op Middelburg, die om de week vertrekken, hebben hunne Legplaats in den Singel, voor de Bergſtraat. BINNENLANDSCHE VAART.

Behalve de Trekſchuit, die van Buikſloot afvaart (*c*), is 'er ook een Marktſchuiten-Veer op MONIKENDAM, welk, door Monikendammer Schippers, bevaaren wordt, hebbende het Geregt van Amſterdam, in den jaare 1716, alleenlyk orde geſteld, op het aantekenen der goederen (*d*). De Marktſchuit op Monikendam heeft haare Legplaats aan den Alkmaarder ſteiger op 't Water, voor de Karnemelksſteeg, en vertrekt alle namiddagen, ten twee uuren. MONIKENDAM.

Het Veer op MONTFOORT is, door de Regeering dier Stad, voor, of in 't jaar 1706, opgeregt, en door een' Marktſchipper van daar bevaaren (*e*), zonder dat men, van deeze zyde, een' of meer diergelyke Markt- of Veerſchippers op Montfoort aangeſteld heeft, tot MONTFOORT.

(*b*) Handv. *bl.* 1506, 1507, 1508, 1509.
(*c*) *Zie* hier voor, *bl.* 343.
(*d*) Handv. *bl.* 1505.
(*e*) Stads Miſſiven *N.* XXIII. *f.* 1.

BINNENLANDSCHE VAART.

tot in Augustus des jaars 1765, wanneer de eerste Schipper, van hier op Montfoort, is aangesteld (*f*). De Montfoorter Veerschipper legt, op den Binnen-Amstel, omtrent de Bakkersstraat, en vertrekt 's Maandags, ten twaalf uuren.

Die van de Nieuwe Zyl in Friesland hadden, in 't jaar 1727, eenen Veerschipper op hier aangesteld, wien Burgemeesteren, tot wederzeggens toe, Legplaats vergund hadden, aan den Blokzylder-steiger, op 't Water, over de Baafjessteeg (*g*). Doch dit Veer is te niet geloopen: en 't weinige dat op de Nieuwe Zyl gelost moet worden, wordt, over der Ielst, derwaards gezonden.

NIEUWMEGEN.

Op NIEUWMEGEN is, van hier, al vroeg, gevaaren, en in de voorgaande eeuwe of eerder, een geregeld Veer opgeregt, welk, toen, door twee Schippers, van deeze zyde, en twee of meer Schippers, van de zyde van Nieuwmegen, aangesteld, bevaaren werdt. Doch thans vaaren 'er drie Amsterdamsche Schippers in dit Veer. De Amsterdamsche Veerschippers op Nieuwmegen werden, in 't jaar 1682, ook bevoegd verklaard, om goederen op Bommel en Tiel mede te neemen (*h*). En, in 't jaar 1720, werdt belast, dat 'er, eens ter weeke, een Veerschip op Nieuwmegen afvaaren zou, gelyk van ouds (*i*). De Legplaats der Nieuwmeegsche Veerschepen is in den Singel, aan de Stroomarkt. Zy vertrek-

(*f*) Groot-Memor. N. XII. *f.* 11.
(*g*) Groot-Memor. N. X. *f.* 60 *verso.*
(*h*) Groot Memor. N. VIII. *f.* 52 *verso.*
(*i*) Handv. *bl.* 1609.

trekken, gemeenlyk, des Woensdags, 's avonds.

Binnenlandsche Vaart.

Oostzaanen.

Op Oostzaanen is, reeds in de voorgaande eeuwe, gevaaren, door de Veerschuiten op Zaandam, die, van wederzyde, worden aangesteld. Ook verstondt men toen, dat het Veer op den Oostzaaner Overtoom aan de westzyde, tot het Zaandammer en Oostzaaner Veer, behoorde. Beide de Veeren werden, nogtans, door byzondere Veerschuiten, bevaaren, welker Legplaats, meer dan eens, veranderd is (*k*). Voorts, voeren, van ouds, ook Binnenschuiten, met gebleekte Lynwaaten, en zelfs met winkelwaaren en volk, van Oostzaanen en hooger op, naar deeze Stad, en van hier te rug; aan welken, in 't jaar 1679, werdt toegestaan, daarin te mogen volharden, zonder dat het hun, door de Overluiden van het Zaandammer- en Oostzaaner-Overtoomer-Veer, belet mogt worden, gelyk, somtyds, geschied was (*l*). De tyd van 't afvaaren der Schuiten op Oostzaanen is, by provisie, door Burgemeesteren van Amsterdam en van Oostzaanen, meer dan eens, en laatstelyk in May deezes jaars 1766, voor den tyd van eenige weinige jaaren, geregeld (*m*).

Oudewater.

Op Oudewater, is ook een Veer opgeregt, van de zyde dier Stad. De Veerschuiten vertrekken, des Dingsdags en des Vrydags, ten elf uuren, van agter 't Stadhuis,

(*k*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 114. *N.* V. 203 *verso.* Handv. *bl.* 1609, 1610.
(*l*) Groot-Memor. *N.* VI. *f.* 235.
(*m*) Handv. *bl.* 1610. Groot-Memor. *N.* XII. *f.* 65, 118 *verso.*

BINNENLANDSCHE VAART.

huis, en een uur laater, van buiten de Utrechtsche Poort, voor de Beerenbyt.

PURMERENDE.

Op PURMERENDE is, behalve het Trekschuiten-Veer van Buiksloot (*n*), ook een Marktschuiten-Veer opgeregt, welk alleen, door Schippers, aldaar aangesteld, bevaaren wordt. De Legplaats der Marktschuiten op Purmerende is op 't Water voor de Karnemelksteeg. Zy vertrekken, alle dagen, 's nademiddags ten twee uuren.

PURMER *en* PURMERLAND.

Op PURMER *en* PURMERLAND, vaart ook eene Veerschuit, welke haare Legplaats heeft, aan den Ilpendammer steiger, in 't Water, by de nieuwe brug. De Veerschippers zyn, door den Heere van Purmerland en Ilpendam, aangesteld (*o*). Zy vertrekken, gewoonlyk, 's Maandags, 's Woensdags en 's Vrydags.

ROTTERDAM.

Van het Jaagschuiten-Veer op ROTTERDAM, welk, in gemeenschap met het Veer op Delft en den Haage, bevaaren wordt, hebben wy, hier voor (*p*), reeds gewag gemaakt. Doch behalve dit, is'er ook een Buiten-Veer op Rotterdam, welk, door Schippers, van beide de Steden aangesteld, wordt bevaaren (*q*). De Legplaats voor het zelve is op 't Water, aan de Zuidzyde van de Paapenbrug. De Beurtschepen op Rotterdam vertrekken, om den derden dag. Op het aantekenen der goederen, die op 't Rotterdammer Buiten-Veer gescheept worden,

(*n*) Handv. *bl.* 1545, 1547.
(*o*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 153. N. V. *f.* 204.
(*p*) *Bladz.* 288.
(*q*) Handv. *bl.* 1536.

den, is, reeds in 't jaar 1690, orde gesteld (r). In 't jaar 1697, is belast, de goederen, niet met paarden en lynen, maar met de wip uit de schuiten te werken (s). Binnenlandsche vaart.

Het Veer op Schiedam wordt bevaaren, door Schippers, van wederzyde aangesteld. Van de zyde van Amsterdam, vaart 'er maar één Schipper in dit Veer. De Legplaats van het zelve is, in 't Rokin, voor de Watersteeg, van waar de Veerschuit, doorgaands, eens of tweemaal ter weeke, des Dingsdags en des Vrydags, ten twaalf uuren, en ten drie uuren van buiten de Utrechtsche Poort, voor de Beerenbyt, afvaart, en, des Zondags en des Donderdags, van Schiedam te rug keert. Schiedam.

Op Slooten in Friesland, vaart, alle Maandagen, een Veerschip, des avonds met het luiden der boomklok. Het heeft zyne Legplaats op het Water, voor de Valkensteeg. De Veerschippers zyn twee in getal, van welken 'er één aan ieder zyde wordt aangesteld (t). Het Veer is onderworpen aan de schikking op het aantekenen der goederen, die, op de Friesche Veeren in 't gemeen, gemaakt is (u). Slooten, in Friesland.

Burgemeesteren van Amsterdam, als Ambagtsheeren van Slooten in Kennemerland, hebben, in 't jaar 1661, een' vasten Veerschipper op het Dorp aangesteld, die zyne Legplaats heeft op de Bloemmarkt, en, 's Slooten, in Kennemerland.

(r) Groot-Memor. N. VII. *f.* 235 *verso*.
(s) Groot-Memor. N. VIII. *f.* 124.
(t) Groot-Memor. *N.* IX. *f.* 183 *verso*.
(u) Handv. *bl.* 1513.

Binnenlandsche vaart.

's Maandags en 's Vrydags, vaart. By 't opregten van 't Veer, zyn ook de vragtloonen geregeld (v).

Sluis.

Het Veer op Sluis in Vlaanderen wordt alleen bevaaren, door Veerschippers aldaar aangesteld. 't Geregt van Amsterdam heeft, nogtans, het behoorlyk aantekenen der goederen, by meer dan éénе Keure, geregeld (w). Het Veerschip op Sluis, welk zyne Legplaats heeft in den Singel, by den Jan-Rooden-Poortstooren, vertrekt, om den anderen dag.

Sneek.

Het Veer op Sneek plagt, voormaals, eeniglyk, door Veerschippers, daar ter Stede aangesteld, bevaaren te worden. Doch in 't jaar 1751, hebben Burgemeesteren van Amsterdam geraaden gevonden, een' Veerschipper van deeze zyde op Sneek en der Ielst aan te stellen, die, volgens eene overeenkomst met de Sneeker-Veerschippers, een derde deel van de beurten heeft (x). De Legplaats deezer Veerschepen is ook op 't Water, voor de Valkensteeg. Zy vertrekken, des Zomers, des Maandags, Donderdags en Saturdags, 's avonds, met het luiden der boomklokke; doch des Winters, maar tweemaalen ter weeke. Zy mogen geene goederen op Groningen medeneemen, en zyn, voorts, verbonden aan de Keuren op het aantekenen der goederen, voor de de Friesche Veerschepen in 't gemeen, vastgesteld (y).

Het

(v) Groot-Memor. N. V. f. 45.
(w) Handv. bl. 1507.
(x) Accoord van den 16 Aug. 1751. in 't Vertrek der Thesaurie, Nieuwe Laade V. Lr. AAA. 2. Stads Missiven N. XXXI. bl. 32.
(y) Handv. bl. 1513, 1542.

Het Veer op Staveren in Friesland wordt, alleen door Schippers, aldaar aangesteld, bevaaren. Het aantekenen der goederen is hier, by Keuren, geregeld (z). De Legplaats deezer Schepen, buiten welke zy, sedert het jaar 1669, niet laaden mogen (a), schoon het hun, in 't jaar 1656, toegestaan was (b), is op 't Water, voor de Kapelsteeg. Zy vertrekken, alle avonden, met het luiden der boomklok.

Binnenlandsche Vaart.

Staveren.

Op Texel en 't Vlie, is, reeds in de voorgaande eeuwe, een geregeld Veer opgeregt geweest, door 't Geregt deezer Stad, zonder dat, deswege, met eenig ander geregt, eenige overeenkomst gesllooten is. De Kaagschippers op Texel en 't Vlie, die, voormaals, meer dan vyftig sterk waren; doch, sedert het jaar 1711, tot op veertig uitgestorven zyn (c), maaken een afzonderlyk Gilde uit, waarover vier Overluiden gesteld zyn, twee van welken, jaarlyks, afgaan, in welker plaats, twee anderen, door Burgemeesteren, worden aangesteld (d). Niemant mag, buiten 't Veer, vragt op Texel aanneemen, voor meer dan twee Koopluiden ten hoogste (e). De vragtloonen voor dit Veer zyn, onderscheidenlyk voor 's Zomers en 's Winters, geregeld (f), beginnende het Zomerloon, met den eersten April, en het Win-

Texel en 't Vlie.

(z) Handv. *bl.* 1505.
(a) Handv. *bl.* 1512.
(b) Groot-Memor. N. IV. *f.* 109 *verso*.
(c) Groot Memor. *N.* IX. *f.* 128 *verso*.
(d) Handv. *bl.* 1623.
(e) Handv. *bl.* 1627.
(f) Handv. *bl.* 1624.

BINNENLANDSCHE VAART. Winterloon, met den eersten October (*g*). By eene Keure van den vyf en twintigsten January des jaars 1763, is vastgesteld, dat, by de goederen, die, aan 't Veer op Texel en 't Vlie gebragt worden, om aan Zeeschepen te worden besteld, niet slegts zal moeten overgegeven worden een addres aan de Zeeschepen; maar ook een briefje, inhoudende den naam en woonplaats van den afzender, op dat de goederen, zo de Schepen, midlerwyl, in zee gesteken mogten zyn, aan den regten eigenaar zouden mogen konnen te rug gebragt worden (*h*). De Kaagschepen moeten ten minste vyf en twintig lasten groot; van vier en vyftig tot zestig voeten lang, en van vyftien en een halve tot zestien voeten wyd zyn (*i*). Zy vertrekken, gemeenlyk, alle avonden, met het luiden der boomklokke. Hunne Legplaats is aan de Texelsche Kaai, voor de Ramskooi. Op het aantekenen der goederen, die op Texel en 't Vlie gescheept worden, is, reeds in 't jaar 1662, orde gesteld (*k*).

VELZEN. Op VELZEN, vaart een Marktschipper, die, tot hiertoe, door den Heere van Velzen, is aangesteld geweest. Hy vertrekt, 's Dingsdags en 's Vrydags, ten een uur namiddag. Omtrent de vragt der Kleêrenmanden, is hy, zo wel als de Schippers, op Aalbrechtsberg of Bloemendaal, en Tetteró-

(*g*) Handv *bl.* 1625.
(*h*) Keurb. V, *f.* 30.
(*i*) Handv. *bl.* 1625.
(*k*) Handv. *bl.* 1629.

rode of Overveen vaarende, verpligt, zig te voegen naar de Ordonnantien, die, voor de andere Kleêren-Veeren, gemaakt zyn (*l*). In 't jaar 1700, werdt den Veerschipper op Velzen, by byzondere vergunning van Burgemeesteren, toegestaan, zyne Legplaats te houden voor het Huis van Burgemeester *Dirk Munter* (*m*). Doch tegenwoordig legt hy aan den Mosselsteiger, over den Haringpakkerstooren. BINNENLANDSCHE VAART.

Op VIANE en de VAART of VREESWYK vaart, des Donderdags, om de veertien dagen, ook eene Veer- of Marktschuit. De Veerschippers zyn, van wederzyde, aangesteld. Doch Amsterdam heeft maar één Schipper in 't Veer. Zy moeten zig, ten opzigte van het laaden en lossen, en van het aantekenen der goederen, schikken naar de Keuren deezer Stad (*n*). Hunne Legplaats is in 't Rokin, voor de Duifjes-steeg. VIANE *en de* VAART.

De Buikslooter-Veerschippers, die alleen door Burgemeesteren van Amsterdam worden aangesteld, bevaaren ook het Veer op het zuideinde van de VOLEWYK, by het Tolhuis, alwaar zy persoonen, goederen en vee inneemen en uitzetten: zynde de vragt van alles, by eene Ordonnantie van den jaare 1661, geregeld (*o*). VOLEWYK.

Het Veer op VOLLENHOVE wordt, tot hier toe, alleen bevaaren door Schippers, die aldaar zyn aangesteld. Het aantekenen der VOLLENHOVE.

(*l*) Handv. *bl.* 1571.
(*m*) Groot-Memor. *N.* VIII. *f.* 189 *verso.*
(*n*) Handv. *bl.* 1508, 1509.
(*o*) Handv. *bl.* 1522, 1523.

BINNENLANDSCHE VAART. der goederen, welken derwaards gezonden, en het bestelloon van zulken, die van daar aangebragt worden, is, nogtans, door 't Geregt alhier, geregeld (*p*). Het Veerschip op Vollenhove, welk zyne Legplaats heeft aan den Meppeler-steiger, voor de Ramskooi, vertrekt, gemeenlyk, eens ter weeke, des Dingsdags, met het luiden der boomklok.

WATERGRAFTS- of DIEMERMEER. 't Geregt van de Diemer- of Watergraftsmeer heeft, reeds in de voorgaande eeuwe, een Veer opgeregt op de WATERGRAFTS- of DIEMERMEER, welk, door een vasten Veerschipper, bevaaren wordt. Hy heeft zyne Legplaats in 't Rokin voor de Duifjessteeg, en vertrekt, 's Maandags, 's Woensdags en 's Vrydags, in den Zomer, en des Winters, 's Maandags en 's Vrydags, op den middag. Behalve dit, is 'er nog een Veer van twintig Roeischuitenvoerders (*q*), die, door Burgemeesteren van Amsterdam, worden aangesteld; hunne Legplaats hebben aan den Amstelsteiger, by de Amstelbrug, en op de Watergrafts-Meer, en de Plaatsen, die tusschen beide gelegen zyn, vaaren. Zy zyn verpligt, zig te voegen, naar eene Ordonnantie, in den jaare 1695, by 't Geregt, vastgesteld (*r*). Voormaals, plagten zy in ééne beurs te vaaren; doch, sedert het jaar 1709, vaart elk voor zyne eigene rekening (*s*).

WESTZAANEN. Op WESTZAANEN is, door de Regenten der Plaatse, een Veer opgeregt, welk al-

(*p*) Handv. *bl.* 1602, 1604.
(*q*) Handv. *bl.* 1640.
(*r*) Handv *bl.* 1640.
(*s*) Handv. *bl.* 1700.

alleen door Schippers, aldaar aangesteld, bevaaren wordt, hebbende Burgemeesteren der Stad Amsterdam, tot hiertoe, nog niet geraaden gevonden, een of meer Westzaaner-Veerschippers aan te stellen (*t*). De Legplaats deezer Veerschippers is, by de gewezen Oude Stads Herberg. Zy vaaren, alle dagen, ten tien uuren 's morgens. BINNENLANDSCHE VAART.

Burgemeesteren van Amsterdam hebben ook een Roeischuiten-Veer op de WETERING opgeregt, welk, door zestien Schuitenvoerders en Schuitenvoersters, plagt bevaaren te worden, voor welken, in 't jaar 1732, eene Ordonnantie is opgesteld (*u*), die, naderhand, in meer dan één opzigt, veranderd is (*v*). Doch 't getal derzelven is, sedert, tot over de helft verminderd. Zy hebben hunne Legplaats buiten de Weteringspoort, en vaaren, geduuriglyk, af en aan. WETERING.

Het Veer op WOERDEN is, door de Regeering dier Stad, eerst opgeregt, en lang, door twee Schippers, aldaar aangesteld, bevaaren geworden. Burgemeesteren van Amsterdam hadden hun, reeds in 't jaar 1656, eene Legplaats aangeweezen voor de Spaarpotssteeg, in den Singel (*w*). Doch ter gelegenheid van het afsterven van eenen der Schipperen, in 't jaar 1739, vondt men, hier ter Stede, geraaden, ook eenen Woerder Veer- of Marktschipper aan te stellen, die om de andere week vaaren, en de helft der WOERDEN.

(*t*) Stads Missiven N. XXXI. *bl.* 71.
(*u*) Handv. *bl.* 1648.
(*v*) Keurb. U. *f.* 37.
(*w*) Groot-Memor. N. IV. *f.* 122.

Binnenlandsche Vaart. der beurten genieten zou (x); gelyk, sedert, geschied is. Op het aantekenen der goederen op Woerden, en op het lossen en laaden derzelven, is, by verscheiden' Keuren, orde gesteld (y). De Woerder-Veerschuit vertrekt, 's Maandags en 's Donderdags, ten twaalf uuren, van op 't Rokin, voor de Gaapersteeg, en ten drie uuren van voor de Beerenbyt, buiten de Utrechtsche Poort.

Zaandam. Het Veer op Zaandam, beide aan de Oost- en Westzyde, is, al vroeg in de voorgaande eeuwe of eerder (z), bevaaren, door Schippers, die, van de eene en de andere zyde, werden aangesteld, zonder dat my eenige Overeenkomst bekend is, die tusschen de Stad Amsterdam en de Regenten van Oost- en West-Zaandam, bepaaldelyk omtrent het Zaandammer-Veer, zou gemaakt zyn. In 't jaar 1666, voeren 'er, van hier, zes en dertig Veerschuiten op Zaandam; doch Burgemeesteren besllooten toen, dezelven te laaten uitsterven tot op vier en twintig (a). Naderhand, is dit getal, tot op zestien, verminderd (b). En tegenwoordig vaaren 'er maar twaalf, die, door Burgemeesteren van Amsterdam, worden aangesteld. Het Oostzaaner-Veer was, toen, en reeds te vooren, onder het Zaandammer Veer begreepen. Ook is den Zaandammer Veerschipperen, in 't jaar 1680, toegestaan, eene Veerschuit op Zaan-

DYK

(x) Stads Missiven N. XXIX. *f.* 55, 57 *verso.*
(y) Handv. *bl.* 1508, 1509.
(z) Resol. Vroedsch. *N.* 6. 20 *Sept.* 1588. *f.* 47 *verso.*
(a) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 184 *verso.*
(b) Groot-Memor. N. VII. *f.* 74 *verso.*

DYK te mogen aanleggen, om, met den Zaandyker, beurt om beurt, te vaaren (*c*). Op het Zaandammer Veer, zyn verſcheiden Keuren gemaakt. De vragt plagt, voor ieder perſoon, des Zomers, twee, en des Winters, drie ſtuivers te zyn: doch zy is, in 't jaar 1738, voor 't gantſche jaar, op drie ſtuivers geſteld (*d*). De Zaandammer-Veerſchippers, die in twee ploegen verdeeld zyn, ieder van welken een' Quartiermeeſter heeft, behalve dat, over 't gantſche Lighaam der Veerſchipperen, vier Overluiden geſteld zyn; hebben, reeds in 't jaar 1683, eene onderlinge Overeenkomſt gemaakt, volgens welke, aan de Weduwe van een' overleeden Schipper, zekere ſomme uitgekeerd, en de ſchuit, door zynen opvolger, overgenomen moet worden (*e*). Wat laater, in 't zelfde jaar, zyn zy, met toeſtemming van Burgemeeſteren deezer Stad en van Regenten van Zaandam, op het bevaaren van het Veer, met de Veerſchippers, die te Zaandam waren aangeſteld, overeengekomen (*f*). En deeze overeenkomſt, die ſlegts voor twaalf jaaren gemaakt was, is ſedert, dikwils, en laatſtelyk in 't jaar 1755, voor het zelfde getal van jaaren, vernieuwd geworden (*g*), en houdt, nog tegenwoordig, ſtand. Volgens dezelve, vaaren de Amſterdammer-Schip-

BINNENLANDSCHE VAART.

(*c*) Handv. *bl.* 1616.
(*d*) Handv. *bl.* 1616.
(*e*) Groot-Memor. N. VII. *f.* 74 *verſo.*
(*f*) Groot-Memor. N. VII. *f.* 88 *verſo.*
(*g*) Groot-Memor. *N.* VIII. *f.* 108 *verſo.* N. IX. *f.* 71 *verſo*, 259. *N.* X. *f.* 216. *N.* XI. *f.* 212 *verſo.*

BINNENLANDSCHE VAART.

Schippers, van hier naar Zaandam, en de Zaandammers, van Zaandam op hier, van 's morgens vroeg, tot twaalf uuren toe, en zy keeren beide, 's nademiddags, naar hunne Plaatsen te rug. De Schippers van beide de zyden vaaren in eene gemeene beurs, aan welke, ook de Huur- of Speelvragten, hoewel met eenige uitzondering, verantwoord worden (*h*). Burgemeesteren van Amsterdam hebben, onlangs, den Zaandammer Schipperen, door hen aangesteld, op hun verzoek, toegestaan, dat zy, op de zogenaamde ledige uuren, dat is, van February tot October, beide ingeslooten, met het openen van de boom, en de drie overige maanden, 's middags ten twaalf uuren, niet zouden behoeven te vaaren, ten ware zy een en twintig stuivers vragt maaken konden (*i*). De Legplaats der Zaandammer Veerschuiten is, tusschen den Haringpakkerstooren en nieuwe Haarlemmer-sluis. Zy vaaren, alle uuren des dags, van het opgaan der boom af, tot 's avonds ten zes uuren, van den eersten April tot den eersten October, en tot 's nademiddags ten vier uuren, van den eersten October tot den eersten April.

ZWAMMERDAM.

Op ZWAMMERDAM, vaaren Marktschippers, die aldaar aangesteld zyn. Zy leggen in 't Rokin, by de Valbrug, en vertrekken, gemeenlyk, des Maandags en des Vrydags, op den middag. Zy mogen geene persoonen noch

(*h*) Groot-Memor. N. XI. *f.* 212 *verso.*
(*i*) Groot-Memor. N. XII. *f.* 116 *verso.*

noch goederen medevoeren, dan die onder hun Dorp t'huis hooren (*k*).

Binnenlandsche Vaart.

Zwartsluis.

Het Veer op Zwartsluis wordt alleenlyk bevaaren, door Schippers, die, daar ter plaatse, zyn aangesteld. Hunne Legplaats, van welke zy niet verschieten mogen, om elders te laaden (*l*), is voor de Ramskooi, aan den Meppeler steiger. Zy vertrekken, 's Dingsdags en 's Saturdags, met het luiden der boomklok, behalven in de maanden December, January en February, wanneer deeze tyd niet zo vast bepaald is. Op het aantekenen der goederen, die op Zwartsluis gescheept worden, en op het bestellen van zulken, die, van daar, worden aangebragt, is, by 't Geregt deezer Stad, orde gesteld (*m*).

III. Veeren, die alleenlyk door Buitenschippers worden bevaaren, en, omtrent welken, geene byzondere Keuren gemaakt zyn.

De derde soort van Veer- of Marktschippers, die, door de Regeering der Plaatsen, van waar zy herwaards komen, zyn aangesteld of toegelaaten, en welken hier, alleenlyk, Legplaatsen aangeweezen, of oogluikende vergund zyn, zyn veelen in getal; doch niet van zo veel aanbelang, dat zy eene uitvoerige beschryving vereischen. Wy zullen ons, derhalve, vergenoegen, met eene aanwyzing van derzelver Legplaatsen, van waar verre de meesten, op de Marktdagen, met naame des Maandags en des Vrydags, afvaaren. De meesten deezer Legplaatsen zyn, in den Am-

stel

(*k*) Handv. *bl.* 1512, 1513.
(*l*) Handv. *bl.* 1512.
(*m*) Handv. *bl.* 1602, 1604.

Binnen-landsche Vaart.

ſtel en in 't Y, de oude havens deezer Stede. Dus leggen,

In den Binnen-Amstel,

de Marktſchuiten op *Abkoude*, by de Halvemaansbrug, en op *Ankeveen*, den *Berg*, *Kameryk* by Woerden, *Leiderdorp*, *Loenderſloot*, *Nigtevegt*, *Overmeer* en *Vinkeveen*, omtrent de Bakkers- en Paardenſtraaten.

In 't Rokin,

die op 't *Gein*, *Kokenge*, *Koudekerk*, *Kudelſtaart*, *Nes*, *Nieuwkoop*, *Zevenhoven*, *Noorden* in de Veenen, *Ouderkerk*, *Uitboorn*, *Diemen*, *Ankeveen*, *Waveren* en *Willis*, van 't Valbruggetje voor de Oſſen-ſluis, tot voor en voorby de Olieſlaagers-ſteeg; op *Alſen*, *Harmelen*, *Langeraar*, *Nieuwerbrugge*, *Nieuwveen*, *Oudshoorn*, *Rynſaterwoude*, *Aarlanderveen*, *Wyk te Duurſtede* en *Leymuiden*, aan de ooſtzyde van de Lange Brugge, tot voorby de Wyde ſteeg: op *Waddingsveen*, *Reenen* en *Vreêland*, aan de weſtzyde, omtrent de Gaapersſteeg; op den *Overtoom* en op *Meydrecht* of *Meyert*, voor de Waterſteeg.

In het Damrak of Water,

die op *Appingadam*, *Delfzyl* en *Franiker*, tuſſchen den Dam en Paapenbrugge; en die op *Opmeer*, *Quadyk*, *Ransdorp*, en *Uitdam*, by de nieuwe brugge.

Langs

BINNEN-LAND-SCHE VAART.

Langs de OUDE TEERTUINEN,

die op *Hindeloopen*, *Koudum* en *Warns*, in Friesland, in 't midden, en die op *Nieuwendam* en *Schellingwoude*, by den Schreijers-Tooren.

Langs de TEXELSCHE KAAI,

die op *Assendelft*, *Genemuiden*, *Quadyk*, *Spaarnedam*, *Steenwyk* en *Ter Schelling*.

Langs de HARINGPAKKERY,

Die op *Akersloot*, *Ameland*, *Dokkum*, *Graft*, *Huisduinen*, *Koog*, *Krommenye*, *Limmen*, *oude en nieuwe Niedorp*, *Ryp*, *Schagen*, *Schermer*, *Schoorl*, *Uitgeest*, *Wieringen*, *Wormer*, *Wormerveer*, *Zaandyk* en *Zype*.

De Marktschuiten op *Ilpendam* leggen voor de Wieringerstraat.

Buiten deeze voornaame Havens, of Legplaatsen, leggen, ook elders, door de Stad, eenige Veer- en Marktschepen en Schuiten: als, aan de PYPENMARKT, die van *Aalsmeer*; aan de BLOEMMARKT, die van *Noordwyk*, *Noordwykerhout*, *Rynsburg* en *Warmond*; eenigen van welken ook aan de NIEUWE MARKT en BOTERMARKT leggen: aan de GELDERSCHE KAAI, voor de Waterpoortssteeg, die op *Venlo*: in den SINGEL, over de Munt, die op *Baambrugge*; voor 't Klooster, die op *Loenen*; voor en over de

Lu-

Binnen-landsche Vaart.

Luthersche Nieuwe Kerk, die op *Brouwershaven* en *Katwyk aan den Ryn;* en tusschen de Raam en Kruissteegen, die op *Wageningen:* in de Heeren-graft, die op *Avenhorn* en *Schagen*, aan de Schagermarkt; die op *Hillegom*, over de Leidsche graft, en die op *Schoonhoven*, en, met goederen, op *Krommenye*, tusschen de Reguliers-graft en Utrechtsche straat, aan de noordzyde. Eindelyk, vaaren ook, des Zondags, schuiten op *Slooterdyk*, die buiten de Haarlemmer-Poort, in de Trekvaart, leggen.

B Y-

BYLAAGE

BYLAAGE Lr. A.

op het IV. Deel, II. Boek.

Lr. A.

Uitspraak van 't Hof van Holland van den negentienden December des jaars 1579, *waarby, aan de Schippers van Alkmaar, de vrye Laading te Amsterdam ontzeid wordt.*

Opte differenten geresen voir den houe van Hollant tusschen die Burgemrs. ende Regierders der Stede van Alckmaer vuyte naem van de Burgers ende namentl. van de Schippers ende Schuytevoerders derseluer Stede, mitsgaders interuenerende voir Adriaen Aelbrechtsz. mede heurl. Poirter Impten van besloten missive ende Requiranten ter eenre, Ende die Burgemeesteren ende Regierders der Stede van Amsterdam bescreuen ende gerequireerden ter andere zyde, in welcke saecke die voirsz. partyen (nae dat die voirs. Gerequireerden ten versoucke van den requiranten by den voirs. houe bescreuen waren) gecompareert waren geweest voir Commissarissen van den selffde houe, ende aldaer nyet connende veraccorderen, hadden die requiranten jegens den gerequireerden gedaen zeeckeren eysch, deducerende by den zelffden eysch dat zoe in Hollant als in andere omleggende prouincien een generale Usantie ende oudt gebruyck (den nature ende rechten oick conform was) dat alle Schippers frequenterende eenige hauenen ofte vrye Coopsteden in hollant aldaer heurluyder schepen mochten bevrachten ende daermede vaeren ter plaetsen daer 't heml. belieffde, sonder by den Schippers aldaer affgeleyt ofte henluyden de vracht eenich-

BYLAAGE L^r. A.

ſins benomen te werden, ende byſonder die Schippers van de Steden die nyet gewoonlick waren eenich recht van afflegginge te gebruycken. 'T welck mede by verſcheyden ſententien zoe van deſen Houe als van den grooten Raide tot Mechelen geconfirmeert ende beveſticht was geweeſt. Item dat tot Alckmaer ſoe lange memorie van menſchen gedencken conde, noyt eenige vreemde Schippers Schuyt- ofte Scheepsvrachten annemende affgeleyt waren geweeſt, ofte dat die Schippers weſende Poirters ende Inwoenders derſeluer Stede eenige recht van voorladinge ofte afflegginge gevſurpeert hadden, ofte hadden willen gebruycken; maer dien nyet tegenſtaende zoe hadden die voirn. gerequireerden in den Jare xv.^c en LXVJ hem veruordert eenen Dirck Claesz. Schipper van Alcmaer te willen doen affleggen ende van zyn angenomen vracht by vonniſſe doen verſteecken, van welcke vonniſſe die ſelue Dirck Claesz. mitsgaders die voirn. requiranten met hem gevoucht geappelleert hadden anden voirsz. houe, ende geobtineert hebbende mandement in 't ſelue cas mette gewoonlicke clauſule van Inhibitie was by den gerequireerden, als hem gevoucht hebbende mette Deken ende Ouerluyden van de Schippers ghilde binnen Amſterdam geappelleerden, ten dage dienende verſocht affdoeninge van deſelue clauſule van inhibitie, ſonder nochtans dat zy daertoe hadden connen geraecken. maer was geappoincteert geweeſt op alles te ſcryuen by memorien ende aduertiſſementen van rechten; zoe dat die ſaecke in ſtate van wyſen gebrocht ſynde, ende als noch hangende ongedecideert die voirn. Dirck Claesz. ende alle andere Schippers ende Schuytevoerders van Alckmaer zedert altyt vry ende vranck ſonder eenich gebruyck van voirladinge ofte aflegghinge ter contrarie binnen Amſterdam (zulcx zy oick doen in alle andere Steden) alderhande Vracht ingenomen ende geladen hadden,

den, maer alsoe de voirn. gerequireerden op ten derden July a°. LXXVIIJ in prejuditie van dien en bysonder van de voirsz. litispendentie ende gedecreteerde Inhibitie bestaen hadde zekere ordonnantie te maecken inhoudende dat gheen Schippers van Alckmaer binnen Amsterdam eenige goeden souden mogen laeden omme tot eenige andere Steden dan tot Alcmaer gevoert te worden, zoe verre yemant van de binnenlantsche vaerders derzeluer Stede Amsterdam die zelue goeden omme die zelue prys voeren wilden ende dat 't selue notoir attentaet was. By alle welcke voirsz. ende meer andere middelen die voirsz. Requiranten eerst ende al voiren versouckende reparatie van attentaeten, concludeerden dat den gerequireerden gecondempneert souden werden d' voirsz. ordonnantie in prejuditie van de voirsz. Litispendentie gemaect met alle den gevolge ende aencleuen van dien, als attentaet costeloos ende schadeloos aff te doen ende te repareren ende dat by prouisie den gerequireerden geinterdiceert soude worden, pendente lite, van gelycke meer te attenteren, al volgende de conclusie in 't Verbael van den voirsz. Commissarissen genomen. Ende off deselue conclusie den requiranten in 't geheel ofte deel nyet en mochten volgen, (des zy verhopen jae) daerop eerst recht versouckende, dat als dan die gerequireerden gecomdempneert zouden worden te gehengen ende te gedogen dat die Schippers en de Schuytevoerders van Alckmaer binnen die Stadt van Amsterdam vry ende vranck alderhande goeden, waeren ende coopmanschappen zouden moegen laeden ende voeren tot allen Steden plaetsen ende hauenen, daer t henluyden ofte die Coopman belieuen ende die gelegentheyt van der saecke eyschen soude zonder eenich empeschement, hinder ofte ongebruyck diesaengaende henluyden directelyk ofte indirectelyk an te doen ofte doen doen, in eenigher manie-

Bylaage Lr. A.

BYLAAGE L^r. A.

ren, maeckende in cas van proces eysch van costen, schaden ende Interesten, ofte tot anderen alsulcken finen ende conclusien als 't voirsz. hoff bevinden zoude den voorn. requiranten oirbaerlicxt te wesen.

Waer jegens, van wegen den gerequireerden voir antwoorde geallegeert was, dat ouer geheel hollant in allen Steden ende gepreuiligeerde plaetsen daer eenighe merckelicke navigatie ende vaert te water gebruyct wordt, van ouden tyden geintroduceert waeren zekere gilden ende collegien van Schippers ende Schuytevoerders respectiuelick hebbende heur Deken, hooft off ouerluyden immediaet sorterende ende subject zynde den Burgemeesteren ende regierders der zeluer Steden ende gepreuilegeerde plaetsen, oick onderworpen zynde alle politycque keuren, Statuten ende ordonnantien, die de Burgemeesteren, regierders, vroetschap ende magistraet elcx in den heuren respective naeuolgende heurluyder preuilegien, oude hantuesten ende immemoriael gebruyck, vermochten ende gewoenlick waeren te maecken ende vermaecken tot allen tyden ende stonden, ende sulcx als naer exigentie van der Saecke ten meesten oirbaer van der zeluer Steden ende gepreuilegeerde Plaetsen, oick tot vordernisse van de voirsz. ghilden (als wesende, Litmaten der zelffder Steden ende plaetsen) beuonden worde nootelick ende oirbaerlick te syn. Onder anderen was eenen yegelicken notoir dat in allen Coopsteden van Hollant ende Zeelant, daer eenige merckelicke nauigatie Schepen- ende Schuytevaert valt, sekere geconstitueerd gebruyck gevseert worde opt stuck van de Ladinge van alderhande waren ende Coopmanschappen die binnen 's Lants ende bysonder binnen hollant ende zeelandt van d eene Stede in d andere gevoert worden, als dat die Schippers ende Schuytevoerders van den Steden daer de waeren ende comenschappen gelaeden ende

vuyt-

vuytgevoert werden, in diversche poincten gerespecteert ende geprefereert worden vreemde Schippers ende Schuytevoerders. want nadien die inwoenende Schippers ende Schuytevoerders, als poirters ende in t ghilde ofte collegie ontfangen ende gematriculeert zynde mosten helpen dragen alle Lasten soe wel personele als reele van heur woenstadt ofte gepreuilegeerde Woenplaetse, soe vereyschte die naturele billicheyt ende redelicheyt dat zy luyden oick eenich voordeel ende prerogativen aldaer genoeten ende gebruycten voir andere vreemde Schippers ende Schuytevoerders immers gheensins en betaemde in eenige Republycken, gepreuilegeerde Steden ende plaetsen, dat vreempde Schipperen ende Schuytevoerders den inwoenende poirteren Schippers ende Schuytevoerders heur neringe te wetene heur broot vuyten mont benemen zouden tot heurluyder preiuditie ende bederfenisse, werde daeromme deurgaens voir een loffelicke Vsantie oick in vermaerde Coopsteden geobserveert, dat vreemde binnelantsche Schippers gheen binnelantsche vracht aldaer aennemen en mochten dan als zyluyden geladen scheeps arriucerden ende ontlaeden, ende weder van deselue ontlaedtstede op heure eygen hauen ofte woenstede begeerden te laeden ende anders noch vorder nyet, sonder dat die vreemde Schippers ledich scheeps in eenige Coopstede arriuerende aldaer eenige ladinge mochten doen noch den inwoenende Schippers ende Schuytevoerders heur neringe ende broot vuyte mont nemen, ten ware dat die inwoenende Schippers ende Schuytevoerders heur deecken, hooft ende ouerluyden sulcx toelieten, oft dat zy de vracht zoe goeden coop nyet en wilden aennemen, als die vreemden, als die requiranten ende die van heuren Raide kennelick ende notoir was. Ende onder anderen was hemluyden kenlick dat die deecken ende hoffluyde van Schippers ghilde tot middelburch in gheenderwys

Bylaage L^r. A.

BYLAAGE L, A.

wys toelieten dat die van der Goude noch eenige andere vreemde Schipperen vuyt andere Steden tot Middelburch laeden, dan als zy geladen scheeps aldaer aencomen ende op heuren haue begeren te laeden, ofte by gebreecke van dien worde die voirladinge van den goeden, waeren ende coopmanschappen die binnenslandts gevoert worden, den inwoenende poerters ende Schippers gegunt, van gelycken worde mede gebruyckt tot Brouwershauen ende op andere hauenen in Zeelant, worde mede tot meer Steden ende plaetsen in hollant sulcx gebruyct ende geuseert, zoe dat nyet vreempt en was mer in alle redenen ende billicheyt gefundeert dat die Schuytvoerders van Amsterdam gerespecteert worden in allen ladingen dier aldaer geschieden van binnenlantsche vrachten, ofte van goeden, waeren ende coopmanschappen, die binnen slants van daer gevoert worden voir die buytenschuytvoerders van Alcmaer, als dat by den Schuytvoerders van Alcmaer die vrachten indifferentelick tot preiudicie ende bederffenisse van de gemeene Schuytvoerders ende *Gilde*broeders tot Amsterdam nyet aengenomen en worden, dan als zyluyden geladen scheeps aldaer aencomen ende op heur eygen hauen als op alcmaer begeerden te laden: want binnen der voirsz. Stadt van Amsterdam een ghilde, Collegie ofte Confrerie was van groote menichte van Schuytevoerders hebbende heuren deecken ende ouerluyden, dragende alle die lasten ende diensten der voirsz. Stadt van Amsterdam, die welcke deurgaens meest all anders geen neringe en doen noch en hebben, dan dat zy tot gerieff van eenen yegelicken mit heurluyder Schuyten alderhande vrachten, van waeren, goeden ende Coopmanschappen binnen slants ofte naestleggende Steden voeren om tamelick Loon, ende daeromme aldaer gebruycken ende ettelicke jaeren voer de Jaeren XV^c LXVJ. gebruyckt hadden gehadt het gecostumeerde recht

van

van voirlaedinge, als dat zyluyden voir allen vreemden ende van buyten comende Schuytluyden geprefereert worden, fonderlinge zoe wanneer die Schuytvoerders van Amfterdam die goeden ende Coopmanfchappen tot gelycken pryfe wilden voeren als andere vreemde Schuytluyden wilden doen, ofte t felue aengenomen mochten hebben, ende dat als die vreemde ofte van buyten commende fchuytvoerders ledichs fcheeps tot Amfterdam aencomen, dat oick de zelffde vreemde Schuytvoerders van Alcmaer tot Amfterdam geladen fcheeps ancomen, op andere hauenen ofte Steden wilden laeden dan vpte hauen, ftede ofte plaetfe van heur eygen Woenftede als vp Alcmaer, dat hoewel eenen Dirck Claesz. Schuytvoerder tot Alcmaer nyet geoirloft en was ledich fcheeps tot Amfterdam te comen ende aldaer vracht te foucken byfonder op vreemde Inlantfche hauenen ende Steden in preiuditie van de gemeene Schuytevoerders der voirfz. Stede van Amfterdam, te min naedemael die voirfz. Dirck Claesz. ende andere Schuytvoerders van Alcmaer nyet toeftaen noch gedoogen en willen dat die Schuytvoerders van Amfterdam tot Alcmaer gelaeden ancomende ende aldaer ontladen hebbende, eenige goeden jae gheen menfchen laeden en mochten, defen nyet jegenftaende hadde de voirfz. Dirck Claesz. Schuytvoerder van Alckmaar hem veruordert tot Amfterdam ledichs fcheeps te comen ende zeeckere vracht aen te nemen, omme van Amfterdam op Dordrecht met zyn Schuyt te voeren. Twelck die Ouerluyden van 't voirfz. gilde tot Amfterdam deur clachte van de gemeene Schuytvoerders met goeder Saecke niet en hadden willen toelaeten, hadden daeromme tot conferuatie van haerl. gecouftumeerde gerechticheyt den voirfz. Dirck Claesz. gedaen arrefteren. Op welcke arreft de voirfz. Dirck Claesz. ter eenre, ende die Ouerluyden van 't voirfz. BYLAAGE Lr. A.

BYLAAGE LL. A.

Schuytvoerders gilde ter andere zyde dingplechtich geworden waeren voir die van den gerechte der voirsz. Stede van Amsterdam, alwaer soo verre geprocedeert was geweest, dat de voersz. DirckClaesz. geobtineert hadde vonnis tot synen agterdeel. Ende al wast zoe dat de voirsz. Dirck Claesz. van 't voersz. vonnis zonder eenich grieff aen desen houe geappelleert ende prouisie in cas d appel geobtineert hadde gehadt, dat oick partyen ten dage dienende by den voirsz. hove geappoincteert waren zoe wel ten principale als vpte prouisie van de afdoeninghe van de clausule van Inhibitie te schryuen by memorien. nochtans hadden die ouerluyden van 't voirsz. Schuytvoerders-gilde binnen Amsterdam evenwel heurl. gecostumeerde gerechticheyt gecontinueert gehadt ende continueren als noch, ten ansien ende welweten van eenen yegelicken, Ende omme alle twyffelachticheyt te amoueren ende eenen yegelick t selffde recht van 't voirsz. Schuytvoerders ghilde van Amsterdam bekent te maecken, soe hadden die regierders ende magistraet der voirsz. Stadt van Amsterdam opten derden July a° XV^c LXXVIIJ. wel ende te rechte gekeurt ende geordonneert dat die Schipperen van Alcmaer tot Amsterdam soe vry als andere Schippers poirters der zelffder Stadt Amsterdam wesende souden moegen laeden alderhande waren ende goeden, omme die op haer hauene, te wetene tot Alcmaer gevoert ende aldaer gelost te worden, maer dat die Schipperen van Alcmaer gheen Poirteren van Amsterdam wesende, gheen goeden tot Amsterdam en souden mogen laden omme tot eenige andere plaetsen gevoert te worden soe verre yemant van de binnelantsche vaerders van Amsterdam dezelffde goeden begeerden te voeren, om zulcken Loon als die Schippers van alcmaer bedongen soude hebben, des zoude die coopman moegen nemen sulcken schip van Amsterdam ombevracht wesende als hem goetduncken zoude; En-

Ende alsoe Adriaen Aelbrechtsz. schuytvoerder van Alckmaer hem veruordert hadden binnen Amsterdam op andere hauene vracht aen te nemen dan op te hauene ofte Stede van Alcmaer, soe hadden die Ouerluyden der voorsz. Stadt Amsterdam, vuyt saecke van dien arrest gedaen, waerop d voirsz. Adriaen Aelbrechtsz. mit zeeckere zyn Consorten den voirsz. Ouerluyden proces gemoueert hadden voir die van den Gerechte voirsz. alwaer zoe verre geprocedeert was geweest dat Scepenen van Amsterdam vonnis gewesen hadden tot achterdeel van den voirsz. Adriaen Aelbrechtsz. T welck gegaen was in crachte van gewysde sonder prouocatie ofte appellatie; dat hoewell in 't gunt voirsz. is by den voirsz. Ouerluyden van 't binnelantsche ghilde tot Amsterdam anders nyet gedaen noch gepleecht en was dan t gunt hemluyden geoirloft was te doen, ende tegens hemluyden tot Alcmaer gepleecht ende gedaen worde. Ende daeromme die Burgemeesteren ende Regierders van Alckmaer gheen redenen en hadden omme daertegens te querelleren desen nyet jegenstaende soe scheen dat zyluyden vp haer te kennen geuen geobtineert hadden van den voirsz. houe zekere besloten brieuen in cas van attentaten concluderende daeromme die voirsz. Gerequireerden by de voirsz. ende meer andere middelen, dat die requiranten verclaert zouden werden tot heurluyder eysch versouck ende conclusie alhier niet onfanckelyk, ende die gerequireerden geabsolveert worden van der instantie mitte costen, Ende off heurluyden die Conclusie nyet volgen en mochte begerende eerst ende al vooren daer op recht by ordine dat den requiranten heuren eysch, versouck ende conclusie, mitsgaders versochte prouisie, sulcx ende in der vougen als zyluyden die gedaen ende genomen hebben, ontseyt zoude zyn, Te vreden zynde dat die Schuytvoerders van Alckmaer tot Amsterdam gelaeden aencomende vry weder aldaer moegen lae- Bylaage Lr. A.

BYLAAGE L'. A.

laeden op haer eyghen hauen als vp Alckmaer, onbecroont van den Ouerluyden van 't Binnelantsche Gilde ende Schuytvoerders tot Amsterdam, makende eysch van costen, ofte tot anderen sulcken fynen ende Conclusien als 't voirsz. hoff bevinden zoude de voirn. gerequireerden oirbaerlicxte te wesen, Ende naer dat van wegen den Requiranten gerepliceert ende van wegen den gherequireerden gedupliceert was geweest, hadden partyen all t selue mitsgaders andere alsulcke stucken, brieuen, certificatien ende andere munimenten als elcx van hen tot Justificatie van heurluyder Intentie belieft heeft te exhiberen onder den Commissarissen geleuert, ende aen den seluen Hove rapport ende recht gedaen te worden versocht.

T voorschreuen hoff gehoort t rapport van den voirsz. Commissarissen, ende met rype deliberatie van Raide deurgesien ende ouergewogen hebbende alle 't gunt in desen te considereren stondt in den naeme ende van wegen des Conincx van Spaignen van beyden Sicillien enz. als graue van hollant, Zeelant ende Vrieslant, Ontseyt die requiranten hun versouck, eysch ende Conclusie vpten gerequireerden gedaen ende genomen. Ende compenseert die costen tusschen de voirsz. partyen om redenen den voirsz. hove daer toe porrende. Gedaen in den Hage by Meesters Arnoult Nicolay, presiderende, Adriaen van der Houff, Diederick van der nyenburch, Gerardt van Wyngaerden, Leonardt Casembroot, Pelgrum van Loon, Artus van Brederode, Joost de Menyn, ende Nicolaes Camerlin, raitsluyden van hollant. Ende gepronunchieert den negentienden Decembris xv^c negen ende 't seuentich. T'oirconde t segel van Justitie hier aen gehangen. In kennisse van my. Op de ploye geteyckent B. Ernst.

VIER-

VIERDE DEEL.

KOOPHANDEL
VAN
AMSTERDAM.

DERDE BOEK.

BUITENLANDSCHE KOOPHANDEL, WISSELHANDEL, EN BEHULPSELS VAN DEN KOOPHANDEL IN 'T GEMEEN.

I.

BUITENLANDSCHE KOOPHANDEL *en* SCHEEPVAART.

Amſterdam, of de plaats, die ſedert *Amſterdam* genoemd is, ſchoon, veelligt, reeds in de twaalfde eeuwe, in wezen, hadt egter toen nog geenen den minſten buitenlandſchen Koophandel, noch Scheepvaart. ALBERT *van* STADE, een Schryver der dertiende eeuwe, eene reis van Keulen naar Deenemarke beſchryvende, zo als dezelve, in 't jaar 1152, geſchiedde, tekent aan „ dat „ men, van Keulen, over Nuis, Zante, Arnhem en Zeiſt, te lande, naar Utrecht „ trok; dat men, van daar, te water naar „ Muiden afzakte, en van Muiden, over „ de Zuiderzee, naar Staveren voer, van „ waar men, verder, naar Deenemarke zeil„ de."

Oorſprong en eerſte beginſels van uitheemſchen Koophandel en Scheepvaart, te Amſterdam.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

„ de.” [*Vadas e Colonia VI. mill. usque ad Nussiam; IX. Xantis; VII. Arnem; VI. Seist; I. Trajectum. Ibi intra navem & descende usque Muthen, & ita per mare Stauriam, & sic in Daniam* (*a*)]. Uit welke woorden, blykt, dat Schepen, groot genoeg om de reis naar Deenemarke te doen, zelfs te Muiden, niet gevonden werden; dat de naaste plaats, daar menze vinden kon, Staveren in Friesland was; en gevolgelyk, dat 'er toen, te Amsterdam of daaromtrent, nog geene de minste buitenlandsche Scheepvaart geweest is. Doch tegen 't einde der volgende eeuwe, schynen de Amsterdammers begonnen te hebben, buiten 's Lands te vaaren, en koophandel te dryven, eerst, zo 't schynt, naar Hamburg, van waar, al vroeg, timmerhout (*b*) en bier herwaards gevoerd werdt. Te Middelburg in Zeeland, was, in 't jaar 1271, een genootschap van Koopluiden opgeregt, waarvoor Graaf Floris de V. zekere Ordonnantie gemaakt heeft, die nog voorhanden is (*c*). Doch te Amsterdam zyn, zo veel my bekend is, zo vroeg, nog geene Keuren omtrent den Koophandel gemaakt. Maar, in 't jaar 1323, werdt het Oostersch, dat is, agt ik, het Hamburger bier, hier te Lande, alleen in Amsterdam en in Medenblik, vertold (*d*); waaruit af te neemen is, dat, in deeze twee Steden, de Stapel van dit bier was.

(*a*) ALBERT. STADENS. ABBAT. Chronic. *ad annum* 1152.
(*b*) SIBR. LEONIS Vit. Abbat. *in* Mariengaard. *in* MATTH. Anal. *Tom.* V. *p* 255.
(*c*) MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 356.
(*d*) MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 321.

was. Doch eenige jaaren laater, breidden de Amſterdammers hunnen Koophandel en Scheepvaart verder Noordwaards uit. In 't jaar 1368, werdt hun de vrye handel, in Zweeden en in Deenemarke, toegeſtaan (*e*). Ten deezen tyde, werdt Amſterdam ook geteld onder de Koopſteden, die, by den naam van *Hanze-Steden*, vermaard geworden waren, en een onderling verbond, tot bevordering van het gemeen belang des Koophandels, geſlooten hadden (*f*). Doch de Stad zal, naar alle waarſchynlykheid, toen nog niet lang in het Hanzeverbond geweeſt zyn, om dat zy de laatſte in rang van de Nederlandſche Steden, die tot dit Verbond behoorden, genoemd wordt. Haare aanneeming van het Hanze-verbond gaf haar, zo 't ſchynt, de eerſte aanleiding tot de vaart naar de Ooſtzee, die, ſedert, de voornaamſte tak des Amſterdamſchen Koophandels geworden is. Sommigen, 't is waar, hebben, uit eenen brief van *Joannes*, *Aartsbisſchop van Riga*, gegeven in 't jaar 1277, en onder de Privilegien van Amſterdam te boek geſteld (*g*); waarby alle Koopluiden in 't gemeen verlof krygen, om in Lyfland te komen handelen; beſlooten, dat de Amſterdammers, al eene eeuw te vooren, op de Ooſtzee gevaaren hebben. Doch als men aanmerkt, dat Amſterdam, in deezen brief, niet genoemd wordt, en dat dezelve, eerſt in 't jaar 1495, op 't verzoek deezer Stad, door *Mi-*

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

(*e*) Zie II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 155.
(*f*) MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 252.
(*g*) Handv. *bl.* 63.

Buiten-landsche Scheep-vaart.

Michael, *Aartsbisschop van Riga*, bekragtigd geworden is (*h*); heeft men veel meer reden om te vermoeden, dat de Amsterdammers, op 't einde der vyftiende eeuwe, eenen brief, in 't jaar 1277, ten behoeve der Koopluiden in 't gemeen, verleend, op zig in 't byzonder hebben doen toepassen, dan dat men zou mogen agten, dat zy, reeds omtrent den jaare 1277, toen de Plaats maar even begon op te komen, op Lyfland zouden gevaaren hebben. Doch voor het midden der veertiende eeuwe, was 'er reeds zo veel Koophandel te Amsterdam, dat men aldaar renten verkogt, te betaalen *mit alsucken paymenten, daer die ene coman den andere mede betalen mach*; gelyk my, uit verscheiden' Schepenen-brieven, en onder anderen, uit eenen van den jaare 1344, die op 't Begynhof bewaard wordt, gebleeken is.

Aanwas van dezelven, in de veertiende en vyftiende eeuwe.

De Scheepvaart der Amsterdammeren was, zelfs eer de veertiende eeuwe ten einde liep, zo zeer toegenomen, dat de Stad, in 't jaar 1396, Hertoge Albrecht eenige groote, en vyftig kleine Schepen leveren kon, tot den togt naar Friesland (*i*). In 't jaar 1398, rustte zy, tot diergelyken togt, wederom ten minste vier groote Schepen uit, en onder anderen, eene goede Kogge, met zout gelaaden (*k*): waaruit men, veelligt, mag afneemen, dat de Zouthandel op Frankryk, die, in de volgende eeuwe, en inzonderheid, na dat Holland onder 't gebied van 't Huis van

(*h*) Handv. *bl.* 62.
(*i*) *Zie* II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 179.
(*k*) *Zie* II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 183, 185.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

van Bourgondie geraakt was, zo ſterk toenam, toen reeds een begin genomen hadt. In 't jaar 1400, ſtondt Hertog Albrecht toe, dat elk 't Marsdiep en 't Vlie uit en in, van en naar Amſterdam, zou mogen vaaren, zonder iet meer dan den gewoonlyken Graaflyken tol, elders, 's Graaven *rechten toll van Amſtelredamme* genoemd (*l*), ſchuldig te zyn (*m*): 't welk de Amſterdamſche Scheepvaart ſterk deedt toeneemen. Hertog Willem, Albrechts zoon, beveſtigde dit voorregt, in 't jaar 1405, *om dat die Coopman te het* zyne *goede Stede verſoeken*, of bezoeken zou (*n*): 't welk 'er ook het gevolg van was. In 't jaar 1414, verleende Hertog Erik van Saxen den Amſterdammeren, onder anderen, vryen handel in Saxen, Engeren en Weſtfaale, op gelyke tollen, als zy, te Hamburg, plagten te geeven (*o*). Op Engeland en Schotland, werdt ook, reeds in de veertiende eeuwe, door de Hollanders, gevaaren, en de Engelſche en Schotten bragten hunne waaren herwaards (*p*). 't Is ten hoogſte waarſchynlyk, dat de Amſterdammers, ten deezen tyde, ook op Schotland en Engeland zullen gehandeld hebben. Immers, zy werden verpligt, in 't jaar 1416, eenige Schepen uit te ruſten tegen de Schotſche Kaapers, die hunne Koopvaarders, op zee, beroofd hadden (*q*). De handel op de Ooſtzee,

(*l*) Handv. *bl.* 25. [14].
(*m*) *Zie* II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 185.
(*n*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 197.
(*o*) Handv. *bl.* 61.
(*p*) MIERIS Charterb. III. *Deel*, *bl.* 257, 435. IV. *Deel*, *bl.* 3.
(*q*) MIERIS IV. *Deel*, *bl.* 370.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

zee, en op Zweeden, Deenemarke en Noorwegen, bleef egter de voornaamſte in Amſterdam (*r*). Sedert het verwyderen der zeegaten, het Marsdiep, het Heersdiep en het Vlie, omtrent het midden der vyftiende eeuwe, kreeg men haaſt grooter Schepen voor de Stad. En Amſterdam werdt, in eenen brief van Hertoge Filips van Bourgondie van den jaare 1452, genoemd *de voornaamſte Koopſtad van Holland* (*s*). De vreemde Koopluiden, met naame de Ooſterlingen, kwamen, in menigte, naar Amſterdam (*t*), en hielden 'er zig eenen geruimen tyd op, om hunnen Koophandel te dryven. De ongenoemde Beſchryver van Amſterdam, die, voor het einde der vyftiende eeuwe, bloeide, tekent aan, dat de Stad, ten zynen tyde, met twee honderd Koopvaardyſchepen, handel dreef, wel voornaamlyk in 't Noorden en in de Ooſtzee; maar ook in Brabant, Vlaanderen, Frankryk, Engeland, Schotland, en Spanje zelve; met één woord, van de Straat van Gibraltar af, tot in de Ooſtzee toe. Ook was toen de Laſtaadje, een ſtuk buitensdyks Voorland, tuſſchen den S. Antonis-dyk en 't Y voor de Stad, reeds bezet met Scheepstimmerwerven, waar, dagelyks, allerlei Schepen gebouwd werden (*u*); zynde het, al van ouds, verbooden geweeſt, eenige Schepen te maaken, of te tee-

(*r*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 227, 240, 259, 277, 400.
(*s*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 250,
(*t*) *Zie* II. *Deel*, IV. *Boek*, *bl.* 377, 399. *en* BOOMKAMP Alkmaar, *bl.* 77.
(*u*) Anonym. *ad* Calcem PONTANI *p.* 3, 5.

teeren, *binnen der ouder grafte, binnen der poirthuyzen, noch binnen der palinghe van der ftede* (*v*).

Buitenlandsche Scheepvaart. Oudst Amsterdamsch Zeeregt.

Midlerwyl, hadt de toeneemende Scheepvaart, in Amfterdam, het opftellen van een gemeen Zeeregt, al vroeg, noodzaakelyk gemaakt. Onder de oudfte Keuren der Stad, op pergament gefchreeven, en omtrent den jaare 1400, of eerder, opgefteld, worden 'er verfcheiden' gevonden, die opzigt hebben op de buitenlandfche Scheepvaart. Een *yghelic Sciphere van der zee komende*, was verpligt *Bakenghelt* te betaalen (*w*). Men mogt geene *Kogghen, hulcs, crayers, euers, of andere zeefcepe, die buyten duynen voeren, an die brugghen of an den palinghen meerren* of vaftmaaken (*x*). In de gefchillen over zeezaaken, werdt ook, al vroeg, onverwyld regt gedaan, welk, in de oude Keuren, *vlutvairdich* of *vlotvaerdich recht* genaamd wordt (*y*). Doch, in 't *eerfte Privilegie-boek* deezer Stad (*z*), ftaat eene Ordonnantie op het Zeeregt *geregiftreerd*, die, waarfchynlyk, vroeg in de vyftiende eeuwe, ontworpen is, door de Koopluiden en Schippers deezer Stede; en die, tot diep in de zeftiende eeuwe, zo te Amfterdam als in de andere Steden van Holland, zig met de Scheepvaart geneerende, het gemeene Zeeregt, tuffchen Koopluiden en Schippers, geweeft is. Wy hebben dien-

(*v*) Keurb. A. *f.* 24.
(*w*) Keurb. A *f.* 10.
(*x*) Keurb. A. *f.* 14 *verſo.*
(*y*) Keurb. A. *f.* 6.
(*z*) *f.* 31.

BUITEN-LAND-SCHE SCHEEP-VAART.

dienstig geoordeeld deeze Ordonnantie, die, met andere Zeeregten gevoegd, meer dan eens, doch zeer gebrekkelyk, gedrukt is, als een der oudste bewyzen van de Amsterdamsche Scheepvaart, aan 't einde van dit Boek (*a*), naar een letterlyk Afschrift uit het gemelde *Privilegie-Boek*, op nieuws, in 't licht te geeven.

Uit al 't voorgaande, blykt klaarlyk het toeneemen des Amsterdamschen Koophandels, van het laatst der dertiende, tot het begin der zestiende eeuwe toe. De uitbreiding van de Scheepvaart der Amsterdammeren, in de zestiende en zeventiende eeuwe, tot diep in Muskovie noordwaards, en zelfs tot in de Oost- en Westindien, is te bekend, dan dat zy, hier, byzonderlyk, zou behoeven te worden opgehaald. Het aangetekende doet ons ook zien, hoe gantsch ten onregte, de Delvenaar PONTUS HEUTERUS geschreeven heeft, dat de Amsterdammers, op het einde der vyftiende eeuwe, de Noordsche Landen slegts van hooren zeggen kenden, en nog niet verder dan langs de zeekusten van Friesland gevaaren hadden (*b*). Zelfs spreekt WALICH SYVAARTSZOON niet naauwkeurig genoeg, als hy Amsterdam, in 't jaar 1522, *eene nieuwe aencomende Koopstad* noemt (*c*). Wy hebben getoond, dat zy, zeventig jaaren te vooren, reeds *de voornaamste Koopstad van Holland* ge-

(*a*) Bylaage *Lr.* A.

(*b*) *Apud* BOXHORN. Apol. pro navigat. Holland. p. 4. *Vide &* BURGUND. Hist. Belg. *Libr.* III. *p.* 168.

(*c*) Roomsche Myster. ontdekt *Voorr. bl.* 36.

genoemd werdt; schoon haar Koophandel, na 't overmeesteren van Antwerpen door de Spaanschen, in 't jaar 1585 (*d*), en sedert, nog merkelyk meer, uitgebreid is. De Vroedschap besloot, in 't jaar 1663, een Collegie op te regten, welk opzigt hebben zou op de welvaart des Koophandels, en bestaan, uit drie Heeren uit de Vroedschap, twee Bewindhebbers van de Oostindische Compagnie, en twee Bewindhebbers van de Westindische Compagnie, en voorts, uit een, twee of drie Handelaars op ieder der voornaamste Gewesten, en uit groote *Trafiquanten* (*e*). Het Collegie werdt, kort hierna, tot stand gebragt, en de byzondere Leden verkooren, door Burgemeesteren (*f*). Het zat, om de veertien dagen, en, op den agtsten December des jaars 1663, voor 't eerst. Doch de opkomende oorlog met Engeland deedt het, in 't jaar 1665, te niet loopen (*g*). BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

De schets van de opkomst en aanwas van Amsterdams Koophandel en Scheepvaart, welke wy hier ter neder gesteld hebben, kan dienen tot eene inleiding eener byzondere beschryvinge van beide, tot welke, wy nu overgaan. Wy beginnen met de vaart op Byzondere beschryving van Amsterdams Koophandel en Scheepvaart:

HAMBURG *en* BREEMEN,

die, ongetwyfeld, de oudste, of eene der oudste buitenlandsche Scheepvaarten der Amster- I. Op HAMBURG *en* BREEMEN.

(*d*) BURGUND. *Libr.* III. *p.* 170.
(*e*) Resol. Vroedsch. *Lr.* D. 5 *Dec.* 1663. *f.* 81.
(*f*) Groot-Memor. N. V. *f.* 123 *verso*. Handv. *bl.* 698.
(*g*) Notulb. van 't Commercie Collegie, *in 't* Vertrek der Secretarissen.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

ſterdammeren geweeſt is. De Hamburger Koopluiden hadden, in 't jaar 1277, van Graave Floris den V., verlof verkreegen, om, op gunſtige voorwaarden, te Dordrecht, of elders in zyn Land, te komen handelen *(b)*. Weinige jaaren laater, geraakte Amſterdam onder 't gebied der Graaven van Holland. En toen heeft men, naar alle waarſchynlykheid, al terſtond, op Hamburg gevaaren. Wy hebben reeds aangetekend *(i)*, dat men, vroeg in de veertiende eeuwe, bier en hout van Hamburg herwaards voerde, welk, gedeeltelyk, wederom elders geſleeten werdt. Hamburg en Breemen waren ook voornaame Leden van het Hanze-verbond, waarin Amſterdam, omtrent het midden der veertiende eeuwe, zig, insgelyks, begaf. Doch de oorlogen der vyftiende en zeſtiende eeuwen waren oorzaak, dat de Nederland*ſche* Hanze-Steden, en dus ook Amſterdam, de algemeene Samenkomſten, die veeltyds te Lubek gehouden werden, zeldzaam bywoonden. De meeſte Nederlandſche Hanze-Steden, ſedert, onder 't gebied van de Staaten der Vereenigde Provincien, geraakt zynde; werdt 'er, in December des jaars 1615, een Verbond van Vereeniging, voor den tyd van twaalf jaaren, geſlooten, tuſſchen de Ooſterſche Hanze-Steden en de Staaten der Vereenigde Nederlanden, waarby de vrye vaart en Koophandel, in de Ooſt- en Noordzee, en in de Stroomen, die zig in deeze Zeeën

(b) MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 394.
(i) Hier voor, *bl.* 380. *Zie ook* III. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 316.

Zeeën ontlaften, bedongen werdt, en te gelyk, dat men den onderlingen handel niet boven maate bezwaaren zou (*k*). En dit Verbond werdt, niet alleen van wege de Steden Hamburg en Breemen; maar ook van wege de Steden Lubek, Roftok, Straalzond, Wismar, Maagdenburg, Brunswyk, Lunenburg en Grypswalde, met eede, bekragtigd. Het is, federt, de grondflag geweeft, waarop men, van hier, op Hamburg en Breemen, en de andere gemelde Steden, gehandeld heeft, fchoon het, myns weetens, nimmer vernieuwd is. Het Hanze-Verbond, door 't verloop der tyden, t'eenemaal vervallen zynde, hebben de drie oude Hanze-Steden, Lubek, Breemen en Hamburg, in 't jaar 1641, een Verbond van onderlinge befcherming geflooten, voor den tyd van tien jaaren (*l*): en, federt, zyn deeze drie Steden alleen, onder den naam van *Hanze-Steden*, bekend gebleeven.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

Op Hamburg en Breemen, wordt, tegenwoordig, van hier, gehandeld in allerlei waaren, waarvan, of hier, of in de gemelde Steden, overvloed of gebrek is. De handel in Hamburger bier is te niet geloopen. Doch van Breemen wordt nog zwaar bier herwaards gevoerd, fchoon zeer veel minder dan het plagt. Van Hamburg wordt Hout van veelerlei foorte, in groote menigte, herwaards gevoerd: 't welk daar, langs de Elve,

(*k*) Zie AITZEMA I. *Deel*, *bl.* 18. Corps Diplom. *Tom.* V. *P.* II. *p* 274.
(*l*) Zie AITZEMA II. *Deel*, *bl.* 797. Corps Diplom. *Tom.* VI. *P.* I. *p.* 228.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

ve, uit de bosschen van Duitschland en Silezie, wordt afgebragt: voorts, koper, yzerdraad, blik, honig, wasch en andere waaren. Van Breemen, bekomt men Linnen, Pylaken, en eenige diergelyke koopmanschappen, als van Hamburg herwaards gebragt worden. Beide de Steden worden, van hier, voorzien van Speceryen en andere Oostindische Koopmanschappen: voorts, van Haring, Kaas enz.

Op Hamburg, vaart, alle weeken, een Beurtschip, welk ook goederen op Altona inneemt, en des Zomers, dat is, van den eersten Maart tot den eersten October, zes, en des Winters, dat is, van den eersten October tot den eersten Maart, agt dagen in laading leggen mag. Vier Schepen mogen, te gelyk, op Hamburg in laading leggen, te weeten, twee Beurtluiden en twee Boegleggers. Onder deezen, zyn twee Amsterdammers en twee Hamburgers. Men is, reeds in 't jaar 1613, met de Regeering van Hamburg, overeengekomen „ dat de Amsterdam„ mer en Hamburger Beurtschepen, schip „ om schip, op Hamburg zouden vaaren." De Ordonnantie, die hier, in 't gemelde jaar, op de Hamburger beurt, gemaakt werdt (*m*), werdt naar Hamburg gezonden, met verzoek, dat men daar diergelyke Ordonnantie maaken zou (*n*); gelyk, terstond, geschied is. En deeze wederzydsche Ordonnantien werden, sedert, als eene onderlinge overeenkomst

(*m*) *Zie* Handv. *bl.* 1226, 1228.

(*n*) Stads Missiven *N.* I. 21 *Aug.* 4 *Nov.* 1613. Missive van Hamburg van 30 *July* 1743.

komst tusschen de twee Steden, aangemerkt. De Amsterdammer Beurtschippers moeten burgers deezer Stad en Gildebroeders van 't Groot-Binnen- en Buitenlandsvaarders-Gilde zyn. Op Breemen, vaart ook een Beurtschip; doch dit mag twaalf werkdagen in laading leggen. Omtrent eene lyst der vragtloonen, naar en van Hamburg, naar welke, de vragten naar en van Breemen ook geregeld worden, zyn de Regeeringen der twee Steden, al voor lang, onderling, overeengekomen. De Beurtschippers op Hamburg moeten, hunne beurt op de gemelde Stad gehad hebbende, in de beurt op Rouan en Londen vaaren, eer zy wederom in de Hamburger beurte vaaren mogen. Op Breemen, Hamburg en beoosten de Elve, mogen geene andere Beurtschepen vaaren dan Smakschepen, die gaffels voeren, en uiterlyk zes en een vierde voet diep gaan, op dat zy zig, in tyd van nood, op de wadden zouden konnen bergen. Voorts, moeten de Beurtschepen, van welken wy spreeken, over steven, vyf en zestig voet lang; binnen den huid, agttien voet wyd, en op de uitwatering, zes en een halve voet hol zyn (o). Van de aanstelling en het gezag van Commissarissen over deeze en andere buitenlandsvaarende Beurtschepen, en van den Opziender op de naarkoming der Keuren, omtrent dezelven gemaakt, hebben wy, in de beschryving van het Groot-Binnen- en Buitenlandsvaarders-Gilde (p), reeds, kor-

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

(o) Handv. bl. 1226, 1227, 1229, 1235.
(p) Hier voor, bl. 145, 146.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

kortelyk, gehandeld. Ondertusschen, worden Hamburg en Breemen, behalve door de Beurtschepen, ook af en aan bevaaren, door veele byzondere Schippers, meest vreemden, die, onder anderen, den meesten Haring derwaards brengen. Zy mogen egter geene stukgoederen laaden, dan na dat de Beurtschepen vollaaden zyn. Doch by eene Keure van den zeven en twintigsten January des jaars 1762, is aan twee Koopluiden vry gelaaten, een Schip op Hamburg of Breemen, naar hun welgevallen, te mogen afhuuren (*q*).

Na de vaart op Hamburg, heeft men hier, van ouds, ook op

BRABANT *en* VLAANDEREN

II. Op BRABANT *en* VLAANDEREN.

gevaaren en gehandeld: welke Gewesten, in de vyftiende en zestiende eeuwe, onder dezelfde Regeering stonden als Holland; waarom de vaart op dezelven, toen, als eene Binnenlandsche vaart, moest worden aangemerkt; doch na dat Brabant en Vlaanderen onder eene vreemde Regeering geraakt zyn, moet de handel op deeze Gewesten, onder den Buitenlandschen, geteld worden. De Vlaamingen hebben, reeds in 't midden der dertiende eeuwe, op Holland en Zeeland gehandeld (*r*). Doch het oudste blyk van den handel der Amsterdammeren op de Schelde, welk my voorgekomen is, is eene Overeenkomst van den eersten Juny des jaars 1396 met

(*q*) Keurb. V. *f.* 12 *verso*.
(*r*) MIERIS Charterb. I. *Deel*, *bl.* 295, 297, 299.

met eenige Heeren en Vrouwen, die langs dien ſtroom gegoed waren, en den Poorteren van Amſterdam den vryen handel langs de Schelde, en langs de Honte, voor den tyd van veertig jaaren, toeſtonden, mids zy zeker Geleide- en Bakengeld van ſchepen en goederen betaalden. Uit deeze overeenkomſt, blykt, dat zy toen, onder anderen, Hamburger en ander bier en ook veel Haring derwaards voerden (*s*). Doch de vaart en handel op Brabant en Vlaanderen is, ſedert, zo zeer toegenomen, dat men Beurtſchepen aangelegd heeft op de voornaamſte Steden, als Antwerpen, Bruſſel, Mechelen, Leuven, Gend, Duinkerken en anderen, die hunne Legplaatſen hebben in den Singel omtrent den Jan-Rooden-Poorts-tooren, en meeſt allen, ten minſten eens ter weeke, vaaren. Over deeze Beurtſchepen, is een Aantekenaar of Commiſſaris aangeſteld, die de Vragtrekeningen voor de Beurtſchippers opmaakt, en aantekening houdt van de ingelaaden' goederen, en van en aan wien dezelven gezonden worden; waarvan hy, des noods, verklaaring geeven moet, zonder voor iet meerders te mogen worden aangeſproken (*t*). 't Veer op *Bruſſel* is; hier, eerſt in 't jaar 1654, opgeregt, en toen is, te gelyk, eene lyſt der vragtloonen, by myne Heeren van den Geregte, vaſtgeſteld (*u*). De Beurtſchepen, voor welker Schippers, in 't jaar 1699, eene Inſtructie vaſtge-

Buitenlandsche Scheepvaart.

(*s*) Handv. *bl.* 68.
(*t*) Handv. *bl.* 1507.
(*u*) Handv. *bl.* 1521.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

gesteld is, moeten, ten langste, om de veertien dagen, vaaren (*v*). In 't jaar 1752, zyn ook, tot wederzeggens toe, twee Veerschippers op *Leuven* aangesteld (*w*). Men voert, van Amsterdam, naar Brabant en Vlaanderen, veelerlei waaren, die hier vallen, of van Oosten en Westen aangebragt, en daar begeerd worden. Van *Gend*, worden veelerlei Graanen en Oliezaaden herwaards gevoerd; doch meest met byzondere Schippers. Naar *Duinkerken*, gaat veel Wasch, welk, hier te Lande, gewonnen, of ten minste gebleekt is. Men haalt 'er ook Graanen en Zaad van daan. Op *Luik*, plagt ook, van hier, gevaaren te worden; doch sedert het vermenigvuldigen en verhoogen der tollen op de Maaze, zendt men de goederen, die derwaards geschikt zyn, op Breda of 's Hertogenbosch, van waar zy, te Lande, naar Luik worden gebragt. Men ontvangtze, op gelyke wyze, van daar. Naar Luik, worden veele onbereide huiden gezonden, die aldaar tot zoolleêr gelooid worden. En men ontvangt, van daar, spykers en yzerwerk, in groote menigte: ook veele Saaijen en andere Wollen stoffen.

III. Op Zweeden, Deenemarke en Noorwegen.

De Scheepvaart der Amsterdammeren naar 't Noorden, breidde zig, in de veertiende eeuwe, verder dan Hamburg en Breemen, en tot in

(*v*) Handv. *bl.* 1544.
(*w*) *Zie* IV. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 144.

ZWEE-

ZWEEDEN, DEENEMARKE en NOORWEGEN

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

uit. Wy hebben, ter zyner plaatse (x), verhaald, dat de Stad, in 't jaar 1368, vryheid gekreegen heeft, om in Deenemarke en in Zweeden te komen handelen. Op Schoonen in Zweeden, hadt zy, omtrent dien tyd, reeds eene soort van Volkplantingen opgeregt. En 't blykt, dat zy 'er, in Wynen, Bieren, Lakenen en Lynwaaten, gehandeld heeft. Ook schreeven Burgemeesteren, in 't jaar 1474, dat de ingezetenen, toen, al lang, op Stokholm gevaaren hadden (y). En in 't jaar 1480, beriepen zy zig op het Privilegie, om vryelyk op Bergen in Noorwegen te mogen handelen (z). In deeze vryheid, is de Stad, in laater' tyd, by herhaalde Privilegien der Noordsche Vorsten, dikwils, en, onder anderen, by eene Acte der Zweedsche Regeeringe van den negenden February des jaars 1579, die nimmer voorheen gedrukt geweest is (a), bevestigd geworden, en laatstelyk, in 't jaar 1658, door Fredrik den III., Koning van Deenemarke (b). Te Wyburg in 't byzonder, mogten de Hollanders, en met naame de Amsterdammers, tolvry, komen handelen, volgens een Octroi der Zweedsche Regeeringe van den jaare 1487 (c). De Staaten der Vereenigde

(x) II. *Deel*, II. *Boek*, *bl.* 155.
(y) Groot Memor. N. I. *f.* 9.
(z) Groot-Memor. N. I. *f.* 139.
(a) *Zie* Bylaagen *Lr.* B.
(b) Handv. *bl.* 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60.
(c) Handv. *bl.* 133.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

de Nederlanden hebben, daarenboven, met de Koningen van Zweeden en Deenemarke, van tyd tot tyd, verdragen van Koophandel geslooten, waardoor Amsterdam in 't byzonder, in zyne aloude vaart naar 't Noorden en de Oostzee, bevestigd geworden is (*d*). In 't jaar 1666, heeft de Staat een Verdrag gemaakt met Fredrik den III., Koning van Deenemarke, waarby niet alleen de vrye vaart op Deenemarke, Noorwegen, *Sleeswyk* en Holstein bedongen; maar ook de Houthandel in Noorwegen geregeld is, mogende men, sedert, van hier, met gemeeten en behoorlyk geykte schepen, allerlei Houtwaaren, zelfs eekenhout, doch geene masten grooter dan van twintig palmen, komen laaden; mids een en een agtste Ryksdaalder van ieder last, ter zwaarte van vierduizend pond, aan tol betaalende. *En van* pek, teer, huiden, talk of andere waaren, die men, nevens de houtwaaren, inneemt, den tol voldoende, naar de Koningklyke Tolrolle (*e*). Met Karel den XI., Koning van Zweeden, is, laatstelyk, in 't jaar 1679, een Verdrag getroffen, waarby de vrye vaart en Koophandel, wederzyds, bedongen, en te gelyk beloofd wordt, dat men elkanders onderzaaten niet zwaarder belasten zal dan zyne eigenen. Ook is, by het zelfde verdrag, bedongen, dat een vry schip de ingelaaden goederen bevryden zal, mids geene Contrebande, dat is, Krygsgereedschap zynde

(*d*) *Voiez* Corps Diplom. *Tom.* VI. *P.* I. *p.* 312, 374, 376. *P.* II. *p.* 68, 147, 213, 293. *Tom.* VII. *P.* I. *p.* 37, 222, 316.

(*e*) Corps Diplom. *Tom.* VI. *P.* III. *p.* 59 *& suiv.*

de (*f*). Uit deeze Noordsche Gewesten, voert men, niet alleen pek, teer, hout, en andere reeds genoemde waaren; maar ook yzer en koper, in groote menigte, herwaards. De opregting der Deensche en Zweedsche Oostindische Maatschappyen heeft den Amsterdammeren ook gelegenheid gegeven, om zig, te Koppenhagen en te Gottenburg, van veelerlei Oostindische waaren te komen voorzien. Van Bergen in Noorwegen, haalt men geheele laadingen Stokvisch. Daarentegen, worden deeze Landen van hier voorzien van wyn, brandewyn, tabak, zout, kaas, speceryen enz. BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

Langs de Rivieren den Ryn en de Maaze, en anderen, die met deezen twee gemeenschap hebben, en over de Steden, in Gelderland, en in Overyssel, aan de Zuiderzee, gelegen, heeft men, van Amsterdam, ook al vroeg, gehandeld op een groot getal van Steden, in

DUITSCHLAND.

IV. Op DUITSCHLAND.

Wy hebben reeds aangetekend (*g*), dat Hertog Erik van Saxen, in 't jaar 1414, onder anderen aan die van Amsterdam, verlof gegeven heeft, om in zyne Landen van Saxen, Engeren en Westfaale, vryelyk, te komen handelen, op gelyken tol, als die van Hamburg plagten te geeven. Hy stondt ook toe, dat men, op tyd willende verkoopen, zig vooraf vervoegde aan 's Hertogs Amptluiden

(*f*) Corps Diplom. *Tom.* VII. P. I. *p.* 437 *& suiv.*
(*g*) Hier voor, *bl.* 383.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

den, die, den kooper voor goed verklaard hebbende, verpligt waren, zorg te draagen, dat de betaaling op den bestemden tyd geschiedde (*h*). Langs den Ryn en de Maaze, worden zwaare tollen geheeven, omtrent welken, onder anderen, in 't jaar 1611, door de algemeene Staaten, eene overeenkomst getroffen is, met den Keurvorst van Brandenburg (*i*), waarin egter, in laater' tyd, merkelyke veranderingen gekomen zyn. Een voornaam gedeelte van den handel, die, van Amsterdam, op Duitschland, en zelfs op Zwitserland, gedreeven wordt, geschiedt over *Keulen* aan den Ryn, met schepen van ongelyke grootte, die, gedeeltelyk, op 't Rokin en de oude Turfmarkt, gedeeltelyk, op de Geldersche Kaai, in laading leggen. Op *Wezel*, vaart, weekelyks, of om de twee weeken, een Beurtschip, welk ook op de Geldersche Kaai legt, en goederen op verscheiden' Steden langs den Ryn inneemt. De Wezelsche Beurtschippers moeten een jaar Poorters zyn geweest, eer zy in deeze beurt vaaren mogen (*k*). De vragtloonen zyn geregeld, by eene lyst van den jaare 1613 (*l*), die egter, thans, niet stiptelyk, gevolgd wordt. Op *Emmerik* vaart, insgelyks, somtyds, een Beurtschip (*m*), welks gewoone Legplaats op het Rokin is: van gelyken, een op *Dusseldorp*, welk op de Geldersche Kaai in laading legt. Op *Oldenburg*, vaart ook, weekelyks, een Veerschip,

(*h*) Handv. *bl.* 61.
(*i*) Corps Diplom. *Tom.* V. *P.* II. *p.* 171.
(*k*) Handv. *bl.* 1646, 1648.
(*l*) Handv. *bl.* 1647.
(*m*) Handv. *bl.* 1509.

ſchip, welk aan de Y-brug legt. Op *Embden* in Ooſtfriesland, vertrekken, des Zomers, doorgaands, twee Beurtſchepen ter weeke, die, op 't Water, voor de Zoutſteeg, in laadinge leggen. Naar Duitſchland, worden ook veele goederen, en de waardigſten inzonderheid te lande verzonden. De wagens en karren, die deeze goederen voeren, onthouden zig, zo lang het open water is, te Naarden, of te Amersfoort, werwaards den Voerluiden de goederen, van hier, worden toegezonden. Doch, by beſlooten water, komen zy in de Stad, of onthouden zig aan de Diemerbrug.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

Naar Duitſchland, worden, van hier, veelal dezelfde waaren gezonden, te weeten, Speceryen, Drogeryen, Verwwaaren, Koffy, Thee en andere Ooſt- en Weſtindiſche Koopmanſchappen, Stokviſch, Haring, Kaas enz. En over Frankfort en Keulen, bekomt men, hier, een zeer groot gedeelte van 't gene de Duitſche Steden uitleveren; gelyk Rynſche en Moezelwynen, geſchut, kogels, leijen, vloerſteenen, van Keulen; lynwaaten, lint, garen, borſtels, van Dusſeldorp en elders; wynroemers en glazen van Hanau, Heilbron en andere Steden; veelerlei kraamery van Neurenberg. Over Hamburg, krygt men veel garen, blik en andere waaren, van Leipzig; en ſpiegel- en koetsglazen, van Berlyn: zelfs, heel uit Weenen, Hongariſch koper en kwikzilver. Van Aken, Verviers en andere Plaatſen daaromtrent, werwaards veel Spaanſche en andere Wolle, tot de Lakenweeveryen aldaar, uit

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

uit Amsterdam, gezonden worden, bekomt men de gemaakte Lakens, en koperen ketels en bekkens, in groote menigte, te rug.

Wy komen nu tot de Scheepvaart op de

OOSTZEE,

V. Op de Oostzee.

zekerlyk, al vroeg, den voornaamsten, schoon niet den oudsten Koophandel van Amsterdam. Men heeft, van hier, waarschynlyk al voor 't einde der veertiende eeuwe, en kort na dat de Stad in 't Hanze-Verbond getreden was, op de Oostzee gevaaren. Wy hebben, hiervoor (*n*), getoond, dat de Stad, in 't jaar 1495, den vryen handel op Lyfland verwierf. Op Dantzig, zal zy, ook al vroeg, gehandeld hebben, alzo 'er, in 't jaar 1422, reeds een geschil met die Stad vereffend werdt, welk over een ongewoon pondgeld, 't gene men daar vorderde, ontstaan was (*o*). Tot den Oosterschen oorlog, die, in 't jaar 1437, ontstondt, leverde Amsterdam de meeste Schepen, om dat deeze Stad toen sterkst voer op de Oostzee (*p*) Ook lag zy 'er gelegener toe, dan eenige andere Stad in Holland. In 't jaar 1464, sloot zy een Verdrag van Vrede en Koophandel met de Stad Rugenwalde in Pomeren (*q*). In de zestiende eeuwe, werdt de vaart op de Oostzee nog sterker voortgezet, schoon 'er, dikwils, verschil met Deenemarke ontstondt, over de verhooging der Zontsche tollen, die aan den mond der Oostzee geheeven werden.

(*n*) *Bladz.* 381.
(*o*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 227.
(*p*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 238, 239.
(*q*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 259.

den. Ook waren de Hollanders, in de vyftiende en zeſtiende eeuwe, meermaalen in oorlog geweeſt met die van Lubek en andere Ooſterlingen, waardoor de Scheepvaart der Amſterdammeren zeer belemmerd werdt. Doch omtrent het midden der zeſtiende eeuwe, bloeide deeze handel ſterk. De Ooſterlingen kwamen, in perſoon, te Amſterdam, en vertoefden 'er eenen geruimen tyd, om hunnen Koophandel te dryven. De Amſterdammers trokken, ten zelfden einde, naar de Ooſtzee (r). In 't jaar 1613, ſlooten de algemeene Staaten een Verbond van vryen Koophandel met de Stad Lubek, voor den tyd van vyftien jaaren (s): 't welk, in 't jaar 1614, door Guſtaaf Adolf, Koning van Zweeden, beveſtigd werdt (t): en het ſluiten deezer twee Verdragen bragt niet weinig toe, om den handel op de Ooſtzee te doen bloeijen. Met de Stad Dantzig in 't byzonder, ſloot de Staat, in 't jaar 1656, een Verdrag, waarby bedongen werdt „ dat de Nederlandſche Koopluiden, die te Dantzig „ handelden, nooit zwaarder belaſt zouden „ worden, dan de Dantzigers zelven belaſt „ werden, en nooit zwaarder, dan zy, ten „ dien tyde, belaſt waren (u)" Doch dit Verdrag is, van de zyde der Dantzigers, niet naar behooren naargekomen (v). Nogtans,

Buitenlandsche Scheepvaart.

(r) *Zie* II. *Deel*, VI. *Boek*, *bl.* 9, 28. VII. *Boek*, *bl.* 201, 204.
(s) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 273.
(t) Groot-Plakaatb. IV. *Deel*, *bl.* 275.
(u) Aitzema III. *Deel*, *bl.* 1269.
(v) *Zie* II. *Deel*, XV. *Boek*, *bl.* 23.

Buiten-landsche Scheepvaart.

tans, bloeit de Scheepvaart en Koophandel op Dantzig nog zeer te Amsterdam: en de Staat, en byzondere ingezetenen hebben, by meer dan eene gelegenheid, diensten aan Dantzig gedaan, die deeze Stad aan den Staat in 't gemeen, en aan Amsterdam in 't byzonder, naauw verbonden behoorde te houden.

Van Amsterdam, worden Speceryen en andere Oostindische waaren, gemaakte Suiker, Siroop, Verwhout, Drogeryen, Zout, Haring, en andere Koopmanschappen naar de Oostzee gevoerd. Doch de waarde deezer Koopmanschappen kan niet haalen, by de waarde der Koopmanschappen, die, uit de Oostzee herwaards, worden gebragt, en meest in Graanen, Masten en andere Houtwaaren, Hennip, Vlas, Oliezaaden, Huiden en Wasch bestaan; waarom, tot goedmaaking van het evenwigt des Koophandels, veel gemunt goud en zilver, met naame Dukaaten en Ryksdaalders, naar de Oostzee gezonden worden. Al wat de Oostzee in- en uitgevoerd wordt moet, in de Zont, te Elseneur, tol betaalen, ten behoeve des Konings van Deenemarke, volgens eene tollyst, die, van tyd tot tyd toe, vernieuwd geworden is. De laatste is, zo ik my niet bedriege, van 't jaar 1701 (*w*).

Tot het opzigt over den Oosterschen Handel en Reederye, zyn, in 't jaar 1689, eenige Directeuren, uit en door de Oosterschen Koopluiden, benoemd geworden, die, in 't eerst, jaarlyks, afgingen: doch, in 't

(*w*) Groot-Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 397.

't jaar 1706, verzogt werden, om voor hun leeven aan te blyven, en, by aflyvigheid van eenen hunner, een' ander', in deszelfs plaatse, tot zig te neemen. In 't jaar 1717, werden de vyf Directeuren, die toen in dienst waren, op hun verzoek, door Burgemeesteren, *gecontinueerd*, even als diergelyke Gecommitteerden, van wege de Stad Hoorn, door Burgemeesteren dier Stad, waren aangesteld. 't Getal der zelven is, sedert, op zes gebragt. Zy doen, jaarlyks, rekening van hun bewind aan Burgemeesteren, of aan derzelver Gemagtigden; en benoemen, by afsterven of gebreke van eenen hunner, een dubbel getal, waaruit Burgemeesteren een' nieuwen Directeur verkiezen (*x*). Zy zorgen voor den welstand des Oosterschen Handels, en worden, daarover, des noods, door Burgemeesteren en Raaden, geraadpleegd. BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

VI. Op FRANKRYK.

Na den handel op de Oostzee, mag men den handel en vaart op

FRANKRYK,

voor een' der oudste en voornaamste takken van den Amsterdamschen buitenlandschen Koophandel, rekenen. Men heeft, waarschynlyk, reeds in de veertiende eeuwe, van hier op Frankryk gevaaren, en zout en wyn van daar gevoerd naar de Oostzee. In de vyftiende eeuwe, werdt de Zouthandel, in Frankryk, met geheele Vlooten tevens, gedreeven (*y*). Lodewyk de XI., Koning van Frank-

(*x*) Groot-Memor. *N.* IX. *f.* 235 *verso.*
(*y*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 270, 271, 276.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

Frankryk, verleende, in 't jaar 1461, vryen handel aan de Nederlanden (z), waarvan Amſterdam zig, mèer dan eenige Stad in Holland, bediende. In de twee volgende eeuwen, werdt de Koophandel en Scheepvaart op Frankryk ſterk uitgebreid, en, ſchoon dezelve, door verſcheiden' opkomende oorlogen, in de voorgaande eeuwe en in deeze, eenige reizen, geſtremd geworden is, heeft dezelve zig, nogtans, geduuriglyk, wederom herſteld. De Staat heeft ook, van tyd tot tyd, verſcheiden' verdragen van Koophandel en Scheepvaart geſlooten met Frankryk (a). Het jongſte, welk, in 't jaar 1713, geſlooten was, werdt, in 't jaar 1739, voor den tyd van vyf en twintig jaaren, vernieuwd; doch, ter gelegenheid van den ſedert opgekomen oorlog, in 't jaar 1746 wederom ingetrokken (b), zonder dat het, tot nog toe, vernieuwd is; ſchoon de handel en vaart op Frankryk nog, met eenige weinige veranderingen, op den voet van 't Verdrag van 't jaar 1739, gedreeven wordt. By dit Verdrag, worden de ſchepen der onderzaaten van den Staat „ vry geſteld van „ de vyftig *ſols* van 't vat, die, door andere „ vreemde ſchepen, betaald worden, en van „ de twintig ten honderd, die van vreemde „ goederen, uit de Levant in Frankryk ko„ mende, wordt gevorderd. De vaart en „ han-

(z) Groot-Memor. *N.* I. *f.* 269.
(a) *Voiez* Corps Diplom. *Tom.* VI. *P.* I. *p.* 342. *P.* II. *p.* 412. *Tom.* VII. *P.* I. *p.* 357. *P.* II. *p.* 386. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 377. *Zie ook*, hier voor, II. *Deel*, VI. *Boek*, *bl.* 93.
(b) *Zie* Vaderl. Hiſt. XX. *Deel*, *bl.* 21.

„ handel wordt, in gantsch Frankryk, vry „ gesteld: ook mogen de schepen van Onderzaaten van den Staat, zelfs aan vyanden van Frankryk, allerlei waaren toevoeren, uitgenomen Krygsbehoeften, die alleen voor *Contrebande* verklaard worden, „ blyvende het vervoeren van allerlei Leevensmiddelen vry, en behoevende den „ eigendom en natuur van de Schepen en „ Laading, alleen met de Zeebrieven en Paspoorten, beweezen te worden. De regel „ van *vry schip vry goed* is, by dit Verdrag, „ uitdrukkelyk, vastgesteld. Ook is verklaard, dat men elkanders Onderzaaten „ niet zwaarder belasten zal, dan zyne eigenen. De Onderzaaten van den Staat mogen van Fransche Onderzaaten, zelfs *ab intestato*, erven, zonder het Regt van *Aubaine*," volgens welk, geen Vreemdeling van eenen Franschen Onderdaan erven mogt, en welk, allereerst by de Kamerykse Vrede des jaars 1529 (*c*), en sedert, by alle de volgende Verdragen van Vrede, tusschen Frankryk en de Nederlanden, vernietigd verklaard was, onderworpen te zyn. De Fransche Vlugtelingen en derzelver nakomelingen zyn hiervan egter uitgezonderd. Zy konnen, op geenerlei wyze, erven van hunne nabestaanden in Frankryk. 't Welk dan ook de reden geweest is, dat de Staaten deezer Landen, in 't jaar 1709, reeds verklaard hebben, dat de Onderdaanen van Frankryk, uit de boedels van Fransche Vlugtelingen hier te

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

(*c*) Vaderl. Hist. IV. *Deel*, *bl.* 504.

Buiten-landsche Scheepvaart.

te Lande, 't zy by versterf, by erfstelling, of by maaking, niets altoos, genieten mogen (*d*). Wyders, was, in 't jaar 1739, ook een *Tarif* of Lyst der inkomende reggten van de wederzydsche goederen vastgesteld, waaraan men beloofde, zig te zullen houden (*e*). Doch in deeze Lyst is, na de intrekking van 't Verdrag, van de Fransche zyde, eenige verandering gemaakt.

De voornaamste Zeesteden in Frankryk worden, geduuriglyk, door Amsterdamsche Koopvaardyschepen, bevaaren, met naame Rouan, Dieppe, Nantes, S. Malo, Bourdeaux, Bajonne, Marseille en anderen. Op *Rouan* en *S. Valeri*, vaaren Beurtschepen, die in den Singel, omtrent de Korsjes-brugge, leggen, en voor welken, eene Ordonnantie en Vragtlyst vastgesteld is. De Beurtluiden moeten Gildebroeders zyn van 't Groot-Buiten- en Binnenlandsvaarders-Gilde (*f*). Men voert, van hier, veelerlei waaren, die hier te Lande vallen, gemaakt of gebragt worden, ook zoutenvisch, haring, traan en balynen van de Visscherye deezer Landen naar Frankryk, en brengt wynen, brandewynen, azynen, gedroogde en ingelegde vrugten, papieren, en geweeven stoffen, in overvloed, herwaards. Ook is 'er groote Scheepvaart, van hier, op verscheiden' Fransche havens, om van daar zout en andere waaren te voeren naar de Oostzee. De Amster-

(*d*) Groot Plakaatb. V. *Deel*, *bl.* 74.
(*e*) 7*e* Groot Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 324.
(*f*) Handv. *bl.* 1228, 1235, 1237.

ſterdamſche ſchepen vaaren ook ſterk van de eene Franſche haven op de andere.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

By het Verdrag van 't jaar 1739, was bedongen, dat men geene Conſuls in elkanders Staaten houden zou. Doch de Koning van Frankryk heeft, ſedert dit verdrag, gemeenlyk, eenen Commiſſaris hier te Lande gehad, die zyn verblyf in Amſterdam houdt.

VII. Op Engeland, Schotland en Ierland.

Na 't aanvangen van den Koophandel op Frankryk, is 'er ook, al vroeg, van hier, ſterk op

ENGELAND, SCHOTLAND *en* IERLAND,

gevaaren en gehandeld. Men kan bewyzen, dat de Engelſchen, lang voor 't einde der dertiende eeuwe, handel gedreeven hebben in Holland (*g*). Van Amſterdam in 't byzonder, heeft men, ongetwyfeld, al vroeg in de vyftiende, en, vermoedelyk, reeds in de veertiende eeuwe, op Engeland en Schotland gevaaren. De Lakenneering was, in 't jaar 1411, reeds van zo veel belang, hier ter Stede, dat 'er vyf *Waardyns* of Opzienders over dezelve werden aangeſteld (*h*). En men weet, dat hier, ten dien tyde, veel Engelſche wolle tot de Lakenweeverye gebruikt werdt (*i*). De Engelſchen hielden van dezelve, toen, ſtapel te Calais, welk in hunne magt was. En de Amſterdammers bragtenze, van daar, herwaards. In eene Keure op

(*g*) Act. publ. Angl. *Tom.* I. *P.* II. *p.* 152. *Voyez auſſi* VELLY & VILLARET Hiſt de France *Tom.* XV. *p.* 202, 278.
(*h*) *Zie* II. *Deel*, III. *Boek*, *bl.* 206.
(*i*) *Zie* MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 923.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

op de Draperye van den jaare 1453, wordt uitdrukkelyk van *Engelsche wolle* gewaagd (*k*). En in eene andere van den negenden Maart des jaars 1460, wordt bevolen „ dat „ geen Poorter, voor zig zelven, meer wol, „ te Calais, op éénе reis, zou mogen koo- „ pen, dan zes zakken (*l*)." Het Groot-Verdrag van Koophandel, welk, in 't jaar 1495 [1496], gesloten werdt, tusschen Henrik den VII., Koning van Engeland, en Filips, Aartshertog van Oostenryk en Heere der Nederlanden, bevestigde den vryen Koophandel in Engeland voor de Nederlanders in 't gemeen, en voor de inwooners der Stad Amsterdam, in 't byzonder, welker Burgemeesteren dit Verdrag ook bekragtigd hadden. Ook werdt de visschery, by dit verdrag, vry gelaaten. Doch men mogt geen vyanden-goed in elkanders Landen voeren (*m*). In laater tyd, is de vrye Koophandel in Engeland merkelyk besnoeid, met naame door de Acte van 't Parlement van 't jaar 1651, waarby bepaald werdt, dat men geene andere waaren in 't Ryk voeren mogt, dan die vielen, of gemaakt waren, in 't Land, daar de schepen t'huis hoorden (*n*). En sedert dien tyd, worden 'er veel meer goederen uit Groot-Britanje herwaards gevoerd, dan men, van hier, derwaards brengt: wordende het evenwigt des Handels goedgemaakt, uit de Interessen der Hoofdsommen, die,

(*k*) Keurb. A. *f.* 24 *verso.*
(*l*) Keurb. A. *f.* 36 *verso.*
(*m*) *Vide* RYMERI Act. Publ. Angl. *Tom.* V. *P.* IV. *p.* 82.
(*n*) *Zie* II. *Deel*, XVII. *Boek*, *bl.* 184.

die, uit Holland, aan Groot-Britanje verstrekt zyn. Met deeze bepaalingen, heeft de Staat, sedert, verscheiden' Verdragen van Scheepvaart en Koophandel gesllooten met Groot-Britanje (*o*). 't Laatste is van den elfden December des jaars 1674. In February te vooren, was 'er een Verdrag van Vrede getroffen met dit Ryk, en, by een geheim punt van het zelve, bedongen „ dat „ men elkanders vyanden niet alleen geene „ Krygsbehoeften; maar ook geene leevens- „ middelen zou mogen toevoeren (*p*)." Doch by het Verdrag van Koophandel, werdt hierin, op den voorslag van Groot-Britanje zelf, welk vrede met Frankryk hadt, met welk Ryk, de Staat in oorlog bleef, verandering gemaakt, en uitdrukkelyk vastgesteld „ dat men allerlei waaren, die, in tyd „ van vrede, plagten gevoerd te worden, „ uitgenomen Contrabande, bestaande al- „ leenlyk in Wapenen, Soldaaten en Paar- „ den, en niet in Leevensmiddelen en „ Scheepsbouwstoffen (1), zou mogen voe- „ ren naar allerlei Plaatsen, zelfs naar vyan- „ delyke, mids zy niet belegerd, omringd „ of berend waren. Voorts, was ook be- „ raamd, dat de Schepen de goederen be- „ vryden zouden, en dat de eigendom der „ Sche-

Buitenlandsche Scheepvaart.

(*o*) *Voiez* Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* I. *p.* 44, 66, 74.
(*p*) *Voiez* Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* I. *p.* 255.

(1) Men heeft, hier ter Stede, reeds in 't midden der zestiende eeuwe, verstaan, dat Pek, Teer, Roet, Leêr, Masten, Sprieten en diergelyke waaren, niet onder Oorlogsbehoeften, konden begreepen worden. Zie *hier voor*, II. Deel, VI. Boek, bl. 94.

BUITEN-LAND-SCHE SCHEEP-VAART.

„ Schepen en de natuur der Laadinge, al-„ leenlyk met de Zeebrieven en Paspoorten, „ zou behoeven beweezen te worden (*q*)." En tot nadere opheldering van dit Verdrag, werdt, in 't volgende jaar, verklaard „ dat „ men, wederzyds, niet slegts van onzydi-„ ge op vyandelyke, en van vyandelyke op „ onzydige; maar zelfs, van de eene vyan-„ delyke Plaats op de andere, zou mogen „ vaaren en handelen (*r*)." Het Hof van Londen vondt zyn voordeel, by dit Verdrag en deeze Verklaaring, zo lang de Staat met Frankryk in oorlog bleef; doch men heeft, hier, meermaalen, en nog onlangs, geklaagd, dat het 'er zig niet aan gehouden heeft, wanneer het Ryk in oorlog was met Mogendheden, waarmede de Staat vrede of vriendschap hadt.

De voornaamste handel is op Londen, Hull, Topsham, Newcastle en Sunderland, in Engeland; Edemburg, in Schotland, en Dublin en Cork, in Ierland. Op *Londen*, vaaren Beurtschepen, welker Legplaats in den Singel is, omtrent de Korsjes-brug. Zy vertrekken, gemeenlyk, om de agt dagen. Niemant mag in deeze beurt vaaren, dan die Gildebroeder in 't Groot-Buiten- en Binnenlandsvaarders-Gilde, en een jaar Poorter geweest is. Ook mogen de Londensche Beurtluiden in geene Binnenlandsche beurten vaaren (*s*). Van Amsterdam, worden naar Groot-Britanje, en vooral naar Londen, gezon-

(*q*) *Voiez* Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* I. *p.* 287.
(*r*) Id. *p.* 319.
(*s*) Handv. *bl.* 1208, 1226, 1232, 1602.

zonden fyne Lynwaaten, die omtrent Haarlem gebleekt zyn, Zeildoek, Papieren, Speceryen, en eenige weinige andere waaren. En men brengt, van Londen, Tin, Lood, Loodwit, Tabak, Kalfsleder, Wollen-ſtoffen, Zyden- en Wollen-kouſſen, Mutſen, Hoeden, Glaswerk, Aardenwerk, Ooſtindiſche Koopmanſchappen, Graanen enz. *Hull* en *Topsham* leveren allerlei Wollen-ſtoffen, tot kleedinge: *Newcaſtle* en *Sunderland*, Steenkoolen. Van *Edemburg*, *Dublin* en *Cork* komen ook Wollen-ſtoffen. Doch de twee laatſtgemelde havens leveren veel Vleeſch, Boter en gezouten Huiden en Smeer. BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

De Scheepvaart en Koophandel op VIII. Op Spanje.

SPANJE

is, hier ter Stede, laater begonnen dan de reeds gemelden; doch heeft, vermoedelyk, al in de vyftiende eeuwe, plaats gehad. De oorlog, die, in de volgende eeuwe, ontſtondt, ſtremde dien handel niet zeer, vooral voor Amſterdam, welk de zyde van Spanje, lang en openlyk, bleef aankleeven. Doch in 't jaar 1598, verboodt Filips de III. den Nederlanderen, die tegen hem in oorlog bleeven, den handel op Spanje: 't welk gelegenheid gaf, tot het onderneemen van afgelegener vaarten. Het twaalfjaarig Beſtand, welk in 't jaar 1609 geſlooten werdt, herſtelde den vryen handel op Spanje wederom. Doch met het uitgaan van het zelve, werdt dezelve, op nieuws, verbooden: 't welk, tot op het ſluiten der Munſterſche Vrede, in

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

in 't jaar 1648, duurde. Men trof, in 't jaar 1650, een Verdrag van vrye Scheepvaart met dat Ryk, op den gewoonlyken voet van diergelyke Verdragen (*t*); welk, in 't jaar 1714, vernieuwd werdt (*u*).

Van Amſterdam wordt, in Spanje, meeſt gehandeld op Cadix, Seville, Bilbao, S. Sebaſtiaan, Allikante, Barcelona, Mallaga enz. Ook handelt men, van hier, over Cadix, en onder den naam van Spaanſche Koopluiden, veel op de Spaanſche Weſtindien. De Koopmanſchappen, die, van hier, naar Spanje gezonden worden, beſtaan, voornaamlyk, in Speceryen, Zyden- en Wollen-ſtoffen, gedrukte katoenen Lynwaaten, Zeildoek, Jugten, Houtwaaren, Waſch en veelerlei andere goederen; die, ten deele, naar de Spaanſche Weſtindien, worden gezonden: van waar, voor dezelven, veeltyds, gemunt Zilver, Indigo, Couchenille en veelerlei droogeryen te rug gevoerd worden. Wyders, ontvangt men, van Cadix, Olie, Wolle, Zout, Wynen en verſcheiden' gedroogde Vrugten. Bilbao en S. Sebaſtiaan leveren zeer veel Wolle. Van Mallaga, komt Wolle, Olie, Wyn enz. Van Allikante, Zeep, Rozynen enz. Van Barcelona, veel Brandewynen. De verſcheidenheid en overvloed van voortbrengſels en gewaſſen, die dit warme Land uitlevert, is zeer groot. Gemeenlyk, heeft het Hof van Spanje een' Conſul of

Com-

(*t*) Corps Diplom. *Tom.* VI. *P.* I. *p.* 570. Suppl. *Tom.* II. *P.* I. *p.* 398.
(*u*) Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 427.

Commiſſaris gehouden hier te Lande, die, te Amſterdam, zyn verblyf heeft.

Buitenlandsche Scheepvaart.

De vaart en handel van hier op

PORTUGAL

IX. Op Portugal.

is niet jonger, en veelligt ouder dan de vaart en handel op Spanje. Uit een Verdrag van Vrede van den jaare 1411, en uit een Vrygeleide van Graave Willem den VI. van den jaare 1412, blykt, dat de Portugeezen, toen reeds, hier te Lande, handel dreeven (*v*). Men heeft, ſedert, ook van Amſterdam, op Portugal gehandeld en gevaaren, zonder dat 'er, zo ver my gebleeken is, een byzonder Verdrag van Koophandel met dit Ryk geſlooten is geweeſt, tot dat, by het Beſtand met Jan den IV., Koning van Portugal, van den jaare 1641, ook de vrye vaart en handel op dit Ryk bedongen werdt (*w*). In 't jaar 1667, werdt de vrye vaart op Portugal, voor de ingezetenen deezer Landen, beveſtigd, by een Verdrag van Vrede (*x*). Sedert, heeft men, van hier, in Portugal, voornaamlyk, gehandeld, op Lisbon, Port a Port en S. Ubes. Men zendt, voornaamlyk naar de twee eerſtgemelde Steden, genoegzaam dezelfde waaren, die ook in Spanje begeerd zyn, eenigen van welken van daar naar Brazil verzonden worden. Van Lisbon, wordt Brazilſche Suiker, Tabak, Verwhout, Zout, Wolle, Olie, Oranje-Ap-

(*v*) *Zie* Mieris Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 168, 223.
(*w*) Corps Diplom. *Tom.* VI. *P.* I. *p.* 215.
(*x*) Groot-Plakaatb. II. *Deel*, *kol.* 2850.

Buitenlandsche Scheepvaart.

Appelen en Limoenen, gedroogde Vrugten, Droogeryen: ook Paarlen en Edelgesteenten herwaards gevoerd. Port a Port levert veel Sumak, en S. Ubes, Zout, in groote menigte. Het Eiland Madera, een der Kanarische Eilanden onder 't gebied van Portugal, wordt ook veel van hier bevaaren, en levert Wyn en Suiker uit.

X. Op Zwitserland.

Op

ZWITSERLAND,

wordt, van hier, sedert lang, meest over Keulen, gehandeld, zonder dat my gebleeken is, hoe vroeg, deeze handel begonnen zy. Alleenlyk, vind ik, dat Graaf Willem de VI. die van Geneve, in den jaare 1413, vryheid gegeven heeft, om hier te Lande te komen handelen (y). Veelligt, is de handel op Zwitserland, ook reeds, vroeg in de vyftiende eeuwe, begonnen. Men handelt, van hier, meest op Zurich, Bern, Bazel en Schafhuizen, behalven op Geneve, welk met Zwitserland in verbond staat. Men zendt allerlei Oostindische waaren, Verwstoffen, Droogeryen, Jugten enz. derwaards. En men bekomt, uit Zwitserland en van Geneve, zyde, zyden krippen, lamfers enz. Ook worden, van Geneve, veel gedrukte boeken gezonden naar Amsterdam.

XI. Op Italie, *de* Middellandsche Zee *en de* Levant.

De handel, van hier, op

ITALIE, DE MIDDELLANDSCHE ZEE *en* DE LEVANT

schynt niet zo vroeg begonnen te zyn, als de

(y) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 241.

de vaarten, van welken wy reeds gewaagd hebben: immers, my is 'er geen duidelyk blyk van voorgekomen. Alleenlyk, vind ik, dat Hertog Albrecht den *Lombarden*, *Lucoeyssen* en *Florentynre*, zo wel als den *Genevoyssen*, *Katelongeren*, *Blasentynre*, *Spangarden* en *Poertegaloyssen*, in den jaare 1388, vryheid gegeven heeft, om in Holland en Zeeland te handelen, op gelyken tol, *als die Coepluden van Almange* voeren (z). En mogelyk heeft deeze vryheid aanleiding gegeven, dat 'er, van hier, ook op Italie gevaaren is. Doch deeze handel, zo wel als die op de gantsche Middellandsche Zee en Levant, begon eenigszins te bloeijen, omtrent den aanvang der zeventiende eeuwe, na dat de Jooden, in 't jaar 1549, uit Portugal verdreeven zynde, zig, onder anderen, hier ter Stede, hadden begonnen neder te zetten, en den handel op Italie en de Levant eerst hier vestigden. Eenige Amsterdammers regtten, sedert, ook in Italie, in de Archipel, te Constantinopole, te Smirna, te Scandrona, en elders in de Levant, huizen van Koophandel op. Op de kusten van Barbarye, werdt toen ook, reeds van hier, gehandeld, en ten dien einde, in 't jaar 1610, tusschen den Keizer van Marokko en deezen Staat, een Verdrag van vryen Koophandel gesllooten (a), welk, in laater' tyd, verscheiden' maalen, vernieuwd geworden is (b). Midlerwyl, was ook, met de Ottomanni-

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

(z) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 507.
(a) Corps Diplom. *Tom.* V. *P.* II. *p.* 156.
(b) Corps Diplom. *Tom.* VII. *P.* II. *p.* 64, 77, 319.

Buiten-landsche Scheepvaart.

nische Porte, in 't jaar 1612, eene Overeenkomst getroffen, by welke, aan de Onderzaaten van den Vereenigden Staat, niet alleen vrye Koophandel, in het Turksch gebied, toegestaan werdt; maar ook beloofd, dat zy geene slaaven gemaakt, noch hunne goederen verbeurd verklaard zouden worden, al werden zy schoon, op vyandelyke schepen, gevonden. De Ambassadeurs en Consuls van den Staat werden erkend voor Regters over de Nederlanders, die zig in het Ryk onthielden. Ook werdt hun vryheid gegeven, om zig, wegens de Kaaperyen van die van Algiers en andere Steden in Barbarye, aan 't Hof van den Grooten Heer, te beklaagen (*c*). Doch alzo deeze Steden, in eene genoegzaame onafhangkelykheid van de Porte, en op zig zelven, bestaan, heeft men noodig geoordeeld, met dezelven, byzondere verdragen te sluiten, tot beveiliging der Scheepvaart en des Koophandels, in de Middellandsche Zee en in de Levant; gelyk, met Algiers, Tunis en Tripoli, geschied is. Met Tripoli, heeft men zig, laatstelyk, in 't jaar 1703, verdraagen (*d*); met Tunis, in 't jaar 1704 (*e*), en met Algiers, in 't jaar 1726 (*f*), sedert welken tyd, men de vaart en handel op de Middellandsche Zee en de Levant heeft voortgezet, nogtans niet zonder, van tyd tot tyd, over inbreuken op de gemaakte Verdragen, te klaagen. In 't jaar

(*c*) Corps Diplom. *Tom.* V. *p.* II. *p.* 205.
(*d*) Corps Diplom. *Tom.* VIII. P. I. *p.* 136.
(*e*) Corps Diplom. *Tom.* VIII. P. I. *p.* 130.
(*f*) Groot-Plakaatb. VI. *Deel*, *bl.* 211.

jaar 1753, heeft de Staat het eerste Verdrag van Koophandel gesloten met den Koning der beide Sicilien, waarby den wederzydschen onderzaaten alle vryheid van vaart en handel wordt toegestaan: ook vryheid van Godsdienst. Zelfs, mag men, volgens dit Verdrag, allerlei Waaren, Krygsbehoeften uitgezonderd, voeren naar vyandelyke Plaatsen, die niet belegerd of ingeslooten zyn, wordende, volgens het *twee en twintigste* Lid van het gemelde Verdrag, eene Plaats voor belegerd of ingeslooten gehouden, voor welke, even buiten 't bereik van 't geschut, ten minste zes oorlogsschepen leggen; en tegen welke, te gelyk, te Lande, batteryen en andere werken opgeworpen zyn: 't welk wy hier te liever aantekenen, om dat my geen Verdrag van Koophandel bekend is, waarin zo duidelyk bepaald wordt, welke Plaatsen, voor belegerd of ingeslooten, moeten gehouden worden. Naar Italie, de Middellandsche Zee en de Levant, worden, van hier, gevoerd Speceryen en andere Oostindische waaren, Cacao, Lakens, Verwhout, Garens, Haring, Zalm, Staal, Blik, Koper, Yzer, Jugten, Olifantstanden, Baleinen enz. Van *Genua*, brengt men ruwe Zyde, Olie, Zeep, Ryst, Marmeren blokken, Droogeryen enz. *Livorno* levert verscheiden' Koopmanschappen, die uit de Levant derwaards gevoerd zyn. Van *Venetie*, haalt men Spiegel-, Koets- en Drinkglazen, Zwavel, Droogeryen enz. *Smirna* en *Constantinopole* leveren Turksgaren, Katoen, Zyde, Tapyten, Dimitten, Corduaanen enz. *Aleppo* zendt,

Buiten-landsche Scheepvaart.

Buiten-landsche Scheepvaart.

over Scandrona of Alexandrette, Galnooten, Hoedenmaakers-Wolle, Katoen, Wierook, Zyde, Segrynleêr enz. Van *Zante* in de Archipel, komen veel Korenten. Doch de waaren, die van Amsterdam naar de Middellandsche Zee en de Levant gevoerd, en van daar wederom herwaards gebragt worden, zyn zo menigvuldig en verscheiden, dat wy ons hebben moeten vergenoegen, met daarvan, alleenlyk, de voornaamsten op te noemen. Te lande, over Duitschland, worden veele goederen uit Italie ontbooden, en derwaards verzonden, inzonderheid na 't verbeteren der gemeene wegen, en 't verminderen der onkosten op het gebruiken derzelven, in of omtrent den jaare 1668 (*g*).

Het toeneemen van den handel op de Levant en de Middellandsche Zee heeft, hier ter Stede, al in 't jaar 1625, gelegenheid gegeven, tot de aanstelling van agt *Directeuren* of Bewindhebbers *van den Levantschen Handel en Navigatie van de Middellandsche Zee*, van welken 'er, jaarlyks, vier afgaan, in welker plaats, vier anderen, uit een dubbel getal der voornaamste Levantsche Koopluiden, door de afgaanden en aanblyvenden benoemd, by Burgemeesteren, verkooren worden (*h*). Aan dit Collegie, welk zyne Byeenkomsten houdt, in een vertrek op het Stadhuis, is een Secretaris toegevoegd, die, door Burgemeesteren, wordt aangesteld. Het Collegie heft, in gevolge van verscheiden'

Pla-

(*g*) Handv. *bl.* 65.
(*h*) Groot-Memor. N. III. *f.* 21.

Plakaaten der algemeene Staaten, een gulden van 't last van alle schepen, die naar de Middellandsche Zee willen; ten welken einde, dezelven, door een' beëedigden *Taxateur* of Meeter, die, in 't jaar 1628, voor 't eerst, aangesteld is (*i*), moesten gemeeten worden; doch de Meeter houdt zig, sedert lang, aan de meetinge, die, van wege de Admiraliteit, geschiedt. Wyders, wordt nog een ten honderd van de waarde van de meeste goederen, die van de Levant komen, evenveel over welke Plaatsen, of met welke schepen, dezelven hier worden aangebragt, aan 't Collegie betaald (*k*). Uit deeze belastingen, worden de wedden der Consuls in de Levant, een gedeelte van de wedde des Ambassadeurs van den Staat by de Ottomannische Porte, en eenige andere kosten betaald: ook de Interessen der Capitaalen, door de Kamer, opgenomen, en de Capitaalen zelven. De Directeurs zyn verpligt, de schikkingen, door de algemeene Staaten, op den Levantschen handel gemaakt, te doen naarkomen, en voor de welvaart van dien handel zorg te draagen. BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

Wy komen nu tot den handel en vaart op XII. Op Muskovie.

MUSKOVIE,

waarop de Amsterdammers zig, eerst na dat den Vereenigden Nederlanderen, in 't jaar 1598, de handel op Spanje verbooden was

(*i*) Groot-Memor. N. III. *f.* 76 *verso.*
(*k*) Groot-Plakaatb. III. *Deel*, *bl.* 1268. IV. *Deel*, *bl.* 1351. V. *Deel*, *bl.* 1548. *Zie ook* Handv. *bl.* 1502.

Buiten-landsche Scheepvaart.

was (*l*), hebben begonnen toe te leggen. Men ondernam toen Scheepstogten, tot heel naar Archangel, op welke Stad, de Engelschen, reeds te vooren, gevaaren hadden. Burgemeesteren van Amsterdam schreeven, tot bevordering van deezen handel, op den agt en twintigsten Maart des jaars 1616, eenen brief aan den Grootvorst van Muskovie (*m*). Doch 't liep aan, tot in 't jaar 1631, eer 'er, van wege den Staat, een Verdrag van Koophandel, met de Regeering van Muskovie, getroffen werdt, waarby, nogtans, slegts eene zeer bepaalde vryheid tot het inkoopen van Graanen werdt toegestaan (*n*). Sedert heeft men, op Muskovie en het gantsche Russische gebied, blyven vaaren en handelen, zonder dat 'er ooit een eigenlyk Verdrag van Scheepvaart, met Rusland, heeft konnen getroffen worden. Czaar Peter de I. heeft 'er, in 't jaar 1715, een doen voorslaan; doch het is nimmer geslooten (*o*). En sedert is 'er, meer dan eens, over gehandeld, zonder dat men elkanderen heeft konnen verstaan, konnende het Russische Hof niet besluiten, om den onderzaaten van den Staat dezelfde voorregten toe te staan, die het aan andere handeldryvende volken vergund hadt, en blyvende men hier ongezind, om zig, met mindere voorregten, te laaten vergenoegen.

De handel op Archangel is merkelyk afge-

(*l*) *Zie* Vaderl. Hist. IX. *Deel*, *bl.* 56.
(*m*) Groot-Memor. N. II. *f.* 256.
(*n*) Corps Diplom. *Tom.* VI. *P.* I. *p.* 3.
(*o*) *Vaez* Corps Diplom. *Tom.* VIII. *P.* I. *p.* 468.

genomen, sedert het stigten van Petersburg, waarop nu sterkst gevaaren wordt, behalve, dat ook zwaare Koophandel wordt gedreeven op de andere Steden onder 't Russisch gebied, die langs de Oostzee gelegen zyn. De waaren, welken men derwaards zendt, zyn genoegzaam dezelfden, als die naar elders in de Oostzee gezonden worden. Men brengt, van Archangel, Petersburg, Riga en andere Steden onder 't Russisch gebied, Masten en andere eeken Houtwaaren, in groote menigte; Jugten, Pelteryen, grove Lynwaaten, Zeildoek, Pek en Teer, Potasch en Weedasch, Talk, Zalm, Rogge, Pakmatten en andere waaren meer.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

Om toezigt te hebben op den Russischen of Muskovischen handel, zyn, hier ter Stede, waarschynlyk, in het jaar 1698 (p), vier *Directeuren* of Bestierders aangesteld, door Burgemeesteren. In 't jaar 1717, waren 'er vyf Directeuren van den Muskovischen handel (q). Doch tegenwoordig, zyn 'er maar drie. By overlyden van een' hunner, wordt 'er een ander, uit een dubbel getal, door de overblyvenden benoemd, by Burgemeesteren gekooren. De schepen, op Muskovie vaarende, plagten, van ouds, zekere lasten te betaalen aan Directeuren, die, na 't verleggen van den meesten handel op Petersburg, merkelyk waren verminderd, doordien alle schepen, op Petersburg vaarende, hun-

(p) *Zie* Resol. Gener. 14 *July* 1698. Groot-Memor. N. VIII. *f.* 147, 148.
(q) Groot-Memor. N. IX. *f.* 234 *verso*.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

hunne lasten betaalden aan Directeuren van den Oosterschen handel, alzo Petersburg aan de Oostzee gelegen is. Doch hierin is, op verzoek van Directeuren van den Muskovischen handel, in 't begin van 't jaar 1753, verandering gemaakt, hebbende Burgemeesteren toen bevolen, dat de lasten der schepen, op Petersburg vaarende, voortaan, aan de Directeuren van den Muskovischen handel zouden betaald worden (r).

Kort berigt wegens den handel op Oost- en Westindie.

De handel en vaart op Oostindie, eerst omtrent het einde der zestiende eeuwe, voornaamlyk door Amsterdammers, aangevangen en voortgezet (s), is, sedert de opregting der algemeene Oostindische Maatschappye, in 't jaar 1602, niet meer aan Amsterdam bepaald geweest; waarom wy 'er, hier, niet byzonderlyk, van gewaagen moeten. Alleenlyk, merken wy aan, dat de Kamer deezer Maatschappye te Amsterdam, voor de helft deel hebbende in den Oostindischen handel, groot vertier aanbrengt in de Stad, zo met het aanbouwen en uitrusten van schepen, als met het inkoopen, verkoopen en afleveren van veelerlei Koopmanschappen, die naar Oostindie gevoerd, of van daar herwaards te rug gebragt worden. Voorts, plagten Burgemeesteren, hier, de Bewindhebbers der Kamer te Amsterdam te verkiezen, uit een driedubbel getal, uit en door de Hoofddeelgenooten benoemd; welk voorregt van te meer aanbelang was, om dat de

Be-

(r) Vervolg *der* Handv. *bl.* 65.
(s) *Zie* II. *Deel*, XI. *Boek*, *bl.* 144.

BUITENLANDSCHE SCHEEPVAART.

Bewindhebbers deezer Kamer vyf en twintig in getal zyn. In andere Steden, daar Kamers zyn, verkooren de Burgemeesteren dier Steden, insgelyks, de Bewindhebbers derzelfde Kamers. Doch sedert de verkiezing der Prinsen-Erfstadhouderen, tot Opper-Directeurs der Oostindische Maatschappye, doen deezen, alomme, de verkiezing van Bewindhebberen, uit eene diergelyke benoeming.

De Handel en Scheepvaart op Westindie, die ook, al vroeg, door Amsterdammers, ondernomen werden, zyn, insgelyks, algemeener geworden, na de opregting der Westindische Maatschappye, in 't jaar 1621; 't welk ons ook van de verpligting ontslaat, omze, hier, byzonderlyk, te beschryven. De Kamer te Amsterdam heeft, voor vier negende, aandeel in de algemeene Maatschappye, en bestaat, thans, uit zestien Bewindhebbers. By het *dertiende* Articul van het *eerste* Octroi voor de Westindische Maatschappye, werdt vastgesteld, dat de aanstelling der Bewindhebberen, van wege de Staaten der byzondere Provincien, geschieden zou, of door derzelver Gedeputeerden, of door de Magistraaten der Steden, daar Kamers waren (*t*). In de Kamer te Amsterdam is, sedert, de verkiezing van Bewindhebberen verbleeven aan Burgemeesteren (*u*): hebbende 's Lands Staaten, in September des jaars

(*t*) Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 569.

(*u*) Resol. Vroedsch. *N.* 14. 4 *July* 1623. *f.* 18. N. 15. 9 *Febr.* 1626. *f.* 144 *verso.* N. 16. 10 *July*, 17 *Nov.* 1629. *f.* 98, 115. Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 199.

Buiten-landsche Scheepvaart.

jaars 1621, uitdrukkelyk, besllooten „ dat „ de Hoofddeelgenooten een drie dubbel „ getal zouden benoemen, waaruit de Ma- „ gistraat Bewindhebbers kiezen zou (v)." Doch, na dat de Heeren Prinsen-Erfstadhouders ook tot Opper-Directeurs der Westindische Maatschappye zyn verkooren, verkiezen hunne Hoogheden de Bewindhebbers dier Maatschappye ook, uit eene benoeming der Hoofddeelgenooten. Sedert het openstellen der vaarte op de Westindien binnen de paalen van het Octroi der Westindische Maatschappye, wordt 'er veel handel, door byzondere Amsterdamsche Koopluiden, gedreeven op Curaçao en S. Eustatius in America, en op Guinea, in Africa. De Stad Amsterdam bezit ook een derde gedeelte in de Volkplanting van Suriname; doch de vaart en handel op dezelve is, insgelyks, voor alle ingezetenen van den Staat, opengesteld. Van de elf Directeurs der Societeit van Suriname, zyn 'er vier wegens de Stad Amsterdam, die, door Burgemeesteren, worden aangesteld, en een tiende gedeelte van de uitdeelingen genieten. Uit de Volkplanting van Suriname, wordt eene groote menigte van Suiker en Koffy herwaards gevoerd. Nog eene andere Volkplanting legt 'er, niet verre van Suriname, *Berbice* genaamd, op welke de vaart en handel ook, voor alle ingezetenen van den Staat, open gesteld is. Zy staat onder 't bewind van negen Directeuren, die te Amsterdam verga-

de-

(v) Resol. Holl. 25, 28, 30 *Sept.* 1621. *bl.* 195, 202, 205.

deren, in een huis, welk, door eenen hunner Boekhouderen, bewoond wordt. Zy worden uit en door de Hoofddeelgenooten verkooren. De Volkplanting Berbice levert ook, naar haare uitgestrektheid, Suiker, Koffy en Cacao uit, die, voor het grootste gedeelte, naar Amsterdam gezonden wordt.

Wisselhandel.

II.

WISSELHANDEL.

De buitenlandsche Koophandel werdt, van ouds, hier te Lande, en te Amsterdam in 't byzonder, op eenen gantsch anderen voet gedreeven, dan in laateren tyd, en tegenwoordig. De Koopluiden reisden, in persoon, buitens Lands, of kwamen, van buitens Lands, hier ter Stede, om hunne waaren te verkoopen; of om inkoopen te doen van de waaren, die hier of elders te vinden waren. Hieruit ontstondt, al vroeg, de noodzaakelykheid, om, in de Koopsteden van Holland, vreemde munt, voor inlandsche, of inlandsche, voor vreemde, te verwisselen. En gelyk het regt der Munte, hier te Lande, als een Heeren-regt werdt aangemerkt; zo hadden ook de Landsheeren het opregten van *Wissels* of *Wisselhuizen*, en het aanstellen van *Wisselaars* aan zig alleen behouden. Men bespeurt dit, onder anderen, in de Uitspraak over een geschil, tusschen den Bisschop van Utrecht en de Stad Amersfoort, welk, in 't jaar 1394, door Willem, Her-

Oudste Wisselhandeling, voor het invoeren der Wisselbrieven.

WISSEL-HANDEL. Hertog van Gulik en Gelder, werdt bygelegd, en waarin deeze woorden gelezen werden: *Item op dat punte dat si die wissel verbueren binnen hoere stat, die myns Heren is, daer op die Raet vorsz antwoord, dat die stat van Amersfoert verbuert heeft horen Borgeren eyn huus, dat eyn* Wisselhuus *heet, dat onser marct wel gelegen is, dat onse Rayt meynt, dat si mit bescheide doen mogen, seggen wy, dat die stat van Amersfort sich der wissel aldair niet onderwynden en sal, ende sal den Bisscop, van Utrecht der wissel aldair laten gebruken, sonder hinder van hoer* (w). De Graaven van Holland hadden ook zulke *Wissels* of *Wisselhuizen*, in de Hollandsche Koopsteden. Te Dordrecht, was 'er, reeds een, in 't jaar 1322, die toen, voor een honderd en zestig guldens 's jaars, van wege den Graave, verpagt werdt (x). Naderhand, kwam 'er nog een by. Zy werden, in 't begin der volgende eeuwe, beide, insgelyks, verpagt (y). Te Leiden, en te Schiedam, werden de Wissels, in 't jaar 1351, aan de Steden geschonken (z). Hertog Albrecht van Beijeren, in 't jaar 1388, besloten hebbende, eenen nieuwen gouden penning, genaamd *Dordrechtsche Schild*, en eene zilveren Hollandsche groot, met derzelver gedeelten, te doen slaan; verboodt, ten zelfden tyde, alle vreemde munt, uitgenomen zekere Keizerly-

(w) *Vide* A. MATTHÆI Not. *ad* Rerum Amorfort. Script. *p.* 225.
(x) MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 290.
(y) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 154, 231.
(z) MIERIS Charterb. II. *Deel*, *bl.* 806, 807.

lyke, Fransche, Engelsche, Brabantsche en Vlaamsche penningen, en Rynsche, Dordrechtsche, Geldersche, Ooische, Luiksche en Utrechtsche guldens. Ook verklaarde hy toen, te Dordrecht, twee, en in elke andere Stad van Holland, eenen Wisselaar te zullen aanstellen, die *haer wissel wel verborgen* zouden, en de genoemde munten *ghengen*, of gang doen hebben, zonder, voor hunne moeite van 't wisselen, meer te mogen genieten, dan twee penningen hollandsch van ieder Schild (*a*). In 't jaar 1393, kwam hier in eenige verandering, en werdt toen, uitdrukkelyk, vastgesteld, dat niemant, hier te Lande, *Wisselhouden* zou, van 's Graavenwege, *hi en* zou *eerst verbonden wesen aen* 's Graaven *hant*, *tot* zynen *wille* (*b*). Het aanstellen der Wisselaaren geschiedde, gelyk de Ordonnantien spreeken, *om ghemeen nutscip der Coeplude*. Doch van 't voordeel, welk de Graaflykheid van den Wissel trok, werden de ingezetenen van sommige Plaatsen, even als van de Graaflykheids tol, nu en dan, vry verklaard (*c*). De Wisselaars zyn, ongetwyfeld, voor 't einde der veertiende eeuwe, of eerder, ook reeds in Amsterdam geweest; schoon ik 'er geene melding van vinde voor 't jaar 1417; wanneer Vrouw Jacoba haaren *wissel binnen* der *Stede van Aemsterdam* Burgemeester *Ysbrant Heynen*, die dit Ampt, reeds by 't leeven van haaren Vader, Willem den VI., bekleed hadt, op nieuws,

Wissel-handel.

(*a*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 504.
(*b*) Mieris Charterb. III. *Deel*, *bl.* 593.
(*c*) *Zie* Handv. van Kennemerl. *bl.* 56.

WISSEL-HANDEL. nieuws, aanbeval (*d*). Hy wordt, in de Lysten der Regeeringe, op het gemelde jaar, *Ysbrand Heyn Meynertsz. Wisselaer* genoemd. En buiten hem, mogt niemant, hier ter Stede, 't zy heimelyk of in 't openbaar, eenig geld verwisselen (*e*).

Invoering der Wissel-brieven. Het Ampt van Wisselaar bleef in wezen, en was zelfs in aanzien (*f*), tot dat de Italiaanen, in de vyftiende en zestiende eeuwe, het gebruik der *Wisselbrieven* uitvonden, of op nieuws invoerden. Sommigen meenen, naamlyk, dat de aangestelde Wisselaars zelven, als men 't begeerde, ook briefjes, in de plaats van geld, in betaaling plagten te geeven, op welken men, elders, de waarde ontvangen kon: en dat zy dus reeds eene soort van Wisselbrieven hadden ingevoerd, eer de Italiaanen dezelven verder in gebruik bragten (*g*). Doch, wat hier van zy, de Wisselbrieven maakten het wisselen van geld voor geld, om het ingewisselde, of ter plaatse, daar de inwisseling geschiedde, of elders, te gebruiken, in veele gevallen, noodeloos, of ondienstig. Men betaalde, of ontving geld, en nam, of gaf daarvoor een' Wisselbrief, op welken de waarde, in eene andere plaats, wederom ontvangen en betaald werdt: 't welk zo groot een gemak in den Koophandel gaf, dat het gebruik der Wisselbrieven, door den tyd, in de voor-naam-

(*d*) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 429.
(*e*) MIERIS Charterb. IV. *Deel*, *bl.* 154, 231.
(*f*) *Zie* Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 2586, 2613, 2616, 2638, 2710.
(*g*) VELLY & VILLARET Hist. de France *Tom.* XIV. *p.* 212.

naamste Koopsteden van Europa, werdt ingevoerd. In Holland, en byzonderlyk te Amsterdam, werdt, eindelyk, de Wisselhandel van byna gantsch Europa geregeld (*b*): doordien 'er genoegzaam geene, of, mogelyk, geene Koopsteden in Europa zyn, waar de bezittingen en het geloof of *Credit* der Koopluiden, zo vroeg, uitsteekend groot zyn geweest, dan Amsterdam. — Wissel-handel.

Ondertusschen, verliepen 'er, in 't eerst, veele jaaren, zonder dat, hier ter Stede, eenige Keuren of Ordonnantien op den handel in Wisselbrieven of Wisselhandel gemaakt werden. Men hieldt zig, doorgaands, aan de *Coustumen* of Gewoonten der Stad Antwerpen (*i*), de eenigsten, die uitgegeven werden, in den eersten Druk der *Handvesten van Amsterdam* van den jaare 1597 (*k*). Volgens deeze Coustumen, mogt men geenen Wisselbrief voor den vervaltyd voldoen, dan op zyn eigen gevaar. Ook was de Houder van eenen Wisselbrief verpligt, den zelven, binnen den derden dag na de vertooning, te doen *protesteeren*, in geval de betrokkene weigerde, den zelven te *accepteeren*, dat is, de voldoening daarvan ten vervaldage aan te neemen. De Coustumen van Antwerpen behelsden nog eenige andere byzonderheden, die, ten deele, stand hielden, ten deele, door den tyd, in ongebruik geraakt zyn.

Het wisselen van geld voor geld bleef egter, in Holland, in gebruik; doch mogt niet ge- — Aanleiding tot het op-

(*b*) *Voiez* Esprit des Loix *Livr.* XXII. *Ch.* X. *p.* 253.
(*i*) *Zie* Handv. *bl.* 544.
(*k*) *Bladz.* 168.

WISSEL-HANDEL.

regten eener Wiſſelbank.

geſchieden, dan door beëedigde Wiſſelaars, ſchoon 'er zig, dikwils, ook anderen mede geneerden (*l*). In 't jaar 1590, hadt men, te Amſterdam, zwaarigheid gemaakt, om dit wiſſelen te gedoogen, voor dat 'er nader orde op de Munte geſteld ware (*m*): 't welk niet voor 't jaar 1596 geſchiedde (*n*). Men hadt, midlerwyl, gearbeid aan eene nieuwe Inſtructie voor de gezwooren Wiſſelaars (*o*), waarvan, eerlang, in den Haage, een ontwerp gemaakt was (*p*), welk, hier ter Stede, goedgekeurd werdt (*q*). Ook werden, in 't jaar 1603 en ſedert, by 's Lands Staaten, verſcheiden' Ordonnantien gemaakt op 't ſtuk der Munte, waarby de prys der vrygeſtelde en gedoogde Geldſpecien bepaald werdt (*r*). Doch men bevondt, eerlang, met naame hier ter Stede, dat verſcheiden' Perſoonen, en de Caſſiers inzonderheid, hun werk maakten, om de zwaare penningen uit de ligten te ſchieten; de eerſten, tegen 's Lands Plakaaten aan (*s*), ten Lande uit te zenden, om daarmede hun voordeel te doen, en de laatſten der Gemeente, tot den gewoonen prys, op te dringen. Hiertegen werdt wel, by eene Keure des jaars 1604, voorzien. Doch 't kwaad hieldt ſtand, onaangezien de Keure, tot zo verre, dat het geld,

(*l*) *Zie* Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 2710, 3038, 3040.
(*m*) Reſol. Vroedſch. *N.* 6. 7 *Febr.* 1590.
(*n*) Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 2740.
(*o*) Reſol. Vroedſch. *N.* $\frac{8}{9}$ 10, 18 *Febr.* 1595. *f.* 40, 42.
(*p*) Groot-Memor. N. II. *f.* 208, 218.
(*q*) Reſol. Vroedſch. *N.* $\frac{8}{9}$ 25 *Sept.* 1603. *f.* 403 *verſo.*
(*r*) Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 2660, 2700, 2908.
(*s*) *Zie* Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 3041.

geld, in den tyd van vier jaaren, tot negen ten honderd, boven de waarde, die by 's Lands Plakaaten bepaald was, steigerde, en uitgegeven werdt. Men was dan genoodzaakt, by eene Keure van den twaalfden July des jaars 1608, te beveelen „ dat men „ geene Wisselbrieven, Assignatien of Obli„ gatien in betaalinge geeven of ontvangen „ zou mogen; dat niemant, voor eenige „ Koopluiden, Casse zou mogen houden, of „ penningen, voor anderen, op assignatien, „ wisselbrieven, overwyzingen by monde, of „ anderszins, ontvangen, of betaalen; dat „ niemant eenige penningen hooger zou „ mogen ontvangen of uitgeeven, dan by „ 's Lands Plakaaten was vastgesteld; en „ vooral ook de zwaarsten niet uit de ligt„ sten weegen, om daarmede voordeel te „ doen (t)." Doch 't leedt naauwlyks veertien dagen, of men moest deeze Keur, eenigszins, verzagten. De Koopluiden vonden zo veel gemaks by 't gebruiken van Cassiers, dat men raadzaam oordeelde, toe te staan, dat 'er Cassiers buitens huis waren, mids elk hunner maar éénen Koopman bediende, en zy zig verbonden, om 't geld niet hooger uit te geeven, dan volgens de Plakaaten; en niet op vreemde Munten te handelen, noch penningen te *biqueteeren*, of de zwaarsten uit de ligtsten te weegen. Ook werdt veroorlofd, dat een schuldenaar, eene enkele reis, met zynen schuldeischer, gaan mogt, om zyn geld te ontvangen, daar het zelve gereed was,

WISSELHANDEL.

(t) Keurb. H. f. 253 verso.

WISSEL-HANDEL.

was, en dat men, in geval van ongerustheid voor zyne betaaling, wel een' Wisselbrief of Assignatie in betaaling zou mogen ontvangen, mids men voortaan alleen zage op hem, ten wiens laste die Wisselbrief of Assignatie hieldt (*u*). Doch de toegeevendheid der Wethouderschap, die zy egter, na verloop van eenigen tyd, wederom eenigszins bepaalen moest (*v*), werdt misbruikt. De verwarring en steigering in 't stuk der Munte bleef duuren. Men moest dan op andere middelen bedagt zyn, om dezelven te voorkomen. Te Venetie, te Seville, en in andere Koopsteden van Europa, waren Wisselbanken opgeregt, in welken, men, gemunt of ongemunt goud en zilver ontving, en verwisselde, of beleende. Zulk eene Wisselbank besloot men, ook hier ter Stede, op te regten, na dat men daartoe van 's Lands hooge Overheid verlof zou bekomen hebben. In de Vroedschap deezer Stede, was, reeds in 't jaar 1606, geraadpleegd, op dit gewigtig onderwerp (*w*). Doch 't liep aan tot in July des jaars 1608, juist den tyd van het verzagten der Keure van den twaalfden der gemelde maand, eer 'er toe besllooten werdt (*x*). Men verwierf 'er volmagt toe van 's Lands Staaten, en de daadelyke opregting geschiedde, in January des volgenden jaars (*y*).

Natuur

De Bank van Wissel werdt de algemeene Cas-

(*u*) Keurb. H. *f.* 254 *verso*. *Zie ook* Handv. *druk van* 1613. *bl.* 213, 214.

(*v*) Handv. *druk van* 1613. *bl.* 216.

(*w*) Resol. Vroedsch. *N.* 10. 10 *May* 1606. *f.* 96 *verso*.

(*x*) Resol. Vroedsch. *N.* 10. 26, 28 *July* 1608. *f.* 173.

(*y*) Resol. Vroedsch. *N.* 10. 29 *Jan.* 1609. *f.* 184, 187 *verso*.

Caſſier van elk, die 'er zyne penningen, voor 't herleveren van welken, of van de waarde derzelven, de Stad inſtondt, in vertrouwen wilde. Ook ſtondt het vry, aldaar Specien te verwiſſelen; zullende de Bank daarop zo weinig toebaats vorderen, als eenigszins mogelyk zou zyn. Van alle Wiſſelbrieven, die hier geſlooten, of op hier getrokken werden, moeſt de waarde in de Bank betaald worden, mids zy ten minſte zes honderd guldens groot waren (2). Doch niemant mogt meer op de Bank *aſſigneeren*, dan hy daarin hadt, op eene boete van drie ten honderd van de ſomme, die hy te veel geaſſigneerd hadt, ten ware hy, den zelfden dag, genoeg op zyne rekening kreege; in welk geval, hy maar een half ten honderd van het te veel geaſſigneerde verbeurt. Wyders, werdt beraamd, en, naderhand, by Octroi van 'sLands Staaten, verklaard en beveſtigd, dat niemants penningen of *Credit* in de Bank zou mogen *gearreſteerd*, of in beſlag genomen worden (z). Tot den ontvangſt der Penningen in de Wiſſelbank, werden Ontvangers aangeſteld, die nogtans geene andere Penningen inhaalen of ontvangen mogten, dan zulken, en tot zulken prys, als hun, door de Commiſſariſſen van de Wiſſelbank, zou bevolen worden (*a*).

Wissel-handel. der Wisselbank te Amsterdam.

De

(z) Handv. *bl.* 674.
(*a*) Handv. *druk van* 1613. *bl.* 217.

(2) Hierin is, naderhand, verandering gekomen: *Reſol. Vroedſch.* N. 18. 10 Dec. 1643. f. 189. Wy zullen 'er, terſtond, nader van gewaagen.

WISSEL-HANDEL.

Oorſprong van de *Agio* of Opgeld van de Bank.

De Bank kreeg, kort na haare opregting, zo veel *Credit* en agting, dat het Bankgeld, eerlang, meerder waardig werdt, dan het loopend of Casgeld. Verſcheiden' waren hiervan de oorzaaken; doch onder de voornaamſten, mogen de volgenden *vier* gerekend worden. *Vooreerſt*, hieldt men, met reden, de penningen, die in de Bank lagen, voor beter beveiligd, dan de penningen, die men in zyn eigen huis hadt; alzo de Stad, voor de eerſten inſtondt. En deeze meerdere veiligheid moeſt de waarde van het Bankgeld, naar gelang, doen ryzen. *Ten anderen*, vondt men, terſtond, groot gemak, by 't betaalen en ontvangen in de Wiſſelbank; 't welk, zonder tellen, by enkele *Aſſignatie* of overwyzing, geſchiedde. En dit gemak bragt ook iet toe, om de waarde van het Bankgeld te doen ryzen. *Ten derden*, ontving de Bank geene penningen, dan tot den prys, waarop dezelven, by 's Lands Plakaaten, geſteld, of door Commiſſariſſen bepaald waren. Maar, in 't gemeen, hielden dezelfde penningen gang tot hooger prys, onaangezien het opjaagen of doen ſteigeren van den prys van 't geld, by herhaalde Plakaaten en Keuren deezer Stede (*b*), verbooden was. Zo werdt, by voorbeeld, in de jaaren 1638 en 1641, aan elk toegelaaten, den Ducaton tot drie guldens, en den Kruisryksdaalder tot agt en veertig ſtuivers in de Bank te brengen (*c*). Maar onder 't gemeen hadt de Ducaton gang tot

(*b*) Keurb. H. *f.* 277. Handv. *druk van* 1613. *bl.* 218.
(*c*) Reſol. Vroedſch. *N.* 17. 10 *Nov.* 1638. *f.* 211 *verſo.* *N.* 18. 26 *Octob.* 1641. *f.* 89. Handv. *bl.* 675.

tot drie guldens drie ſtuivers, en de Kruis-rykſdaalder tot twee guldens tien ſtuivers. Doch toen, in 't jaar 1654, deeze twee penningen, onder 't gemeen, nog hooger geſteigerd waren, werden zy, in de Bank, ontvangen, de Ducaton tot drie guldens drie ſtuivers, en de Ryksdaalder tot twee guldens tien ſtuivers, met twee en vyf agtſten ten honderd opgeld; en wederom uitgeteld tot den zelfden prys; doch met niet meer dan twee en een half ten honderd opgeld (*d*). Daar nu de Bank de penningen, altoos, tot minder prys, ontving, dan zy onder 't gemeen gang hadden, moeſt het Bankgeld, in zig zelf, ryzen in waarde. Men voege hier nu nog, voor eene *vierde* reden, by, dat de Caſſiers, die zig, onaangezien de Keuren tegen hen gemaakt, altoos hadden weeten ſtaande te houden, en, in 't jaar 1621, uitdrukkelyk, werden toegelaaten (*e*), belang hebbende by het ryzen van het Bankgeld, om dat dan het Casgeld, welk zy gewoon waren te ontvangen en uit te geeven, meer moeſt gebruikt worden; hun werk maakten van het Bankgeld te doen ſteigeren in waarde, tot zo verre, dat, in 't jaar 1638, by de Vroedſchap, vaſtgeſteld werdt, dat men 't Bankgeld niet hooger dan een half ten honderd boven 't Casgeld zou mogen koopen of verkoopen (*f*). Overeenkomſtig met dit beſluit der Vroedſchap, werdt, op den twee en

Wissel-handel.

(*d*) Reſol. Vroedſch. *N.* 21. 13 *Nov.* 1654. *f.* 221.
(*e*) Keurb. H. *f.* 250.
(*f*) Reſol. Vroedſch. N. 17. 21 *Octob.* 1638. *f.* 210.

WISSEL-HANDEL.

en twintigsten October der gemelden jaars, eene Keur afgekondigd, naar welke, zo wel als naar het jongste Plakaat op de Munte van den vierden Juny des gemelden jaars (g), de Cassiers in 't byzonder verpligt werden, zig te voegen (h). Doch niettegenstaande deeze Keure, steigerde het Bankgeld, in 't jaar 1654, zo zeer, dat men, om die steigering te beletten, niet alleen, gelyk wy zo even zagen, den Ducaton en Ryksdaalder tot hooger prys in de Bank ontving dan ooit te vooren; maar ook, by eene Keure van den vyf en twintigsten November, voorzag tegen den buitenspoorigen prys van 't Bankgeld (i). Doch deeze Keur werdt, op den zesden October des jaars 1656, wederom te niet gedaan (k). En sedert, is, myns weetens, de prys van 't Bankgeld niet door 't Geregt bepaald geweest. De *Agio* of het Opgeld van 't Bankgeld is, somtyds, tot op, of byna op den prys van 't Casgeld gedaald, en somtyds tot zes en zeven ten honderd boven het zelve gereezen. De sterke vraag naar Bankgeld doet de *Agio* van het zelve ryzen, en de benoodigdheid om Casgeld doet dezelve daalen. En deeze beiderlei benoodigdheid hangt van zeer veele bekende en onbekende oorzaaken af.

Keuren op de Wissel-bank.

Op den handel in de Wisselbank, zyn, van tyd tot tyd, eenige Keuren gemaakt, by myne Heeren van den Geregte; ook eenige schik-

(g) *Zie* Groot-Plakaatb. I. *Deel*, *kol.* 2880.
(h) Keurb. L. *f.* 74 *verso*.
(i) Keurb. M. *f.* 212 *verso*.
(k) Keurb. N. *f.* 23 *verso*.

ſchikkingen van Commiſſariſſen: doch, in de eenen en de anderen, is, nu en dan, verandering gekomen. Niemant mag vreemd goud of zilver opkoopen, of verkoopen en verhandelen, anders dan aan Commiſſariſſen van de Wiſſelbank. Alleenlyk, mogen de Koopluiden het goud en zilver, welk zy van over Zee bekomen, verkoopen, of in de Munt brengen, naar hun welgevallen. Ook ſtaat het den Goud- en Zilverſmeden vry, zo veel gemunt goud en zilver in te koopen, als zy tot hunne neering noodig hebben. Doch zy konnen ook, uit de Wiſſelbank, met ſtaven zilver van elf penningen agt greinen, geryfd worden, ter waarde van drie honderd guldens ten minſte (*l*): gelyk de Goud- en Zilverdraadtrekkers ook, zo als wy reeds elders (*m*) hebben aangetekend, voormaals, verpligt waren, de Lingotten, die zy tot hun handwerk noodig hebben, uit de Bank te haalen. Sedert het jaar 1645, heeft men, byzonderlyk, zyn werk gemaakt, om het wiſſelen van geld voor geld alleen door de Wiſſelbank te doen geſchieden, en de byzondere gezwooren Wiſſelaars te doen afſchaffen (*n*). Ook vindt men deeze laatſten, hier ter Stede, niet meer; en by eene Keure van den zesden April des jaars 1684, is beraamd, dat de Koopluiden, vreemde penningen noodig hebbende, om zig buitens Lands van dezelven te bedienen,

WISSEL-HANDEL.

(*l*) Handv. *bl.* 678, 1691.
(*m*) IV. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 262.
(*n*) Reſol. Vroedſch. *N.* 19. 30 *Juny*, 5 *Aug.* 1645. *f.* 54, 55, 56 *verſo.*

WISSEL-HANDEL. nen, daarmede in de Wisselbank zouden konnen worden geryfd, met zo weinig opgeld, als, naar de natuur der gevorderde Geldspecien, zou vereischt worden. Te gelyk, werdt den Jooden het opkoopen en wisselen van Geldspecien, aan de Beurs en elders, verbooden (o): 't welk egter niet geheellyk heeft konnen belet worden. De Bank ontvangt verscheidenerlei gemunt en ongemunt goud en zilver; levert 'er *Recipissen* of Ontvangbriefjes van, en schryft 'er de waarde voor af aan den Inbrenger; die zig van de bekomen penningen bedienen kan tegen eene halve gulden van de honderd Intrest, van 't ongemunt, en een vierde gulden van 't gemunt goud en zilver, in den tyd van zes maanden, en zyn ingebragte goud of zilver te rug bekomen, na dat hy de ontvangen penningen wederom aan de Bank heeft afgeschreeven. Zelfs staat hem vry, de afgeschreeven penningen, nog zes maanden, of langer, te gebruiken, mids hy maar zorg draage, dat hy telkens *Prolongatie* verzoeke, en een half, of een vierde ten honderd aan de Bank betaale. In de *Recipissen*, van welken wy spreeken, geschiedt ook vry wat handel, wanneer de houder derzelven niet voorziet, zyne ingebragte specie te zullen noodig hebben. De Baaren goud en zilver mogen, hier ter Stede, niet *geëssayeerd* worden, dan door de beëedigde Essayeurs (p), een van welken zig, hiermede, in een der vertrekken van de Wisselbank, bezig houdt,

De

(o) Handv. *bl.* 678.
(p) Handv. *bl.* 678, 679.

De *Essayeurs*, die thans agt in getal zyn, worden, op voorschryving van Burgemeesteren, door de Generaale Muntmeesters, aangesteld.

WISSELHANDEL.

Tyd en wyze van afschryvinge in de Wisselbank.

De tyd van afschryvinge in de Wisselbank is, in 't jaar 1683, gesteld op 's morgens tot elf uuren, zonder buitengewoone kosten; en van elf tot drie uuren, met zes stuivers, by ieder party, voor de Boekhouders. De Bankbriefjes, of *Assignatien* op de Heeren Commissarissen van de Wisselbank moeten, door hem, dieze tekent, in persoon, of door iemant, die behoorlyke *Procuratie* van hem heeft, worden ingebragt, en altoos in 't Nederduitsch geschreeven zyn. Men mag thans beneden de drie honderd guldens in de Bank afschryven, mids ook zes stuivers, by ieder party, betaalende (*q*), behalve by partyen aan de Oostindische Maatschappye, by welken, hoe klein ook, geene zes stuivers behoeft gevoegd te worden. Men mag niet afschryven, op 't gene men, den zelfden dag, op zyne rekening gekreegen heeft, uitgenomen wanneer zulks geschiedt, tegen ingebragt gemunt of ongemunt goud of zilver (*r*), als mede op den tweeden dag na 't openen der Bank, wanneer zy, tweemaal 's jaars, tot sluitinge der oude en aanlegginge van nieuwe boeken, en op Pinksteren, geslooten geweest is. Voorts, wordt zy ook omtrent de andere voornaame Feesttyden, Paaschen, Kermis en Kersttyd, eenige dagen, gesloóten (*s*). 's Morgens na dat 'er eene party aan iemant afgeschree-

(*q*) Handv. *bl.* 676, 676, 677, 677.
(*r*) Handv. *bl.* 675, 676, 677.
(*s*) Handv. *bl.* 545, 545.

WISSEL-HANDEL.

ſchreeven is, kan hy, daarnaar, by de Boekhouders, verneemen, of doen verneemen. De voornaamſte Koopluiden nogtans laaten 'er zig, door de bedienden der Wiſſelbank, met briefjes, kennis van geeven. Tweemaal 's jaars, na dat de nieuwe boeken aangelegd zyn, moet elk, binnen zes weeken, zyne reſt aan Commiſſariſſen van de Wiſſelbank komen vraagen, op eene boete van vyf en twintig guldens. Voor elke nieuwe rekening in de Bank, worden tien guldens betaald, ten behoeve van de Armen, die, van de eerſte party, welke op de nieuwe rekening komt, worden afgeſchreeven. Wyders, was aan de Bank, by eene Keure van den twaalfden July des jaars 1683, van ieder party, die iemant afſchreef, een ſtuiver toegelegd. Doch deeze ſtuiver werdt, eerlang, met nog een' ſtuiver, verhoogd, wordende 'er, al ſedert *veele jaaren* (*t*), twee ſtuivers van elke party betaald. En dit partygeld wordt, tweemaal 's jaars, by 't aanleggen van nieuwe boeken, van elke Rekening afgeſchreeven. Men hadt, by 't opregten der Wiſſelbank, bevolen, dat alle Wiſſelbrieven van zes honderd guldens en daarboven in de Bank zouden moeten betaald worden. En in 't jaar 1643, werdt het zelfde omtrent Wiſſelbrieven van drie honderd guldens en daarboven gekeurd (*u*). Doch deeze Keur heeft niet konnen worden naargekomen. Het ſteigeren der Agio van 't Bankgeld is oorzaak geweeſt, dat

(*t*) Reſol. *van den* Oud-Raad *van* Burgem. *van* 31 *Jan.* 1715. *f.* 38.

(*u*) *Zie* Handv. *bl.* 674, 675, 676.

dat veele Wiſſelbrieven getrokken zyn in Casgeld te betaalen; gelyk, nog dagelyks, geſchiedt. De meeſte Wiſſelbrieven worden, nogtans, in Bankgeld betaald, met naame zulken, die, uit Frankryk, Engeland, Spanje, Portugal en Italie, getrokken worden: ook veelen uit Hamburg en andere Steden in Duitſchland, in 't Noorden, en aan de Ooſtzee. WISSEL-HANDEL.

Wy hebben reeds aangemerkt, dat de handel in Wiſſelbrieven, hier ter Stede, al eenige jaaren, ſterk in zwang hadt gegaan, eer 'er eenige Keuren op dien handel gemaakt werden. Men hieldt zig aan de Gewoonten en Ordonnantien van andere Koopſteden, naar welken, ook hier ter Stede, regt gedaan werdt. Van zulke Gewoonten deedt men den Regter blyken, by eene verklaaring van de voornaamſte Koopluiden, van welke verklaaringen verſcheiden' voorbeelden, in de gedrukte *Handveſten* (v), te vinden zyn. Het oudſte is van den jaare 1601, waarin alleenlyk verklaard wordt, gebruikelyk te zyn „ dat niemant voor eens anders rekening trekt, zonder uitdrukkelyken laſt „ daartoe te hebben, en zonder hem, van „ wien hy laſt heeft, daar van, zonder uit- „ ſtel, kennis te geeven. Dat ook iemant, „ die aangebooden heeft, eenigen Wiſſel- „ brief, voor eens anders rekening, op hem „ getrokken, te zullen *accepteeren*, daartoe „ niet gehouden is, zo hy, midlerwyl, re- „ den gekreegen heeft, om van gedagten „ te

Keuren en Gewoonten, den Wiſſelhandel aangaande.

(v) Handv. bl. 542, 544, 544, 547.

WISSEL-HANDEL. „ te veranderen, moetende zyne aanbieding „ alleenlyk begreepen worden geschied te „ zyn, op de onderstelling, dat de zaaken „ blyven zouden in den staat, waarin zy wa- „ ren, toen hy de aanbieding deedt (*w*)." Op den eigenlyken Wisselhandel, is my geene ouder Keure voorgekomen dan van den jaare 1651 (*x*). 't Getal der Keuren op deezen Handel is in 't geheel niet groot; waarom wy 'er hier, bekwaamlyk, den korten inhoud van konnen mededeelen.

Wanneer de waarde van eene Wisselparty, hier ter Beurze geslooten, en waarvan de brieven overgeleverd of afgezonden zyn, niet terstond voldaan wordt, mag de voldoening by gyzelinge worden gevorderd, mids men daartoe, vooraf, verlof van Schout of Schepenen hebbe. De Wisselbrieven, hier geslooten, moeten, zo zy niet betaald worden, worden *geprotesteerd*, naar de gewoonten der Plaatsen, op welken dezelven getrokken zyn (*y*). De *Acceptatien* van Wisselbrieven moeten hier geschieden, met ondertekening van den naam des Acceptants, en byvoeging van den tyd der Acceptatie (*z*): welk laatste, nogtans, niet in gebruik is, dan wanneer de Wisselbrieven, op eenigen tyd na zigt, getrokken zyn. In 't jaar 1662, hebben eenige Koopluiden verklaard, hier ter Stede, gebruikelyk te zyn „ dat de „ Acceptant tot betaalinge verbonden is, „ al

(*w*) Handv *bl.* 542.
(*x*) Handv. *bl.* 542.
(*y*) Handv. *bl.* 543, 543.
(*z*) Handv. *bl.* 543.

„ al werdt de Trekker ſchoon onvermogen- Wissel-
„ de, zonder dat hy zyn verhaal by de En- handel.
„ doſſanten zoeken kan; en dat dit zelfde
„ ook plaats heeft omtrent hem, die een'
„ Wiſſelbrief, onder Proteſt, ter eere van
„ den Trekker, geaccepteerd heeft (*a*)."
Wyders, is by de Keuren vaſtgeſteld, dat geaccepteerde Wiſſelbrieven op verbodemde goederen, voor Bodemerybrieven, betaald moeten worden (*b*): ook, dat iemant, elders woonagtig, eenen Wiſſelbrief, die hier betaald moet worden, accepteerende, by zyne acceptatie, aanwyzing moet doen, waar de houder de betaaling, ten vervaldage, hier ter Stede, zal konnen bekomen. En wanneer zulke Wiſſelbrieven, of eenige andere partyen, voor iemant anders, in de Bank worden afgeſchreeven, moet op de Asſignatie duidelyk gemeld zyn, voor wien de afſchryving geſchiedt (*c*). De tyd, op welken, een Wiſſelbrief vervallen zal, begint te loopen van 's daags na den dag der trekkinge of acceptatie; zo dat een Wiſſelbrief, houdende op drie dagen na dato of zigt van den eerſten May, den vierden May vervalt, en by mangel van betaalinge, binnen zes dagen daarna, geproteſteerd moet worden, zo men zyn regt op den Trekker en op de Endoſſanten niet wil verliezen; welke zes dagen, in het gemelde geval, beginnen te loopen, met den vyfden, en eindigen met den tienden May. Doch wanneer deeze zes dagen

(*a*) Handv. *bl.* 544.
(*b*) Handv. *bl.* 538.
(*c*) Handv. *bl.* 546.

WISSEL-HANDEL. gen verloopen, terwyl de Bank geslooten is, kan men, na 't opengaan van de Bank, zonder zyn regt te verliezen, nog drie open Bankdagen wagten, voor dat men behoeft te protesteeren (*d*). In 't jaar 1663, verklaarden eenige Koopluiden, dat een Houder op, of uiterlyk ten derde dage na den vervaldag, moest doen protesteeren, zo de Acceptant berugt was van insolventie: en in 't jaar 1716, hebben eenige Regtsgeleerden en Koopluiden verklaard, hier gebruikelyk te zyn, dat men, zelfs voor den vervaldag, van nonbetaaling mogt laaten protesteeren, zo de Acceptant zig van de Beurs hieldt, en openlyk voor onvermogend berugt was (*e*). Schoon men, gewoonlyk, by 't vorderen van betaalinge, den Wisselbrief aan den Acceptant in handen stelt, is men daartoe, volgens de Keuren, niet gehouden. Men kan hem in de Bank brengen, daar hy, door de Boekhouders, bewaard, en eerst na de voldoening aan den Acceptant uitgeleverd wordt (*f*). De Acceptant, noch iemant anders mag eenig Protest, of geprotesteerden Wisselbrief, onder eenen Notaris, arresteeren, zynde al zulke Arresten, zoze geschieden mogten, van geener waarde verklaard, ten ware men toonen kon, dat de geprotesteerde Wisselbrief door den Acceptant betaald ware (*g*). By eene Keure van den tweeden December des jaars 1664,

(*d*) Handv. *bl.* 543, 544, 545, 546.
(*e*) Handv. *bl.* 544, 547.
(*f*) Handv. *bl.* 542, 546.
(*g*) Handv. *bl.* 542, 543.

1664, is vastgesteld, dat de Wisselbrieven, van nonbetaalinge geprotesteerd, met de Protesten, naar de Trekkers te rug gezonden zullen worden, en dat, zo deezen dezelven onbetaald laaten keeren, de houders tegens de Acceptanten zodanig regt zullen hebben, als tegen de Trekkers, naamlyk, van gyzeling op derzelver persoon en arrest op derzelver goederen (*h*). Doch in 't jaar 1679, is verklaard, dat het te rug zenden van geprotesteerde Wisselbrieven niet behoeft te geschieden, zo de Trekkers blykbaar gefailleerd zyn (*i*). Ondertusschen, is, nu en dan, by eenigen, getwyfeld, of men, tegen een' Endossant, die de waarde van een' Wisselbrief genooten heeft, wel het zelfde regt van gyzelinge en arrest zou hebben, als tegen eenen Trekker, eer nog de Wisselbrief met het protest aan den Trekker te rug gezonden ware. Sommigen hebben geoordeeld, van neen, om dat de Keur geene Endossanten noemt, en om dat de Endossanten niet sterker dan de Acceptanten schynen te konnen verbonden zyn. Doch de meesten hebben verstaan, dat zulke Endossanten, die de waarde der Wisselbrieven genooten hebben, met de Trekkers, gelyk staan; in derzelver plaats komen, en in de Keuren, onder het woord *Trekkers*, begreepen zyn. Ook worden Trekkers en Endossanten, in eene merkwaardige Keure van den tweeden December des jaars 1644, aange-

WISSEL-HANDEL.

(*h*) Handv. *bl.* 545.
(*i*) Handv. *bl.* 545.

WISSEL-HANDEL. gemerkt als onder eene en dezelfde verbindtenis leggende (*k*). En zulks is ook, uitdrukkelyk, verklaard, in eene Keure van den agt en twintigsten January des jaars 1764, waarby aan den houder het zelfde regt tegen den Endossant gegeven wordt, als hy heeft tegen den Trekker, zonder dat hy eerst tegen den Trekker behoeft te doen protesteeren (*l*): welke verklaaring, eindelyk, alle twyfeling omtrent dit stuk weggenomen heeft. Doch Wisselbrieven, binnen de Provincie van Holland en Westfriesland gemaakt, geeven, in geen geval, regt van gyzeling en arrest, en worden niet hooger dan als bloote Assignatien aangemerkt (*m*). Geschillen over zaaken van Wissel dienen, ter Vierschaare, by *Apostille* of inklampinge, op de *geprivilegeerde Rolle* (*n*). Voor 't overige, wyzen wy den Leezer, die uitvoeriger berigt begeert wegens den Wisselhandel te Amsterdam, tot den meermaalen herdrukten *Wisselstyl* van J. PHOONSEN.

(*k*) Handv. *bl.* 557.
(*l*) Keurb. U. *f.* 34.
(*m*) Handv. *bl.* 546.
(*n*) Handv. *bl.* 620.

III.

III.

BEHULPSELS EN BEDIENDEN VAN DEN BINNEN- EN BUITENLANDSCHEN KOOPHANDEL, POSTERYEN, BODEN, WAGENAARS, JAGERS, PAKKERS, BALLASTERS, ENZ.

In het befchryven der Gilden, hebben wy reeds van verfcheiden' Perfoonen gehandeld, die zig, ten dienfte van de Koopluiden en den Koophandel, gebruiken laaten; hoedanigen zyn de Makelaars, Waagdraagers, Koorendraagers, Koorenmeeters en Koorenzetters, Ligtermans, Schuitenvoerders, Sleepers, Binnen- en Buitenlands-Vaarders, Scheepstimmerluiden en Maftenmaakers, Lootsluiden en anderen. Doch naardien 'er nog meer behulpfels en bedienden van den Buiten- en Binnenlandfchen Koophandel zyn, van welken wy, nog niet, byzonderlyk, hebben konnen gewaagen, hebben wy, tot de verhandeling daarvan, het tegenwoordige Hoofdftuk gefchikt. Befchryving van eenige Behulpfels en Bedienden van den Koophandel en Scheepvaart, in 't gemeen:

Wy beginnen met de

Posteryen.

POSTERYEN,

dienende, voornaamlyk, om Koopmans brieven, en pakjes van waarde, van hier, te paarde, zo ver 't mogelyk zy, of anders te water, naar elders, zo buitens- als binnenslands, te vervoeren. Men wil, dat de geregelde

Pos-

POSTERYEN.

Posten, omtrent het midden der dertiende eeuwe, reeds in Egipte in gebruik, en, door den Soudaan *Bondocdar*, ingevoerd waren (*o*). Doch wat hier van zyn moge; 't is zeker genoeg, dat zy niet, dan ruim twee eeuwen laater, in Frankryk in gebruik kwamen, ten tyde van Lodewyk den XI (*p*). Men zal zig dan niet verwonderen, dat, hier ter Stede, geene geregelde Posteryen bekend zyn geweest, voor diep in de zestiende eeuwe. Voor dien tyd, werden de Koopmans-brieven; die zekerlyk minder in getal waren, om dat de Koopluiden in persoon reisden, om hunnen handel te dryven; of, by gelegenheid, aan vertrouwde reizigers medegegeven; of, door de Schippers, af- en aangebragt, moetende de aangebragte brieven van Oosten en Westen, zelfs nog tot in 't einde der zestiende eeuwe, afgegeven worden aan 't Paalhuisje op de nieuwe brugge, van waar zy, door den Paalknegt, besteld werden (*q*); of, eindelyk, medegenomen door een' Stads Bode. Immers, ik vind, in een *Register der Correctien* deezer Stede (*r*), op het jaar 1544, gewaagd van eenen *Jan de Vries*, *reisende*, *met der Stede busse*, *als Koopmans bode*. Doch ik heb niet konnen gewaar worden, dat 'er eigenlyke Posten, of, gelykze, van ouds, hier ter Stede genoemd zyn, *loopende* en *Koopmans-Boden* zyn aangesteld, voor 't

(*o*) *Voiez* VELLY Hist. de France *Tom.* VI. *p.* 30.
(*p*) *Voiez* DU CLOS Hist. de Louis XI. *Tom.* II. *p.* 319. *Tom.* III. *p.* 214.
(*q*) Keurb. H. *f.* 125 *verso*.
(*r*) *Agter* 't Keurb. E. *f.* 241 *verso*.

'T jaar 1568. Myne Heeren van den Gerecgte stelden toen zes Persoonen aan, tot Boden op Antwerpen, op eene Instructie, die nog voor handen is (s). Doch alzo de Vroedschap, reeds te vooren, verstaan hadt, dat deeze aanstellingen, door Burgemeesteren, behoorden gedaan te worden (t), is zulks, zo ver my bekend is, in 't vervolg, ook bestendiglyk geschied, tot op de groote verandering in 't bewind der Posteryen, waarvan terstond nader. In 't jaar 1572, werden de eerste Boden op Zeeland aangesteld; in 't jaar 1597, op Rouan; in 't jaar 1604, op Deventer; in 't jaar 1605, op Keulen; in 't jaar 1606, op Embden; in 't zelfde jaar, op Hamburg; in 't jaar 1609, op Gend, op Ryssel, op Groningen en op Munster; in 't jaar 1610, op Nieuwmegen; in 't jaar 1611, op Doornik en Valenchyn; in 't zelfde jaar, op Wezel; in 't jaar 1614, op Arnhem en Emmerik; in 't jaar 1617, op Breda; in 't jaar 1619, op Leeuwaarden; in 't jaar 1620, op Dordrecht en op Harlingen, en, in 't jaar 1621, op Delft (u). De tyd van 't vertrek der Boden, die voor 't jaar 1612 waren aangesteld, was, in 't gemelde jaar, reeds bepaald (v). Alle deeze Boden reisden, in 't eerst, in persoon, met de Koopmans-brieven, en 't gene hun meer vertrouwd werdt. Zy moesten, vooraf, voor zekere somme, borg

Posteryen.

(s) Groot-Memor. N. II. *f.* 124.
(t) Resol. Vroedsch. N. 2. 27 *Sept.* 1568 *f.* 104 *verso.*
(u) Groot-Memor. N. II. *f.* 139 *verso*, 212, 218, 222 *verso*, 231 *verso*, 232, 233, 237, 240 *verso*, 250, 257, 285 *verso*, 287, 293 *verso*, 304.
(v) Handv. *bl.* 1075.

POSTERYEN. borg ſtellen, uit welke, gevonden werdt 't gene, by ongeluk of kwaade trouwe, t'eenigen tyde, vermiſt mogt worden (*w*): gelyk men zo vindt, dat de Bode op Antwerpen, al in 't jaar 1572, *door de Geuſen*, gelyk de *Stads Regiſters* van dien tyd ſpreeken, is opgeligt geworden (*x*). Eerlang, werden eenige *Overluiden over de Boden* aangeſteld, die, wanneer de Boden, by ziekte of andere ongelegenheid, niet reizen konden, zorg droegen, dat een ander, in derzelver plaatſe, de reis deedt (*y*). Voorts, mogt het Bodenloon of de Briefport niet verhoogd worden, dan met bewilliging van Burgemeesteren, die, in 't jaar 1634, toeſtonden, dat het Bodenloon op Hamburg, werwaards de brieven, voormaals, te ſchepe, over Friesland, plagten gezonden te worden (*z*), op vyf ſtuivers van ieder' Brief geſteld werdt (*a*). Ook werdt het Bodenloon op Zeeland, en op Deventer en Zutfen, in 't jaar 1648, by myne Heeren van den Geregte, verhoogd (*b*). Doch in 't jaar 1668, bepaalden Burgemeesteren wederom het loon van brieven en pakjes, die aan 't Keulſche Poſt-Comptoir beſteld werden (*c*).

Het aanwaſſen des Koophandels, in de zeventiende eeuwe, deedt het voordeel van ſommige Bode-ampten zo zeer toeneemen, dat

(*w*) Groot-Memor. *N.* III. *f.* 221. *N.* IV. *f.* 147 *verſo.*
(*x*) Keurb. G. *f.* 92.
(*y*) Groot-Memor. *N.* II. *f.* 304 *verſo.*
(*z*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 96.
(*a*) Groot-Memor. *N.* III. *f.* 143, 149 *verſo.*
(*b*) Handv. *bl.* 1075.
(*c*) Handv. *bl.* 1076.

dat zy, door den tyd, te aanzienlyk werden, dan dat de Boden langer in persoon zouden hebben willen reizen. Byzonderlyk, hadt zulks plaats, in opzigt van de Boden op Antwerpen, op Keulen, en op Hamburg. Het Bode-ampt op Keulen was, reeds in 't jaar 1623, zo voordeelig, dat het, door een Vroedschap der Stad, gevraagd werdt, die 't Ampt egter nog van zo weinig aanzien oordeelde, dat hy vrywilliglyk aanboodt, zyne Vroedschaps-plaats, als onbestaanbaar met zo gering een ampt, te zullen nederleggen. En werdt deeze aanbieding aangenomen, en hy tot een der Boden op Keulen aangesteld (*d*). De Bode-ampten op Antwerpen, Keulen en Hamburg, allengskens voordeeliger wordende, doordien men, met de post op Antwerpen, ook de brieven op Frankryk, Spanje en Groot-Britanje; met de post op Keulen, de brieven op Italie, de Levant en een groot gedeelte van Duitschland; en met de post op Hamburg, de brieven op het overig gedeelte van Duitschland, en op de Noordsche Ryken plagt te verzenden; zo werden deeze Ampten ook, door den tyd, van meerder aanzien. *Henrik Jacobszoon van der Heyde*, te Zevenbergen woonagtig, trof, in 't jaar 1659, een Verdrag met Burgemeesteren, wegens 't bestelloon der brieven op Engeland. En hy is de eerste geweest, dien ik, niet meer *Bode*, maar *Postmeester* op Engeland ge-

POSTERYEN.

(*d*) Resol. Vroedsch. *N.* 13. 16 *Febr.* 1623. *f.* 161. *N.* 14 28 *Jan.* 1624. *f.* 113.

POSTERYEN.

genoemd vind (*e*). De brieven op Engeland werden toen over Antwerpen gezonden: doch in 't jaar 1661, kwam men overeen, omze regelregt te water over te voeren (*f*), gelyk, sedert, van Hellevoetsluis, geschied is (*g*). Van der Heyde werdt, na weinige jaaren verloops, uitgekogt. Burgemeesteren verdroegen zig met den Postmeester-Generaal van Engeland; en 't Postmeesterschap, welk van der Heyde bekleed hadt, werdt gevoegd met het Ampt van *Commissarissen der Boden op Antwerpen* (*h*), die, sedert, ook den naam van *Postmeesters* voerden. Dezelfde van der Heyde was, in 't jaar 1663, ook Postmeester op Frankryk geworden. Doch hy bleef het, insgelyks, maar weinige jaaren. Burgemeesteren slooten, in 't jaar 1669, reeds eene Overeenkomst met den Marquis de Louvois, wegens de Fransche Posterye (*i*), die, sedert, ook aan het Antwerpsche Postmeesterschap gevoegd werdt. Omtrent het jaar 1650, werden de brieven uit Spanje en uit Portugal nog over zee herwaards gebragt (*k*). En in 't jaar 1656, werdt een Galjoot aangelegd, om de brieven, van drie tot drie weeken, naar Portugal over te brengen

(*e*) Groot Memor. *N.* IV. *f.* 208 *verso* 210.

(*f*) Resol. Vroedsch. *Lr.* C. 9 *May* 1661. *f.* 137. DE WITT Brieven III. *Deel*, *bl.* 838 *enz.*

(*g*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 97 *verso.*

(*h*) Resol. Vroedsch. *Lr.* B. 14 *Juny*, 8 *July* 1659. *f.* 106, 119 *verso.* *Lr.* D. 9 *Nov.* 1664. *f.* 174. *Lr.* E. 7 *Oct.* 1665. 9 *Aug.* 1667. *f.* 39 *verso*, 223. *Lr.* F. 12 *Maart*, 3 *May*, 10 *Dec.* 1668. *f.* 41, 51 *verso*, 123 *verso.* Groot-Memor. *N.* V. *f.* 212 *verso*, 213 *verso*, 214, 215 *verso.*

(*i*) Groot-Memor. N. V. *f.* 104. N. VI. *f.* 3 *verso.*

(*k*) Keurb. M. *f.* 119, 119 *verso.* *Zie* Handv. *bl.* 1075, 1076.

gen (*l*). Doch in laater' tyd, zyn deeze beiderlei brieven ook te lande verzonden, en de Posteryen op Spanje en op Portugal, insgelyks, gevoegd aan het Postmeesterschap op Antwerpen. Van der Heyde is, eenen tyd lang, ook Postmeester op Italie geweest (*m*); doch deeze Postery is, sedert, met het Postmeesterschap op Keulen, samengevoegd. In 't jaar 1668, verleenden Burgemeesteren aan *Roelof de Bulter* Octroi, voor den tyd van een jaar, tot opregting eener Posterye op Texel en 't Vlie; welk Octroi, in 't begin van 't jaar 1670, vernieuwd werdt, zonder bepaaling van tyd (*n*). Te gelyk was 'er, om de kosten deezer Posterye te vinden, eene belasting van een stuiver van 't Last gelegd op alle inkomende Schepen, uitgenomen Noordsvaarders, die maar een' halven stuiver, en ledigen, die maar een vierde van een stuiver zouden behoeven te betaalen (*o*). In 't jaar 1713, bekwam *Pieter Roos* het Postmeesterschap op Texel, de Helder en 't Vlie (*p*); welk, sedert, zo wel als de groote Postmeesterschappen van Antwerpen, Keulen en Hamburg, aan luiden van meerder aanzien begeven werdt. Aan de Schippers van de Rotterdammer, Haagsche en Delftsche Veeren, was ook eene Postery toegestaan, door middel van welke, zy, dagelyks,

POSTERYEN.

(*l*) Groot-Memor. *N.* IV. *f.* 118.
(*m*) Resol. Vroedsch. *L*ʳ. C. 28 *Sept.* 27 *Oct.* 1661. 31 *Aug.* 7 *Oct.* 1662. *f.* 162, 165 *verso*, 204 *verso*, 211.
(*n*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 235. N. VI. *f.* 11 *verso*.
(*o*) Handv. *bl.* 1076.
(*p*) Resol. Vroedsch. *L*ʳ. F. 19 *Nov.* 1668. *f.* 113 *verso*. Groot-Memor. N. IX. *f.* 150.

Posterijen. lyks, brieven op Delft, Rotterdam, den Haage en eenige omgelegen Plaatsen, te paarde, deeden bestellen (q). Voor 't overige, bleeven verscheiden' Boden op eenige Steden van Holland; van de Vereenigde Provincien en Generaliteits-Landen, en van Oostfriesland en Kleefsland in wezen.

Op deezen voet, is de Binnen- en Buitenlandsche Postery hier ter Stede waargenomen, tot in 't jaar 1747; wanneer aan de Regeering gevergd werdt, het gantsche bewind over dezelve, en al 't voordeel, welk 'er van kwam, ten behoeve van 't gemeene Land, af te staan. 's Graavenhaage, daar het Postmeesterschap ook onder de voordeeligste Ampten gerekend werdt, en eenige andere Steden waren voorgegaan, met haare Posteryen op te draagen aan den Prinse Stadhouder, dieze aan 't gemeene Land hadt afgestaan. Doch te Amsterdam, daar de Postmeesterschappen zeer goede inkomsten gaven, en daar de voornaamsten, door Burgemeesteren zelven, of door derzelver Zoonen of Neeven, bekleed werden, kon men tot deezen afstand niet gemakkelyk besluiten. Ook scheen hard, dat men nu afstaan zou moeten van ampten, die, volgens een regt, by aloude Privilegien verkreegen, om alle officien en diensten, ten nutte der Stede vereischt, te mogen vervullen, begeven geweest waren; ampten, die, oudtyds, van geringen aanzien waren geweest, en die, door het aanwassen van den Koophandel der Stad, al-

(q) Groot-Memor. N. V. f. 83 verso.

alleenlyk ongemeen voordeelig waren geworden. Men hadt, 't is waar, het voordeel der Posteryen bespeurende, reeds in 't jaar 1673, in overweeging genomen, om de tegenwoordige Boden of Postmeesters te laaten uitsterven, en de Posteryen te laaten waarneemen, ten behoeve van de Stad (r). Doch nooit hadt men gedagt, te zullen konnen verpligt worden, om zulk een voornaam inkomen af te staan aan 't gemeene Land. In den Haage, werdt 'er, ondertusschen, zo sterk op gedrongen, dat Burgemeesteren, den Raad, op dit gewigtig stuk, by een geroepen hebbende, verklaarden „ dat zy, „ voor zig zelven en voor de hunnen, afzagen van alle voordeelen, die, voortaan, „ door 't openvallen der Posteryen, te wagten waren; doch begreepen, dat zyze niet, „ buiten bewilliging des Raads, aan 't gemeene Land mogten schenken." Ook verklaarde de Raad, den afstand van Burgemeesteren aanvaardende „ dat de inkomsten der Postmeesterschappen, die voortaan stonden open te vallen, bekeerd zouden worden ten voordeele van de bezwaarde geldmiddelen der Stad (s)." En niettegenstaande zyne Hoogheid, de Prins-Stadhouder, in Juny des jaars 1748, ter Vergaderinge van Holland, ernstelyk, aandrong, om de raadpleegingen op het brengen der Posteryen aan 't gemeene Land, ten spoedigste, te hervatten, besloot de Vroedschap, eer-

POSTERYEN.

(r) Resol. Vroedsch. Lr. I. 3 *Jan.* 1673 *f.* 95.
(s) Resol. Vroedsch. Lr. OO. 29 *Juny* 1747. *f.* 35.

Posteryen.

eerlang, omze, *ten eeuwigen dage*, te houden aan de Stad (*t*). Doch 't leedt nog geene twee maanden na 't neemen van dit besluit, of Burgemeesteren en Raaden werden, door verscheiden' oproerige beweegingen onder 't volk, gedrongen, af te gaan van dit besluit, en de Posteryen aan 't gemeene Land, onder zekere voorwaarden, over te geeven (*u*). Sedert, zyn de Posteryen gebragt onder 't bewind van Commissarissen der Staaten van Holland, die overeengekomen zyn met de daadelyke bezitters derzelven, wegens eene jaarlyksche uitkeering aan hun, zo lang zy leeven. Ook hebben zy een ruim gebouw gekogt van de Stad, en het zelve tot een Generaal-Post-Comptoir bekwaam gemaakt: gelyk wy, reeds elders (*v*), hebben aangetekend. De Koopluiden hebben dit geryf by deeze verandering bekomen, dat zy alle hunne brieven, buitenlandschen en binnenlandschen, aan éene plaats, konnen laaten bestellen. Ondertusschen, heeft men, by overeenkomst of oogluiking, aan sommige Veerschippers vryheid gelaaten, om aan de Beurs en elders door de Stad kassen te hangen, waar binnenlandsche brieven op verscheiden' Steden konnen besteld worden, die door hen worden medegenomen.

Tot geryf van reizigers en Koopluiden, zyn, hier ter Stede, al vroeg, een goed getal van

WA-

(*t*) Resol. Vroedsch. *L*r. OO. 23 *Juny*, 3 *July* 1748. *f.* 203, 204.

(*u*) Resol. Vroedsch. *L*r. OO. 19, 31 *Aug.* 1748. *f.* 232, 255.

(*v*) III. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 258.

WAGENAARS, WAGENAARS.

of *Voerluiden*, toegelaaten, die, vooraf, verlof verzoeken moeten van Burgemeesteren; welk aan niemant, die binnen de Vryheid deezer Stede woont; een en twintig jaaren oud is, en bekwaame wagens en paarden heeft, geweigerd wordt (*w*). Men plagt, nog in de voorgaande eeuwe, geregelde Vragtwagens te hebben, die, op gezette tyden, dagelyks, op de naaste Steden afreeden. Doch tegenwoordig, en sedert het invoeren der Jaagschuiten, is 'er, op verre de meesten, geen geregeld Wagenveer, dan by beslooten water. De Pleinen voor de Haarlemmer-, Leidsche-, Utrechtsche-, Weesper- en Muider-Poorten zyn geschikt voor de Wagenaars, die van deeze Poorten afryden. Over ieder deezer vier Wagenveeren, is een Commissaris aangesteld, onder welken, de Wagenaars of Voerluiden behooren, ieder naar het gedeelte der Stad, waar hy zyne woonplaats heeft. Tot het Haarlemmer-Poorts-Veer, behooren de Voerluiden, woonende langs de westzyde van den Singel, van den Mosselsteiger af, tot aan den Blaauwburgwal toe: voorts, langs de noordzyde van den Blaauwburgwal; van de Heerenstraat; van de Prinsenstraat, en van de Anjeliers-straat, tot aan de Stads vesten. En eindelyk, ook van den Mosselsteiger af, over Droogbak, door de Houttuinen, insgelyks tot aan de Stads vesten, de Eilanden daar

(*w*) Handv. *bl.* 1650, 1654.

Wagenaars. daar onder begreepen. Onder het Leidſche-Poorts-Veer, behooren de Voerluiden, woonende langs de zuidweſtzyde van den Singel, van de Vyzelſtraat af, tot aan de zuidzyde van den Blaauwburgwal toe; en langs de zuidzyde van den Blaauwburgwal; van de Heerenſtraat; van de Prinſenſtraat, en van de Anjeliers-ſtraat, tot aan de Stads veſten: en langs de noordweſtzyde van de Vyzelſtraaten, van den Singel af, insgelyks tot aan de Stads veſten, met al wat daarin begreepen is. Onder het Utrechtſche-Poorts-Veer, zyn begreepen de Voerluiden, woonende aan de nieuwe zyde der Stad, van de Stads veſten of Amſtelbrug af, langs de zuidweſtzyde des Amſtels; de weſtzyde van 't Rokin; van de Beurs; van het Damrak, tot aan de nieuwe brug en 't Y toe: wyders, langs den Y-kant, tot aan den Haringpakkers-tooren: dan de ooſtzyde van den Singel, tot aan den Reguliers-tooren, en de zuidooſtzyde van de Vyzelſtraat, tot aan de Stads veſten, met al wat daarin vervat is. Eindelyk, is onder het Weesper- en Muider-Poorts-Veer, begreepen de gantſche oude zyde van de Stad, dat is, al wat van de Amſtelbrug af, tot aan de nieuwe brug en het Y toe, ten ooſten van den Amſtel, het Rokin en het Damrak, gelegen is (x). Naar de Diemermeer en Maliebaan, ryden, dagelyks, doch byzonderlyk des Zondags, twaalf Voerluiden, zes van welken burgers en inwooners van Amſterdam, en zes anderen inwooners van de Diemermeer moe-

(x) Handv. bl. 1656.

moeten zyn. De eersten zes moeten verlof hebben van Burgemeesteren van Amsterdam, de anderen zes van Dykgraave en Heemraaden van de Diemermeer. Zy staan, met hunne wagens, voor de Muider- en Weesper-Poorten, en aan de Maliebaan. De zes Amsterdammers staan onder den Commissaris van 't Wagenveer der Weesper- en Muider-Poorten, en de zes Diemermeerders onder den Onderschout van de Diemermeer, als Commissaris (y). WAGENAARS.

Doch behalve de wagens, die, doorgaands, geen' geregelden tyd van ryden hebben, zyn 'er, in de voorgaande eeuwe, met Octroi van Burgemeesteren, twee geregelde Postwagens aangelegd, een op 's Graavenhaage, die, gemeenlyk, tweemaal 's daags rydt, en een op Arnhem, die eens 's daags, des morgens, vertrekt. De Baljuw van 's Graavenhaage, *Quintin de Veer*, verwierf, in 't jaar 1660, Octroi van de Wethouderschap dier Stede, voor den tyd van dertig jaaren, tot het aanleggen van een' Postwagen op Amsterdam. Hier, werdt, in 't jaar 1662, Henrik Jacobszoon van der Heyde, die ons reeds als Postmeester op Engeland, Frankryk en Spanje voorgekomen is (z), aangesteld om, nevens de Veer, 't bewind en 't voordeel van den Haagschen Postwagen te hebben. Doch op 't einde van 't jaar 1664, werdt *Jacob de Frans*, Vader van den beroemden Professor *Petrus Fran-*

(y) Handv. *bl.* 1656, 1657.
(z) Hier voor, *bl.* 451, 452.

WAGE-NAARS.

Francius, in zyne plaats, gesteld (*a*). De Professor verkogt zyn regt tot den Postwagen aan *Jacob de Gryp*, die 't, sedert, aan *Nicolaas van Duyst*, overgedraagen heeft. Van den Zoon van deezen, *Gommarus van Duyst*, is 't, eindelyk, by erfenis en maaking, gekomen op de tegenwoordige bezitters (*b*). Burgemeesteren der beide Steden hebben, in 't jaar 1754, eene uitvoerige Ordonnantie op het ryden der Postwagens van Amsterdam op 's Graavenhaage en te rug vastgesteld, waarby, onder anderen, ook de Vragtloonen geregeld zyn (*c*). Ten zelfden tyde, is het Octroi, voor nog twintig jaaren, die met het jaar 1774 ten einde loopen, verlengd (*d*).

De Arnhemsche Postwagen is, eerst in 't jaar 1687, aangelegd, hebbende den Notaris *Nicolaas Hoogkamer* en zyne Medestanders, daartoe, het eerste Octroi verworven (*e*); welk, sedert, ten behoeve hunner opvolgeren, meer dan eens, vernieuwd geworden is (*f*).

Men heeft, hier ter Stede, veele *Zeil-* en *Trek-Speeljagten* en *Schuiten*, die tot allerlei togtjes, meest binnenslands, verhuurd worden. De Schippers of Verhuurders moeten, volgens het *eerste* Artikel der Ordonnantie van den Impost op het Karossen-geld enz. van den tweeden December des jaars 1749,

(*a*) Groot-Memor. *N.* V. *f.* 76.
(*b*) *Uit* een Requeft, van wege de Kinderen van M. M. Parmenter, aan Burgemeesteren gepresenteerd.
(*c*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 133.
(*d*) Groot-Memor. *N.* XI. *f.* 201 *verso*.
(*e*) Groot-Memor. *N.* VII. *f.* 169.
(*f*) Groot-Memor. *N.* X. *f.* 4. *N.* XI. *f.* 93.

1749, vooraf, daartoe verlof verzoeken van Burgemeesteren. Jagers.

Tot het voortjaagen der Trekschuiten zyn, al in de zestiende eeuwe, of eerder, Jagers.

J A G E R S

toegelaaten geweest, die, in de Stad, of in derzelver Vryheid, woonagtig waren. De Veerschippers der Veeren, die, met Trekschuiten, zo langs den Amstel, als langs de Haarlemmer vaart, bevaaren worden, hebben zulke Jagers in hunnen dienst, en onderhouden de paarden, met welken, zy de Trekschuiten voortjaagen. Doch behalve deeze Jagers, zyn 'er ook nog anderen, van welken allerlei andere Schippers zig bedienen, om hunne vaartuigen, by gebrek van bekwaamen wind, of om te meer spoed te maaken, den Amstel, of andere buitenwaters langs te doen trekken. Deeze soort van Jagers of *Jagers Baazen*, gelykze, in 't gemeen, genoemd worden, houden, ten dien einde, eenige paarden in gereedheid, die, door hunne knegts, bereeden worden. Buiten de Utrechtsche Poort, aan den Amsteldyk, is, reeds, in de voorgaande eeuwe, door de Regenten van het Gasthuis deezer Stad, eene bekwaame Jagers Stalling opgeregt. En volgens eene Keure van den eersten October des jaars 1679, moet van ieder Jagers paard, zo dikwils als het in de stal gebragt wordt, een stuiver, ten behoeve van het Gasthuis, betaald worden (*g*).

Op

(*g*) Handv: *bl.* 1659.

Jagers. Op het voortjaagen der Vaartuigen langs den Amſtel, is, reeds in 't jaar 1599, by eene uitvoerige Keure, voorzien (*h*). De Jagers moeten zig nugteren houden, en afryden, zo dra zy vragt aangenomen hebben. Vreemde Jagers, zo van den Uithoorn als van elders, mogen, met hunne loſſe paarden, en dus zonder vragt, hier ter Stede, geene gewoone Trek-, Veer- of Marktſchuiten voeren, ten ware zy diergelyke ſchuiten herwaards gebragt hadden. Doch alle andere ſchuiten mogen zy afhaalen, zo lang, aan de Amſterdamſche Jagers, gelyke vryheid, op hunne Plaatſen, gegeven wordt. 't Een en 't ander is bepaald, by eene Keure van den dertigſten January des jaars 1742 (*i*).

Pakkers. Ten dienſte der Koopluiden, vindt men, hier ter Stede, ook eenige Genootſchappen van

P A K K E R S,

die zig, meeſt allen, omtrent den Dam, in byzondere Kelders, onthouden. Zy voorzien vaten, kiſten, kaſſen en pakken, van buiten, met ſtroo, en Muskoviſche matten of grof lynwaat, op dat de fuſt, die de koopmanſchappen vervat, te minder nood hebben zou van, onder 't vervoeren, beſchadigd te worden. De Pakkers, zyn tot nog toe, aan geene byzondere Keuren verbonden geweeſt. Zy neemen niemant, in hunne byzondere Genootſchappen, aan, dan die, vooraf, eene

(*h*) Handv. *bl.* 1658.
(*i*) Handv. *bl.* 1659.

ne zekere fomme, ten behoeve van 't Genootschap, inbrengt, van welke fomme, aan zyne Weduwe of erfgenaamen, na zyn overlyden, nogtans, een gedeelte uitgekeerd wordt. PAKKERS.

Wy fpreeken niet byzonderlyk van de CARGADOORS, of Makelaars in bevragtingen, die de uitgaande Buitenlandsvaarders van vragt voorzien, en voor de inkomenden de vragten ophaalen: ook niet van de EXPEDITEURS of Verzenders, die den Koopman ten dienfte ftaan, in het afzenden zyner Koopmanfchappen te lande; noch van de CONVOOILOOPERS, die inkomende en uitgaande Schippers, op 't Comptoir der Convooijen alhier, klaar maaken, en Los- en Laadcedulen van de Koopmanfchappen bezorgen: noch minder van de luiden, die 't bootsvolk, voor de Koopvaardyfchepen, oploopen en huuren, en in 't gemeen *Volkhouurders*, of ook wel *Kat- en- Honden* genaamd worden; om dat, omtrent geenen van deeze bedienden des Koophandels en der Scheepvaart, eenige byzondere Keuren of Ordonnantien gemaakt zyn. Omtrent de *Volkhouders* alleen, die 't Vaarendsvolk van huisvefting, fpys en drank voorzien, en het, vervolgens, aanhelpen en uitruften, is, by eene Keure van den agt en twintigften January des jaars 1752, bevolen, dat zy het zelve niet tegen de Scheepsoverften mogen ophitfen (*k*). Voorts, mogen zy, noch iemant anders, zonder uitdrukkelyk verlof van Burgemeefteren, hier, eenig

(*k*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 117.

BALLASTERS. nig volk ten oorloge werven, of aanneemen (*l*).

BALLASTERS. Ten besluite van dit Hoofdstuk, moeten wy nog, kortelyk, gewaagen van de

BALLASTERS,

zynde eene soort van Schippers, die vaartuigen met zand herwaards brengen, om het aan uitgaande Koopvaardy-schepen, tot Ballast, te verkoopen. Wy hebben, by eene andere gelegenheid (*m*), aangeweezen, waar de Ballastponten en Vaartuigen, volgens de Keuren, leggen moeten. Hier voegen we 'er by, dat de Ballasters zig, zo dra zy hier ter Stede aankomen, moeten aangeeven aan 't Comptoir van den *Commissaris over de Ballasters*, aan den Zandhoek, op 't Reaalen-Eiland. En by eene Keure van den vyf en twintigsten January des jaars 1752, *is hun* verbooden, van de aangeweezen Legplaats te verhaalen, voor dat hun, van wege den Commissaris, aangezeid is, waar zy lossen moeten (*n*). De Commissaris geniet drie duiten van 't Last (*o*). Hy heeft drie beëedigde bedienden onder zig, en draagt zorg, dat de Ballastponten, behoorlyk, gemeeten, en op de maat gelaaden worden. De tekens deezer maat zyn twee roozen, aan den voor- en agtersteven, die midden in 't water moeten leggen, wanneer het vaartuig, naar

(*l*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 26.
(*m*) Hier voor, IV. *Deel*, I. *Boek*, *bl.* 58.
(*n*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 121.
(*o*) Groot-Memor. *N.* IX. *f.* 147, 225 *verso*, 226 *verso*. N. X. *f.* 100 *verso*.

naar behooren, gelaaden is. De maat van 't vaartuig staat boven de roozen. Op 't valsch laaden, het verplaatsen der roozen, en andere misbruiken der Ballasters, zyn, by verscheiden Keuren, boeten gesteld. Wanneer zy last breeken, moeten zy vier en twintig afgestreeken geykte manden voor een last leveren (*p*). Volgens eene Keure van den een en dertigsten January des jaars 1719, mag de Ballast, nergens dan aan 't Comptoir, op 't Reaalen-Eiland, verkogt worden (*q*). De prys der Ballast is, meer dan eens, by 't Geregt, bepaald, en laatstelyk, by eene Keure van den dertigsten Maart des jaars 1686, gesteld, van den laatsten April tot den laatsten October, op dertien, en van den laatsten October tot den laatsten April, op vyftien stuivers het last. Die de ballast komt bestellen, geniet van den gemelden prys een halven stuiver voor zyne moeite. De Ballasters lossen, in den rang, waarin zy aangekomen zyn, ten ware iemant meer ballast begeerde dan de Ballaster, die aan de beurt legt, inheeft, in welk geval hy zyne beurt moet laaten voorbygaan, tot dat 'er een kooper kome, dien hy geryven kan. De Ballasters, die, voor 't opengaan van den boom, aangekomen zyn, moeten looten, wie hunner 't eerst binnen schieten zal (*r*). Alle welke Keuren, ten voornaamen deele, nog tegenwoordig, onderhouden worden. BALLASTERS.

(*p*) Handv. *bl.* 940-942.
(*q*) Handv. *bl.* 1496. Vervolg *der* Handv. *bl.* 1[illegible]
(*r*) Vervolg *der* Handv. *bl.* 120. Keurb. Q *f.* 113 *verso*.

BYLAA-
GEN
Lr. A.

BYLAAGEN

op het IV. DEEL, III. BOEK.

Lr. A.

*Dit is die Ordinancie die de Sciphe*e*rs ende die Coeplude met malkander begheren van Sciprecht.*

In den eersten wairt dat een scip brake, jof dat ment doir seylde wair dattet wair dochtet den Coepluden, den stuerman ende den meerren hoep van den gheselscap goet dat ment maken mocht, soe soudet die Scipheer maken, ende bringen den coepluden hoir goet, daer hyt hen geloeft hadde des hem god spaerde voir ongheual, ende wairt dat ment scip niet wel weder maken en mochte die Scipheer soude dan syn volle vracht hebben van alsо veel goets als die sciphere den coepman levert, van des coepmans goede bove maelvloede, ende den coepman in syn profyt coemt ende wairt dat die coepman gheen ghelt by hem en hadde, ende en woudet hem die Scipheer niet belouen so soude die Scipheer van den goede nemen datter gheberght wair alsoe vele als syn vracht beliep voir also veel ghelts als die coepman t sine gave an die marcte.

Item 't gevalt dat een scip dat ander aenzeylt mit ongheual also dat dat een scip met sinen goede blivet verloren so selmen werderen die goeden in beyde scepen te ghelde eer enich scip verloren was dan so sel die prys van beyden goede te samen ghesommet betalen dat verloren goed pond ponds gelyc marck marcke gelyc. Voirt gheliker wys so selmen prisen die waerde van beyden scepen al eer die scade ghesciede so sel die prys van beyden scepen te gader ghe-

som-

ſommet betalen dat verloren ſcip pond ponde gelyc marck marcke gelyc. BYLAAGEN L'. A.

Item het ſy dat ſake dat een Scipheer leyt geladen op ghene ſyde 't zees en hy heeft noet te vercopen van des coepmans goede tot des ſceeps profyt ende dat ſcip blivet verloren mit ongheual ſo ſel die Scipheer betalen den coepman van al ſo veel goets als hy vercoft heeft, alstan die marct coſtede dair die Scipheer loet en dair en ſal hy ghene vrachte of hebben.

Voirt vercoept die Scipheer enigh goet van des coepmans guede an deſe zyde des zees, dat ſel hy den coepman ghelden als die wedergade ander market geldet twiſſchen den minneſten ende den meeſten. en dair ſel die Scipheer ſine volle vrachte of hebben.

Item wairt dat een ſcip noet hadde, en die Scipheer begheerde dat ment goet werpen ſoude, ſo en ſoude men niet werpen mer men ſoude den vrachtman eerſt vraghen oft ſyn wille wair, ende waer 't ſyn wille niet ende duchtet die Scipheere goet, ende hem twien of drien van den ſcipmans beter ghedaen dan ghelaten, ſo ſoude men moghen werpen, ende woude die coepman als men te lande quamen ſo ſouden ſy twee of drie die in den ſchepe waren zweren, dattet noetſake dede, en wair dair ghien coepman in den ſcepe ende men noet hadde te werpen, ſo wes dan die Scipheere goet dachte mitten meerren deel van ſynen gheſelſcap dat ſoudemen dair toe doen, ende wes goet datmen werpt dat ſel men rekenen alſt aen die market gelt, penninc pennincs broeder van alſo veele als dair of blivet, als die vrachte dair of betaelt is, ende die Scipheer ſel gelden van ſinen ſcepe jof van ſynre vrachte wes die coeplude dair of kieſen; ende hoe die Scipheer ſyn ſcip ſettet dair moghent die coepluden voir nemen op ein ghetide, ende wairt datter yemant wair in eenen ſcepe dair men worpe, ende hadde hy gelt of ander goet in ſynre Kiſte dat ſoude hy

 open-

BYLAAGEN L[r]. A.

openbaren eer datmen worpe, ende als hyt openbairt hadde so soude hy gelden te werpengelde van sinen gelde te rekenen twee penninge voir een ende des gelycx wartet gheworpen so soudement rekenen twee penningen voir een, mar wair dair ander goet in die Kiste dat soudemen rekenen gheliken ander goet, alst wairdich wair ende waer datter ghelt yemant vter Kiste namē om syn syde so en soude men niet dair of ghelden, ende wair datter ymant gelt of ander goet hadde inder Kiste en hy des niet openbairde als men worpe, ende worde die Kiste dair dat in wair geworpen jof behouden, so en soudemen die Kiste niet hogher ghelden dan drie scilde also verre als die Kiste beslegen ware ende wairt dat sy onbeslegen wair, so soudemen gelden als sy wairdigh ware, ende wair datter geworpen worde een matte mit ienen bedden, dat soude men rekenen voir drie scilde ende wair dats te doen ware datmen loten soude, so soudemen des raet vraeghen den coepman, die inden scepe wair, ende dachtet den coepman niet goet, wes dan die Sciphere goet dochtte mitten meerren deel van den gheselscap dat soude voirt gaen, ende wair dair gheen coepman in den scepe wes dan die Sciphere ende den meerren deel van de ghesels cap in de scepe goet dochte dat soude men dair toe doen te loten, ende van lotenghelde te nemen, soe veele men dair op set ende redelix is of als dair woenlic is, ende dat lotegelt te rekenen ende te betalen gheliken dat werpegelt.

Een scip vairt van enigen coepstede het ghevalt dat hi kerft mast of kabel of anker by onweder binnen of buten om scip ende ghoede te bergen die sciphere is sculdich, den coepman te vraghen ende hem te claghen sinen [noot] ende dat is te behoudene Lyf ende ghoet ende 't scip, dat sellen sy rekene ouer 't goet, alse van werpen, ende wairt dat die coepman side, Ic en gheue dair ghien jawoert toe dairom en sou-

soude die sciphere dat niet laten mer die scip- here soude dat zweren als hy te Lande quame mit hem derden, als dattet hem noetsaken dede. Bylaagen L'. A.

Een scip vairt van eeniger coepstede een sciphheere is tafteren ende vercoept guet op den bodem, so is die sciphere sculdich also veer als die bodem also vele te lande bringhet, dat te betalen an der eerster market dair hy coemt, binnen viertien dagen dairna ende dat sel hy betalen twisschen den minnesten ende den meesten ende wairt dat die scipheere dic coepman niet vol en dede ende den cogge vercoft ofte een ander sciphere dair in settede so moght die coepman dat scip aenspreken binnen jare ende binnen dage ende syn gelt dair of hebben ghelikerwys of hy dair ieghenwoirdigh ware, ende dat sel hy betugen mitten scipheers zegel, ende so en mag hy dair niet tegens segghen.

Een scipheer vervraght syn scip ende laet syn reyse te doen, ende hier en binnen bliuet scip te legghen, also langhe dat hem ghelt ghebreect, die scipheere magh wel finden in sinen lande om gelt mair hy en moet genen goeden wynt verlegghen dede hy 't hy wair sculdich, die coepluden horen scade te verbeteren, mer hy mach wel vander coeplude goet nemen sinen noetturfte ende als dat scip coemt dair hyt lossenen sel, so sel die sciphere dat goet betalen als dat ander ghelt vten seluen scepe twisschen den minnesten ende den meesten, ende die sciphere sel sine volle vrachte dair of hebben.

Een scip zeghelt van enigher market ende heuet gheladen sinen vollen last so en is die sciphere niet sculdigh eenich ander goet in te nemen, het en sy by oirlof vanden coepman, ende dede hy anders die sciphere soude verboeren also langhe als dat ghoet wairde dat hy inname, wair dat hy worpte het ten waire dat die scipheer te voren seyde, ghy heeren ik zal dair al so veel goets in nemen.

t Gheualt dat hem die sciplude verhueren ter

Bylaagen L. A.

tyt mit haren sciphere ende enich van hemluden gaen vten scepe buten oirlof ende drincken droncken ende maken kyf, het gheualt datter enigh ghewont wert, die sciphere en is hem niet sculdigh ghenesen te doen op de sceepscoste, mer hy machse vten scepe doen, ende hueren inder stede van hun Luden, ende costense meer sy sellent betalen moeten, ende den sciphere wederkeren dat sy van hem ontfangen hebben, mer sendetse die sciphere in enighen dienste van den scepe, dair sy hem quetsen of wonden sy syn sculdigh te warden gheheelt op des sceeps coste.

t Gheualt dat een sciphere een scipman huert ende so comen in enen twiste, dat die sciphere een scipman oirlof geeft, hy en mach hem openbair scout gheuen, die scipman heeft verdient half syn loen, ende ghenoeght die scipman te sceyden van den sciphere desgelycx is hy hem weder sculdigh, mar wairt dat hy vander marct zeylde buten in t Vlye of in t mairsdiep ende weder opzeylde ende op leyde, so hadde die scipman syn vollen loen verdient, ende woude die scipman sceyden van den scipheer, so soude die scipman weder gheuen al wat hy op geboert hadde ende alsо vele dair toe.

Een scipman wair dat hy vairt met enighen man so is hy sculdich der coepluden ghoet te hauenen als den sciphere en den stuerman goet dunct mit ten Vrachtman ende voirt van elken last rogge te cuelen enen groten alsо dicke, als syse cuelen, ende wairt dat sy den rogge oft tarwe niet en hauenen noch cuelen, en woude, dat soude sy verbeteren tots scipheers ende stuermans seggen ende van wt te scieten enen groten, ende voir tweehondert wagenscots enen groten, ende een hondert knaerhouts enen groten, ende van een vat assches enen penninge, ende van een last harinx enen groten, ende van een last pekes ende teeres als die sciphere voert enen groten, ende dit voirsz guet dat hier voirsz

voirsz ſtaet dat mach die ſcipman alſo lange houden an dat boert, want die coepman des ſcipmans ghemoede heeft, ende voirt welk guet dair men ene paleye ombringhet opten maſt van enen vat vlaſſes twee grote van een half vat vlas eene groten van een pak wandes twee grote ende van eenen terlinc enen groten van een ſtucke wyns twee grote van een pyp wyns een groten ende voirt wairt dat ſy t verſuymden der coeplude ghoet, alle die an den winnegelde deelde, die ſoude die ſcade ghelden ende wairt dat die ſcipmans vragheden, den ſciphere jof den ſtuerman, jof dat touwe dair ſy mede trilen ſoude ſtarck ghenoegh wair ende ſy dan Ja ſeiden, brake dat touwe, dan ſo ſoude die ſciphere den ſchade ſtaen, die dair of vallen mochte, mer en vraghent die ſcipmans niet, ſo ſoudet weſen als voirsz. is. Bylaagen L. A.

Een ſcip vairt van enigher coepſtede dat den anderen aenzeghelt ſyns ondanckes dat ſoude die ſcade half ghelden, mer dade hy willens ſo ſoude hy die dat ander ſcip aenzeghelde de ſcade alleen ghelden.

Een ſcip dat laghe in enigher hauene ende worde driuende op een ander ſcip, ende hem ſcade dede dat ſouden ſy half ende half ghelden.

Een ſcip dat comt in eenre hauene, dat ſel een dobber op ſyn ancker hebben, ende wairt dat hys niet en dede ende dair ſcade by ſciede die ſchade ſoude hi half beteren.

Een ſcip dat coemt om den Schaghen of wt noirweghen dat ſelmen loſſenen binnen viertien daghen, ende ſine vrachte gheuen ende desgelycx alle ſcepen vander zee van hamborch of van anderen landen, dat ſelmen loſſenen binnen achte daghen ende hem ſine vrachte te gheuene.

Een ſcip dat ladet tot Schonen of andere wair hy ſy verbonden in Vlaenderen of in anderen marcten ende het coempt tot aemſterdam van

BYLAA-GEN L¹. A.

noetsaken ende dat zweren wil mit sinen stuerman, ende mit tween scipmannen dattet hem noetsaken doet, ende wairt dat die sciphere dat scip niet rede en mochte maken buten omme te zeghelen, soo soude hy dat goet binnen senden op des scipheers vrachte en op des coepmans tollen.

Een scipman coemt aen der marcte mit sinen sciphere, die is sculdigh in dat scip te bliuen also langhe hent dat scip losse is ende weder gheballast is, dattet legghen mach.

Een scip dat mit guede zegelde an den gronde ende scip ende guet in vresen wair te verliesen, ende mochtmen dan crighen lichtscepen, t guet mede wt te lichten, wat die coste, dat soudet scip ende guet betalen, gheliken werpghelde en wair dair ghien coepman in als men an den gronde zeghelde, dat soude die sciphere ende twee scipmans zweren, wilment hem niet verdraghen, dattet scip ende goet in vresen was anden gronde.

Een scip dat quame in mairsdiep of in Vlye dat also diep ghinge dattet hier niet op comen mochte, ende wonnen men dan Lichtscepen, wat die costen, dair of soude t scip betalen die tweedeel ende t goet dat derdendeel, mer wairt dattet scip hier niet op en quame, so soude t scip allenig die lichtscepen alleene betalen ende loenen.

Een sciphere als hy t guet uit sinen scepe ghesceept heuet so mach hy t guet by synre boert houden, voir sine vracht ende voir onghelt dat men dair of sculdich mochte wesen, wil hys hem niet gheloüen.

Wairt dat hier lichtscepen quamen die guet opghelicht hadden uit scepen die vander zee quamen die soudemen lossenen binnen V. werkedaghen na den dagen dat sy hier quamen.

Een scip dat quame voir een voirlant mit noden van weder beneden een meente hauenen ende te rede quame aen syn ancker ende onbe-

kent

kent ware ende wonne men een Leytſage, dat ſcip ende guet te hauenen, wes die Leitſaghe dair van hebbe woude dat ſoude betalen dat ſcip ende guet gheliken werpguede. **Bylaagen L^r. A.**

Wat ſcepe comen in t Vlye of in t mairsdiep van ommelant ende hier op weſen willen ende iſt dat men dair een Leytſage wint, t ſcip ende guet hier op te bringhen, des ſel die ſciphere die Leitſage die coſt gheuen, ende die coepluden ſullen die leytſaghe loenen van horen guede.

Een ſcipman die ſyn ſciphere ontliep mit ſinen ghelde dat hy hem ghegeuen hadde des en die ſciphere mochte betugen mit tween ſcipmans ſo hadde die ſcipman die galghe verdient.

Een ſciphere benoet enen ſcipman mit quaden feyte ende hy en dair af mochte betughen mit tween ſcipmans, dien ſoude hy oirlof moghen gheuen ant eerſte lant dair die ſciphere quame ſonder yet dair an te verboeren teghens den ſcipman nogte gien loen hem te gheuen.

Wair dat een ſtuerman ofte een ſcipman hem beſtadede mit enen ſciphere ende die ſtuerman ofte die ſcipman een ſcip cofte dat hy ſelue voeren woude ſoe ſoude hy quyt moghen weſen van den ſciphere mer hadde hy loen van den ſciphere opgeboert dat ſoude hy hem weder gheuen.

Ende wairt dat een ſtuerman of een ſcipman hem beſtadede mit enen ſciphere ende die ſtuerman oft die ſcipman een wyf name ende op ten lande bliuen woude die ſoude quyt weſen van den ſciphere maer hadde hy ghelt of loen vanden ſciphere ontfaen dat ſoude hy hem weder gheuen.

L^r. B.

BYLAAGEN
Lr. B.

Lr. B.

Acte der Zweedsche Regeeringe van den negenden February des jaars 1579, *waarby de Stad Amsterdam, in de vrye vaart en handel op Zweeden, bevestigd wordt.*

Wy Jacob van Godes gnaden arsſbiscop to Upſall Gans to Stiengeneſſ Ludeke to Weſteaars van der ſulven gnade biſſcoppe Sten ſtur Swedenriches vorſtender negels ſtur godsleff kargon Eſtif yſacſon gregorius matthieſſen ako Jonſon, negels Vaderſon zitter vnde arnik tioele wepner rikes redere in Zweden don kunt vnde openbar nae dane dat wy nw in vriendſcop vnd leue affeſpraken hebben to eyne vullenkomen ende de tweydracht vnwille vnde veigde de dar nw lange tit vtgeſtan heft tuſchen deme achtboren vnde geſtrengen zitter her yffelen axelſon vnſen medebroeder vnde de erſamen ſtede lande vnde manſcop in hollant. So mogen ſe al to hant hir namals vnde ſcolen dergliken oik ervarende kopman van hollant ſeker vri velich ende vmbeſchadiget an perſonen, ſchepen vnde gudere zegelen wanken varen vnde keren to ſewart vnde lantwart hir in Zweden-rike vnde buten vppe ſulke olde vruntſcap alze tuſſchen deme rike van zweden vnde hollant alle tit touorend geweſen is vor vns hr. yffelen axelſon ſine broederen her Erik unde her Lauerens axelſones vnde mer anderen ere vrunden in Zweden de dar omme vnſe vnde Swedenrikes wille don laten ſcolen vnde willen by vnſerne alderbeſten gelouen vnd warheyde by zodanighen beſchede vnde wilkore dat de Stad Amſterdam van allen den gennen wegen in hollant enne wille vnde ſcolen wedder vmme geuen vnde enne antwarde tuſchen dut vnde ſunte michels negeſt tokomende ere vul-

vulmeihnge openbare besegelde breue vnde quittancien so dat allent dat dat dar geschen is tuschen de vorgename hollanders ende hr. yffelen tot dussenre dage zal al to male in vruntscop sunder jenige namaninge vnde vorder toseggent afgespraken wesen so ock dat he sine brodere vrunde vnde denre mogen vnde scolen vor de Stat to Amsterdam vnde al holland vri velik vnbeschadiget vnde vnbehindert keren varen vnde wanken wor si to donde unde to beschikkende hebben to water vnde to lande. Des to vordermere sekerheyt ende vasteren gelouen laten wy vorgemelden mit willen vnde witscop vnse secrete vnde Ingezengel laten hangen beneddene an dussen brif, de dar gegeuen is to Upsall ann negende daghe ffebruary anno Domini MDLXXIX.

Bylaagen Lr. B.

't Oorspronkelyke, berustende ter Thesaurie der Stad Amsterdam, was bezegeld met elf afhangende zegels, gedrukt, ten deele, in rooden, ten deele, in groenen wassche.